

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

На правах рукопису

ШЕВЧУК ТАРАС ІГОРОВИЧ

УДК 343.97

**КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ
НАСИЛЬНИЦЬКИМ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я
ОСОБИ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ**

Спеціальність: 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

Дисертація
на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Науковий керівник:
Гумін Олексій Михайлович
доктор юридичних наук, доцент

Львів
2013

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКИМ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 Насильницька злочинність проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості як об'єкт кримінологічного дослідження	15
1.1 Історичний аспект дослідження злочинності у сільській місцевості	15
1.2 Поняття, сучасний стан та тенденції насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості	34
Висновки до розділу 1	62
РОЗДІЛ 2 Кримінологічний аналіз насильницьких злочинів проти життя та здоров'я у сільській місцевості	64
2.1 Кримінологічна характеристика особи злочинця, яка скоює насильницькі злочини проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості	64
2.2 Кримінологічна характеристика жертви насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості	88
2.3 Детермінація насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості	106
Висновки до розділу 2	125
РОЗДІЛ 3 Система запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості	128
3.1 Рівні запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості	128
3.2 Віктимологічна профілактика як перспективний напрям запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості.....	157
3.3 Координація превентивної діяльності органів МВС з іншими суб'єктами запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості.	166
Висновки до розділу 3	189
ВИСНОВКИ	191
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	196
ДОДАТКИ	217

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВТУ	– виправно-трудові установи
КСП	– колективне сільськогосподарське підприємство
РВ (Г)УМВС України	– районний відділ (Головного) Управління Міністерства внутрішніх справ України
Мінсоцполітики	– Міністерство соціальної політики України
Держслужба зайнятості	– Державна служба зайнятості України
УІТ	– Управління інформаційних технологій
ОВС	– Органи внутрішніх справ
КК України	– Кримінальний кодекс України
УБОЗ	– Управління боротьби з організованою злочинністю
ДСБЕЗ	– Державна служба боротьби з економічною злочинністю
БНОН	– боротьба з незаконним обігом наркотиків
ДСО	– Державна служба охорони
НДЕКЦ	– Науково-дослідний експертно криміналістичний центр
ППС	– Патрульно постова служба
КМСД	– кримінальна міліція у справах дітей
КМУ	– Кабінет Міністрів України
ЗУНР	– Західно-Українська Народна Республіка
НКВС	– Народний комісаріат внутрішніх справ
РНКСРСР	– Рада народних комісарів Союзу Радянських Соціалістичних Республік

ВСТУП

Актуальність теми обумовлена необхідністю вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості.

Українська держава головним своїм пріоритетом, найвищою соціальною цінністю визнала людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку. Складовою концепції розвитку українського суспільства є сучасна державна політика запобігання злочинності. Зазначимо, що тривалий час у центрі уваги вчених були проблеми боротьби зі злочинністю, існування яких переважно пов'язували з містами, але насправді вони виявляються і в сільській місцевості, яка становить переважну частину території України. І в містах, і у сільських населених пунктах відбулися величезні зміни, спричинені загальними процесами переведення економіки на ринкову основу. Соціально-економічні перетворення в державі, попри певні позитивні зміни, також частково спричинили у сільській місцевості зниження народжуваності, відтік працездатного населення в міста, особливо за кордон. Майже повністю зруйновано матеріально-технічну базу більшості сільських господарств, соціальну інфраструктуру села, підвищився рівень безробіття. Вказані негативні процеси цілком закономірно виявилися в насильницькій злочинності.

Сьогодні в Україні законодавчо не визначено поняття чи перелік насильницьких злочинів, тому для дослідження ми виокремили групу насильницьких злочинів, які посягають на основоположні цінності людини, а саме – життя та здоров'я. Злочини, передбачені розділом II Особливої частини Кримінального кодексу України проти життя та здоров'я особи, – поширене явище у сільській місцевості. Це також підтверджує кримінальна статистика. Незважаючи на тривалу боротьбу з такою злочинністю, кількість насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській переважає аналогічні показники у міській місцевості приблизно на 100%.

У різні періоди теоретичне дослідження насильницьких злочинів проти особи та запобігання їм здійснювали вітчизняні та зарубіжні вчені: С. М. Абельцев, О. М. Бандурка, А. Б. Блага, Л. Д. Гаухман, В. О. Глушков, В. К. Грищук, О. М. Гумін, І. Н. Даньшин, Л. М. Давиденко, О. М. Джужа, А. Е. Жулинський, А. П. Закалюк, В. С. Зеленецький, О. М. Костенко, В. М. Кудрявцев, І. П. Лановенко, В. Г. Лихолоб, В. В. Лунєєв, П. П. Михайленко, О. Є. Михайлов, В. О. Навроцький, В. Т. Нор, М. І. Панов, Е. Ф. Побігайло, Л. В. Сердюк, В. В. Сташис, Н. В. Яницька, В. І. Шакун та ін.

Дослідженню питань правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних із злочинністю у сільській місцевості, присвячені роботи Ю. М. Антоняна, І. І. Вільсона, М. Н. Гернета, А. В. Заварзіна, В. В. Лунєєва, С. С. Остроумова, Г. А. Пахомова, Е. Н. Тарновського, І. Я. Фойницького, К. К. Горяїнова, О. Б. Сорокіна, С. В. Тишкова та інших науковців.

Однак дослідження учених, які вивчали злочинність у сільській місцевості, були виконані переважно в минулому столітті та не охоплювали зміни, що виникли в суспільних відносинах на сучасному етапі. З часу опублікування наукових праць більшості зазначених учених істотно змінилися тенденції і структура злочинності в сільській місцевості, чинники, що впливають на неї, форми та методи протидії, а також нормативно-правова база, що регламентує діяльність правоохоронних органів. У цій ситуації вимагають переосмислення чимало теоретичних положень, на яких ґрунтується практика запобігання злочинним діянням, учиненим у сільській місцевості. Викладене визначило наукову потребу у здійсненні цього дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 р. № 1209-р.,

а також планами науково-дослідної діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ «Протидія злочинам, підслідним ОВС: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» (номер державної реєстрації 0112U007493).

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є виокремлення особливостей сучасного стану насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи в сільській місцевості, розроблення науково обґрунтованих рекомендацій і пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності запобігання органами МВС таким насильницьким злочинам в умовах сільської місцевості, вдосконалення законодавства та практики боротьби зі злочинністю у цій сфері.

Із метою дослідження узгоджено такі **задачі**:

- з'ясувати рівень, структуру, географію, динаміку та тенденції насильницької злочинності у сільській місцевості на сучасному етапі;
- подати характеристику особи сільського насильницького злочинця;
- подати характеристику особи – жертви насильницьких злочинів у сільській місцевості;
- визначити детермінанти, що сприяють поширенню насильницької злочинності у сільській місцевості;
- дослідити основи організації запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи в умовах сільської місцевості, а також обставини, що визначають специфіку цієї діяльності;
- сформулювати пропозиції щодо покращення превентивної діяльності ОВС з іншими суб'єктами запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, пов'язані з виникненням насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи в сільській місцевості як соціального явища і діяльністю щодо запобігання їй.

Предмет дослідження – кримінологічна характеристика насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості та запобігання їм.

Методи дослідження. Для досягнення обраної мети і вирішення задач дисертаційної роботи, з огляду на специфіку її предмета й об'єкта використано систему загальнонаукових і спеціальних методів.

Застосовано такі наукові методи: історико-правовий та порівняльно-правовий (для визначення стану дослідження проблеми насильницької злочинності у сільській місцевості (р. 1 пп. 1.1)); функціонального аналізу (на основі якого насильницька злочинність розглядається як динамічне явище (р. 1 пп. 1.1, 1.2)); емпіричний (р. 1 пп. 1.2, р. 2 пп. 2.1, 2.2, 2.3, р. 3 пп. 3.1, 3.2); пізнавальний (що дало змогу обґрунтувати провідне значення кримінологічних знань, умінь, навичок у здійсненні запобіжної діяльності органів внутрішніх справ (р. 3 пп. 3.1, 3.2); за допомогою системного методу визначено структуру суб'єктів запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості (р. 3 пп. 3.1, 3.2); метод аналогії (застосовувався під час формулювання пропозицій щодо виокремлення форм і методів взаємодії органів МВС з іншими суб'єктами запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості (р. 3 п. 3.2)); математичні методи опрацювання анкетних і статистичних даних (р. 1 пп. 1.2, р. 2 пп. 2.1, 2.2, 2.3, р. 3 пп. 3.1, 3.2).

Для вивчення насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості серед регіонів України обрано ті, де сільське населення переважає міські поселення, а саме: Тернопільську, Івано-Франківську, Закарпатську, Рівненську області. Також для дослідження обрана Львівська область, оскільки саме у ній проживає найбільша кількість сільського населення в Україні.

Емпіричну базу дослідження становлять матеріали опитування за спеціально розробленими дисертантом анкетами для працівників правоохоронних органів, які обслуговують сільську місцевість, і для

сільських жителів у Львівській, Тернопільській, Івано-Франківській, Закарпатській та Рівненській областях (опитано 300 працівників міліції та 300 місцевих жителів, усього 600 осіб).

Виокремлено та досліджено статистичні дані про стан, динаміку, структуру та тенденції насильницької злочинності у сільській місцевості вказаних областей за 2007–2011 роки. Вивчено матеріали кримінальних проваджень щодо злочинів, передбачених розділом II КК України, які були вчинені у сільській місцевості упродовж 2011–2012 років. Здобувачем проаналізовано вироки у кримінальних справах щодо злочинів, передбачених ст.ст. 115–145 Кримінального кодексу України, вчинених у сільській місцевості і занесених до Єдиного державного реєстру судових рішень за період 2009–2013 років (понад 200 вироків).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що предметне кримінологічне дослідження насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості в сучасних умовах на монографічному рівні здійснюється вперше. Дисертація виконана з урахуванням специфіки показників насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості. На основі цього запропоновано рекомендації щодо вдосконалення системи запобігання такій злочинності, виокремлено напрями превентивної діяльності з метою мінімізації окресленого явища.

За результатами дослідження сформульовано та обґрунтовано нові наукові положення й висновки, найбільш значущі з них такі:

уперше:

– на основі кримінологічного аналізу виокремлено особливості насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості з урахуванням соціальних, економічних, демографічних, історичних і географічних чинників. Наприклад: 1) питома вага насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості переважає відповідні показники міської. В середньому така перевага у загальній структурі

злочинності становить майже 100%; 2) кримінологічні портрети злочинця та жертви насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості часто збігаються, за винятком того, що жертви характеризуються дещо старшим віком і більшою кількістю осіб жіночої статі; 3) умисні насильницькі злочини проти життя та здоров'я в основному вчиняються стосовно знайомих осіб, частка злочинів, учинених щодо незнайомих у селах, значно нижча, ніж у містах;

– розроблено сучасний кримінологічний портрет насильницького злочинця у сільській місцевості. Це чоловік близько 30 років, місцевий житель, громадянин України, з середньою чи професійно-технічною освітою, знайомий з жертвою, який зловживає алкогольними напоями, може агресивно реагувати на зауваження чи непорозуміння, не має постійного джерела доходів, не працює, з нестабільним матеріальним становищем;

– подано кримінологічну характеристику жертв насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості: вони переважно знайомі або спільно проживали зі своїми кривдниками; характеризуються більшою схильністю до самостійного вирішення конфліктів, ніж до звернення по допомогу до правоохоронних органів (33%); більша частина жертв перед злочином вживала спиртні напої (часто зі своїми кривдниками); вчинення стосовно них злочину супроводжувалося провокуючою поведінкою з їхнього боку (21,3%). Зважаючи на значне поширення побутової насильницької злочинності в сільській місцевості, тут частіше, ніж у місті, потерпілі – члени сім'ї злочинця та інші родичі, сусіди, знайомі;

удосконалено:

– сучасні кримінологічні знання стосовно характерних детермінантів насильницької злочинності проти життя та здоров'я у сільській місцевості, визначальний вплив на яку мають алкоголізація населення та масове безробіття. Вказані детермінанти можуть переплітатися та характерні

більшості злочинів, учинених проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості (41% та 66% відповідно);

– форми й методи діяльності органів МВС з метою підвищення якості запобігання злочинам. Пропонуємо 50% від численності штату помічників дільничних райвідділів МВС, які обслуговують сільську місцевість, обирати за поданням місцевих громад. Такі правоохоронці мають керуватися чинним законодавством і підпорядковуватися керівництву РВ (Г)УМВС. В основу слід покласти існуючий адміністративно-територіальний устрій України;

– групи заходів, які повинна охоплювати взаємодія суб'єктів запобігання злочинності з громадськістю: запровадження регулярної поінформованості і органів МВС з боку місцевих жителів про випадки насильницької поведінки, і населення про стан злочинності у їхньому регіоні, причини і умови вчинення насильницьких злочинів, дані про особу злочинців і потерпілих; запобіжні заходи та роль населення під час їх здійснення; пропагандистські заходи з використанням засобів масової інформації; розроблення програм навчання для сільських жителів засобам захисту від насильницьких посягань;

– з метою підвищення запобіжної функції кримінального закону та належної кваліфікації суспільно небезпечних діянь пропонуємо внести зміни до п. 10 ч. 1 ст. 67 КК України та викласти пункт 10 у такій редакції: *«вчинення злочину насильницьким способом або з особливою жорстокістю»*.

Також, на нашу думку, доцільно доповнити ст. 67 КК України приміткою для усунення неоднозначного розуміння насильницького способу.

Пропонуємо викласти у такій редакції: *«Примітка: 1. Вчинення злочину насильницьким способом визнається у тому випадку, коли його скоєння супроводжувалося застосуванням насильства»*.

2. *Насильство – це умисне суспільно небезпечне діяння з метою завдання фізичних, психічних страждань чи смерті іншій людині»;*

дістали подальший розвиток:

– знання про особливості взаємин між насильницьким злочинцем у сільській місцевості та його жертвою. Встановлено, що характерними особливостями взаємовідносин між жертвою та злочинцем, під час яких відбувається реалізація потенційної вразливості жертви, є: спільне вживання алкогольних напоїв, переважна відсутність виражених мотивів на вчинення злочину, попереднє знайомство між собою. Не останнє місце в реалізації злочинного наміру посідає занепад моральних цінностей та психологічна напруга у сучасному суспільстві;

– підходи до організації запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості на загальнодержавному рівні та в роботі органів МВС як одного з основних суб'єктів такої діяльності, а саме: на загальнодержавному рівні – покращення соціально-економічного становища українських селян та антиалкогольна пропаганда, у діяльності органів МВС – підвищення мобільності працівників, які обслуговують сільську місцевість, вивільнення достатнього часу для життя превентивних заходів і зміна системи оцінки ефективності роботи практичних підрозділів;

– система здійснення запобіжних заходів. У комплексному запобіганні насильницькій злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості доцільно проводити відповідну роботу за такими рівнями та напрямками: загальносоціальне запобігання, спеціально-кримінологічне запобігання, індивідуальне запобігання та віктимологічна профілактика. Належне виконання поставлених завдань з мінімізації злочинності в окреслених напрямках відповідними суб'єктами запобігання дасть змогу максимально ефективно організувати запобіжну діяльність у державі.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх застосування для розробки нового та вдосконалення чинного законодавства України, а також під час розробки комплексних програм із запобігання злочинності та подальших наукових досліджень. Розроблені рекомендації та пропозиції можуть бути використані:

- у сфері правотворчості – для розробки нового та вдосконалення чинного законодавства, спрямованого на запобігання та мінімізацію насильницької злочинності;

- у галузі організаційно-управлінських відносин – одержані теоретичні положення та результати дослідження можуть визначити найбільш важливі напрями діяльності правоохоронних органів щодо усунення причин і умов, які сприяють учиненню злочинів. Ці матеріали будуть необхідні для оптимізації діяльності органів внутрішніх справ, а також підвищення якості професійної підготовки практичних працівників;

- у правовиховній сфері – матеріали дисертації можуть бути використані у роботі правоохоронних органів для зміцнення їх позитивного іміджу та підвищення рівня правової культури населення;

- у сфері науково-дослідної діяльності – для подальшої розробки науково обґрунтованих положень, рекомендацій щодо вдосконалення механізму протидії насильницькій злочинності у сільській місцевості; під час розробки науково-практичних рекомендацій для працівників ОВС та інших суб'єктів профілактики;

- у навчальному процесі – під час підготовки підручників і навчальних посібників із дисциплін «Кримінологія», «Віктимологія», «Конфліктологія», а також лекцій та окремих спецкурсів з указаної проблематики.

Особистий внесок здобувача полягає у виборі напряму дослідження, постановці проблеми, вивченні методології дослідження, визначенні мети, об'єкта, предмета дослідження, проведенні емпіричних досліджень,

систематизації фактичного матеріалу, інтерпретації отриманих даних, формулюванні висновків і написанні тексту дисертації.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження, викладені в дисертації, оприлюдненні на: міжнародній науково-практичній конференції «Теорія і практика правотворчої та правозастосовної діяльності у контексті сучасних реформаційних процесів» (м. Харків, 2011 р.), матеріалах II Регіонального круглого столу «Проблеми державотворення та правотворення в Україні» (м. Львів, 2011 р.), всеукраїнській конференції науковців та практиків «Теоретико-практичні механізми розбудови правової держави» (м. Львів, 2011 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Особливості розвитку публічного та приватного права в Україні» (м. Харків, 2011 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Теорія і практика правотворчої та правозастосовної діяльності у контексті сучасних реформаційних процесів» (м. Харків, 2011 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Пріоритетні напрями розвитку законодавства України» (м. Запоріжжя, 2011 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Напрями вдосконалення правового регулювання суспільних відносин» (м. Київ, 2011 р.), всеукраїнській науковій конференції ад'юнктів, аспірантів та здобувачів «Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні» (м. Львів, 2012 р.), міжнародній науково-практичній конференції «Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: питання взаємодії» (м. Ужгород, 2013 р.).

Публікації. Основні висновки та результати дослідження відображені у шістнадцяти наукових публікаціях, із них п'ять статей опубліковано у фахових виданнях України та дві – у збірниках іноземних держав, які включені до міжнародних наукометричних баз даних, а також дев'яти тезах доповідей на різних наукових заходах.

Структура дисертації обумовлена предметом, метою і задачами дослідження. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Загальний обсяг дисертації становить 270 сторінок. Основний текст – 193 сторінки, список використаних джерел містить 218 позицій, розміщених на 21 сторінці, додатки – 54 сторінки.

РОЗДІЛ 1

Насильницька злочинність проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості як об'єкт кримінологічного дослідження

1.1 Історичний аспект дослідження злочинності у сільській місцевості

Досліджуючи історію сільської злочинності потрібно вдатися до початків зародження кримінології. Звичайно, на самих ранніх етапах розвитку науки не йшла мова про чітке розмежування злочинності на сільську чи міську, що пов'язано з адміністративно-територіальним устроєм тих часів. Проте, якщо розглядати кримінологію як одну із наук про безпеку людства чи певного соціуму, в специфічній кримінальній сфері його життєдіяльності, то перші згадки про регулювання та визначення злочинності знаходимо ще в стародавніх законах. До таких законів можна віднести Кодекс Хаммурапі Стародавнього Вавилону 1792-1750 рр.. до н.е.¹; Закони XII таблиць Стародавнього Риму 451-449 рр.. до н.е., де головним чином реалізований кримінально-правовий аспект боротьби зі злочинами, причому у найжорсткішій та соціально несправедливій формі. Але в деяких древніх законах, особливо в Законах XII таблиць, є елементи причинності та попередження злочинів, які зв'язуються з видом і тяжкістю призначеного покарання [201, с.42, 170, С. 5-24].

Свідомо залишаючи поза висвітленням значний період розвитку світової кримінології як науки, зосередимо увагу на генезисі такої її гілки, як дослідження сільської злочинності.

¹ Текст зі Зводу законів Хаммурапі висічений на базальтових стелах в святилищі бога Мардука у Вавилоні. У стінах храму вони несли в собі правове навчання, правове виховання і запобігання злочинам. Стели свідчать: «Сюди має прийти потерпілий, що висуває якісь позови, прочитати напис і керуватися у своїх діях цими мудрими словами. На камені він знайде пояснення, що робити, то є й знайде свої права». Основою зводу законів були семітські норми (наприклад, «око за око, зуб за зуб»). Крім кримінального права велика увага приділялася й іншим правовим проблемам життя.

З появою злочинності, виник й інтерес у суспільства до протидії їй. В процесі вивчення сільської злочинності, до неї зверталися багато дослідників, які в загальному або частково піддавали вивченню окремі сторони цього явища. Сюди можна віднести праці як сучасних вітчизняних і закордонних авторів, так і роботи, що побачили світ понад сто років тому. У числі останніх повноправно можна назвати праці дослідників, що вважаються родоначальниками кримінології: Г. Тарда, Ч. Ломброзо, А. Геррі, А. Кетле [179, 119, 29, 81] та інших, роботи яких не втрачають своєї науково - історичної цінності і по нині.

В XIX столітті нормативне регулювання правових суспільних відносин на території сучасної України здійснювалося, переважно, на основі законодавства Російської та Австро-Угорської імперій. Так, частина східної України, яка знаходилася під владою російської монархії, охоплювала землі лівобережної, слобідської, правобережної України та регіони на півдні. На цих територіях діяли загальноімперські закони соціально-політичного та економічного розвитку. На них також поширювалась дія російських законів, адміністративно-територіальної системи та діяльність виконавчих органів. Закони, що регулювали кримінальну сферу життєдіяльності, відповідно до „Зводу законів Російської імперії” в 15 томах, прийнятому у 1832 р., містилися в XV томі, який був розділений на дві книги: перша називалася „Про злочини і покарання загалом”, а друга – „Про судоустрій за злочинами” [129, С.69-70].

Як засвідчує російський кримінолог В. В. Лунєєв, саме базуючись на цьому Зводі законів, вперше з’явився нормативний документ, що почав регулювати суспільні правові відносини у сільській місцевості, а саме: „Сільський судовий статут” прийнятий у 1839 році. Згодом, керуючись вказаним зібранням законів, вносились зміни та доповнення до кримінального законодавства, які по суті були мотивовані кримінологічними міркуваннями щодо більш ефективної та предметної боротьби зі злочинністю. Так, в 1845 р. було прийнято – Положення про кримінальні та

виправні покарання, в 1864 р. – Статут про покарання, що накладаються мировими суддями, в 1866 і 1885 р. було перероблено Положення 1845 р. і, нарешті, в 1903 р. затверджено Кримінальний звід положень, який діяв до революції 1917 р. І деякі зміни більшою чи меншою мірою відповідали завданням покращення законодавства [120, с.164].

У квітні 1848 р. Австрія отримала статус конституційної монархії. Однак проголошені демократичні свободи та національна рівність всіх громадян часто існували лише на папері. Конституційно-парламентську форму управління було відновлено лише в 1860 рр. Окремі регіони імперії (наприклад, Галичина) отримали права обмеженої автономії. Проте, на українських землях, які знаходилися під владою Австро-Угорської імперії, на той час не було спеціального законодавства, яке б регулювало правові відносини у сільській місцевості.

Серед вчених, які спеціально досліджували сільську злочинність минулих століть, можна виділити І. І. Вільсона, М. Н. Гернета, С. С. Остроумова, Е. Н. Тарновського, І. Я. Фойницького [23, 28, 134, 191, 197] та ін.

Науковий аналіз сільської злочинності початку ХХ ст. був проведений С. С. Остроумовом [134]. Так, на наше переконання, цінними є висновки автора про те, що злочинність на початку ХХ ст. – це переважно сільська злочинність, що не повинно викликати особливого подиву, тому що сільське населення в той час становило понад 80% жителів. Тому закономірності, які були притаманні злочинності кінця ХІХ – початку ХХ ст., в основному, відображали криміногенну ситуацію саме в сільській місцевості. Що стосується злочинності окремих губерній, повітів і волостей, то вона в значній мірі залежала від чисельності сільського населення, а також категорій населення, які там проживають. На нашу думку, справедливо було помічено, що практика засудження осіб за вчинення злочинів нерідко мала «регіональну» специфіку, утруднюючи об'єктивну оцінку показників злочинності і судимості, що об'єктивно фіксувалась.

Варто зазначити, що на тодішній розвиток кримінології здійснювався потужний вплив марксистсько-ленінських ідей. Головними позиціями марксистської теорії причин злочинності були наступні:

- буття визначає свідомість і поведінку людини;
- злочинність є результатом класових протиріч в суспільстві, капіталістичної експлуатації, потреби і злиднів, грубою формою класової боротьби;
- у злочинність можна викоренити лише у зв'язку з революційним перебудовою світу, ліквідацією приватної власності, експлуатації та соціальної нерівності;
- з усуненням корінних соціальних причин в комуністичному суспільстві злочинність стане відмирати;
- в соціалістичному суспільстві, як першій фазі комунізму, злочинність зберігається у зв'язку з наявними пережитками минулих експлуаторських відносин;
- в комуністичному суспільстві злочинність відіме, а разом з нею відіме й держава, як машина насильства.

Перераховані ідеї в соціалістичних країнах були партійними і державними установками. Їх розділяли в тій чи іншій мірі і кримінологи. Крім того, ці ідеї знаходили певний відгук у критичній кримінології буржуазних країн.

У марксистському підході варто відокремити істину від хибних ідей. Обумовленість злочинності соціальною нерівністю, злиднями, експлуатацією, безробіттям, поганим вихованням, малограмотністю та іншими соціальними несправедливостями і суперечностями підтверджується всюди. Однак злочини здійснюють не тільки бідні, але і багаті, і не тільки малограмотні та соціально неадаптовані суб'єкти, а й інтелектуально розвинені, які органічно входять у ті або інші соціальні структури, не тільки підлеглі і експлуатовані, а й експлуатори і державні діячі, як в капіталістичному, так і в соціалістичному суспільствах. Проте, злочинність

внутрішньо властива будь-якому сучасному суспільству, без соціальних протиріч його не буває. Інше питання – наскільки вони гострі, непримиренні та кримінологічно значущі. Протиріччя капіталізму, як стверджували класики марксизму, непримиренні, антагоністичні. І ці оцінки певною мірою підтвердилися останнім часом [120, С.192-193]. На нашу думку, і сьогодні залишається кримінологічною проблемою, істотне матеріальне розшарування українського суспільства.

Неостаннє місце у формуванні кримінологічних знань в Україні займав освітній рух. Вирішальною передумовою формування української національної різночинної інтелігенції став розвиток освіти. У 1834 був відкритий Київський університет. У 1865 відкрився університет в Одесі, у 1898 — Київський політехнічний інститут. На західноукраїнських землях основними центрами науки були Львівський університет, 1661 року заснування, і Чернівецький університет, 1875 року заснування, заняття в яких велися польською і німецькою мовами.

На початку ХХ ст. на території західної України було створено Західно-Українську Народну Республіку (ЗУНР). Утворена держава, також, вдавалася до регулювання суспільно-правових відносин. Так, 21 листопада 1918 року Українська Національна Рада (керівний орган ЗУНР) видала закон «Про тимчасову організацію судівництва» [118], відповідно до якого судова система новоствореної Республіки складалася з трьох ланок: повітових судів, окружних судів і Вищого суду. Як і на східних землях, у ЗУНР законодавство колишньої метрополії діяло тільки в тому разі, якщо воно не суперечило інтересам Української держави.

Окрім загальних судів передбачалося створення органів військової юстиції, якими мали стати: окружний військовий суд, обласний військовий суд і Найвищий військовий трибунал [24].

Законодавством ЗУНР встановлено підвищені вимоги до осіб, які мали бажання стати суддями. Зокрема, після закінчення вищого начального закладу вони були повинні пройти дворічне стажування, і лише після цього

мали змогу стати суддями у разі успішного складання спеціального екзамену [188].

В той час, попри складну соціально-економічну ситуацію пов'язану із зародженням СРСР, в першій половині 1920-х рр.. була розгорнута широка мережа науково-прикладних установ — кабінетів з вивчення злочинності та злочинців: 1922 р. – у Саратові, 1923 р. – в Москві, 1924-25 рр.. – в Києві, 1925 р. – в Ленінграді, 1926 р. – в Ростові, Баку, Тбілісі та т.д. Це були наукові лабораторії, які вели аналіз злочинності, консультували слідчих, суддів, працівників ВТУ, вивчали стан і причини злочинів окремих видів, особу злочинця. Один лише московський кабінет, створений після глибокого вивчення криміногенної ситуації в місті, видав п'ять кримінологічних збірників, орієнтованих, зокрема, на характеристику «вогнищ злочинності» (ринки, притони і т.п.) і осіб злочинців за допомогою анкет і тестів. Багато в чому подібні завдання вирішували і інші кабінети [207, С.11-12]. Аналізуючи історичні дані, відзначимо, що вивчення проблем сільської злочинності в той час, сконцентрувалось у сучасному Санкт-Петербурзі.

Аналізуючи їхню діяльність, варто зазначити, що ця мережа науково-прикладних установ охопила широке коло кримінологічних проблем, які існували в той час. Організація роботи кабінетів була логічно побудована з вузьким предметом досліджень, що давало змогу максимально якісно проводити роботу по вивченню та протидії, як насильницькій злочинності у сільській місцевості, так і злочинності в цілому. Виділимо деякі проблеми, що розроблялися в них: у Саратові – вивчення успішності та якості методів боротьби зі злочинністю; в Ленінграді – специфіка міської та сільської злочинності; в Білорусії – вбивства в республіці за столітній період, соціальний побут злочинців; в Києві – якісні зміни в злочинності; в Закавказзі – регіональні особливості особи злочинця.

Для об'єднання кримінологічних досліджень в країні та подолання наявних недоліків в роботі постановою РНК СРСР від 25 березня 1925 р. був створений Державний інститут з вивчення злочинності і злочинця. До

міжвідомчої ради, яка визначала лінію досліджень інституту, увійшли представники народних комісаріатів юстиції, внутрішніх справ, освіти та охорони здоров'я. Кабінети з вивчення злочинності та злочинців у ряді великих міст були перетворені у філії інституту. Завдання інституту були визначені як комплексні. До них належали: вивчення («з'ясування») причин і умов, що сприяють виникненню і розвитку злочинності та окремих її видів, аналіз успішності методів боротьби зі злочинністю; розробка питань кримінальної політики. Інститут видавав збірники «Проблеми злочинності». Була організована експериментальна клініка для «вивчення осіб, що представляють інтерес для з'ясування злочинності». Тільки в 1925-29 рр.. інститут опублікував близько 300 наукових робіт. Зокрема, були видані роботи: про стан та динаміку тяжких насильницьких злочинів, хуліганства, посадових розкрадань, злочинності неповнолітніх; про особливості сільської та міської злочинності; особи засуджених за окремими видами злочинів; про тенденції каральної практики.

Інститут брав участь у своєрідній «кримінологічній експертизи» проекту КК 1926 р. і практики його застосування, в підготовці матеріалів для Постанови РНК СРСР від 26 березня 1928 р. «Про каральної політику та стан місць ув'язнення».

У 1931 р. названий інститут був реорганізований в Інститут кримінальної і виправно-трудової політики.

У період функціонування цього інституту видавалися збірники «Проблеми кримінальної політики», що включали матеріали про стан злочинності, її вивчення та про заходи боротьби з нею. Статистичне бюро інституту публікувало збірники даних про злочинності в СРСР і за кордоном. У 1936 р. Пленум Верховного Суду СРСР обговорив представлений інститутом доповідь про стан злочинності і практику застосування кримінально-правових заходів боротьби з нею. Не втратили свого значення до теперішнього часу розробки інституту з питань співвідношення злочинності в 1920-ті – першій половині 30-х рр., демографічної та

соціальної структур контингенту злочинців, залежності між тяжкістю репресії і її попереджувальним впливом, професійної злочинності, профілактики рецидиву та ін. [102, с.38].

Що стосується системи запобігання насильницьким злочинам у сільській місцевості, то необхідно відзначити, що на різних етапах еволюції сільського товариства практика виробляла найбільш прийнятні і можливі для конкретного періоду форми і методи запобігання злочинам в умовах сільської місцевості. Деякі з них набували чинності норм, приписів у вигляді положень, інструкцій, статутів, інші залишалися в якості самодіяльної ініціативи, сформованої практики і традицій.

В умовах корінних соціально-економічних і політичних змін, що відбувалися в українському селі в 20-30-х роках ХХ століття, широкої поширеності самогоноваріння, пияцтва, хуліганства, крадіжок худоби та інших правопорушень знадобилися інші форми забезпечення правопорядку на селі. З'явився інститут волосних міліціонерів, яким інструкцією НКВС від 12 січня 1924 надані численні функції щодо запобігання злочинам у волості (адміністративно-територіальна одиниця), забезпечення особистої безпеки і законних інтересів громадян, сприяння органам влади та ін. Не випадково інструкцією було передбачено, що волосний міліціонер «зобов'язаний проживати в зазначеному йому селищі в межах дорученої йому волості і не відлучатися з неї без дозволу начальника міліції волості ..., як можливо частіше об'їжджати район своєї волості, оглядати глухі місця, відвідувати населені пункти ... » [72].

У цей же період законодавчо (постанова від 27 березня 1924 р.) закріплюється інститут сільських виконавців, в числі основних завдань яких була охорона громадського порядку, особистої і майнової безпеки громадян на селі. Зокрема, їм пропонувалося: спостереження за порядком і спокоєм в селищі і вжиття заходів до відновлення порушеного порядку; ведення негласного спостереження за особами, запідозреними у вчиненні злочину; інформування міліції про появу дезертирів, конокрадів, про варіння

самогону, про пригульну худобу; попередження порубки лісів, отруєння полів, луків і садів та ін. В останні десятиліття з'явилися нові організаційні форми профілактики правопорушень на селі, широкого залучення до цього сільського населення (поради профілактики, громадські пункти охорони порядку, комісії по боротьбі з пияцтвом, добровільні народні дружини та ін.) [73].

У період існування Радянського Союзу було накопичено чималий досвід використання потенціалу громадськості в запобіжній діяльності. Це не суперечило офіційній доктрині, згідно з якою в соціалістичній державі головним напрямом боротьби зі злочинністю вважалося запобігання злочинності, усунення причин та умов, що їх породжують. Це принципове положення було закріплене навіть у Програмі КПРС і втілення його в життя визнавалося актуальним завданням радянського суспільства [169, с. 66]. Відомо, що одним із важливих завдань у період розгорнутого будівництва комунізму стало виховання трудящих у дусі комуністичної моралі, поваги до радянських законів і правил комуністичного співжиття. Тому ефективно відпрацьовувались такі засади залучення населення до боротьби зі злочинністю, як участь усіх трудящих у даній справі. Вважаємо, що добре налагоджена виховна робота створювала певне підґрунтя для викорінення різного роду антигромадських вчинків і сприяла зменшенню їх кількості. У вирішенні вказаного завдання відповідальна роль належала ідеологічній, виховній роботі в масах, що проводилася партією, комсомолом, профспілками та іншими громадськими організаціями.

Із зародженням СРСР з'явилися окремі статистичні видання, що містили кримінологічну інформацію про стан злочинності. Так, Народний комісаріат внутрішніх справ СРСР на початку минулого століття видав серію збірок під загальною назвою «Сучасна злочинність», у збірниках «Злочинець і злочинність» Московського кабінету з вивчення особи злочинця та злочинності [175], а також роботах, присвячених вивченню географічних і демографічних аспектів злочинності [11].

Звернення до праць вищезгаданих авторів дозволяє нам, отримати більш-менш виразні уявлення про те, якою була сільська злочинність більше ста років тому. Так, Е. Н. Тарновський відзначав, що найбільша злочинність міського населення, порівняно з сільським, мала місце і в 20-і роки ХХ століття. Вчений зафіксував високий відсоток – 96,6 % – злочинів проти порядку управління, скоєних у сільських місцевостях (порушення правил про охорону лісів, рибної ловлі, мисливстві та ін.) Автор також вказував на розвиток самоуправства в селі на основі права користування землею і зіткнення звичайного «права» з новим порядком користування землею, встановленим новим законодавством.

За відомостями Е. Н. Тарновського, в селі більше, ніж у місті, відбувалося збройних нападів, опорів влади, невиконання законних вимог її, порушень правил будівництва, протипожежних та благоустрою. Село була ареною різноманітних злочинів проти особи і насамперед самих тяжких з них – умисних тяжких тілесних ушкоджень (82,3%), вбивств в бійці (73,6%) та взагалі вбивств (84,8%). На селі частіше, ніж у місті, скоювалися статеві злочини [191, С.86-87].

Не варто оминати увагою відомого дослідника сільської злочинності першої третини минулого століття М. Н. Гернета, який зазначав, що в різних союзних республіках неоднакові відсотки міської та сільської злочинності [28, с.76]. Найбільший відсоток міської злочинності виявився в Узбецькій РСР, а найменший - у Білоруській РСР [27, с.536]. При дуже невеликому відсотку тих випадків, коли місце вчинення злочинів залишилося невідомим чи правопорушення здійснювалося частково в місті, частково в сільській місцевості; в сільських місцевостях частіше відбувалися: ухилення від державних зборів та податків, порушення правил охорони лісів, полювання, рибної ловлі, вбивства, статеві злочини, самоуправство, удари, побої, насильства над особистістю.

Середній показник сільської злочинності в СРСР в 1926 р. становив 64,4 %, в 1927 р. – 68,1 %. Вище середнього в містах був відсоток порушень

правил залізничного та іншого руху, шахрайства та фальсифікації, крадіжки, грабежі та розбої, хуліганства. М. Н. Гернет встановив, що в 1926 р. питома вага крадіжок в структурі міської злочинності становила 21,4 %, у сільській – лише 12,3 %, хуліганства – відповідно 12,4 % і 8,5 %, розбоїв та грабежів – 1,3 % і 0,8 %; статевих злочинів 0,3 % та 0,8 %, вбивств – 1,7 % і 0,6 %) [27, с.538]. Проте, зазначимо, що до вказаних даних не входить інформація про злочинність з УРСР, оскільки у 1926 р. в Україні збір статистичних даних про злочини не був організований.

В процесі досліджень був встановлений взаємозв'язок пори року та кількості скоєних злочинів. У селах майнові злочини найчастіше відбувалися в січні, лютому, березні та грудні, рідше - в травні, червні, липні. Злочини проти особи в селах рідко відбувалися у грудні, січні, лютому та квітні, а частіше - в травні, липні, серпні та вересні. „Що стосується крадіжок, то закон їх розподілу з максимумом взимку найбільш дотриманий чоловіками в сільських місцевостях, а в містах він витриманий менше: тут підвищення крадіжок в липні (також і у жінок в містах), напевно, відбувається за рахунок кишенькових крадіжок, можливість вчинення яких збільшується при інтенсивному вуличному русі” [27, с.541].

На підставі проведеного нами узагальнення наукової літератури з вказаної проблематики видно, що до кінця 30-х рр.. ХХ ст. кримінологічні дослідження сільської злочинності були практично припинені. Практично відсутня будь-яка кримінологічно-статистична інформація до 70-х років ХХ ст., що пояснюється військовими діями в період Другої Світової Війни та після воєнною відбудовою держави. До вивчення даної проблеми фахівці знову звернулися лише на початку 70–80-х рр.. минулого сторіччя.

Одним із тих, хто звернув увагу на необхідність вивчення сільській злочинності в 70–80-х рр.. був Ю. М. Антонян, який, крім аналізу стану сільської злочинності, у своїх роботах зазначав, що профілактичні заходи проводяться в місті на більш високому якісному рівні, ніж на селі. В сільській місцевості, ця робота не завжди враховує історично обумовлені

особливості психології, культури та світогляду сільського жителя, а також специфіку сільського способу життя. Автор пропонував створити чітку систему профілактики злочинів у сільській місцевості, яка забезпечила б комплексний вплив на сільську злочинність [8, С.78-86].

Вище зазначені особливості, на нашу думку, і до сьогодні зберігають свою практичну цінність. Врахування їх у роботі ОВС та інших правоохоронних органів дозволить більш ефективно проводити профілактичну роботу серед населення.

Також, в цей час ефективно діяла система загального та спеціального запобігання злочинності, в якій превентивна роль громадськості була досить вагомою. Зокрема, добре зарекомендували себе такі форми участі громадськості у правоохоронній діяльності, як добровільні народні дружини, громадські пункти охорони порядку, позаштатні співробітники міліції, товариські суди, оперативні комсомольські загони тощо. У середині 70-х років ХХ ст. лише в Українській РСР функціонувало близько 35 тис. добровільних народних дружин [64, с. 220].

Інститут участі громадськості в боротьбі зі злочинністю характеризувався такими ознаками: добровільність об'єднання трудящих, що мало самодіяльний характер; спрямовання діяльності на досягнення соціально значущих цілей; вираження громадської думки та волі окремих соціальних груп соціалістичного суспільства; використання засобів громадського впливу, заснованих на громадському переконанні та примусі [92, с. 12]. Тобто система радянського варіанту громадського запобігання злочинності будувалась на основі активної, свідомої діяльності самих громадян та їх об'єднань. Добровільна ініціатива громади мала дієвий характер їх участі з обов'язковим дотриманням законності.

Певного розвитку досліджувана проблема отримала в 1983 р., коли, на теренах колишнього СРСР, було видано кілька книг про сільську злочинність. У цьому році в м. Омську вийшла в світ робота М. П. Клейменова «Вивчення та профілактика злочинності в сільській

місцевості апаратами карного розшуку», яка залишила помітний слід у вивченні сільській злочинності. Її автор підкреслював, що основою для існування особливостей у сільській злочинності є те, що в економіці того чи іншого району чільне місце займає сільськогосподарське виробництво, саме тому тут найбільш характерні крадіжки і розкрадання худоби, птиці, кормів. Звертаючись до методичних основ вивчення сільській злочинності, він стверджував, що дослідження злочинів, скоєних у сільській місцевості, доцільно здійснювати за поглибленою програмою на базі таких джерел інформації, як кримінальні та профілактичні справи, справи спецобліку, різні облікові журнали і книги (наприклад, подій, рапортів чергового тощо), матеріали інспекцій у справах неповнолітніх, постійних комісій при виконкомі місцевої Ради народних депутатів, документація громадських формувань з боротьби з правопорушеннями, відомості, відображені в різних формах статистичної звітності.

Важливим моментом у вивченні злочинності автор вважав класифікацію сільських районів в залежності від кримінологічної обстановки. При цьому він пропонував виділяти:

а) райони з великою напруженістю кримінологічної ситуації (по основній масі показників, розрахованих за матеріалами статистики, спостерігається відхилення від середньо-сільських показників в «негативну» сторону);

б) райони, в яких характеристика статистичних даних про злочинність близька до загально-сільської;

в) райони, в яких характеристика статистичних показників свідчить про відхилення в «позитивну» сторону [84, с.5].

Абсолютно правий був автор в тому, що при вивченні сільській злочинності інтерес повинні представляти характеристики злочинності в окремій адміністративно-територіальній, одиниці в цілому: і в сільському поселенні, і в районному центрі, який нерідко є малим містом або робочим селищем.

Не принижуючи наукового потенціалу вказаної роботи, зазначимо, що насильницькі злочини сільської місцевості окремим об'єктом вивчення в той час не були. Це пояснюється рядом обставин, серед яких головну роль відігравала практично повна трудова зайнятість населення в сільському господарстві та максимальна скерованість матеріальних ресурсів у розвиток сільського господарства, на відміну від сьогодення.

Заслуговує уваги робота Г. Й. Забрянського, де автор звернувся до актуальних проблем профілактики злочинів у сільській місцевості. Науковець зазначав, що сільську злочинність слід розглядати одночасно як єдиний і диференційований об'єкт вивчення. Єдність його визначається наявністю загальних для всіх сільських поселень властивостей злочинності, якими сільська злочинність відрізняється від міської. При такому підході важливим напрямком є типологічний аналіз сільських поселень, вивчення фіксується (реєстрованої) і латентної (прихованої) злочинності, використання вибірових методів дослідження, безлічі статистичних показників, виявлення специфіки довкілля сільських жителів, аналіз показників, що характеризують природний рух населення, включаючи гендерні та вікові особливості, кількість зареєстрованих шлюбів та розлучень та ін. [59].

У цій же роботі перераховані характерні особливості системи соціальної діяльності населення того часу, основні кримінологічні проблеми профілактичної діяльності в сільській місцевості.

На наше переконання, слухними також є висновки автора про роль освіти у зниженні рівня злочинності, вплив матеріального і культурного рівня сім'ї, що є особливо актуальним для насильницької злочинності у сільській місцевості в умовах українського сьогодення.

Цілком виправданими бачаться судження автора про те, що завдання кримінологічної науки полягає в тому, щоб, по-перше, виявити, описати, пояснити всі негативні та позитивні сторони життя сільського населення, оскільки при певних умовах вони можуть мати відповідно криміногенні і антикриміногенні наслідки; по-друге, розробити систему профілактики

негативних сторін способу життя сільського населення та стимулювання позитивних процесів.

Ще один фахівець з вивчення сільської злочинності – Ю. Д. Ротарь, кандидатська дисертація якого була присвячена кримінологічній характеристиці та попередженні злочинності в сільській місцевості. Він зазначав, що активні перетворення в сільському господарстві, пов'язані з його індустріалізацією та підвищенням інтенсивності праці призводять до ускладнень криміногенної обстановки в сільській місцевості. Це стимулюється, зокрема, значними фізичними перевантаженнями, тривалістю праці, нерівномірністю трудової завантаженості в різні періоди року, які негативно впливають на психологічний стан людини, призводять до вчинення ним хуліганських дій та насильницьких посягань. Недосконалість побутової сфери веде до сімейно-побутових конфліктів, а обмежені можливості проведення дозвілля, самовираження в суспільно-заохочувальній формі, відновлення психологічної рівноваги загострюють у сільських жителів дефекти морального обличчя особистості, недоліки освітнього та культурного рівня. Нерозвиненість сфери дозвілля так чи інакше пов'язана зі злочинністю. Пияцтво, аморальне і протиправне поведінка як засіб заповнення вільного часу призводять певних осіб до вчинення злочинів.

Досліджуючи особливості сільської злочинності на статистичному рівні, Ю. Д. Ротарь констатує подальше зближення показників, що характеризують її стан, структуру і динаміку, з подібними показниками міст, говорить про зростання абсолютної кількості злочинів (крадіжок, грабежів і розбійних нападів, шахрайства), що реєструються по лініях карного розшуку та інших служб.

На думку Ю. Д. Ротаря, сільські злочинці відрізняються від міських по ряду соціально-демографічних та кримінально-правових характеристик. Більшість з них - місцеві жителі. Жінки в сільській місцевості частіше, ніж у містах, здійснюють такі злочини, як крадіжки особистого майна, хуліганство,

насильницькі злочини, але менше – корисливо-насильницькі злочини. Сільський злочинець за віком старше міського, а його освітній рівень помітно нижче. У сільській місцевості більше, ніж у містах, відбувається злочинів в нетверезому вигляді та в групі. На селі серед злочинців менше частка раніше судимих, але вона має тенденцію до збільшення. Потерпілі на селі за віком старше, ніж злочинці. За рівнем освіти основну частку потерпілих у сільській місцевості становлять особи з середньою та неповною середньою освітою. Основна частина потерпілих - місцеві жителі [165, с.15].

Більшість перерахованих характеристик і до сьогодні притаманні насильницькій злочинності у сільській місцевості. Так, за даними нашого дослідження основна маса сільських злочинців (до 97 %) це місцеві жителі того району, де знаходиться їх постійне місце проживання. Незначну частку у скоєнні насильницьких злочинів становлять жителі інших областей (2,5 %) та іноземні громадяни (0,5 %) (Додаток В, п. 7).

Одночасно автор зазначав сприятливий вплив на сільських жителів інтелігенції, осіб з високим освітнім і культурним рівнем, активної суспільно-політичної установки, участі в управлінні суспільним виробництвом, громадськими справами, в охороні правопорядку.

Також, розглядалася проблема профілактичного впливу на злочинні прояви в сільській місцевості, яка мала враховувати багатоланкову систему сільських поселень по найбільш значним типологічним ознаками (розмір сільського населеного пункту, його віддаленість від великого адміністративно-територіального центру, можливості транспортної або іншого зв'язку з останнім). При цьому показники сумарної суспільної небезпеки злочинності в сільській місцевості вищі, ніж у містах.

У наступні роки, завдяки науковим працям Горяїнова К. К., Заварзіна А. В. та Пахомова Г. А., отримали висвітлення різні аспекти сільської злочинності: від методологічних до суто практичних, які мали важливе значення для організації запобігання злочинності та правопорушенням в умовах розпочатої в країні перебудови [36, 61, 138].

Проте слід визнати, що більша частина з того, про що зазначали понад чверть століття тому, до цього часу дещо застаріла, хоча окремі висновки та рекомендації, як і раніше становлять чималу як теоретичну, так і практичну цінність. Наприклад, багато хто з перерахованих авторів при аналізі трудової діяльності сільських жителів незмінно знаходили слова для критики праці в особистому підсобному господарстві. Зазначалося, що така робота веде до виникнення і посилення криміногенних наслідків умов життя: сприяє несприятливого для суспільства розподілу праці між власним та суспільним господарством, не стимулює розвиток особистості працівника і нерідко пов'язане з негативними формами поведінки, є гальмом духовного розвитку сільських жителів, ускладнюючи формування та задоволення їхніх культурних потреб; залишає мало часу для проведення дозвілля спільно з дітьми, що негативно позначається на процесі духовного розвитку підростаючого покоління.

Такого роду оцінки і в той час могли бути піддані критиці сміливими вченими, тим більше – зараз. Ми впевнені в тому, що нажалі суспільне виробництво на селі нині перебуває в занепаді, і праця в особистому підсобному або власному (фермерське) господарстві – чи не єдиний спосіб виживання більшості сільських родин. Важка праця, скоріше, стимулює соціальну пасивність сільського жителя, ніж його бажання до вчинення фізичного насильства. Залучення дітей до роботи є часто набагато кращим засобом морального та фізичного виховання в умовах природного середовища, у порівнянні з тим, що зараз з надлишком пропонується молоді в місті.

Проводячи паралель із сучасним станом речей, погоджуємося з А. І. Гуровим, який зазначав, що особливістю злочинності в сільській місцевості є її зростання при одночасному зниженні чисельності сільського населення. За даними перепису, це населення з 1970 по 1979 рр.. скоротилося в СРСР на 6%. Однак кількість злочинів за той же час, за даними статистики, збільшилася на селі відповідно на 34,4% і 37,5%. Причому темпи зростання

сільській злочинності виявилися в два рази вище, ніж у містах (з урахуванням активного збільшення чисельності міського населення) [42, с.129-130].

На жаль, сьогодні в Україні окремо не підсумовується статистика злочинності у сільській місцевості. Проте, якщо порівняти демографічні дані населення та злочинності в загальному по державі, то отримаємо, що населення за період 2002-2011 років скоротилось на 5,5 % (в той час коли сільське скоротилось на 10 %), а загальна злочинність за даними Державної служби статистики зросла на 12 % [186, 68, с.26, 184].

Варто віддати належне також роботі В. А. Лелекова присвяченій проблемі сільській молодіжній злочинності. Він встановив ряд особливостей сільській злочинності в порівнянні з міською:

- в сільській місцевості інтенсивність злочинності вище, ніж у містах;
- кримінальна ураженість молоді (18-29 років) в сільській місцевості в 1,5 рази вище, ніж у містах, і в 3 рази вище, ніж жителів села у віці 30 років і старше;
- в структурі молодіжної злочинності в сільській місцевості превалюють тяжкі злочини, в основному, корисливої спрямованості;
- в містах і в сільській місцевості злочини в переважній більшості скоюються місцевими жителями;
- спостерігається сезонність у скоєнні сільською молоддю окремих видів злочинів;
- сільська молодіжна злочинність характеризується більш високою латентністю, ніж міська та ін.

Автор також звернув увагу на те, що в умовах соціально-економічної перебудови сільська злочинність зазнала якісних змін по більшості параметрів, які фіксуються офіційною статистикою, що викликано складною сукупністю об'єктивних факторів (заповнення ринку імпортованими продуктами, низьким рівнем зарплати сільських жителів, зміною юридичного статусу сільськогосподарських підприємств (колгоспів), міграцією в сільську

місцевість вимушених переселенців і біженців, переоцінкою орієнтирів у молоді, зниженням темпів індустріалізації села, недоліками в сфері правоохоронної діяльності та ін.) [113].

Сучасні закордонні дослідження молодіжної корисливо-насильницької злочинності, також підтверджують факт більшої латентності сільської злочинності, порівняно з міською. Так, А. Г. Анисимов відзначає, що сільська місцевість характеризується з одного боку, підвищеним соціальним контролем (і як наслідок, меншим рівнем злочинності в цілому), а з іншої тим, що злочини, які вчиняються у сільській місцевості, мають вищий рівень латентності, так як зважаючи на незначну кількість жителів, спосіб життя населення, інших об'єктивних обставин, їх легше приховати, ніж подавати заяву у відділ поліції, який може знаходитися на значній відстані від села чи іншого поселення [6, с.27].

На початку XXI ст. в Російській Федерації спеціальні дослідження сільської злочинності проводили Тишков С. В. та Сорокін О. Б. Напрацювання Тишкова С. В. показують, що співвідношення злочинності в сільській місцевості та «сільської» злочинності, не дають підстав використовувати ці поняття як ідентичні. Автор обмежує «сільську» злочинність рамками окремих видів злочинів, традиційно властивих для сільської місцевості: незаконне полювання (ст.258 КК РФ), незаконний видобуток риби (ст. 256 КК РФ), псування землі (ст.254 КК РФ), знищення або пошкодження лісів (ст. 261 КК РФ) і інші. У загальній структурі злочинів, скоєних на селі вони складають порівняно невелику частину (5-10%). На думку Тишкова С. В., більш точний термін – «злочинність в сільській місцевості», яким охоплюється вся сукупність скоєних тут злочинів, незалежно від їх видів та місця проживання злочинця [192, с.20].

Сорокін О. Б. в свою чергу відмічав, що злочинність у сільській місцевості володіє специфічними особливостями, і є самостійним об'єктом кримінологічного дослідження. На відміну від аналогічних видів злочинів,

злочини у сільській місцевості, характеризуються сімейно-груповим рівнем організованості, з перевагою корисливої спрямованості [177, с.198].

Проте за часи незалежної України, в силу певних обставин, в нашій країні ґрунтовно не досліджували злочинність у сільській місцевості, тим паче предметному вивченню не піддавалась насильницька злочинність проти життя та здоров'я особи у вказаному регіоні. Чим породжується необхідність розробки наукових праць, в яких би отримали висвітлення як теоретичні, так і практичні аспекти даної проблеми.

1.2. Поняття, сучасний стан та тенденції насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості

З давніх-давен злочинність та насильство супроводжували розвиток суспільства. В різні часи людського існування ці поняття набували різних значень та пояснень. Сьогодні, на задекларованому шляху України до економічного та соціального процвітання, злочинність становить серйозну перепону для такого розвитку. Особливо, викликає занепокоєння стан та динаміка насильницької злочинності. Загострення цієї проблеми нерозривно пов'язане з діяльністю особи, її поведінкою. Володіючи інформацією про світову історію за останнє століття, виникає запитання: людство з часом поширює демократію та гуманізм, чи насильство і терор?!

Відзначимо, що проблему насильства у різних аспектах детально досліджували вітчизняні та закордонні вчені, зокрема: С. М. Абельцев, Ю. М. Антонян, О. М. Бандурка, К. Бартол, О. М. Джужа, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський, І. А. Хозраткулова, О. Ю. Юрченко [1; 9; 12; 17; 111; 62; 66; 200; 210] та багато інших.

Теорія і практика кримінального права виходять із основного принципу, відповідно до якого суспільно небезпечні наслідки можуть бути поставлені у вину особі лише за умови, що вони перебували в причинному

зв'язку з його дією або бездіяльністю. Отже, насильницька діяльність, обов'язково повинна супроводжуватись певним розумовим осмисленням.

Л. В. Синеокий вірно зазначає, насильницька чи агресивна поведінка стає кримінальною тільки тоді, коли ці дії зазначені у кримінальному законі [172, с. 22].

Сьогодні, в Україні немає єдиного підходу до визначення поняття «насильство». Більше того, існує чимало інших понять, що використовуються при описі однієї і тієї ж проблеми. Є чимало хибних уявлень, коли люди зазнають насильства і не вважають це насильством, оскільки сприймають силу як норму. У більшості випадків люди схильні відносити до насильства лише незначну частину випадків, які завдають шкоду здоров'ю людини, тобто потрапляють під дію КК України.

У тлумачному словникові під редакцією В. Т. Бусела «насильство» трактується як «застосування фізичної сили до кого-небудь», «застосування сили для досягнення чого-небудь», «примусовий вплив на когось, щось» [20, с. 735].

М.О. Борщов зауважує, що про насильство можна говорити лише тоді, коли сила долає силу, але й тут є винятки. Насильство існує лише у стосунках між людьми, оскільки вони володіють свободою волі, і в цьому сенсі виявляється у громадському ставленні. У процесі насильства одні індивіди нав'язують себе, свої цілі та норми іншим, прагнуть підпорядкувати їх собі [19, с. 149].

Л.В. Сердюк пропонує розуміти насильство як зовнішній, з боку інших осіб, навмисний і протизаконний фізичний чи психічний вплив на людину (чи групу осіб), який вчиняється проти її волі та здатний заподіяти їй органічну, фізіологічну чи психічну травму, а також обмежити її волю чи волевиявлення дій [171, с. 52].

Зазвичай у кримінально-правовій науці насильницький злочин трактується як злочин, поєднаний із застосуванням насильства чи погрозою застосування насильства. При цьому більшість учених визначають фізичне

насильство як застосування фізичної сили, а психічне насильство – як погрозу застосування фізичного насильства.

А.Е. Жалінський відзначав, що зведення насильства до насильницької злочинності в її традиційному розумінні, тобто до вбивств, тяжких тілесних ушкоджень і зґвалтувань, ніяк не відображає і не може відобразити соціальної реальності, в якій насильство виступає як найбільш загрозливий спосіб суспільно небезпечної поведінки, частіше злочинної, але іноді й не врегульованої кримінальним законом [57, с. 24].

У кримінальному праві України законодавче визначення поняття «насильницький злочин» відсутнє, але цим поняттям широко оперує і наука кримінологія. Відтак вчені відзначають необхідність виділення власне кримінально-правового універсального визначення його ознак у теорії права [208, с. 30].

Як слушно зазначає М.І. Панов, в основі такого поняття повинно бути кримінально-правове поняття, причому, якщо навіть і не легальне, не сформульоване у кримінальному законі, то хоча б доктринальне поняття, розроблене наукою кримінального права [135, с. 5].

Зміст, який вкладається у поняття «насильство», «насильницькі злочини», не завжди однаковий. У кримінології окремі дослідники до групи насильницьких злочинів відносять лише умисні вбивства, умисні тяжкі тілесні ушкодження та хуліганство, які утворюють самостійний у кримінологічному плані «блок» насильницьких злочинів. Інші вчені до насильницьких злочинів відносять хуліганство, тілесні ушкодження, убивства та зґвалтування [111, с. 85]. Тобто до насильницьких злочинів кримінологія відносить сукупність таких злочинів, при скоєнні яких насильство є елементом мотивації, а не просто засобом досягнення цілі [51, с. 86]. А в кримінальному праві та в кримінальному процесі під насильницькими розуміються всі злочини, які супроводжуються насильством чи погрозою його застосування [26, с. 12].

О. М. Гумін під насильницькою злочинністю пропонує розуміти

історично мінливе, соціальне та кримінально-правове явище, яке становить систему форм кримінального насильства, що існує в певний час на певній території і має властиві їй кількісні та якісні показники [41, с. 75].

Не можуть бути віднесені до насильства і суспільно небезпечні діяння, вчинені особами, що не підлягають кримінальній відповідальності: не досягли віку кримінальної відповідальності або є неосудними, – ці особи через вікові особливості або через наявність психічного захворювання не можуть усвідомлювати характер вчинюваних ними дій або оцінювати їх соціальне значення, а неосудні не здатні і керувати своїми діями.

На підставі узагальнення вітчизняної та зарубіжної наукової літератури з проблеми насильства, досвіду боротьби з цим негативним явищем, а також на основі власних досліджень в цьому напрямку, можемо сформулювати таке універсальне авторське визначення цього поняття. *Насильство – це умисне діяння, що має на меті завдання страждань.*

Вбачається, що таке розуміння насильства можна використовувати за основу для цілої низки суспільних наук, таких як: філософія, психологія, соціологія, кримінологія, політологія, правознавство та ін. Кожна наука, яка б застосовувала таке тлумачення, могла б додавати до нього свої ідентифікуючі ознаки.

У такому широкому розумінні, предметом насильства може бути представник живої природи, що може відчувати страждання. Відповідно до пояснення, яке нам дає тлумачний словник української мови, страждання – вияв фізичного чи морального болю [20, с. 1399].

Насильство вчинюється у формі активної дії.

Насильство може скоюватися фізичними особами, які можуть усвідомлювати свої діяння і керувати ними, а також розуміти та передбачати наслідки до яких такі діяння можуть призвести. На відміну від кримінального насильства, вік суб'єкта не є визначальною ознакою.

Дії суб'єкта насильства повинні бути умисними, тобто насильник усвідомлює характер своєї діяльності і бажає чинити саме так. Обов'язковою

ознакою є мета, а саме — спричинення страждань предмету насильства.

Така загальна характеристика поняття насильства, на нашу думку, дає підстави сформулювати його для науки кримінального права. Кримінальний кодекс, не даючи чіткого законодавчого закріплення поняття насильства, у конкретних нормах про кримінальну відповідальність за насильницькі злочини містить низку формулювань, пов'язаних із насильством, що викликають труднощі при їх тлумаченні і при кваліфікації злочинів.

Саме тому, пропонуємо наступне авторське визначення злочинного насильства. *Кримінальне насильство – це умисне суспільно-небезпечне діяння з метою завдання фізичних, психічних страждань чи смерті іншій людині.*

Кримінальне насильство: а) може застосовуватися лише до фізичних осіб проти їх волі; б) вчинятися у формі активної дії; в) скоюватися осудними особами; г) дії суб'єкта кримінального насильства характеризуються прямим умислом; д) обов'язковою ознакою є наявність мети, а саме спричинення фізичних, психічних страждань чи смерті особі чи групі осіб.

Не визнається кримінальним насильством діяння, якщо воно вчинене з необережності чи не має на меті завдання фізичних, психічних страждань чи смерті.

Не може визнаватися кримінальним насильством діяння, виконане за бажанням потерпілого, яке не має на меті завдати страждань останньому, хоча і спричиняє такі страждання.

Не пропонуємо вводити таке значення кримінального насильства, як окремий склад злочину, проте, вважаємо за доцільне доповнити чинний КК України ще однією обставиною, що обтяжує покарання. Ідея такого запровадження полягає в наступному: особа, яка вчиняє злочин насильницьким способом, становить підвищену суспільну небезпеку, оскільки має основною метою спричинення: а) фізичних, б) психічних страждань, в) смерті іншим. А отже, дії таких осіб потребують належної кримінально-правової кваліфікації та до них необхідно застосовувати суворіші покарання, що також сприятиме покращенню запобіжної функції

кримінального закону.

Отже, пропонуємо внести зміни до п.10, ч. 1, ст. 67 КК України та викласти пункт 10 у такій редакції *«вчинення злочину насильницьким способом або з особливою жорстокістю»*.

Також, на нашу думку, доцільно доповнити ст. 67 КК України приміткою для усунення неоднозначного розуміння насильницького способу.

Пропонуємо викласти у такій редакції: *«Примітка: 1. Вчинення злочину насильницьким способом визнається у тому випадку, коли його скоєння супроводжувалося застосуванням насильства.*

2. Насильство – це умисне суспільно-небезпечне діяння з метою завдання фізичних, психічних страждань чи смерті іншій людині»

Проведене наукове дослідження, дає нам підстави сформулювати наступне визначення. *Насильницькі злочини – це передбачені Кримінальним кодексом умисні суспільно-небезпечні діяння, метою суб'єкта яких є завдання фізичних, психічних страждань чи смерті іншій людині.*

Оскільки, наше дослідження присвячено насильницькій злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості, ще, як мінімум, один термін потребує в'яснення. Сьогодні, таке поняття, як сільська місцевість, законодавчо не визначено. Відповідно до ст. 133 Конституції України систему адміністративно-територіального устрою України складають: Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища і села [88]. Окремі питання, пов'язані зі статусом адміністративно-територіальних одиниць в Україні, регулюються законами «Про місцеве самоврядування в Україні» та ін. [152]. З огляду на те, що селище міського типу (відповідно до Конституції) має окремий від села статус, можна зробити висновок, що ця адміністративно-територіальна одиниця до сільської місцевості не відноситься. Саме тому, ми в процесі написання дисертаційної роботи, до сільської місцевості відносимо лише села.

На підставі викладеного, можемо сформулювати таке визначення: *насильницькі злочини проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості*

– це вчинені у селах умисні суспільно-небезпечні діяння, метою суб'єкта яких завдання фізичних, психічних страждань чи смерті особі та становлять загрозу її життю чи здоров'ю.

Після детального вивчення предмета дослідження, вважаємо доцільним з'ясування сучасного стану такої злочинності в Україні. Для виокремлення дієвих напрямів запобігання вказаному явищу, нагальним також є дослідження тенденцій насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості.

Вивчення злочинності в державах будь-яких правових систем передбачає звернення до кримінологічної статистики [85, с.328].

Грунтовне дослідження насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості з метою запобігання цьому явищу, передбачає вимір і кількісно-якісну її характеристику за допомогою певних кримінологічних показників. О. М. Джужа до таких показників відносить такі: стан, рівень, структура та динаміка, або рівень, коефіцієнт, структура та динаміка злочинності, або абсолютний та відносний рівень, структура та динаміка [49, с.400]. На жаль, у кримінології єдність у розумінні окремих понять (окрім структури та динаміки) зустрічається не завжди, не встановлено й єдиної термінології. У дисертаційному дослідженні, ми будемо намагатись дотримуватись загальноприйнятої термінології та найбільш поширеного тлумачення понять головних показників злочинності, що визначені більшістю авторів.

Більшість авторів вважають стан злочинності не тільки кількісною, але й якісною характеристикою, що має комплексний характер, визначається рівнем, структурою, динамікою, коефіцієнтом та іншими показниками злочинності і дозволяє комплексно характеризувати злочинність як у абсолютних, так і відносних одиницях виміру за певний період часу і на певній території чи у певному регіоні або державі [100, с.576; 176, с.240; 187, с. 68; 46, с.110].

Окреме коло авторів під станом злочинності розуміють тільки

кількісну величину, наприклад; абсолютну кількість злочинів і осіб, які їх вчинили, на певній території за певний період часу [193, с.125; 4, с.310; 80, с. 112; 86, с.174; 109, с.172].

Великий тлумачний словник сучасної української мови роз'яснює поняття “стан” як обставини, умови, в яких хто-, що-небудь перебуває, існує; ситуація зумовлена певними обставинами, умовами [20, с.1383]. Також під поняттям “стан” розуміється стан, положення чи становище, в якому опинилася злочинність у певний період часу і на певній території чи в регіоні, яке складається з певних частин чи характеризується певною кількістю показників [45, с.294; 133, с.750].

З метою максимального ефективного дослідження сучасного стану насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи в сільській місцевості необхідно зібрати та опрацювати інформацію про неї. Щодо вичерпного і повного виміру будь-якого явища в теорії інформації існує три критерії: мінімальності, достатності та представництва (репрезентативності) інформації.

Мінімальність інформації передбачає обмеження її збору лише тією кількістю об'єктів, без якої неможливо отримати необхідне уявлення.

Достатність інформації визначає ту її кількість, яка може дати вичерпне і повне уявлення щодо узагальненого об'єкта в цілому.

Репрезентативність — це показник, який має не лише кількісний вимір, але й інші ознаки, які, зокрема, забезпечують відповідність, адекватність якості (властивостей) відібраної сукупності безпосередніх об'єктів інформації дійсній (генеральній) сукупності узагальненого об'єкта [63, С.14-15].

Ми підтримуємо такий розподіл критеріїв, оскільки вважаємо, що для отримання вичерпного і повного уявлення про стан злочинності така система буде найбільш ефективною.

Поняття рівня злочинності у нашому дисертаційному дослідженні ґрунтується на визначеннях, що зустрічаються у кримінологічній літературі та використовується такими вченими, як Г. А. Аванесов, І. М. Даньшин,

А. П. Закалюк, Б. В. Коробейников, М. О. Стручков [4, с.310; 46, с.110; 62, с.156; 89, с. 132; 187, с.68].

Перед початком ґрунтового вивчення насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи вчинених у сільській місцевості, відзначимо, що на сьогодні жодної загальнодержавної звітності про таку злочинність немає. Взагалі будь-які офіційні дані про стан злочинності у сільській місцевості відсутні, при тому, що в Україні станом на 01.04.2013 р. в сільській місцевості проживало понад 14 млн. осіб або більше 31 % від всіх жителів країни [202].

До вступу в законну силу Кримінального процесуального кодексу України 2012 р., статистична звітність про злочинність формувалася на підставі інструкції про єдиний облік злочинів [76]. Відповідно до даної інструкції, статистична картка на виявлений злочин (п.20 розділу 2) містила інформацію таке місце вчинення злочину як сільська місцевість.

Сьогодні в Україні облік кримінальних правопорушень здійснюється на підставі положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, затвердженого наказом Генерального прокурора України від 17.08.2012 №69 [143]. Вказаним положенням, а саме п. 18 форми 1 картки про кримінальне правопорушення, передбачено одним із підпунктів таке місце вчинення злочину як сільська місцевість.

Отож, як нам відомо, загальнодержавної звітності про злочинність у сільській місцевості немає, попри те, що такі дані передбачені статистичними картками на виявлений злочин чи картками про кримінальне правопорушення.

В зв'язку з цим, наше кримінологічне дослідження, побудоване на статистичних даних отриманих з УІТ (Г)УМВС України в областях. Для вивчення насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості, серед усіх регіонів України, ми обрали ті, де сільське населення переважає міські поселення, а саме: Тернопільську, Івано-Франківську, Закарпатську, Рівненську області. Також для дослідження була

обрана Львівська область, оскільки, саме у ній проживає найбільша кількість сільського населення серед усієї України.

Також, для більш всебічного дослідження обраної проблеми, ми проводили анкетування серед працівників правоохоронних органів, які обслуговують сільську місцевість та сільських жителів Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської, Закарпатської та Рівненської областей.

При аналізі стану злочинності слід мати на увазі, що число злочинів, наведених у статистичній звітності правоохоронних органів, відображає рівень злочинності без врахування латентної злочинності, тобто невиявленої і незареєстрованої.

Перед початком нашого кримінологічного дослідження насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості, наведемо деякі демографічні дані обраних областей [82]:

Таблиця 1

Розподіл наявного населення за типом поселень			
	Міські поселення та сільська місцевість, тис.осіб	міські поселення, тис.осіб - %	сільська місцевість, тис.осіб - %
Львівська область			
2007	2568.4	1548.8 – 60.3 %	1019.6 – 39.7 %
2008	2559.8	1548.0 – 60.5 %	1011.8 – 39.5 %
2009	2552.9	1547.2 – 60.6 %	1005.7 – 39.4 %
2010	2549.6	1548.0 – 60.7 %	1001.6 – 39.3 %
2011	2544.7	1546.5 – 60.8 %	998.2 – 39.2 %
2012	2540.9	1544.8 – 60.8 %	996.2 – 39.2 %
Тернопільська область			
2007	1105.4	475.5 – 43.0 %	629.9 – 57.0 %
2008	1098.6	474.3 – 43.2 %	624.3 – 56.8 %
2009	1093.3	474.0 – 43.4 %	619.3 – 56.6 %
2010	1088.9	474.7 – 43.6 %	614.2 – 56.4 %
2011	1084.1	474.7 – 43.8 %	609.4 – 56.2 %
2012	1080.4	474.9 – 44 %	605.5 – 56 %
Івано-Франківська область			
2007	1385.4	591.7 – 42.7 %	793.7 – 57.3 %
2008	1382.6	593.3 – 42.9 %	789.3 – 57.1 %

2009	1381.1	594.7 – 43.1 %	786.4 – 56.9 %
2010	1380.7	596.4 – 43.2 %	784.3 – 56.8 %
2011	1379.8	597.2 – 43.3 %	782.6 – 56.7 %
2012	1380.1	597.7 – 43.3 %	782.4 – 56.7 %
Закарпатська область			
2007	1243.8	461.4 – 37.1 %	782.4 – 62.9 %
2008	1242.6	461.4 – 37.1 %	781.2 – 62.9 %
2009	1243.4	461.9 – 37.1 %	781.5 – 62.9 %
2010	1244.8	462.6 – 37.2 %	782.2 – 62.8 %
2011	1247.4	463.8 – 37.2 %	783.6 – 62.8 %
2012	1250.6	465.2 – 37.2 %	785.5 – 62.8 %
Рівненська область			
2007	1154.4	547.3 – 47.4 %	607.1 – 52.6 %
2008	1152.0	547.8 – 47.6 %	604.2 – 52.4 %
2009	1151.0	548.6 – 47.7 %	602.4 – 52.3 %
2010	1151.6	550.2 – 47.8 %	601.4 – 52.2 %
2011	1152.5	551.1 – 47.8 %	601.4 – 52.2 %
2012	1154.2	552.2 – 47.8 %	601.9 – 52.2 %

Підсумовуючи наведені дані, відзначимо, що в усіх наведених областях, окрім Львівської, сільське населення переважає чисельність міського. За окреслений період часу в усіх областях, окрім Закарпатської, спостерігається зниження загальної кількості населення. Такі області як: Закарпатська, Івано-Франківська, Тернопільська та Рівненська області очолюють список тих областей України, де сільське населення переважає над міським.

До основних показників злочинності, що піддаються статистичному вимірюванню, в кримінології відносять рівень, інтенсивність, динаміку, структуру, географію. Спеціальними кримінологічними дослідженнями вимірюються й інші показники злочинності, наприклад: «ціна» злочинності, тобто збитки, які вона заподіює, та витрати на протидію їй; міра зв'язку злочинності з окремими чинниками, що її обумовлюють; латентність, яка означає прихованість, невиявленість певної частини злочинності тощо [62, с.155].

1) Рівень злочинності у сільській місцевості – це загальна кількість злочинів, вчинених у сільській місцевості за певний період часу, а також загальна кількість осіб виявлених у зв'язку із вчиненням вказаних злочинів у

цьому ж регіоні за означений період часу.

Тобто, рівень насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості фактично виражається у двох вимірах: у кількості злочинів та особах, які вчинили ці злочини.

Рівень злочинності в 2011 р. у Львівській області позначався такими даними: всього зареєстровано 16293 злочини, у зв'язку з їхнім вчиненням виявлено 7347 осіб. Тобто на одну виявлену особу припадає в середньому понад два (2,2) злочини, що свідчить про вчинення певною частиною осіб кількох злочинів. У цей час в Тернопільській області зареєстровано 5287 злочинів, у зв'язку з їхнім вчиненням виявлено 2983 осіб, тобто на одну виявлену особу припадає близько 1,7 злочинів. Так само в Івано-Франківській області зареєстровано 5825 злочинів, у зв'язку з їхнім вчиненням виявлено 4071 осіб, тобто на одну виявлену особу припадає близько 1,4 злочинів. Тоді ж у Закарпатській області зареєстровано 7194 злочинів, у зв'язку з їхнім вчиненням виявлено 3905 осіб, тобто на одну виявлену особу припадає близько 1,8 злочинів. Нарешті у Рівненській області зареєстровано 7389 злочинів, у зв'язку з їхнім вчиненням виявлено 4214 осіб, тобто на одну виявлену особу припадає близько 1,7 злочинів. В загальному по Україні органами внутрішніх справ у 2011 році зареєстровано 515833 злочини, у зв'язку з їхнім вчиненням виявлено 225517 осіб, тобто на одну виявлену особу припадає в середньому 2,3 злочини [184].

Дещо інші дані ми отримали про рівень насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи в сільській місцевості. Так наприклад, у 2011 р. у Львівській області зареєстровано 261 злочин передбачений ст. 115-145 КК України, у зв'язку з їхнім вчиненням виявлено 249 осіб. Тобто на одну виявлену особу припадає в середньому 0,9 злочину. В Тернопільській області зареєстровано 134 вказаних злочини, у зв'язку з їхнім вчиненням виявлено 124 особи. Тобто на одну виявлену особу теж припадає в біля 0,9 злочину. В Івано-Франківській області зареєстровано 165 злочинів, у зв'язку з їхнім вчиненням виявлено 141 особу, тобто на одну виявлену особу припадає

біля 0,8 злочину. У Закарпатській області зареєстровано 251 злочинів, у зв'язку з їхнім вчиненням виявлено 260 осіб, тобто на одну виявлену особу припадає трохи більше одного злочину. Нарешті у Рівненській області зареєстровано 187 злочинів, у зв'язку з їхнім вчиненням виявлено 162 осіб, тобто на одну виявлену особу припадає близько 0,8 злочину (Додаток В, п. 3, п. 9).

Отже підсумовуючи наведені дані, відзначимо, що насильницька злочинність проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості має свої особливості. У вказаній категорії суспільно-небезпечних діянь, кількість злочинів майже збігається з чисельністю осіб, які скоїли злочини. Проте, такі дані не свідчать про практично сто відсоткове встановлення осіб, які скоїли злочини, це пояснюється тим, що певна частина осіб скоїли злочин у групі, а по незначній кількості злочинів невстановлені особи, які їх скоїли. Внаслідок цього кількість вчинених кримінально-караних діянь та виявлених осіб практично збігаються.

2) Інтенсивність насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості характеризується своїми особливостями. Відомо, що показники рівня злочинності не завжди дають правильне уявлення про реальну її поширеність та інтенсивність злочинних проявів. Остання, як правило, залежить від кількості населення, його щільності на території вимірювання. Ця залежність ґрунтується на припущенні, що серед населення є порівняно незмінна частка людей, які проявляють злочинну активність. Тому серед більшої кількості населення передбачається й більша кількість осіб, які вчиняють злочинні прояви. Для врахування фактору кількості населення на території вимірювання злочинності, тобто для отримання показника інтенсивності останньої, який не залежить від абсолютної кількості населення, застосовують показник, що називається коефіцієнтом інтенсивності злочинності.

2.1. Коефіцієнт інтенсивності насильницької злочинності у сільській місцевості — це відносний статистичний показник поширення насильницької

злочинності у сільській місцевості та визначається через кількість злочинів, що припадає на певну кількість (100 тис.) населення обраної території. Цей показник більш адекватно характеризує злочинність з огляду на її поширення, інтенсивність у кожній однаковій за кількістю частині населення.

За даними Державної служби статистики коефіцієнти злочинності в Україні позначалися такими даними [68, с.15]:

Таблиця 2

	2007	2008	2009	2010
Україна	878	843	954	1102
Львівська	602	539	546	680
Тернопільська	445	430	479	495
Івано-Франківська	416	387	403	419
Закарпатська	421	412	458	544
Рівненська	513	512	613	649

Відповідно до наших результатів отриманих внаслідок проведеного кримінологічного дослідження коефіцієнт інтенсивності злочинності у сільській місцевості складав (загальна кількість злочинів вчинених у сільській місцевості відносно чисельності наявного населення):

Таблиця 3

	2007	2008	2009	2010	2011
Львівська	339	305	315	364	389
Тернопільська	290	267	308	311	353
Івано-Франківська	270	258	275	259	296
Закарпатська	239	243	260	344	347
Рівненська	304	321	371	447	453

Коротко підсумовуючи, ми бачимо, що коефіцієнти інтенсивності злочинності в цілому по країні та у сільській місцевості показують тенденції до зростання. В загальному збільшення злочинності супроводжує розвиток будь-якої держави, адже відомо, що розвинуті держави мають в рази більший коефіцієнт злочинності, ніж ті, які розвиваються. Так, В. В. Лунеев зазначає, що в країнах розвиваються дуже високий рівень навмисних вбивств та інших насильницьких діянь, а в розвинутих країнах – крадіжок та інших корисливих злочинів (структурний якісний показник). Високий рівень кримінального

насильства робить насильницьку злочинність за своїм характером (якісний показник) більш небезпечною, ніж злочинність з високим рівнем майнових діянь [120, с. 332]. Проте, в Україні на фоні загального зменшення населення, зовсім не спостерігається зниження злочинності, а навпаки відбувається ріст протиправних діянь. Так, за період 2007-2012 рік населення скоротилось з 46646,0 тис. осіб до 45633,6 тис. осіб на 1012,4 тис. осіб, проте злочинність зростає; у 2007 р. було зареєстровано 408170 злочинів, а у 2012 р. — 536214, коефіцієнт злочинності за окреслений період часу зріс по Україні з 875 (2007 р.) до 11745 (2012 р.) [83].

Окремо досліджуючи коефіцієнт інтенсивності злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості, ми прийшли до наступних результатів. Так, в 2011 році вказаний коефіцієнт складав:

	Зареєстровано злочинів (ст.115-145 КК)	Проживало населення (тис. осіб)	Коефіцієнт (на 100 тис. осіб)
Львівська	261	998	26,2
Тернопільська	134	609	22
Івано-Франківська	165	783	21
Закарпатська	251	784	32
Рівненська	187	601	31,1

Для порівняння наведемо аналогічні дані для міських поселень (Додаток В, п.2) [186].

	Зареєстровано злочинів (ст.115-145 КК)	Проживало населення (тис. осіб)	Коефіцієнт (на 100 тис. осіб)
Львівська	364	1546	23,5
Тернопільська	98	475	20,6
Івано-Франківська	102	597	17
Закарпатська	174	464	37,5
Рівненська	179	551	32,4

Як бачимо, у сільській місцевості Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської областей коефіцієнт інтенсивності насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи перевищує аналогічні показники у містах. Лише в Рівненській області коефіцієнт міської злочинності на 4 %

перевищує сільський та в Закарпатській – на 17 %.

2.2 Поряд із коефіцієнтом інтенсивності злочинності кримінологи застосовують коефіцієнт злочинної активності, розрахований за співвідношенням кількості осіб, які вчинили злочини та чисельності всього населення. Проте, зазначимо, що ми вважаємо за доцільне вираховувати даний показник не від загальної кількості населення певної території, а від тієї частини, яка згідно з кримінальним кодексом (Стаття 22) може визнаватись суб'єктом злочину, тобто осіб від 14 років та старших [93].

За даними нашого кримінологічного дослідження коефіцієнт злочинної активності населення України склав (коефіцієнт вираховувався від кількості виявлених осіб за вчинення злочину в цілому по області та чисельності середньорічного наявного населення віком від 14 років та старших):

Таблиця 4

	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	510	498	513	550	551
АР Крим	618	619	598	628	667
Вінницька	514	545	528	563	563
Волинська	411	416	446	454	438
Дніпропетровська	586	580	600	647	639
Донецька	540	530	568	624	631
Житомирська	473	484	517	561	551
Закарпатська	318	308	331	378	380
Запорізька	779	741	729	739	733
Івано-Франківська	334	330	343	360	350
Київська	424	400	444	494	496
місто Київ	379	368	406	443	460
Кіровоградська	548	534	557	614	559
Луганська	710	718	743	781	795
Львівська	326	302	330	339	339
Миколаївська	712	663	656	669	652
Одеська	546	541	533	553	537
Полтавська	563	492	460	509	537
Рівненська	364	339	363	417	446
місто Севастополь	605	576	586	606	490
Сумська	448	429	516	544	534

Тернопільська	275	284	299	317	323
Харківська	571	572	565	612	603
Херсонська	628	624	632	666	707
Хмельницька	453	433	445	466	454
Черкаська	436	424	427	465	483
Чернігівська	440	412	394	492	513
Чернівецька	412	398	390	457	471

Аналізуючи наведені дані, можемо констатувати, що коефіцієнт злочинної активності населення по-різному проявляє себе у різних регіонах держави. Так, наприклад, в 2011 році в Луганській області такий показник склав – 795, у Запорізькій – 733, що в середньому є на 200 % більше ніж в Тернопільській (323) чи Львівській (339) областях.

Специфіка злочинних проявів в сільській місцевості, обумовлює необхідність предметного вивчення цього виду "галузевої" злочинності [78, с.364].

3) На відміну від показників рівня та інтенсивності, які характеризують злочинність кількісно, структура останньої має розкривати її склад, поширеність та співвідношення між складовими видами злочинних проявів, їх вчинення у конкретних умовах простору (території) та часу, за визначальних ознак злочинних діянь та осіб, які їх вчиняють. Усе це разом повинно складати уявлення, хоча б за зовнішніми, здебільшого статистичними показниками, про злочинність у внутрішньо-якісному відношенні. Структура насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості визначається питомою вагою чи процентним виразом окремих груп чи видів злочинів, що становлять насильницьку злочинність проти життя та здоров'я особи і класифікуються за кримінально-правовими чи кримінологічними підставами відповідно до предметів кримінального права та кримінології.

Як зазначає професор І. М. Даньшин, структура злочинності може бути побудована за соціально-демографічними, кримінально-правовими і кримінологічними групованими підставами. Скільки та які підстави слід враховувати, вирішує дослідник. Важливо, або вони були об'єктивними і

відповідали реальній дійсності, а також максимально сприяли вирішенню завдання, що стоїть перед дослідником [98, с.40].

Дещо іншу характеристику структури злочинності, залежно від критеріїв класифікації злочинів, що її становлять, було запропоновано О. Г. Фроловою. По-перше, структура злочинності може бути визначена за ступенем суспільної небезпечності, чи тяжкості злочинів (відповідно до класифікації злочинів, передбачених ст. 12 КК України) [94, с.1184; 128, с.1056]. По-друге, можна вирізнити структуру злочинності за формою вини. По-третє, структуру злочинності можна визначити за стадіями вчинення злочину. По-четверте, структуру злочинності можна вирізнити за критерієм присутності чи відсутності співучасті при вчиненні злочинів з урахуванням її форм і різновидів. По-п'яте, структура злочинності може бути репрезентована за об'єктом злочинних посягань та ін. [198, с.39-40].

Проте, на нашу думку, оскільки існує значна кількість варіантів структуризації злочинності, надати повну характеристику та повний перелік варіантів структури злочинності практично неможливо. На підставі аналізу кримінологічної літератури, ми можемо виділити декілька різновидів структури злочинності. Найпростішою з них є так звана статистична структура злочинності, яка відображає показники щодо кількості (питомої ваги) зареєстрованих на певній території за певний час злочинів, розподілених за визначеними у статистичній формі їх видами і категоріями, а також про чисельність осіб, які їх вчинили, диференційованих подібним чином. Фактично це відтворена статистична форма реєстрації злочинності, яка крім кількісних показників складових частин останньої, що дають уявлення про їх співвідношення, не містить жодної інформації про якісні ознаки злочинності і тому фактично не може виконувати функціональну роль структури останньої.

Дещо більший об'єм якісних характеристик злочинності містить кримінально-правова структура злочинності, яку утворюють через диференціацію злочинів за будь-якою кваліфікуючою ознакою складу злочину.

Підставою для неї може бути вік, осудність, повторність притягнення до кримінальної відповідальності суб'єкта злочину; суспільна значущість об'єкта посягання; індивідуальний чи груповий спосіб діяння, у тому числі вид співучасті; форма вини та інші ознаки суб'єктивної сторони складу злочину, спосіб та місце його вчинення, зокрема застосування насильства, жорстокості тощо [62, С.162-163].

Проте, вважаємо, що найбільш повною є кримінологічна структура злочинності. Структуризація злочинності в кримінологічних інтересах має, передусім, відповідати призначенню кримінології — створювати наукове знання та обґрунтування з метою визначення кримінологічно значущих чинників та удосконалення запобіжного впливу на них з метою запобігання відповідному виду злочинів та злочинності загалом. Однак статистична інформація, яка здебільшого є джерелом структурування злочинів, як правило, не дає безпосереднього уявлення про кримінологічно значущі чинники та їх кримінологічний потенціал.

А. Ф. Зелінський пропонував в основу кримінологічної структуризації злочинності покласти єдність або подібність особистісних якостей, які виявляються у різних життєвих ситуаціях. Через досить невизначену і неформалізовану підставу він спробував поділити всі злочини на тринадцять груп. Серед них п'ять мали так чи інакше визначений корисливий мотив, п'ять — насильницький спосіб здійснення, чотири виявлялися через порушення встановленого громадського порядку, суспільної та державної безпеки, службових обов'язків, порядку управління. Ряд груп злочинів мали одночасно по декілька названих ознак [65, С. 210-217]. Незовсім поділяємо таку точку зору, оскільки віднести окремі злочини до перелічених груп часто не має змоги, в зв'язку із відсутністю чітких меж їх кваліфікації.

О. М. Литвак групує злочини у чотири блоки, а саме:

- загальної корисливої злочинності;
- агресивної некорисливої злочинності;
- економічної злочинності;

— вільні від корисливих мотивів і агресивності інші злочини, що відбивають непокору особи законним вимогам влади або вчинювані з необережності [115, С. 28-31].

Будуючи структуру злочинів проти життя та здоров'я особи, скоєних у сільській місцевості, ми будемо намагатись якомога детальніше розкрити її зміст, для того щоб виокремити найбільш ефективні запобіжні заходи.

На початку нашого кримінологічного аналізу структури насильницьких злочинів сільської місцевості, одразу зазначимо, що попри те, що в суспільстві побутує думка ніби то, насильницька злочинність більше поширена у містах, ніж у селах, проте це не зовсім так.

Кожне соціальне явище, включаючи й злочинність, складається з низки елементів, що перебувають у певному співвідношенні один з одним. Структура злочинності охоплює відношення окремого виду чи групи злочинів до всієї маси злочинності у окремому регіоні за певний проміжок часу [22, С. 11-16].

За період 2007-2010 р.р. питома вага насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості змінювалась наступним чином (Додаток В, п.3):

Таблиця 5

	2007	2008	2009	2010
Львівська	9,8%	10,3%	10,1%	8,4%
Тернопільська	9,3%	9,5%	8,2%	6,8%
Івано-Франківська	10,8%	10,5%	9,6%	8,7%
Закарпатська	17,5%	14,1%	13,2%	10,3%
Рівненська	12,4%	13,4%	9,2%	5,9%

Розкриваючи структуру вказаної категорії злочинів, ми виявили, що питома вага злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості переважає відповідний показник у міських поселеннях. Так, в 2011 році (Додаток В, п.3):

Питома вага злочинів проти життя та здоров'я особи відносно загальної кількості вчинених злочинів	
	Сільська місцевість
	Міські поселення

Львівська	6,7 %	2,9 %
Тернопільська	6,2 %	3,1 %
Івано-Франківська	7 %	2,9 %
Закарпатська	9,2 %	3,8 %
Рівненська	6,9 %	3,8 %

В загальному по Україні у 2011 році питома вага злочинів передбачених ст. 115-145 КК України склала – 3,6 %, в той час як в усіх досліджуваних областях вона перевищувала загальнодержавний показник та становила: у Львівській області – 3,8 %, у Тернопільській області – 4,4 %, у Івано-Франківській області – 4,6 %, в Закарпатській області – 5,9 %, у Рівненській – 5 % [184].

Як бачимо, в усіх аналізованих областях в 2011 р. питома вага насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості переважала відповідні показники міської. При тому, що в середньому така перевага складала не менше 100 %. Виокремлення таких даних дає нам підстави стверджувати що боротьба з насильницькими злочинами у сільській місцевості залишається на пріоритетному місці.

Ми свідомо не будемо вдаватися до повного висвітлення кількісних даних по кожному злочину проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості окремо, у даному підрозділі, оскільки вони досить об'ємні та детально описані у додатках до дисертаційної роботи. Проте, найбільш важливі та кримінологічно важливі дані вже ж наведемо у відсотковому відношенні з'ясування сучасного стану та тенденцій досліджуваних злочинів. Також вказана кримінологічна інформація широко використовуватиметься у наступних розділах дисертації для дослідження особи злочинця, жертви злочинів, детермінації злочинності та запобіганню їй.

Відповідно до отриманих результатів у сільській місцевості серед злочинів проти життя та здоров'я особи найбільш поширеним є умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 122 КК). Такі дані підтвердились в обраних областях протягом досліджуваних років. Так наприклад, в 2011 р. у Львівській області питома вага злочинів передбачених ст. 122 КК України

відносно усіх злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості склала – 45,2 %, в Тернопільській області – 46,3 %, в Івано-Франківській області – 47,9 %, в Закарпатській області – 51,8 %, в Рівненській області – 47,6 %.

Надалі в розподілі найбільш поширених злочинів кожна область характеризувалась своїми особливостями. Так, друге місце у Львівській області займають злочини передбачені ст. 125 КК України (Умисне легке тілесне ушкодження) питома вага яких склала – 19,5 %, в Тернопільській, Закарпатській та Рівненській областях на другому місці злочини передбачені ст. 121 КК України (Умисне тяжке тілесне ушкодження) – 17,2 %, 14,7 %, 22,5 % відповідно, в Івано-Франківській області другу позицію займають злочини передбачені ст. 129 КК України (Погроза вбивством) – 15,8 %. Третє місце у Львівській області зайняли злочини передбачені ст. 115 КК України (Умисне вбивство) – 9,6 %, в Тернопільській, Закарпатській та Рівненській областях злочини передбачені ст. 125 КК України – 13,4 %, 8,7 %, 9 % відповідно, в Івано-Франківській області злочини передбачені ст. 128 КК України (Необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження) – 9,7 % (Додаток В, п.3).

Якщо ж підсумувати структуру поширення злочинів проти життя та здоров'я проти особи у сільській місцевості, то виходить, що на тілесні ушкодження різних ступенів, в загальному по областях, займають біля 75 %.

Вказані статистичні дані також підтверджують результати наших емпіричних досліджень. Жителям сільської місцевості обраних областей було поставлено запитання: „Які види насильницьких злочинів, на Вашу думку, найчастіше скоюються у Вашому районі?”. Респонденти на перше місце винесли тілесні ушкодження різних ступенів (61,7 %) серед усіх насильницьких злочинів (Додаток А, пит. 10).

Як зазначає В. О. Навроцький, що такі найбільш небезпечні посягання, як умисне вбивство та зґвалтування, – становлять приблизно 1% від усіх злочинів, що вчиняються в Україні. Характерним є відносно невеликий

рівень латентності та високий рівень розкриття аналізованих посягань. Однак суспільна небезпека злочинів проти особи визначається не тільки поширеністю їх, а тяжкістю шкоди, яку завдає кожний окремий делікт [127, с. 142].

Проте, наприклад в 2011 році умисні вбивства вчинені у сільській місцевості серед усіх злочинів проти життя та здоров'я у Львівській області займали – 9,6 %, в Тернопільській області – 8,2 %, у Івано-Франківській області – 7,9 %, в Закарпатській області – 9,2 %, в Рівненській області – 5,3 %. Погрози вбивством (ст. 129 КК) відповідно в 2011 році у Львівській області становили – 5,4 %, у Івано-Франківській області – 15,8 %, в Закарпатській області – 7,6 %, в Рівненській області – 1,6 %. (Додаток В, п.3).

Отже фактично, умисні тілесні ушкодження різних ступенів та умисні вбивства чи погрози їх вчинення разом займають біля 90 % від усіх вчинених злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості. Це дає нам підставити виокремити їх як такі суспільно-небезпечні діяння, на які, першочергово, потрібно спрямувати запобіжну діяльність ОВС, інших правоохоронних органів та суспільства.

Тобто, приблизно 4-5 складів злочинів передбачених ст. 115-145 КК України складають практично усю вказану злочинність на селі. Натомість, в період нашого дослідження насильницької злочинності у сільській місцевості, а саме 2007-2011 р.р. були й такі злочини, які не реєструвалися жодного разу в жодній з областей, це такі як: ст. 132 (Розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби), ст. 133 (Зараження венеричною хворобою), ст. 138 (Незаконна лікувальна діяльність), ст. 141 (Порушення прав пацієнта), ст. 142 (Незаконне проведення дослідів над людиною), ст. 143 (Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини), ст. 144 (Насильницьке донорство), ст. 145 (Незаконне розголошення лікарської таємниці) КК України (Додаток В, п.3).

Окремі злочини, передбачені такими статтями як: ст. 116 (Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання), ст. 117 (Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини), ст. 120 (Доведення до самогубства), ст. 131 (Неналежне виконання професійних обов'язків, що спричинило зараження особи вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби), ст. 134 (Незаконне проведення абортів), ст. 136 (Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані), ст. 139 (Ненадання допомоги хворому медичним працівником), ст. 140 (Неналежне виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником) КК України зустрічались за п'ять років один або два рази і становили десяті долі відсотків питомої ваги (Додаток В, п.3).

В структурі насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості частка неповнолітніх злочинців складала (Додаток В, п.6):

Таблиця 6

	2007	2008	2009	2010	2011
Львівська область	3,9%	3,4%	2,9%	3,8%	2,4%
Тернопільська область	5,5%	3,3%	1,7%	5%	4,8%
Івано-Франківська область	6,3%	8,5%	5,3%	4,9%	6,3%
Закарпатська область	5,8%	4%	4,5%	6%	5,3%
Рівненська область	3,7%	4,3%	5%	8%	8,6%

В загальному в Україні питома вага виявлених неповнолітніх злочинців становила:

	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	7,3%	6,5%	6,1%	6,2%	6,1%

Як бачимо, питома вага виявлених неповнолітніх злочинців в сільській місцевості у всіх аналізованих областях, окрім Рівненської та Івано-Франківської, менша від загальнодержавного рівня. Це пояснюється певними особливостями життєвого устрою неповнолітніх у сільській місцевості та значно меншим «шкідливим впливом вулиці», аніж у містах.

Проте, урбанізаційні процеси, що відбуваються сьогодні в українському суспільстві, не завжди позитивно впливають на криміногенну

обстановку у сільській місцевості. Абросімова Ю. А. порівнюючи злочинність неповнолітніх у сільських районах та у містах Львівської області, констатувала, що вона з кожним роком має все більше схожих рис. Запровадження міського способу життя у селах, утворення промислових зон у сільськогосподарських районах, інтенсивне переростання сіл у селища міського типу зближують міську та сільську злочинність. Особливо такі тенденції спостерігаються серед молоді [3, с.52].

Справді, є підстави погодитись, що внаслідок інформаційного та інфраструктурного розвитку суспільства сільська молодь все більше тяготить до міста. Це в свою чергу призводить до стирання грані між міською та сільською молоддю, що в свою чергу призводить до схожих показників злочинності, чого не скажеш про доросле населення.

Злочинність дорослих пов'язана зі сферами життя, праці та побуту злочинців, які сильно відрізняються і в селі, і в місті.

4) Злочинність, як і будь-який суспільний прояв людської активності, не є сталою. Залежно від дії чинників, які її обумовлюють, умов, у яких вона проявляється, в тому числі від реагування і загалом протидії їй правоохоронної системи та суспільства в цілому, злочинність, її рівень, інтенсивність та інші кількісні та якісні показники перебувають у постійній зміні, мають певну динаміку.

Динаміка насильницької злочинності у сільській місцевості — показник, що відбиває зміни рівня, інтенсивності, структури, структурних елементів останньої та будь-яких інших її ознак протягом певного часу, періоду, на визначеній території. Показником динаміки злочинності є, як правило, темп, алгоритм зміни її кількісних значень (їхнє збільшення або зменшення) порівняно з даними періоду, взятого для порівняння.

Показники динаміки злочинності можуть подаватися в абсолютних або відносних величинах, у тому числі останні — як відсотки, рази, індекси.

Проаналізувавши наукову літературу, можна виокремити декілька основних прийомів вирахування показників динаміки злочинності. Перший з

них має назву базисний. Він полягає у тому, що всі зміни за весь заданий період вираховуються в одному темпі, скажімо, за рік щодо базисного періоду. Наступний — так званий ланцюговий спосіб визначення динаміки злочинності застосовується, коли величина її зміни (скажімо, рівня) вираховується у кожному році порівняно з аналогічною величиною у попередньому році. Є й інші, більш складні, способи визначення динаміки злочинності через застосування певних коефіцієнтів, індексів тощо [62, С. 169-170].

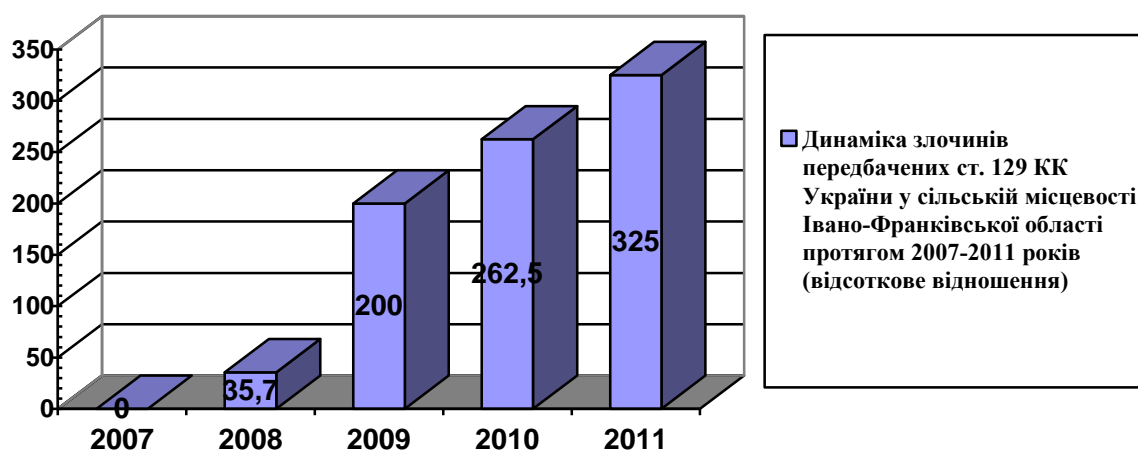
Аналізуючи динамічні ряди насильницької злочинності у сільській місцевості за тривалі проміжки часу, можна розкрити закономірності і тенденції її розвитку, які застосовуються при кримінологічному прогнозуванні і плануванні заходів запобігання насильницькій злочинності. Динамічні ряди можуть бути виявлені як в цілому по країні, так і по окремих областях чи територіях.

Статистична картина динаміки насильницької злочинності у сільській місцевості також пов'язана з ефективністю діяльності своєчасного виявлення та реєстрації вчинених злочинів, їх розкриття та викриття винних, забезпечення невідворотності справедливого покарання [75, с.67].

Предметно розглядаючи насильницьку злочинність проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості відзначимо, що в цілому в аналізованих областях фіксується динаміка спадання вказаної злочинності. Це пов'язано з процесами урбанізації, що проходять сьогодні в Україні. Також з певним економічним розвитком країни, внаслідок якого і злочинність все більше проникає в різні галузі виробництва. Так, наприклад застосовуючи ланцюговий спосіб визначення динаміки злочинності, в період з 2007 р. по 2011 р. у Рівненській області отримуємо наступні дані: 2007 р. — скоєно 228 злочинів передбачених ст. 115-145 КК України, 2008 р. — 259 злочинів, показники динаміки зросли +13,5%, 2009 р. — 205 злочинів відповідно, динаміка від'ємна -26,3% в порівнянні з 2008 р., 2010 р. — 160 злочинів, динаміка від'ємна -28,1% в порівнянні з 2009 р., у 2011 було зареєстровано

187 вказаних злочини, динаміка зросла +16,9% в порівнянні з 2010 р.

Проте, окремі види злочинів в певних областях постійно демонструють стрімку динаміку зростання. Частково, це пояснюється все більшою соціальною напругою у суспільстві та здатністю, все ширшого кола людей, до вчинення насильства при вирішенні конфліктів. Так, наприклад, у 2007 р. в Івано-Франківській області було зареєстровано 8 злочинів передбачених ст. 129 (Погроза вбивством) КК України. Застосовуючи базисний прийом вирахування показників динаміки злочинності, цю величину (8 злочинів) визначаємо як 100 %. У 2008 р. відповідно було зареєстровано 11 таких злочинів, показники динаміки склали — +37,5%; в 2009 р. зареєстровано 16 злочинів, динаміка — +200%; у 2010 зареєстровано 21 злочин, показники динаміки склали — +262,5%; зареєстровано 26 злочинів, динаміка — +325% відносно базисної величини:

Отже, лише за п'ять років динаміка вказаних злочинів в Івано-Франківській області зросла на 325 % (Додаток В, п.3).

Амбросімова Ю. А. детально вивчала злочинність неповнолітніх у Львівській області протягом 2004-2009 років, та частково торкаючись проблеми сільської злочинності неповнолітніх на підставі офіційних документів та дослідження думок фахівців служби у справах неповнолітніх, управління освіти і науки, управління культури, управління охорони здоров'я, працівників органів прокуратури, органів внутрішніх справ м. Львова, виконкому Львівської міської ради виокремила такі висновки:

– при загальній стабілізації злочинності серед неповнолітніх у Львівській області загострюється кримінальна обстановка у сільських районах, де злочинність зросла на 2,8%.

– значно зростає кількість зухвалих злочинів, пов'язаних із пограбуванням особистого майна (вони склали 37,2%). Майже 50% злочинних посягань неповнолітніх – це крадіжки особистого майна;

– зростає кількість злочинів, вчинених групами неповнолітніх (9%);

– спостерігається значне «омолодження» злочинності, до скоєння злочинів залучаються неповнолітні молодшої вікової групи. Серед усіх злочинів, вчинених неповнолітніми по області, 14-15-річні підлітки скоїли 41,7% злочинів. Протягом 2004 р. на 20% зросла злочинність серед дівчат;

– зросла кількість неповнолітніх, які скоїли злочини у стані алкогольного сп'яніння (23%);

– злочинність серед учнів шкіл зменшилась на 5,7%, враховуючи те, що загальна чисельність неповнолітніх шкільного віку у Львівській області знизилась на 9,4%;

Протягом останніх років не змінюється на краще тенденція зростання серед злочинців осіб, які ніде не працюють і не навчаються. Якщо в містах області спостерігається зменшення цієї категорії неповнолітніх, то в сільських районах становище особливо тривожне, де кількість неповнолітніх злочинців, не зайнятих навчанням та роботою, зросла на 30% [3, с.47].

Наші кримінологічні дослідження, дають нам підстави стверджувати, що стан зайнятості у сільській місцевості не покращився. Навпаки, на думку більшості (42 %) опитаних сільських жителів безробіття у їхньому населеному пункті складає 41-50 % (Додаток А, пит. 16).

Таким чином підсумовуючи вище наведені дані, вважаємо, що врахування вказаних кримінологічних даних у процесі боротьби зі насильницькою злочинністю у сільській місцевості, дасть змогу вивести на якісно новий рівень запобіжну діяльність ОВС відносно вказаних злочинів. Знання та використання практичними працівниками наведених даних, на

нашу думку, дозволить більш результативно запобігати насильницьким злочинам у сільській місцевості.

Доцільним, на нашу думку, також було б систематично (хоча б раз у рік) доводити до відома місцевих громад підсумкові статистичні дані про злочини, які сталися у їхніх регіонах. Паралельно необхідно налагоджувати взаємодію з органами державної влади та місцевого самоврядування з метою зменшення латентності насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості.

Висновки до розділу 1

1. Історія вивчення злочинності у сільській місцевості налічує вже біля ста років. За часів незалежної України, з урахуванням нових соціально-економічних, політичних, демографічних обставин, в нашій країні ґрунтовно не досліджували злочинність у сільській місцевості, тим паче предметному вивченню не піддавалась насильницька злочинність у вказаному регіоні. Чим і породжується необхідність розробки наукових праць, в яких би отримали висвітлення як теоретичні, так і практичні аспекти даної проблеми.

2. Проведене наукове дослідження дозволило сформулювати наступні визначення:

- *Насильство – це умисне діяння, що має на меті завдання страждань.*
- *Кримінальне насильство – це умисне суспільно-небезпечне діяння з метою завдання фізичних, психічних страждань чи смерті іншій людині.*
- *Насильницькі злочини – це передбачені Кримінальним кодексом умисні суспільно-небезпечні діяння, метою суб'єкта яких є завдання фізичних, психічних страждань чи смерті іншій людині.*
- *Насильницькі злочини проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості – це вчинені у селах умисні суспільно-небезпечні діяння, метою суб'єкта яких є завдання фізичних, психічних страждань чи смерті особі та*

становлять загрозу її життю чи здоров'ю.

3. З метою підвищення запобіжної функції кримінального закону та належної кваліфікації суспільно-небезпечних діянь пропонуємо внести зміни до п.10 ч. 1, ст. 67 КК України та викласти пункт 10 у такій редакції: *«вчинення злочину насильницьким способом або з особливою жорстокістю».*

Також, на нашу думку, доцільно доповнити ст. 67 КК України приміткою для усунення неоднозначного розуміння насильницького способу.

Пропонуємо викласти у такій редакції: *«Примітка: 1. Вчинення злочину насильницьким способом визнається у тому випадку, коли його скоєння супроводжувалося застосуванням насильства.*

2. *Насильство – це умисне суспільно-небезпечне діяння з метою завдання фізичних, психічних страждань чи смерті іншій людині».*

4. У сільській місцевості Львівської, Тернопільської та Івано-Франківської областей коефіцієнт інтенсивності насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи перевищує аналогічні показники у містах. Лише в Рівненській області коефіцієнт міської злочинності на 4 % перевищує сільський та в Закарпатській – на 17 %.

5. Відповідно до отриманих результатів у сільській місцевості серед злочинів проти життя та здоров'я особи найбільш поширеним є умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 122 КК). Такі дані підтвердились в обраних областях протягом досліджуваних років. Велика частка тілесних ушкоджень різних ступенів в структурі насильницької злочинності є ознакою значного поширення “кулачного права” у сільській місцевості.

6. Питома вага насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи в 2011 у сільській місцевості переважає відповідні показники міської. При тому, що в середньому така перевага складала не менше 100 %. Виокремлення таких даних дає нам підстави стверджувати що боротьба з насильницькими злочинами у сільській місцевості залишається на пріоритетному місці.

РОЗДІЛ 2

Кримінологічний аналіз насильницьких злочинів проти життя та здоров'я у сільській місцевості

2.1 Кримінологічна характеристика особи злочинця, яка скоює насильницькі злочини проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості

Відомо, що в механізмі будь-якої поведінки, в тому числі злочинної, визначаючими виступають власне особа, що її чинить та її кримінологічна характеристика, що набувають певного означення через зв'язок і взаємодію з об'єктивною дійсністю. До одного із основних дослідницьких завдань науки кримінології відноситься пізнання тих особливостей конкретної особи, які у взаємодії із зовнішніми чинниками породжують злочинну поведінку. Вивчення властивостей особи злочинця, на думку Д. А. Шестакова, дають нам відповідь, чому одна особа у випадку гострого конфлікту здатна просто розійтись, інша – вбити себе, а третя - вчинити злочин [205, с. 7].

Поняття особи, що скоює злочини, кримінологічна характеристика та детальний аналіз елементів її злочинної поведінки є запорукою ефективного запобігання суспільно-небезпечним наслідкам.

Кримінологічна характеристика особи злочинця була предметом розгляду багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Проте, багато істотних аспектів цієї складної проблеми ще не достатньо вивчено або залишаються поза межами наукових досліджень, а особливо щодо особи злочинця, яка скоює злочини у сільській місцевості. Слушно з цього приводу зазначає Ю. М. Антонян: „Дуже мало системних досліджень, що відображають головні характеристики осіб злочинця в їх сукупності і взаємодіях між собою та з різними елементами зовнішнього середовища. У літературі недостатньо уваги приділяється індивідуально-психологічним

особливостям особи, оскільки кримінологічні дослідження більше уваги приділяють соціальним проблемам формування особи злочинця” [7, С. 4].

На наше переконання, проведення наукового пізнання кримінологічної характеристики особи, яка скоює насильницькі злочини потрібно проводити всебічно, враховуючи особисті морально-психологічні якості особи. Більш конкретне спрямування дослідження саме на сільську місцевість дасть змогу набути ґрунтовніших кримінологічних знань та заповнити певні прогалини наукових досліджень, що існують на сьогодні у даному напрямку. Це, також, дасть змогу ОВС та іншим правоохоронним органам більш ефективно здійснювати превентивну діяльність.

Для кримінологічної характеристики осіб, які вчинили злочин, можна застосувати багато соціологічних передумов для класифікації, тому вибір тих чи інших характеристик, які піддаються аналізу, в основному визначаються цілями аналізу.

Ми вважаємо, що теоретична оцінка кримінологічної характеристики особи злочинця, у свою чергу, дозволить орієнтувати дослідників в розробці диференційованих заходів профілактики. Ця інформація виступає однією з підстав не тільки для розроблення заходів запобігання насильницьким злочинам, а й злочинності в цілому.

У наш час проблема особи, що чинить насильницькі дії придбала особливу актуальність. На протязі всього існування науки кримінології, як самостійної сфери суспільних знань, особа злочинця постійно притягує все більшу увагу фахівців різних галузей діяльності. Над вирішенням цієї проблеми працювали сотні кримінологів, соціологів, психологів, психіатрів, педагогів, демографознавців та інших спеціалістів [18, 168, 116, 33, 106, 185]. Зокрема, досвід наук кримінального профілю свідчить про те, що майже всі школи і концепції в тій або іншій формі, на тому або іншому рівні включали проблематику особи злочинця. Суспільна небезпека злочинів, скоєних у сільській місцевості, викликає необхідність ефективного їх вивчення та мінімізації, з боку широкого кола суб'єктів, тому числі і ОВС.

Справді, які б категорії злочинів не вивчалися, центральною проблемою завжди є особа злочинця. Оскільки антигромадські погляди і уявлення особи, які в більшості виступають в якості причин скоєння злочину, є частково результатом негативного впливу зовнішнього соціального середовища на людину, вивчення особи злочинця необхідне для справжнього наукового дослідження причин злочинності та розробки ефективних заходів їх викорінення. На думку Ю. М. Антоняна, пояснити поведінку злочинця, знайти ефективні шляхи і засоби попередження злочину можна тільки при глибокому вивченні того, що характеризує злочинця як особистість. Ось чому проблема особи злочинця, складаючи важливу частину предмета кримінології, належить до числа центральних кримінологічних проблем [9, с.5]. На думку С. Н. Абельцева, в особі злочинця відбиваються всі ознаки злочину. Саме тому особа злочинця та її злочинна поведінка являють собою єдиний об'єкт кримінологічного дослідження [2, с.6].

С. Д. Максименко зазначає, що для того, щоб зрозуміти особистість, необхідно відповісти на одне із ключових питань: «З чого починається життя?», «Що конститує саме по собі людське життя» [123, с. 8].

Зазначимо, що поняття «особи злочинця» ще й до сьогодні залишається дискусійним питанням, адже злочинці, «розчинені» в демографічних, професійних параметрах та їх особистісні характеристики відрізняються наявністю різнобарвної варіативності.

Водночас, залежно від соціально-історичних умов, вимог соціальної практики і рівня наукових досягнень, по-різному поставало і вирішувалось питання, що таке особа злочинця, яка її роль у вчиненні злочину, яке коло її прав і обов'язків, як впливати на неї, щоб не допустити з її боку подальших злочинних дій.

Тому, вважаємо, що термін «особа» лише визначає своєрідне місце людини в суспільстві, а її роль у соціумі зумовлюється рисами чи властивостями, що їй притаманні.

На нашу думку, визначити, які саме суспільні ознаки та соціально зумовлені психологічні особливості притаманні особі, що чинить насильницькі злочини, дозволить теоретичний аналіз її кримінологічної характеристики. Тим більше, що для повного усвідомлення поняття особи, що вчиняє насильницькі злочини у сільській місцевості, насамперед потрібно звернути увагу саме на її особистісні кримінологічні характеристики.

Сорокін О. Б. зазначав, що з початку 80-х років минулого століття відзначається різка зміна соціально-демографічних характеристик злочинців, безпосередньо пов'язана з соціально-економічними перетвореннями суспільства [177, с.95].

Зауважимо, що розглядаючи зміни особи злочинців у сільській місцевості, необхідно говорити не тільки про соціально-демографічні особливості, але і про більш глибокі суб'єктивні зміни – у рівні та стані моральної та правової свідомості, мотивації злочинної поведінки, що проявляється в особливостях особи сучасних злочинців. Ці зміни частково можуть бути простежуватися навіть при аналізі соціально-демографічних характеристик особи злочинця.

Будь-яка особистість змінюється і розвивається в залежності від вдосконалення суспільних відносин, розвитку соціального середовища. Кожній особі властиві характерні риси, властиві певній спільноті людей. Людина є реальним носієм всіх соціально значущих рис і відносин суспільного середовища, в якій здійснює свою життєдіяльність. Незважаючи на те, що людина скоїла злочин, вона продовжує залишатися особистістю і членом суспільства. Це і лежить, на думку Г. А. Аванесова, в основі кримінологічного розуміння особи злочинця, хоча злочинець не дотримується вимог суспільства [4, с.251].

Наші дослідження підтверджують, що насильницька злочинність у сільській місцевості складається з численних індивідуальних актів злочинної поведінки. Долгова А. И. ставить запитання: чим викликані такі вчинки людей? Як впливають на злочинну поведінку криміногенні чинники?

Науковець вважає, що для відповіді на ці питання необхідно проаналізувати механізм самої індивідуальної злочинної поведінки, з'ясувати, як утворюється така поведінка, і який існує зв'язок з особою. Звідси і значення дослідження особи злочинця. Крім того, воно (значення) визначається тим, що особистість як «соціальне обличчя людини» може розглядатися в якості своєрідного «вікна», що дозволяє заглянути в обставини, що сформували цю особистість, з'являється можливість виокремити соціальні умови, що детермінують злочинну поведінку, визначити механізм такої детермінації і той «вклад», який вноситься в злочин сама особа [53, с.7]. Лунеев В. В. підкреслює, що постійне, безперервне вивчення особи злочинця необхідне для того, щоб систематично виявляти й оцінювати наявні її риси характеру (властивості), інтереси, прагнення, потреби і т.д. Такі та інші відомості про особу злочинця — «це своєрідна інформаційна база діяльності по боротьбі із злочинністю» [122, С.112-115].

Є підстави погодитись, що отримані про особу та її поведінку дані дозволяють обрати конкретні форми контролю за злочинністю, методи і засоби запобігання злочинам, які найбільш відповідають особливостям саме цього типу осіб. На нашу думку, вивчення особи злочинця – важлива і необхідна передумова науково-обґрунтованої профілактики злочинної поведінки. Таким чином, визначення поняття «особа злочинця» на основі неспецифічних ознак не має сенсу, оскільки особа для теорії і практики боротьби зі злочинністю цікава не сама по собі, а лише в тій мірі, в якій її властивості обумовлюють злочинну поведінку. Тут три взаємопов'язані проблеми: людина, вчинене нею діяння і його причини. Маючи на увазі особу злочинця, необхідно підкреслювати факт вчинення кримінального діяння – злочин. Виходити треба з того, що злочин скоюється особою в результаті складної взаємодії багатьох обставин, серед яких найбільш важливу роль відіграє сама особа.

Ми поділяємо думку про те, що на підставі типології можна говорити про різні напрямки вивчення особи злочинця, причому стосовно не тільки до

загального типу, а й конкретним категоріям осіб, коли враховуються особистісні ознаки. Цілком припустимо, отже, виділяти такі типи, як особа «сільського злочинця», особа насильницького злочинця, особа неповнолітнього злочинця і т.д.

Серед кримінологів відбуваються дискусії щодо застосування термінів «класифікація злочинців» та «типологія злочинців», а також підстав, основ їх проведення.

Як стверджує Фурсов В. Т., типологізація – це особливий різновид класифікації, який принципово відрізняється від інших видів останньої проведенням диференціації об'єктів за їх типовими ознаками, тоді як класифікація може здійснюватися за будь-якою спільною ознакою.

Можна виділити три значення, в яких використовується типологія:

- 1) як концептуальна основа типологічного підходу до особи злочинця (частина загального вчення про особу злочинця);
- 2) як типізація злочинців (практичне виділення їх до конкретного числа типів);
- 3) конкретні типи злочинців як результат процесу типізації [199, с.118].

Авторський колектив у складі Даньшина І. М., Голіна В. В., Валуйської М. Ю., наводять такі підстави побудови типології особи злочинця:

1) характер антисуспільної спрямованості особи злочинців. Виділяють наступні типи злочинців: насильницький тип особи злочинця; корисливий тип злочинця; злісний соціально дезорганізований тип злочинця; необережні злочинці.

2) ступінь глибини цієї антисуспільної спрямованості. Виділяють: випадкові злочинці; ситуаційні злочинці; нестійкі злочинці; злісні злочинці; особливо злісні злочинці [97, С.40-41].

Бандурка А. М. та Давиденко Л. М. висловлювали думку, що «класифікація злочинців» та «типологія злочинців» поняття рівнозначні, типологія є лише більш глибокою характеристикою, можна створювати

скільки завгодно типологічних груп, кожна з яких буде мати свою кримінологічно значущу ознаку [13, С.75-76].

Ціль типології полягає у розробці таких рекомендацій, якими могла б користуватися оперативно-розшукова, судово-слідча, виправно-трудова та кримінологічна практика, при цьому застосовуючи ефективну диференційовану систему заходів до диференційованої сукупності злочинців [199, с.122].

Ми підтримуємо висловлену позицію, адже виділення окремих типів злочинців та надання їм кримінологічної характеристики буде цінним тільки в тому випадку, коли буде мати практичне застосування у діяльності правоохоронних органів.

В українській кримінології існує типологія, яка розмежовує типи за характером взаємодії ситуації та особи злочинця. О. М. Джужа в означеній типології вирізняє послідовно-криміногенний, ситуативно-криміногенний, ситуативний типи [110, с.103].

Відзначимо, що типологія у порівнянні з класифікацією є глибшим розподілом на категорії за ознаками, які причинно пов'язані зі злочинною поведінкою особи злочинця. Типологія передбачає вищий рівень пізнання. При цьому умовно можна виділити ознаки-прояви й ознаки-причини, які забезпечують змістовний характер розподілу. В основі типології обов'язково лежать істотні ознаки явищ.

Кримінологічна типологія злочинця, як правило, будується на двох критеріях: характері антисуспільної спрямованості його особи і глибині та стійкості її асоціальності.

Виходячи з перерахованого, «сільських» злочинців ми можемо поділити на такі типи:

- з агресивно-зневажливим ставленням до людини та її життя, здоров'я, честі, гідності тощо;
- з корисливо-егоїстичною мотивацією, пов'язаною з ігноруванням принципу соціальної справедливості і чесної праці;

– з індивідуалістично-анархічним ставленням до різних соціальних інститутів, своїх громадських, службових, сімейних та інших обов'язків.

Проблеми типології злочинців конкретно розглянуті в наукових працях вітчизняних кримінологів [97, С.40-41; 13, С.75-76; 110, с.103]. Узагальнюючи положення, представлені в цих працях, ми зосередили свою увагу на тих з них, які пов'язані з формуванням особи злочинця та особливостями злочинної поведінки.

Вважаємо, що саме така характеристика має велике практичне значення, вона, на наш погляд, може поєднуватися з розробкою конкретних заходів мінімізації злочинної поведінки. Адже в основі такої профілактики лежить вивчення особливостей осіб, які вчиняють насильницькі злочини у сільській місцевості.

Розглядаючи типологію сільського злочинця, слід зазначити, що важливе значення для практики набуває, як ми це вже відзначили, всебічне дослідження особи злочинця. У вітчизняній кримінології, криміналістиці, в теорії оперативно-розшукової діяльності проблема особи злочинця займає особливе місце. Як зазначали, ще понад третину століття тому, «знання типового у злочинцеві дозволяє постійно вдосконалювати систему соціального контролю, підвищувати ефективність запобіжних заходів, покращувати профілактичну роботу» [70, с. 112]. Безсумнівно, що і сьогодні такі знання дають можливість і більш ефективно організувати боротьбу зі злочинністю в цілому.

Ми погоджуємося з позицією науковців, що найбільш виразно характеристики сільського злочинця виявляються в порівнянні з даними про осіб, які вчиняють злочини в містах. Таким чином, знаючи особливості особи сільського злочинця, можна з більшою впевненістю прогнозувати їхню поведінку.

Зарубіжні кримінологи, а саме: Долгова А. И. та Ратинов А. Р., у структурі особи злочинця виділяють наступні елементи:

1) демографічні дані, такі, як стать і вік. У кримінальній статистиці виділяються неповнолітні (14-15 і 16-17 років), особи молодого (18-24 роки і 25-29 років) і зрілого віку (30 років і старші);

2) деякі соціально-економічні критерії: сімейний стан; місце проживання; джерело доходу; рівень освіти; професійно-трудова, соціально-культурологічна, соціально-побутова діяльності;

3) громадянство (громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства);

4) стан особи в момент вчинення злочину: факт сп'яніння, знаходження у складі групи (яке саме), перебування в місцях позбавлення волі і т. п.;

5) мотив злочинної поведінки;

6) морально-психологічні установки, що відображають ставлення людини до його проявів в основних видах діяльності (ставлення до закону, правопорядку, праці, сім'ї, культурних цінностей і т. д.) [51, с.297; 158, с. 102].

Тому ми дотримуємося позиції, яка стверджує, що кримінологічна характеристика особи, яка вчиняє насильницькі злочини – це кримінологічний опис комплексу соціально-демографічних, індивідуальних морально-психологічних та кримінально-правових ознак людини, яка наділена такими якостями в силу її взаємодії з суспільством та навколишнім середовищем.

Проте, особа «сільського» злочинця володіє своїми особливостями та відмінностями. Структуру особи злочинця слід будувати з дотриманням загальних принципів структуризації, на підставі уявлення про структуру особи загалом. Саме тому, на нашу думку, слід віддати належне структурі особи злочинця, запропонованої А. П. Закалюком, до якої науковець включив:

1) ознаки формування, соціалізації особи (освіта, спеціалізація, характер занять у вільний час);

- 2) ознаки соціального статусу та соціальних ролей (соціальне становище, сімейний стан);
- 3) безпосередні ознаки спрямованості особистості (потреби, інтереси, соціальні цінності в основних сферах життєдіяльності);
- 4) демографічні ознаки, що мають соціальне і психологічне значення (стать, вік);
- 5) психофізіологічні особливості (реакції, адаптації, моторики, тип вищої нервової діяльності);
- 6) показники фізичного здоров'я (загальний стан, фізичні вади);
- 7) показники психічного здоров'я (патологія, що виключає осудність; аномалія (відхилення), що її обмежують, аномалії в межах осудності);
- 8) індивідуальні психологічні риси (риса характеру, вольові якості, емоційні риси);
- 9) ознаки, пов'язані із вчиненням особою злочину. У більшій мірі це кримінально-правові ознаки самого злочину. Проте, оскільки він вчинений певною особою, а ознаки мають особисту належність, характеризують індивідуальний механізм його вчинення і певним чином саму особу, вони мають також кримінологічне значення [62, С. 258-261].

Такий поділ структури особи злочинця, на наш погляд, найбільш ґрунтовно дає змогу виокремити необхідні кримінологічні елементи, які мають першорядне значення у детермінації злочину.

Оскільки на сьогодні загальнодержавних даних про стан злочинності у сільській місцевості немає, то в рамках нашого дисертаційного дослідження, ми збирали статистичні дані про сільську насильницьку злочинність у визначених областях (Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська, Закарпатська та Рівненська області). Відповідно до отриманих результатів, в середньому по досліджуваних регіонах, чоловіки частіше вчиняли злочини проти життя та здоров'я, ніж жінки, 92 % і 8 % відповідно (Додаток В, п. 10).

Дійсно, особи чоловічої статі, порівняно з жінками, більшою мірою орієнтовані на агресивність і насильство. Вони мають більше вільного часу, володіють ширшим колом спілкування та комплексом негативних пристрастей, частіше опиняються в ситуаціях, що спричиняють виникнення кримінального конфлікту. Тому, на наш погляд, жіноча насильницька злочинність значно менша за об'ємом, ніж чоловіча. Особливо чітко це проявляється у сільській місцевості, незважаючи на те, що жіноче населення у всіх аналізованих областях, а саме: Львівській, Тернопільській, Івано-Франківській, Закарпатській та Рівненській, кількісно переважає чоловічу частину [186]. Це, як нам видається, пояснюється психофізичними особливостями чоловіків і жінок та специфікою їхніх соціальних ролей та моральних установок.

Вікова характеристика дозволяє визначити кримінальну активність і особливості антигромадської поведінки насильницьких злочинців різних за віком, при умові досягнення ними віку кримінальної відповідальності, а точніше віку з досягненням якого вони можуть визнаватися суб'єктом злочину. Оскільки поняття кримінальної відповідальності, попри широке вживання в Кримінальному кодексі України, досі не знайшло свого законодавчого визначення. Так, В. К. Грищук у своїй науковій праці зазначає, необхідно звернути увагу на той факт, що чинний КК України не містить нормативного розуміння поняття феномена «кримінальна відповідальність», хоча в ньому неодноразово вживається словосполучення «кримінальна відповідальність» [38, с. 337].

Аналізуючи дослідження О. М. Гуміна, 89,1 % осіб, виявлених за вчинення насильницьких злочинів – це громадяни у віці від 15 до 29 років включно. При цьому п'ять з десяти злочинців неповнолітні [40, с. 18].

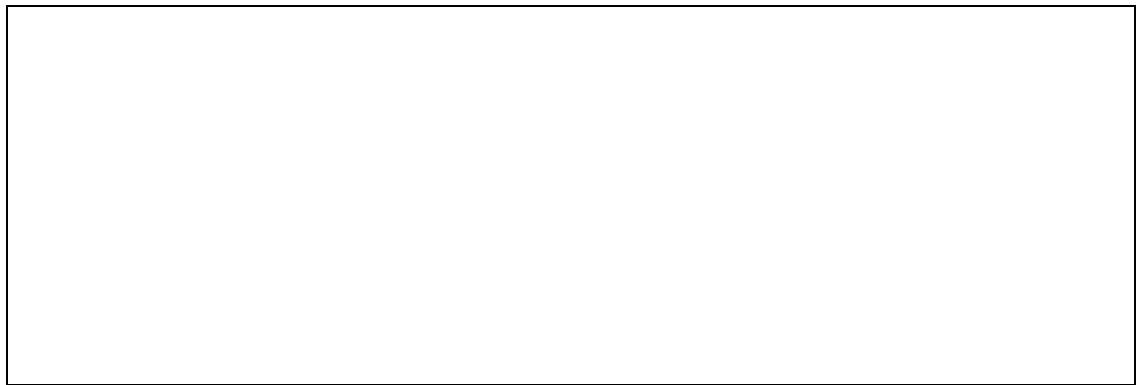
На жаль, проведення ґрунтовних досліджень кримінологічної характеристики осіб, які скоюють злочини у сільській місцевості, є досить проблематичним, оскільки офіційні узагальнення МВС, які б відображали криміногенну обстановку в сільській місцевості в Україні відсутні. В зв'язку

з цим особливу увагу в процесі дослідження вище вказаної проблеми, ми приділяли проведенню анкетування працівників органів внутрішніх справ, які обслуговують сільську місцевість та самих сільських жителів, що безпосередньо стикаються з проблемами насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у своїй місцевості, а також статистичним даним УІТ УМВС України в областях.

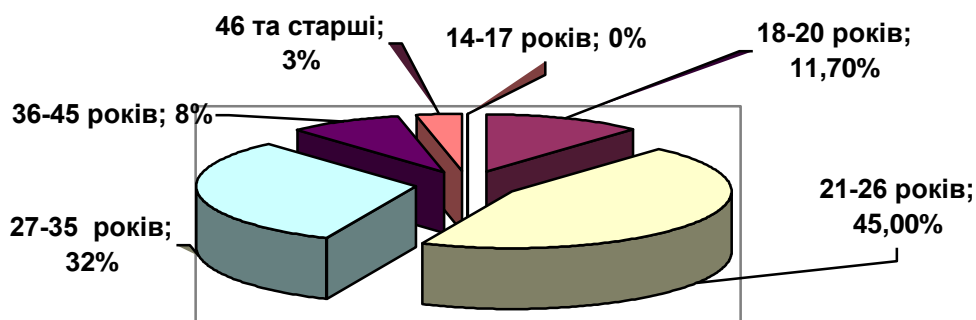
Спрямування наукового пошуку саме таким чином, на наше переконання, дозволило виявити певні особливості характеристики особи «сільського» злочинця. Так, проводячи паралель між злочинністю у містах та злочинністю у сільській місцевості, видно, що остання відрізняється дещо вищим віком злочинців. Така картина пояснюється демографічною ситуацією, яка склалася на сьогодні в українському селі.

Працівники правоохоронних органів відповідаючи на питання про вік осіб, які скоюють насильницькі злочини у сільській місцевості розподілились наступним чином:

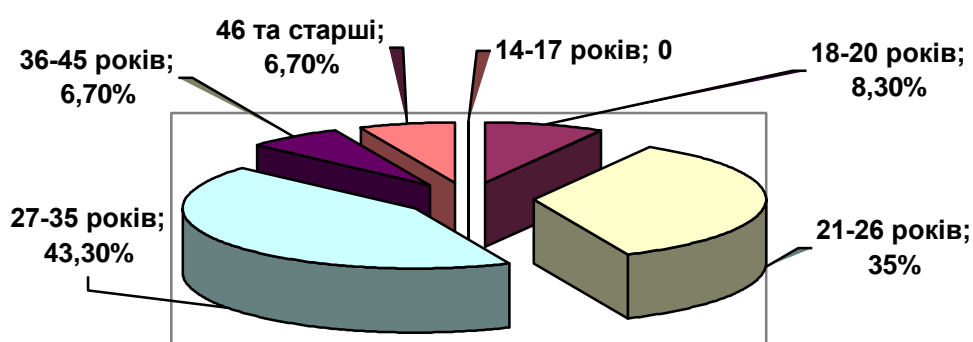
1) Львівська область: 14-17 років – 0 %, 18-20 років – 6,7 %, 21-26 років – 28,3 %, 27-35 років – 50 %, 36-45 років – 10 %, 46 та старші – 5 %;

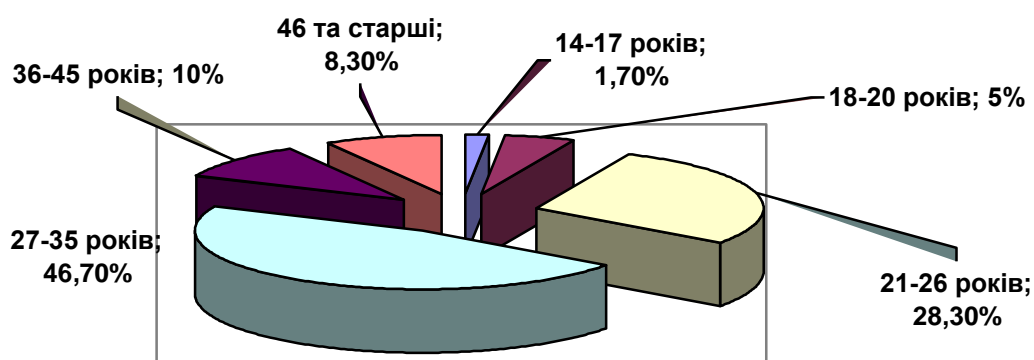
2) Тернопільська область: 14-17 років – 0 %, 18-20 років – 11,7 %, 21-26 років – 45 %, 27-35 років – 31,7 %, 36-45 років – 8,3 %, 46 та старші – 3,3 %;

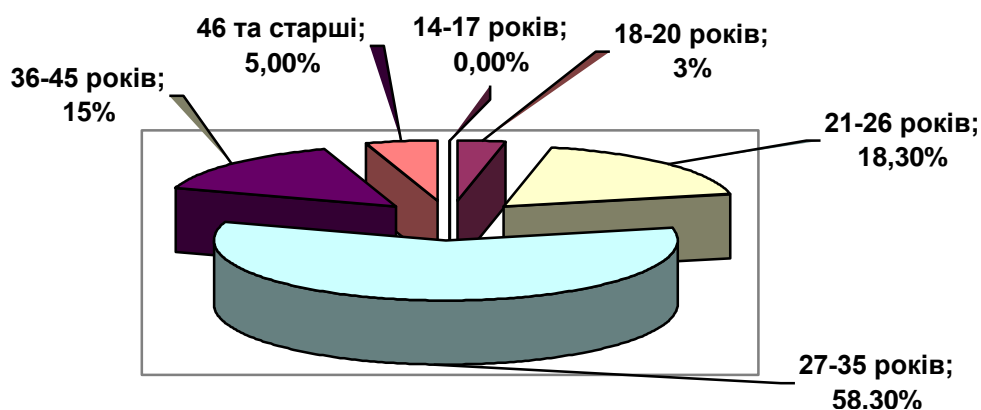
3) Івано-Франківська область: 14-17 років – 0 %, 18-20 років – 8,3 %, 21-26 років – 35 %, 27-35 років – 43,3 %, 36-45 років – 6,7 %, 46 та старші – 6,7 %;

4) Закарпатська область: 14-17 років – 1,7 %, 18-20 років – 5 %, 21-26 років – 28,3 %, 27-35 років – 46,7 %, 36-45 років – 10 %, 46 та старші – 8,3 %;

5) Рівненська область: 14-17 років – 0 %, 18-20 років – 3,3 %, 21-26 років – 18,3 %, 27-35 років – 58,3 %, 36-45 років – 15 %, 46 та старші – 5 % (Додаток Б, пит.22)

Якщо підсумувати усі відповіді, то найбільше опитаних (46 %) вказали на вікову групу 27-35 років, 31 % – 21-26 років, 10 % – 36-45 років, 7 % – 18-20 років, 5,7 % – 46 та старші, 0,3 % – 14-17 років. Як бачимо, у деяких областях вікова група 36-45 років кримінально активніша за групу 18-20 років, що є зовсім не характерним для міста. Отже, наші дослідження підтвердили, що вік насильницьких злочинців у селі є більш зрілим, аніж у містах, що в основному пояснюється демографічною ситуацією.

Також, ми впевнені, що варто відмітити ще одну особливість сільського населення. На відміну від міського населення у селі більший відсоток економічно неактивного населення (осіб старших та молодших від працездатного віку). Якщо вважати, що практично абсолютне число злочинів вчиняють особи працездатного віку (від 14 до 60 років), то у сільській місцевості практично кожен другий випадок з умовно «кримінально активного» населення. Наприклад, у 2011 році в сільській місцевості Рівненської області, кількість осіб непрацездатного віку складала понад 45 %, в той час коли в містах — менше 36 %. Протягом 2007-2010 років ситуація істотно не змінювалася [186]:

Таблиця 7

Кількість осіб непрацездатного віку в Рівненській області (відсоткове співвідношення відносно загальної кількості населення)		
Рік	сільська місцевість	міські поселення
2007	46,2 %	34,4 %
2008	45,9 %	34,5 %
2009	45,5 %	34,8 %
2010	45,2 %	35,2 %

Приділяючи значну увагу рівню освіти осіб, що вчиняють злочини як важливому детермінанту злочинності, видно, що сільські злочинці не характеризуються високим рівнем освіти. За даними нашого дослідження статистичних даних УІТ УМВС України про насильницьку злочинність проти життя та здоров'я особи, в середньому по обраних областях понад 50 % осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів, не мають професійно-технічної та вищої освіти. Проте, тут необхідно справедливо зазначити про наявність змін у даному напрямку. Приміром за п'ять років відсоток злочинців, які мали лише середню освіту знизився майже на половину. Так, в Івано-Франківській області у 2007 р. 78 % злочинців, які вчинили насильницькі злочини проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості мали лише загальну середню освіту, тоді як у 2011 р. ця цифра складала — 49 % (Додаток В, п. 11). Нажаль, низький рівень освіти не дозволяє злочинцям об'єктивно оцінювати реальну дійсність, об'єктивно знати, що за кожним злочином піде покарання. Все це підсилюється загальним падінням моралі населення. Як показали наші дослідження діяльності райвідділів, що обслуговують сільську місцевість в Тернопільській області, у 2011 р. 13 % сільських злочинців мали вищу освіту, 27 % – професійно-технічну освіту, 59 % – загальну середню освіту та 1 % припадає на осіб, які були без освіти (Додаток В, п. 11). Неважко помітити, що інтелектуальний рівень сільських злочинців в будь-якому випадку нижче відповідних середньостатистичних показників, що характеризують як міських злочинців, так і злочинців в цілому. Залишившись без школи або інших навчальних закладів, молоді люди схильні шкідливого впливу вулиці. Вони шукають способи цікавого і веселого проведення часу на вулиці, звідки і переважно отримують першу судимість. А подальший згубний вплив вони отримують вже в місцях позбавлення волі після чого дуже рідко стають на шлях виправлення.

Понад 80 % насильницьких злочинів у сільській місцевості злочинці скоювали у двох місцях: вдома – 44,7 % або на вулиці – 38,3 %. На таке

співвідношення вказали опитані працівники ОВС. Їхні відповіді розподілились наступним чином:

1) Львівська область: вдома – 35 %, на вулиці – 50 %, у громадських місцях – 10 %, на приватних територіях – 3,3 %, на роботі – 1,7 %;

2) Тернопільська область: вдома – 48,4 %, на вулиці – 33,3 %, у громадських місцях – 11,7 %, на приватних територіях – 3,3 %, на роботі – 3,3 %;

3) Івано-Франківська область: вдома – 51,7 %, на вулиці – 26,7 %, у громадських місцях – 15 %, на приватних територіях – 6,6 %, на роботі – 0 %;

4) Закарпатська область: вдома – 31,7 %, на вулиці – 53,3 %, у громадських місцях – 3,3 %, на приватних територіях – 11,7 %, на роботі – 0 %;

5) Рівненська область: вдома – 56,7 %, на вулиці – 28,3 %, у громадських місцях – 8,3 %, на приватних територіях – 5 %, на роботі – 1,7 % (Додаток Б пит.7).

На нашу думку, ще одною важливою рисою характеристики особи насильницького злочинця є зайнятість. Велика частина злочинців не мають постійного джерела доходу, тобто безробітні складають найбільшу питому вагу серед вчиняють злочини в сільській місцевості. Їхнє фінансове становище дуже скрутне, і, інколи, тому вони переходять межу закону і скоюють насильницькі злочини з корисливими мотивами. Можна сказати про те, що існує зв'язок безробіття та злочинності. Звичайно, не сам характер праці визначає протиправну поведінку людини. Тут детермінантами стає складна взаємодія ряду факторів, серед яких і культурно-освітній рівень особи, її інтереси, потреби, ступінь громадської активності та ін.

Відповідно, до отриманих нами статистичних даних про сільську насильницьку злочинність, в середньому по областях близько 16 % злочинців, які були безробітні, чи не працювали або не навчались, вчиняли насильницькі злочини повторно (Додаток В, п. 6). Виходячи з викладеного

можна припустити, що безробіття тягне за собою іншу суспільну небезпеку, таку як рецидив.

Особливу роль в кримінологічній характеристиці особи, що чинить насильницькі дії, відіграє перебування злочинця в стані алкогольного або наркотичного сп'яніння. У такому стані, за даними В. Н. Бурлакова, здійснюються 4 з 5 умисних вбивств і тілесних ушкоджень, 3 з 4 згвалтувань і 7 з 10 випадків хуліганства [103, с. 270]. Ця ситуація повністю відображається у сільській місцевості, де рівень алкоголізації населення значно вищий від міського.

Особливої уваги потребує робота по зниженню рівня вживання алкоголю серед сільського населення, як спосіб мінімізації насильницької злочинності у Львівській, Івано-Франківській та Закарпатській областях. Так, у Львівській області число осіб, які скоїли злочини у стані алкогольного сп'яніння зросло в 2011 р. в порівнянні з попереднім 2010 р. на 41,5 % (тобто майже на половину!), в Івано-Франківській – на 34,1 %, у Закарпатській – на 28,5 %. Хоча вказані області поки що не займають лідируючі позиції з найбільшою питомою вагою осіб, які скоїли злочини у стані алкогольного сп'яніння, проте вони входять у п'ятірку областей України де найбільше виріс відсоток осіб, які вчиняють злочини у нетверезому стані. Детальні дані подаємо у таблиці 8 [184].

Таблиця 8:

Найменування регіонів та залізниць	Особи, які вчинили злочини у стані алкогольного сп'яніння				
	2010р.	2011р.	динаміка, %	питома вага, %	
				2010р.	2011р.
АР Крим	2264	2529	11.7	21.2	22.4
Вінницька	1138	1131	-0.6	14.3	14.2
Волинська	929	874	-5.9	23.9	23.4
Дніпропетровська	2298	2529	10.1	12.1	13.6
Донецька	6649	6592	-0.9	26.9	26.6
Житомирська	739	883	19.5	12.0	14.6
Закарпатська	705	906	28.5	18.1	23.2
Запорізька	1978	1959	-1.0	16.8	16.9

Івано-Франківська	402	539	34.1	9.6	13.2
Київська	1152	1106	-4.0	15.7	15.1
місто Київ	923	1128	22.2	8.6	10.2
Кіровоградська	1187	1107	-6.7	22.0	22.7
Луганська	2314	2195	-5.2	14.4	13.6
Львівська	846	1197	41.5	11.5	16.3
Миколаївська	1172	1355	15.6	17.0	20.3
Одеська	891	871	-2.2	7.8	7.9
Полтавська	842	1218	44.7	12.6	17.4
Рівненська	486	437	-10.1	12.3	10.4
місто Севастополь	360	306	-15.0	17.9	18.9
Сумська	1093	1211	10.8	19.4	22.2
Тернопільська	401	388	-3.2	13.6	13.0
Харківська	1854	1964	5.9	12.4	13.4
Херсонська	962	1339	39.2	15.3	20.2
Хмельницька	1036	876	-15.4	19.4	16.9
Черкаська	655	606	-7.5	12.4	11.2
Чернігівська	752	857	14.0	15.7	17.4
Чернівецька	542	611	12.7	15.6	17.0
Всього по УМВС	34570	36713	6.2	15.8	16.8

Опитані працівники правоохоронних органів та місцеві жителі практично однаково оцінили вплив алкоголю на особу злочинця та вчинення нею злочинів. Понад 35 % правоохоронців та 34 % селян вказали, що алкоголізація населення найбільше впливає на збільшення насильницької злочинності у їхньому районі (Додаток А пит. 14, Додаток Б пит. 9).

Для більш всебічного дослідження особи «сільського» злочинця, ми проводили дослідження судових рішень по злочинах вчинених у сільській місцевості. Так, наприклад, за підсумками аналізу 2012 року всіх судових рішень Закарпатської області по справах про умисне вбивство (ст. 115 КК України) у сільській місцевості, виявилось, що 85 % злочинів учинено у стані алкогольного сп'яніння [56]! Ситуація протягом попереднього 2011 року була схожою.²

² 24 червня 2011 року Перечинський районний суд Закарпатської області

04 березня 2011 року близько 01:00 год. підсудний ОСОБА_4, будучи в стані алкогольного сп'яніння, знаходячись в будинку АДРЕСА_2, затіяв сварку із ОСОБА_5, ІНФОРМАЦІЯ_2, мешканцем даного будинку, яка виникла на ґрунті особистих

Кримінологічне значення наслідків розпаду сім'ї добре відоме. Розпад сім'ї в сучасному селі послаблює фактичний соціальний контроль і при відсутності профілактичного «бар'єру» веде до зростання числа конфліктів, а отже, і до криміногенної напруженості. В умовах сільського життя воно більш помітно, ніж в умовах міського. На думку Г. Й. Забрянського, це відбувається з кількох причин. По-перше, конфлікт виходить за межі конкретної сім'ї і переноситься в область відносин між родичами,

неприятних відносин, діючи умисно, усвідомлюючи протиправний характер своїх дій та їх караність, з метою протиправного заподіяння смерті іншій людині, наніс ОСОБА_5 множинні удари металевим ломом по обличчю та голові, в результаті чого спричинив останньому тілесні ушкодження у вигляді: крововиливів на шкірних покриттях правої половини обличчя, забійних ран скулової ділянки зліва, лівої вушної раковини та позавушної ділянки в області лівого сосцевидного відростка, лобно-тім'яної ділянки зліва, потиличної ділянки зліва, багато уламкових переломів кісток лицевого скелету зліва, кісток склепіння та основи черепа зліва з пошкодженням твердої мозкової оболонки, крововиливів під м'які тканини голови, крововиливів під м'які мозкові оболонки та в речовину головного мозку з пошкодженням мозкової тканини, заподіявши при цьому тяжкі тілесні ушкодження, внаслідок яких ОСОБА_5 помер на місці.

У судовому засіданні підсудний ОСОБА_4 свою вину у вчиненому злочині визнав повністю, щиро розкався та показав, що 03 березня 2011 року біля 11:00 год. він пішов до свого сусіда ОСОБА_5 і попросив його допомогти підперти виноград. Той погодився і на протязі наступних 3-4 годин вони порались по господарству. Вдома він випив 50 гр горілки та два пива. На цьому вони розійшлися. Біля 20:00 год. він пішов до гр.ОСОБА_6 та купив в нього один літр горілки та один літр пива і хотів йти додому. Але по дорозі зустрів ОСОБА_5, пригостив його горілкою і вони обоє пішли до ОСОБА_7, де вони також випивали. Потім вони пішли до його тітки ОСОБА_17, на АДРЕСА_6, де та пригостила їх горілкою. Звідти вони зі ОСОБА_5 пішли до ОСОБА_8, де пробули до 21:30 год., а ОСОБА_7 залишився в тітки. Згодом вони розійшлися, ОСОБА_5 пішов в напрямку свого будинку, а він пішов до ОСОБА_9 на АДРЕСА_7, де вони розмовляли і він випив ще 100 гр горілки. Біля 00:30 хв. він пішов від ОСОБА_9 до себе додому та проходячи повз будинок ОСОБА_5 побачив його сидячого у дворі і той почав його ображати. Але він на нього не звернув уваги і пішов додому, сказавши, щоб той перестав його ображати. Прийшовши додому, від своєї співмешканки він дізнався, що до них приходив ОСОБА_5, кричав та розбудив дитину. Тоді він зі злості вийшов з будинку, взяв з майстерні металевий лом і направився до ОСОБА_5, щоб налякати того. Він зайшов в будинок та в першій кімнаті побачив ОСОБА_5 сидячим на ліжку, та сказав, що побє його за те, що хуліганив в нього вдома. Але той почав його ображати і тоді він, тримаючи у двох руках металевий лом замахнувся ним на ОСОБА_5, щоб вдарити по плечах. Однак попав тупим кінцем вище лівого вуха по голові. З голови ОСОБА_5 бризнула кров, той впав на ліжку на правий бік, головою на подушку. Він злякався і не пам'ятає, що робив далі, і чи бив ОСОБА_5 ще, теж не пам'ятає. Прийшов до пам'яті лише, коли був вдома у дворі. Лом від крові він витер в сніг, виніс на горище свого будинку та заховав в сіно. Потім він ліг спати і більше до ОСОБА_5 не ходив, з будинку не виходив та про скоєне нікому не розповідав.

товаришами по службі і т.д.; по-друге, селянка в порівнянні з городянкою почуває себе в більш важкому становищі - у неї практично немає шансів на створення нової сім'ї, до моральних втрат додаються економічні, на її плечі додаткове навантаження, пов'язана з веденням підсобного господарства (якщо чоловік у місті зазвичай не займається домашньою роботою, то на селі він, як правило, активно працює на підсобному господарстві); по-третє, все це значно ускладнює виховання дітей [60, С.117-118].

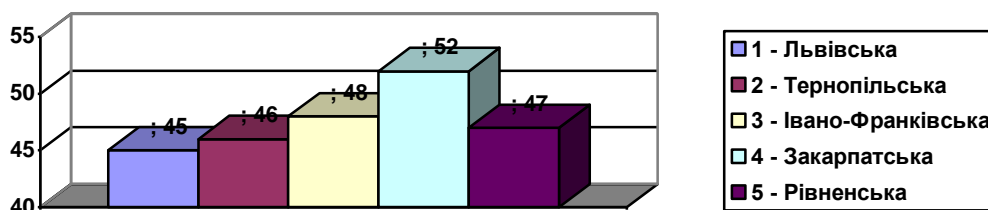
Узагальнюючи досвід роботи правоохоронних органів, ми прийшли до наступних результатів. Приблизно половина осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за злочини, вчинені в сільській місцевості, були одружені, дещо рідше – розведеними, що втратили постійні зв'язки з останнього сім'єю. Так, за даними нашого аналізу окремих райвідділів, що обслуговують сільську місцевість, половина осіб на момент вчинення злочину були одружені, а близько 15 % – розлучились або фактично не жили зі сім'єю. Як у половини одружених, так і розлучених, як правило, були діти. Причому будь-якої стійкого взаємозв'язку між наявністю сім'ї та характером вчиненого злочину нам встановити не вдалося.

Основна маса сільських злочинців (до 97 %) це місцеві жителі того району, де знаходиться їх постійне місце проживання, використовуючи знання місцевих особливостей для своїх злочинних цілей. Малу частку у скоєнні сільських злочинів становлять жителі інших областей (2,5 %) та іноземні громадяни, у тому числі громадяни СНД (0,5 %) (Додаток В, п. 7).

Для більш повного вивчення особи сільського насильницького злочинця необхідно звернути увагу на мотиви злочину. Розглянемо найбільш поширене суспільно небезпечне діяння проти життя і здоров'я особи в сільській місцевості, а саме злочин передбачений ст. 122 КК України «Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження» [93].

Так, відповідно до результатів нашого дослідження (Додаток В, п. 3):

Питома вага умисних середньої тяжкості тілесних ушкоджень відносно загального числа злочинів проти життя та здоров'я особи, вчинених в сільській місцевості у 2011 році

На характер мотивації і, відповідно, поведінку злочинця впливають різні чинники. Вони можуть відноситися до його способу життя, кола знайомих, до суспільного чи фінансового становища, до антигромадської діяльності і т. д. На вчинення злочину впливає ставлення особи до покарання, ставлення до заходів виправного впливу. Якщо, розглядати конкретно умисні середньої тяжкості тілесні ушкодження, то можна сказати, що більше ніж у 60 % злочинних посягань мотивом були ревнощі чи лайка, близько 30 % займали хуліганські мотиви.

Якщо загалом розглядати всю насильницьку злочинність проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості, то мотивація злочинців не сильно відрізняється. Так, наприклад, відповідно до статистичних даних, мотиви, якими керувались при вчиненні злочинів розподілились наступним чином:

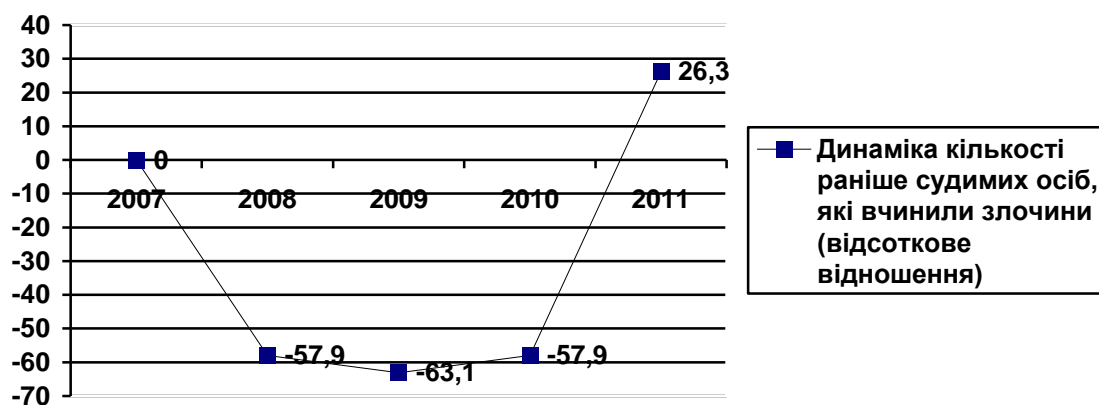
Таблиця 9:

Мотиви насильницьких злочинів					
	2007	2008	2009	2010	2011
Львівська область					
1) ревнощі, лайка	44%	36%	40%	42%	34%
2) хуліганські	29%	38%	33%	31%	39%
3) корисливі	9%	11%	5%	15%	18%
4) помста	10%	12%	14%	7%	5%
5) пов'язані з насильством в сім'ї	5%	1%	6%	3%	3%
6) інші (з метою приховування іншого злочину, з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості)	3%	2%	2%	2%	1%
Тернопільська область					
1) ревнощі, лайка	50%	33%	28%	52%	47%
2) хуліганські	30%	41%	52%	30%	39%

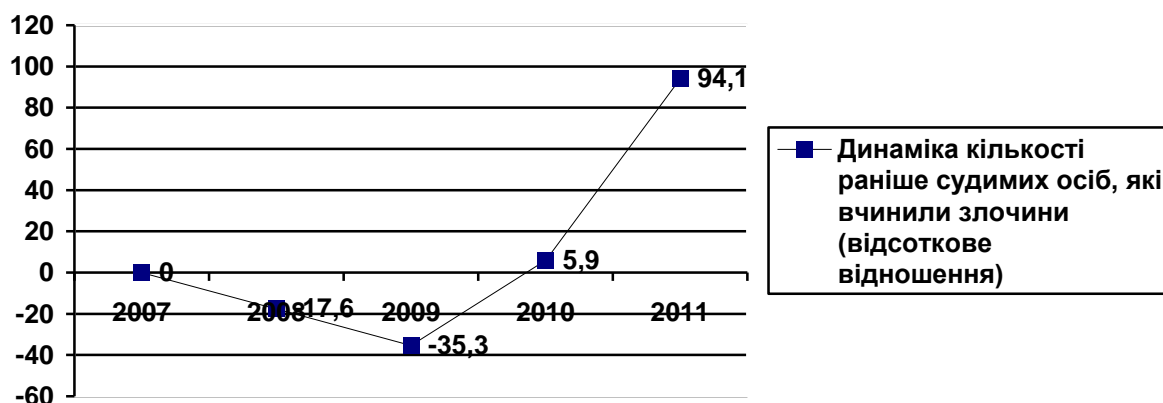
3) корисливі	6%	7%	9%	11%	7%
4) помста	11%	16%	8%	3%	4%
5) пов'язані з наси́льством в сім'ї	2%	1%	2%	3%	2%
6) інші	1%	2%	1%	1%	1%
Івано-Франківська область					
1) ревності, лайка	48%	40%	51%	46%	38%
2) хуліганські	33%	36%	29%	31%	40%
3) корисливі	7%	8%	9%	16%	12%
4) помста	10%	13%	8%	3%	5%
5) пов'язані з наси́льством в сім'ї	1%	2%	2%	3%	4%
6) інші	1%	1%	1%	1%	1%
Закарпатська область					
1) ревності, лайка	39%	40%	26%	42%	53%
2) хуліганські	37%	33%	53%	37%	22%
3) корисливі	9%	13%	5%	10%	12%
4) помста	12%	8%	11%	7%	9%
5) пов'язані з наси́льством в сім'ї	1%	4%	2%	3%	3%
6) інші	2%	2%	3%	1%	1%
Рівненська область					
1) ревності, лайка	43%	36%	29%	45%	55%
2) хуліганські	34%	34%	43%	26%	16%
3) корисливі	11%	10%	7%	13%	17%
4) помста	9%	14%	18%	13%	8%
5) пов'язані з наси́льством в сім'ї	2%	5%	2%	2%	3%
6) інші	1%	1%	1%	1%	1%

Усі інші мотиви передбачені кримінальною статистикою, такі як: ідеологічні, політичні, сексуальні, розподіл сфер впливу, на замовлення, злочин, пов'язаний з корупцією для вказаної категорії злочинів нам встановити не вдалося (Додаток В, п.8).

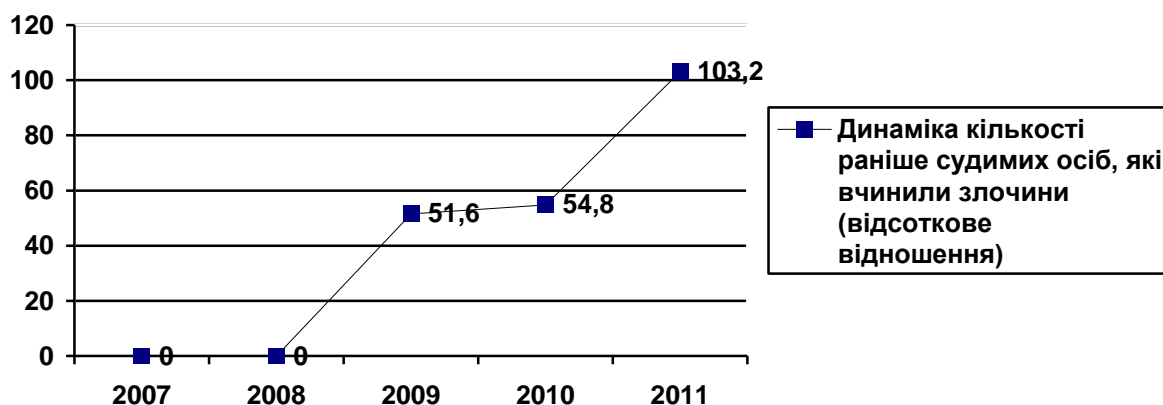
Динаміка кількості виявлених осіб, які вчинили злочин повторно, за період 2007-2011 р.р. демонструвала зростання в усіх досліджуваних областях, окрім Тернопільської. Так, у Львівській області в 2007 р. було виявлено 19 осіб, які раніше вчиняли злочин або раніше судимими, або в яких не знята не погашена судимість, в 2008 р. було виявлено 8 таких осіб, динаміка $-57,9\%$, в 2009 р. виявлено 7 осіб, динаміка $-63,1\%$, в 2010 р. виявлено 8 осіб, динаміка $-57,9\%$, в 2011 р. виявлено 24 особи, динаміка $+26,3\%$ відносно 2007 року.

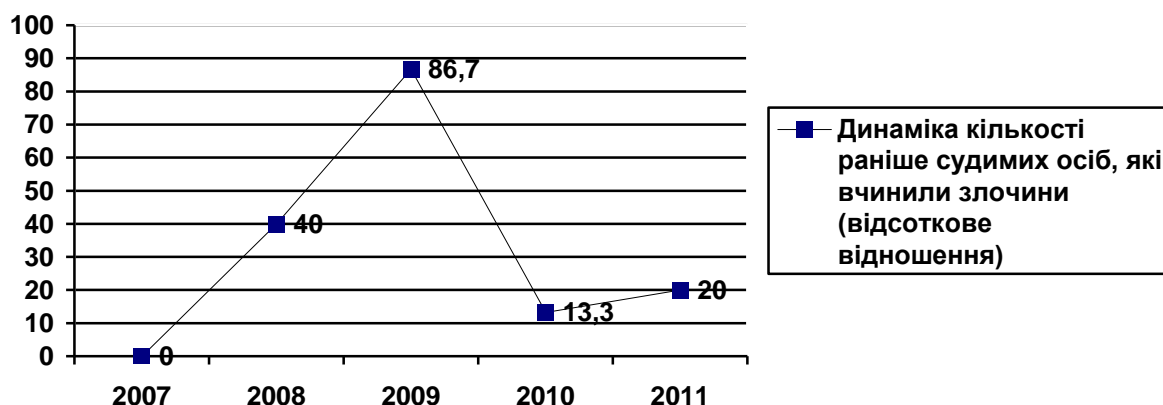
В Івано-Франківській області в 2007 р. було виявлено 17 осіб, які раніше вчиняли злочин або раніше судимими, або в яких не знята не погашена судимість, в 2008 р. було виявлено 14 таких осіб, динаміка $-17,6\%$, в 2009 р. виявлено 11 осіб, динаміка $-35,3\%$, в 2010 р. виявлено 18 осіб, динаміка $+5,9\%$, в 2011 р. виявлено 33 особи, динаміка $+94,1\%$ відносно 2007 року.

В Закарпатській області в 2007 р. було виявлено 31 особу, які раніше вчиняли злочин або раніше судимими, або в яких не знята не погашена судимість, в 2008 р. було виявлено 31 таких осіб, динаміка 0% , в 2009 р. виявлено 47 осіб, динаміка $+51,6\%$, в 2010 р. виявлено 48 осіб, динаміка $+54,8\%$, в 2011 р. виявлено 63 особи, динаміка $+103,2\%$ відносно 2007 року.

В Рівненській області в 2007 р. було виявлено 15 осіб, які раніше вчиняли злочин або раніше судимими, або в яких не знята не погашена судимість, в 2008 р. було виявлено 21 таких осіб, динаміка +40 %, в 2009 р. виявлено 28 осіб, динаміка +86,7 %, в 2010 р. виявлено 17 осіб, динаміка +13,3 %, в 2011 р. виявлено 18 особи, динаміка +20 % відносно 2007 року (Додаток В, п.6).

Вказані дані, отримані внаслідок проведеного кримінологічного дослідження, дають нам підстави стверджувати, що наявна сьогодні кримінально-виконавча система не забезпечує виправлення засуджених осіб та утримання останніх від вчинення нових злочинів.

Дозвілля та вільний час більшості злочинців, як показало дослідження, найчастіше пов'язаний з друзями та знайомими, з тими, чий відносини їм цінні, вигідні або приємні. При цьому нерідко друзі злочинців – теж злочинці, в тому числі і проживають в міській місцевості. Більшість злочинців воліють вести дозвільний спосіб життя, займаючи свій вільний час,

а його предостатньо, як правило, вживанням спиртних напоїв, наркотиків, спілкуванням з подібними собі і т. д. Паразитичний спосіб життя – характерна риса особи насильницького сільського злочинця. У зв'язку з цим слід звертати особливу увагу на осіб, які ведуть подібний спосіб життя, при необхідності своєчасно ставити їх на облік або брати під контроль, встановлювати адміністративний нагляд, влаштувати на роботу. При цьому і тільки при цьому профілактичні заходи дадуть позитивні результати.

Підсумовуючи, зазначимо найбільш специфічні риси кримінологічного портрета «сільських» злочинців у порівнянні з характеристикою особи «міського» злочинця – це підвищена частка осіб старшого віку, нижчий загальноосвітній рівень, велика питома вага осіб, які вчинили злочини в стані сп'яніння.

Для більш конкретної характеристики можна скласти портрет середньостатистичного насильницького злочинця в сільській місцевості. *Це чоловік близько 30 років, місцевий житель, громадянин України, з середньою чи професійно-технічною освітою, знайомий з жертвою, який зловживає алкогольними напоями, може агресивно реагувати на зауваження чи непорозуміння, не має постійного джерела доходів, не працює, з нестабільним матеріальним становищем.*

2.2 Кримінологічна характеристика жертви насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості

Вивчення комплексу соціально-демографічних та морально-психологічних якостей жертви насильницьких злочинів у сільській місцевості є необхідною умовою для розуміння природи та механізму вчинення таких суспільно небезпечних діянь.

Дослідженням жертви злочину та феномену віктимності займалися багато вітчизняних та зарубіжних кримінологів [71, 90, 215, 139, 171, 132]. Як справедливо зазначає Малкова В. Д., для підвищення ефективності боротьби

зі злочинністю, зокрема запобігання злочинам, поряд з вивченням особи злочинця, причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів, необхідно також і детальне вивчення особи потерпілого (жертви злочину) і всіх тих обставин, в силу яких ця особа стала такою [105, С. 177-195].

Узагальнюючи визначення, які зустрічаються в науковій літературі та міжнародних документах, ми можемо подати таке, найбільш широке, визначення віктимології. Віктимологія (victim – жертва) — частина більш широкого вчення про жертви не тільки злочинів, але й наслідків нещасних випадків, природних і техногенних катастроф, епідемій, воєн та інших збройних конфліктів, політичних протистоянь. Тому, на нашу думку, можна говорити про віктимологію в широкому і вузькому розуміннях. У першому випадку вона охоплює не тільки право та кримінологію (остання створює загальне вчення про жертву злочину), але і ряд інших наук, у тому числі психологію і психіатрію. У вузькому розумінні за визначенням О. М. Джужи, віктимологія – напрямок кримінології, що вивчає кількісну та якісну характеристики жертв злочинів, закономірності їхніх взаємовідносин зі злочинцями, з метою вдосконалення форм і методів запобігання злочинності [75, с. 102].

Нажаль, проблема жертв злочинів гостро стоїть, не тільки в межах держави, але й на міждержавному рівні. Саме тому було створено The World Society of Victimology (Всесвітнє суспільство віктимології), яка є неприбутоковою, неурядовою організацією з спеціально консультативним статусом при Економічній і Соціальній Раді Організації Об'єднаних Націй та Ради Європи. Мета даної організації полягає в просуванні віктимологічних досліджень і практики в усьому світі, заохочення міждисциплінарних і порівняльних робіт і досліджень у цій області, а також розвиток співробітництва між міжнародними, національними, регіональними та місцевими установами та іншими групами, які пов'язані з проблемами різного роду жертв. Також Всесвітнє суспільство віктимології включає в себе: надання допомоги постраждалим практиками, соціологами,

соціальними працівниками, лікарями, юристами, державними службовцями, волонтерами, університетськими вченими всіх рівнів, і студентами [214].

Дослідження Абельцева С. Н. показують, що в багатьох діяннях проти особи проявляється зв'язок «злочинець-жертва» [2, С. 35-36]. Отже необхідний віктимологічний аналіз, без якого вивчення злочинності є неповним і неточним [105, С. 177-195].

На нашу думку сьогодні, коли кримінологія володіє певними даними про особу злочинця, у тому числі і «сільського», продовжується відчуватися потреба у відомостях про тих, хто стає жертвою злочину.

Поняття «жертва» не охоплює поняття «потерпілого», а навпаки. У загальносоціологічному сенсі фактичний зміст поняття «потерпілий» дещо ширший від поняття «жертва». Слушно з цього приводу відзначає Р. Д. Сабіров, що кожна жертва є потенційним потерпілим, проте не кожен потерпілий визнається жертвою (у цьому випадку йдеться про «жертву» як про особу, що постраждала від кримінально каранних діянь) [167, С. 12–15].

А. А. Нікітіна під поняттям «жертва» розуміє людину, що постраждала від неправомірних дій інших осіб, власного поведіння, негативних життєвих обставин або нещасного випадку [130, с. 18]. О. Н. Мойсюк визначає жертву злочину як людину, якій в результаті суб'єктивного бажання злочинця чи за об'єктивно складеними обставинами заподіюється фізична, моральна чи майнова шкода [125, с. 7].

Якщо звернутися до міжнародного розуміння поняття жертви, то існує міжнародно-правове поняття жертви злочину. Воно подано у додатку до прийнятої 29 листопада 1985 р. Генеральною Асамблеєю ООН Декларації «Основні принципи правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою». У документі зазначається, що жертви – це особи, яким індивідуально або колективно було заподіяно шкоду, включаючи тілесні ушкодження або моральну шкоду, емоційні страждання, матеріальну шкоду або суттєве обмеження їх основних прав у результаті дії або бездіяльності, порушення існуючих законів держави. Та чи інша особа може вважатись жертвою

незалежно від того, чи був встановлений, затриманий, відданий до суду або засуджений правопорушник, а також незалежно від родинних стосунків між правопорушником і жертвою [47, с. 159].

Приділяючи увагу поняттю віктимності особи, підтримуємо позицію О. М. Гуміна, котрий зазначає, віктимність особи можна визначити як соціально набуту сукупність біофізичних, психологічних, соціальних рис особистості, які під час взаємодії із зовнішніми умовами підвищують імовірність стати жертвою злочину. Ці властивості привертають увагу злочинця, формують у нього злочинний намір. Люди, наділені віктимними властивостями й рисами, як правило, стають жертвами різних видів злочинів. За таких умов доцільно говорити про видову віктимність, яка відображається у відносній «схильності» через низку обставин окремих людей ставати жертвами певних видів злочинів, наприклад, крадіжок, шахрайства, тяжких тілесних ушкоджень, убивств [39, с.206].

Таке розуміння понять, на нашу думку, повинно знайти своє відображення у всіх галузях знань, що сприятиме позитивним досягненням у будь-якій сфері діяльності. У кримінології це дозволить чітко встановити місце і роль кожного потерпілого у конкретному суспільно небезпечному діянні із подальшим визначенням заходів запобігання злочинності. Наприклад, кримінологу, який досліджує особові справи засуджених, постановою про визнання жертвою злочину чітко вказуватиме, що особа брала безпосередню участь у кримінальному конфлікті. Тим більше, що власне жертва – це мовна складова науки кримінології та невід’ємний елемент її самостійної галузі – віктимології.

Ю. Ф. Іванов та О. М. Джужа до предмету віктимології, а точніше кримінальної віктимології, відносять: жертви злочинів; відносини, що пов’язують злочинця та жертву; ситуації, які передують злочину [75, с. 102].

Відзначимо, що жертва злочину характеризується такими особистісними якостями, як: стать; вік; професія; суспільний, професійний, сімейний стан; психологічні ознаки тощо.

Однак це не повний перелік ознак, що становлять кримінологічну характеристику жертви насильницьких дій. Слід також наголосити на існуванні морально-психологічних та кримінально-правових характеристик, які визначатимуть налаштування жертви до насильника, притаманність певних негативних особистісних рис потерпілого, які нерідко є безумовним рушієм вчинення насильницького делікту.

Кримінальна статистика МВС вказує, що в Україні офіційно потерпіли від злочинів протягом 2007-2011 років наступна кількість осіб [180, 181, 182, 183, 184]:

Особи, які потерпіли від злочинів протягом 2007-2011 років			
Рік	Всього осіб	з них:	
		жінки	чоловіки
2007	230468	66124 – 29 %	164344 – 71 %
2008	214848	61371 – 29 %	153477 – 71 %
2009	265982	79235 – 30 %	186747 – 70 %
2010	321228	112175 – 35 %	209053 – 65 %
2011	343159	129667 – 38 %	213492 – 62 %

Однак потрібно враховувати, що значна частина жертв злочинів не входить до офіційної статистики. Така латентна віктиміність часто включає в себе маргінальні прошарки населення, безпритульних дітей, інших жертв злочинів, про які не було відомо правоохоронним органам. Як зазначає В. А. Туляков, відповідна статистика потерпілих не ведеться, а репрезентативні віктимологічні дослідження ще не набули належного поширення [195, С. 134–144].

Найбільша питома вага загиблих від насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості в середньому за досліджуваний період була зафіксована у Рівненській області з показником 17,1 %, найменша — у Закарпатській області з показником 10,2 % (Додаток В, п.5).

Якщо порівнювати конкретний вид злочину, наприклад, умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121 КК України), то видно, що в сільській місцевості частка постраждалих жінок у структурі злочинів складає близько

25 %. Проте, вважаємо такі дані не зовсім точними, оскільки не завжди і не тільки жертва злочину, в кримінологічному розумінні, може визнаватися потерпілою офіційною статистикою.

Відповідно до результатів досліджень А. Л. Репецької, серед жертв, що постраждали від насильницьких злочинів, жінки становлять 18 %, з них 89 % сприяли злочинному посяганням через свою віктимну поведінку. Що стосується чоловіків, постраждалих від кримінального насильства, то їхня кількість становить 82 %, причому поведінка, що сприяла вчиненню насильницького злочину, спостерігалась у 90% випадків. Тобто, тільки у 11 % жінок і 10% чоловіків, постраждалих від фізичного насильства, було встановлено нейтральну поведінку [159, с. 107]. О. Ю. Юрченко також вказує на те, що більшість потерпілих – це чоловіки, а потерпілих жінок близько 20 % [200, с. 158]. За даними досліджень В. І. Полубинського, кількість жертв чоловічої статі від фізичного насильства становить 66 %, жінок – 34 % [144, с. 22].

Вивчення поведінки особи потерпілого від насильницьких злочинів у селі має на меті: а) більш глибоко зрозуміти природу і причини злочинної поведінки, ситуацій, які передували злочинам, супроводжували їх та зникли після їх вчинення; б) визначення тої шкоди (матеріальної, духовної, моральної, психологічної та ін.), яка наноситься окремими злочинами та злочинністю в цілому; в) успішна профілактика (запобігання, припинення) насильницьких злочинів у сільській місцевості.

Слідуючи згаданій меті, спробуємо визначити вік тих, хто найчастіше потерпає від насильницьких злочинів проти життя та здоров'я у сільській місцевості. За даними А. Л. Репецької, більше половини потерпілих (51%) становлять особи віком 25-45 років [159, с. 111]. О. Ю. Юрченко, підтримуючи позицію А. Л. Репецької, відзначає, що найчастіше зазнають шкоди від злочинних дій чоловіки віком від 26 до 46 років – 67% [200, с. 158]. Показовим є порівняльний аналіз вікових і гендерних параметрів віктимності осіб стосовно насильницьких злочинів, здійснений

І. В. Ічманською. Під час підведення підсумків вчені врахували не тільки розподіл постраждалих від насильницьких злочинів, а й дані демографічної статистики та продемонстрували, що найбільший індекс віктимізації – 2,5 – припадає на вікову групу «30–40 років», тоді як у групах «від 25 до 30 років» і «від 40 до 50 років» ці індекси становлять відповідно 2,2 і 2,4 [74, с. 18].

О. М. Гумін вивів певну закономірність, згідно з якою вік жертви насильницького посягання залежить від обраного особою виду кримінально-насильницької поведінки. Ця позиція підтвердилась результатами дослідження науковця стосовно прояву кримінального насильства, згідно з яким найбільшу частку постраждалих становлять: від фізичного насильства – особи від 20 до 24 років (16%), від 24 до 28 років (10,4%); від психічного насильства – від 16 до 18 років (15,8%), від 18 до 20 років (13,9%), від 20 до 24 років (12,7%), від 24 до 28 років (10,2%); від сексуального насильства – від 14 до 16 років (16,9%), від 16 до 18 років (15,2%), від 20 до 24 років (12,4%); від економічного насильства – від 20 до 24 років (12,8%), від 24 до 28 років (14%), від 28 до 32 років [41, с.176].

На основі глибинного аналізу статистичної звітності органів МВС, що обслуговують сільську місцевість, ми прийшли до висновку, що середній вік жертв від злочинів проти життя та здоров'я особи становить 36 років. Такий зрілий вік частково пояснюється демографічною ситуацією (відносно мала частина молоді, більшість людей похилого віку) на селі та основному тим, що за останні роки зросла насильницька геронтологічна злочинність (відносно осіб похилого віку). Якщо в певному змісті корислива геронтологічна злочинність зростає через бажання отримання наживи легким способом (одинокі пристарілі фізично не зможуть чинити супротив), то окремі випадки насильства відносно них на початку третього тисячоліття заставляють задуматися в якому напрямку розвивається українське суспільство³!

³ 09.02.2012 Виноградівський районний суд Закарпатської області

ІНФОРМАЦІЯ_2 приблизно о 10 год.30 хв. неповнолітній підсудний ОСОБА_8, знаходячись за місцем свого проживання за адресою АДРЕСА_1, знаходячись у кімнаті будинку, під час сварки із бабусею ОСОБА_10 ІНФОРМАЦІЯ_8, яка виникла через відмову останньої дати йому гроші на власні потреби, наніс їй удар рукою в грудну клітку, внаслідок чого ОСОБА_10 впала на підлогу. Не зупиняючись на цьому і не припиняючи насильницькі дії у відношенні до потерпілої, підсудний ОСОБА_8 умисно, з метою вбивства, приніс із подвір'я камінь та завдав ОСОБА_10 з великою силою удар каменем в область правої ключиці та біля п'яти ударів каменем з великою силою в життєво важливий орган - по голові, спричинивши тілесні ушкодження у вигляді рани на шкірних покривах передньої поверхні грудної клітки справа / в ділянці правої ключиці/, перелому правої ключиці на межі лівої і середньої третини, пошкодження м'язів 1 міжребер'я по передній поверхні грудної клітки справа / в проекції перелому ключиці/, пошкодження реберної плеври в цій же ділянці та поверхневого пошкодження вірхньої долі правої легені і правобічного гемотораксу/ 300.0 мм/, відкритої черепно-мозкової травми, вдавленого перелому лобної кістки справа, лінійного перелому кісток основи черепа справа, перелому виличної кістки справа, кісток правої орбіти, носових кісток та виросткового відростка нижньої щелепи зліва, рвано-забійних ран лобної ділянки голови справа, правої брови, правої виличної ділянки, верхньої губи та підщелепної ділянки, крововиливу у м'які тканини голови з внутрішньої поверхні правої лобно-скронево-потиличної ділянки, потиличної ділянки зліва та у з'єднувальні оболонки повік і білкову оболонку правого очного яблука, субарахноїдальних крововиливів, забою головного мозку, які згідно висновку комісійної судово-медичної експертизи № 59 від 26.09.2011 року кваліфікуються як тяжкі тілесні ушкодження.

Внаслідок заподіяних підсудним ОСОБА_8 тілесних ушкоджень, зокрема комплексу ушкоджень, ... потерпіла ОСОБА_10 померла на місці події.

Підсудна ОСОБА_9, ІНФОРМАЦІЯ_2 близько 10 год. 45 хв., зайшовши до кімнати власного будинку АДРЕСА_1 виявила свою матір - ОСОБА_10 ІНФОРМАЦІЯ_8 в безпорадному стані внаслідок заподіяних їй підсудним ОСОБА_8 тілесних ушкоджень у вигляді ..., які згідно висновку комісійної судово-медичної експертизи № 59 від 26.09.2011 року кваліфікуються як тяжкі тілесні ушкодження, від яких настала смерть.

Усвідомлюючи, що матір внаслідок застосованого до неї насильства перебуває в небезпечному для життя стані та розуміючи, що підсудний ОСОБА_8 вчинив особливо тяжкий злочин, нехтуючи моральними та правовими нормами, умисно не виконала покладений на неї обов'язок піклуватися про батьків, проявляти про них турботу та надавати допомогу, підсудна ОСОБА_9 завідомо не вжила необхідних і можливих дій, спрямованих на надання потерпілій допомоги.

Після настання смерті потерпілої ОСОБА_10, підсудний ОСОБА_8 разом із своєю матір'ю, підсудною ОСОБА_9, ІНФОРМАЦІЯ_2, щоб приховати вчинений ним особливо тяжкий злочин, розчленували труп, при цьому підсудна ОСОБА_9 за допомогою пили по дереву та ножа відділила від тулубу нижні та верхні кінцівки, а також верхню частину шії з головою та розділила тіло в поперековій ділянці, а підсудний ОСОБА_8, допомагаючи матері, притримував та повертав труп в процесі його розчленування.

Частини трупа підсудні ОСОБА_8 та ОСОБА_9 склали в господарську сумку та мішок, після чого вночі на візку відвезли до транспортного моста сполученням с.Теково - м.Виноградів, де викинули в річку Тиса голову та дві частини тіла, а 27 липня 2011 року підсудна ОСОБА_9 викинула в дану ділянку річки нижні кінцівки та ліве передпліччя з

Зважаючи на значне поширення побутової насильницької злочинності в сільській місцевості, за свідченнями працівників правоохоронних органів, тут частіше, ніж у місті, серед потерпілих зустрічаються члени сім'ї злочинця та інші родичі, сусіди, знайомі. В зв'язку з цим на селі більш високий рівень латентної віктимізації у порівнянні з містом. За інших рівних умов високий рівень латентної віктимізації може виступати як фактор, що сприяє інтенсифікації насильницької злочинності.

Різні види насильницьких злочинів пов'язані між собою і часто можуть переходити з одного виду в інший. Важливо максимально викривати та зупиняти різного роду протиправні дії проти особи, оскільки висока латентність насильницької злочинності породжує умови для її розвитку. У науковій літературі, зокрема праці О. М. Гуміна, також відзначається, що, порівняно з іншими тяжкими злочинами проти особи, насильницькі сексуальні злочини мають високий рівень віктимологічної латентності [39, С. 154-155].

Зважаючи на викладене, ми вважаємо, що з точки зору інформаційного значення, всіх потерпілих можна об'єднати в три групи: зацікавлених у повідомленні інформації, байдужих, зацікавлених в приховуванні інформації про злочин. На селі друга і третя групи складають більшу питому вагу, ніж у місті. Причини, з яких потерпілі не повідомляють про злочини, різноманітні (страх помсти, наявність випадків, коли потерпілий та злочинець є родичами, близькими знайомими, сусідами, недовіра в можливості правоохоронних органів виявити злочинця, складність кримінально-процесуальних процедур та ін.) (Додаток А, пит. 26). Ці мотиви поширені в місті та селі. Разом з тим виявлений специфічний «сільський» мотив, в основі якого лежать особливості у відносинах між людьми в умовах сільського життя, а також у відношенні до кримінального закону.

кістю, окрім правої верхньої кінцівки та верхньої частини лівої кінцівки, які ввечері ІНФОРМАЦІЯ_2 були витягнуті із мішка та з'їдені дворовими собаками.

Д. В. Рівман зазначає, що поведінка потерпілого і все, чим він керувався під час її здійснення, нерозривно пов'язані з його особистісними характеристиками: установкою особи, статтю, віком, професією, суспільним, посадовим і родинним становищем, а тому чітке визначення кримінологічно важливих характеристик жертв кримінального насильства є необхідними передумовами для побудови ефективної системи запобігання насильницькій злочинності. Злочинець у багатьох ситуаціях вступає у взаємодію з конкретною жертвою, на яку, як і на злочинця, повинна бути спрямована індивідуально позитивна дія [160, С. 40–48; 162, с. 34; 161, с. 105].

Переконані, що ефективна система запобігання насильницькій злочинності повинна ґрунтуватись на профілактичному впливі як на особу злочинця, так і на ймовірних осіб – жертв таких злочинів.

Ми підсумували думки працівників правоохоронних органів, які обслуговують сільську місцевість у Львівській, Тернопільській, Івано-Франківській, Закарпатській та Рівненській областях для того, щоб з'ясували, які обставини сприяють латентній віктимізації та злочинності в цілому. Так, до них віднесли:

- схильність сільських жителів до самостійного вирішення конфліктів, ніж до звернення за допомогою до правоохоронних органів – 33 %;
- віддаленість багатьох сільських населених пунктів від основного місця розташування органів міліції та інших правоохоронних органів – 23 %;
- низький рівень правової культури частини населення – 20 %;
- наявність випадків, коли потерпілий та злочинець є родичами, близькими знайомими, сусідами – 17,3 %;
- страх потерпілих від злочинів перед своїми кривдниками – 9 %;
- складність кримінально-процесуальних процедур – 7,3 %;
- недовіра громадян до правоохоронних органів – 5,6 %;
- неоперативність ОВС: пов'язана з значною віддаленістю від місць обслуговування, поганим матеріально-технічним забезпеченням, відсутністю підготовлених кадрів – 5,3 %;

— інше – 0,7 % (Додаток Б, пит.21)

Заради більш всебічного вивчення обставин, які сприяють латентній віктимізації та злочинності, таке саме запитання, ми поставили до сільських жителів. Відповіді були дещо іншими:

- недовіра громадян до правоохоронних органів – 33 %;
- страх потерпілих від злочинів перед своїми кривдниками – 18,7 %;
- віддаленість багатьох сільських населених пунктів від основного місця розташування органів міліції та інших правоохоронних органів – 16 %;
- схильність сільських жителів до самостійного вирішення конфліктів, ніж до звернення за допомогою до правоохоронних органів – 15 %;
- низький рівень правової культури частини населення – 9 %;
- наявність випадків, коли потерпілий та злочинець є родичами, близькими знайомими, сусідами – 4 %;
- складність кримінально-процесуальних процедур – 2,4 %;
- неоперативність ОВС – 1,3 %;
- інше – 0,3 % (Додаток А, пит.26)

Нажаль, такі відповіді насторожують, адже третина громадян, не повідомляють про скоєні діяння через недовіру до правоохоронних органів, де вони навпаки мали б знаходити підтримку. Як бачимо, думки з цього приводу різняться і в працівників ОВС, і в місцевих жителів. Нажаль така ситуація не сприяє якісній роботі по запобіганню насильницьким злочинам. З одного боку громадяни не повідомляють про скоєні події, а з іншого і самі працівники не зацікавлені у реєстрації додаткових злочинів. Саме тому необхідно проводити роз'яснювальну роботу серед населення та відповідні наради з працівниками правоохоронних органів, щодо посилення співпраці, з метою недопущення більш суспільно небезпечних діянь у майбутньому, на чому більш детально зупинимося у третьому розділі дисертаційної роботи.

Тишков С. В. зазначає, що міська та сільська віктимізація відрізняються не тільки рівнем, але й структурою: на селі жінки частіше, а чоловіки рідше стають жертвами насильницьких посягань, ніж у місті; на селі

неповнолітні рідше посягають на своїх родичів, ніж у місті; особи молодого віку на селі частіше зазіхають на незнайомих, ніж особи зрілого віку, що свідчить про більшу поширеність серед молоді злочинності під час проведення вільного часу; на селі частіше, ніж у місті, особи зрілого віку є жертвами насильницьких злочинів, що пояснюється відповідною демографічною ситуацією; на селі частіше, ніж у місті, жертвами насильницьких злочинів є подружжя, родичі, сусіди, співмешканці; в умовах сільської місцевості в разі конфлікту між незнайомими жертва характеризується великим набором негативних ознак, ніж у випадку конфлікту між «своїми» (родичі, сусіди, знайомі і т.п.); сільська віктимізація більшою мірою, ніж міська, відображає соціально-демографічну структуру регіону. Разом з тим більш освічені люди на селі рідше піддаються насильству [192, с.16].

Висловлені Тишковим С. В., твердження про сільську віктимізацію в основному знайшли своє підтвердження в результатах нашого дослідження. Проте зазначимо, що якщо розглядати сучасні насильницькі злочини в динаміці, то слід звернути увагу на ряд раніше невідомих особливостей. При тому, що загальна кількість злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості частково зменшується, зростає кількість злочинів вчинених у стані алкогольного сп'яніння та насильство з яким вони скоюються. Також насторожує те, що в окремих випадках руйнується інститут сім'ї та на ґрунті втрачених моральних цінностей, сварок та пияцтва це призводить до непоправних наслідків⁴.

⁴ Справа № 1-430/11 10 квітня 2012 року Тячівський районний суд Закарпатської області

27 грудня 2007 року приблизно у 18 годин ОСОБА_2 знаходячись в будинку АДРЕСА_1 по місцю свого проживання, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, на ґрунті тривалих неприязне них відносин, затіяв сварку з своєю дружиною ОСОБА_3 дорікаючи їй про те, що вона вживає спиртні напої, в процесі сварки ОСОБА_2 наніс декілька ударів руками дружині по обличчю та в область грудної клітки.

ОСОБА_3 вибігла з будинку та намагалась втекти від чоловіка який переслідував її. Біля річки Тересва на відстані приблизно 70 метрів від будинку ОСОБА_2 наздогнавши дружину, діючи умисно з метою вбивства способом утоплення, тримаючи обома руками не даючи їй вирватись та втекти, поволочив її до русла річки.. Усвідомлюючи небезпеку

В рамках нашої дисертаційної роботи, ми також проводили дослідження судових рішень по злочинах вчинених у сільській місцевості. Так, наприклад, за підсумками того ж аналізу 2012 року судових рішень Закарпатської області по справах про умисне вбивство (ст. 115 КК України) у сільській місцевості, виявилось, що більша половина жертв злочинів вживала спиртні напої (нерідко зі своїми кривдниками) та була з ними знайома або спільно проживала [56].

Досліджуючи віктимність насильницьких злочинів у сільській місцевості протягом 2011-2012 років, ми виокремили, які саме категорії людей найчастіше стають жертвами згаданих злочинів. Ми отримали такі результати (Додаток А, пит.27):

— у Львівській області:

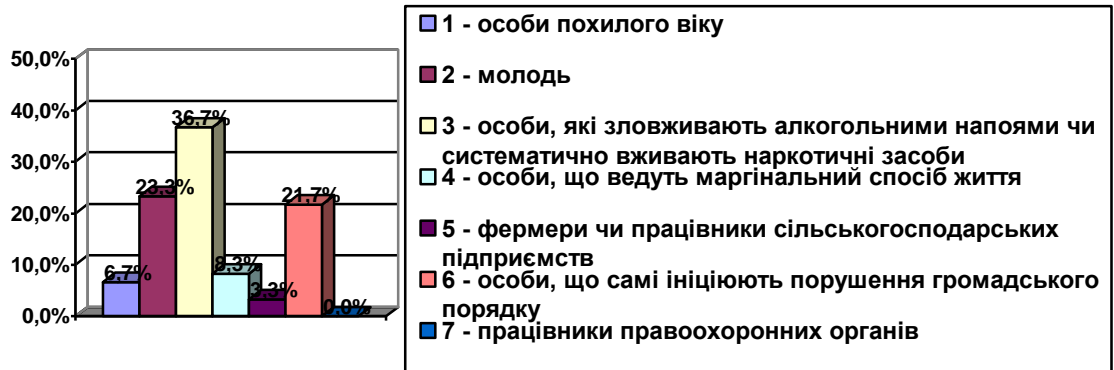

— в Тернопільській області:

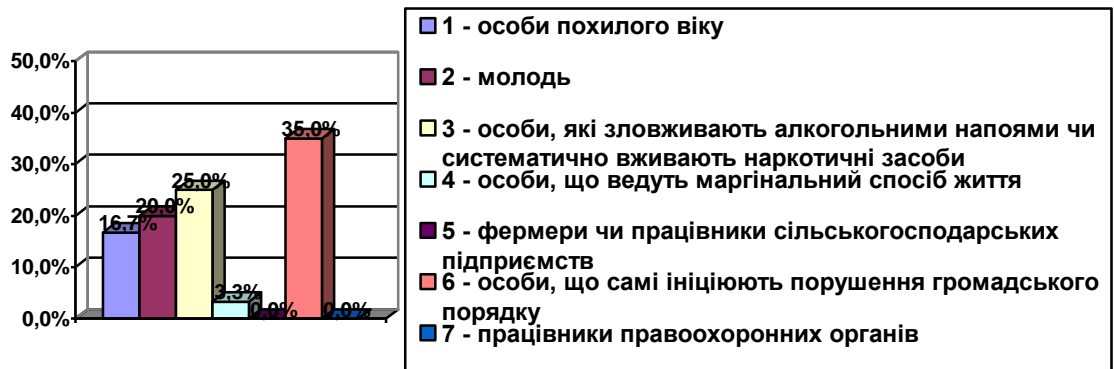
власному життю, ОСОБА_3 пручалась намагаючись звільнитись, під час боротьби ОСОБА_2 зняв з дружини одяг. . Продовжуючи насильницькі дії та бажаючи довести до кінця злочинний умисел спрямований на позбавлення дружині життя, затагнув ОСОБА_3 в русло річки, занурив голову у річку обличчям вниз, не даючи таким чином дихати, силоміць утримував її голову під водою поки ОСОБА_3 не припинила опиратись. Після чого залишив її непритомною оголеною на березі річки при низькій температурі повітря. Вважаючи що вчинив всі дії достатні для настання смерті потерпілої.

Умисні насильницькі дії ОСОБА_2 у відношенні до ОСОБА_3 які полягали у насильницькому утриманні голови потерпілої під водою без доступу повітря призвели до смерті ОСОБА_3 від пролонгованої асфіксії внаслідок утоплення через декілька годин вдома, куди вона була перевезена неповнолітніми дітьми ОСОБА_4 та ОСОБА_5 на візку.

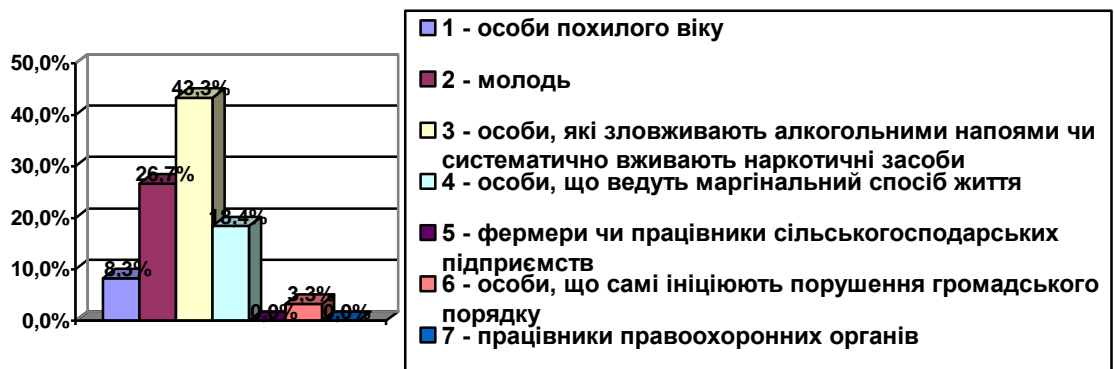
Переконавшись у настанні смерті дружини, ОСОБА_2 з метою ухилення від кримінальної відповідальності за вчинений ним злочин, скинув її труп у висохлий колодязь, розташований на подвір'ї власного будинку, засипав землею та тривалий час приховував факт вбивства дружини ОСОБА_3, запевняючи родичів убитої, що вона виїхала на заробітки.

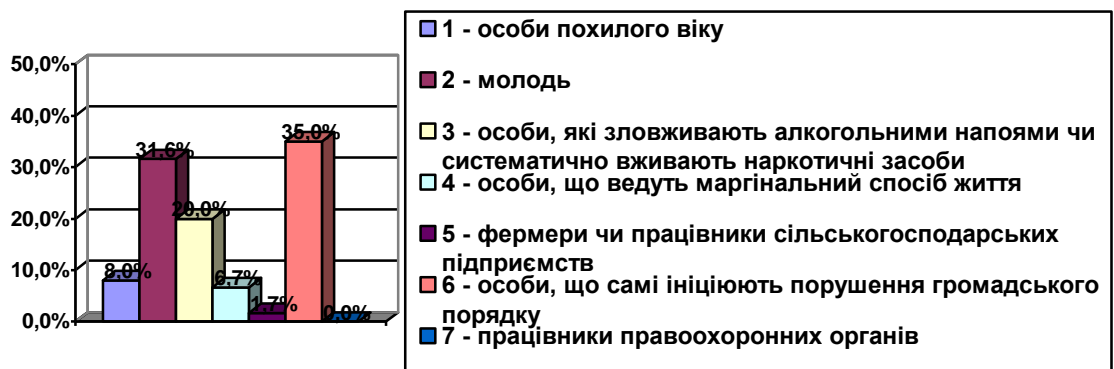
— в Івано-Франківській області:

— в Закарпатській області:

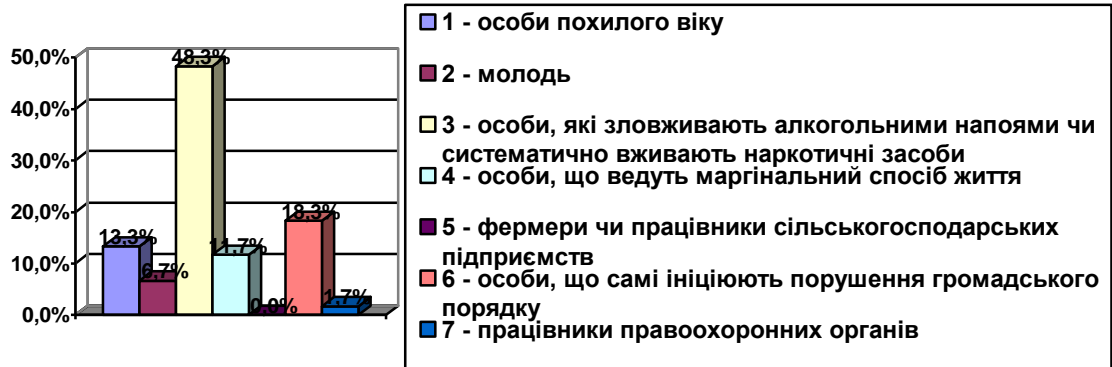
— в Рівненській області:

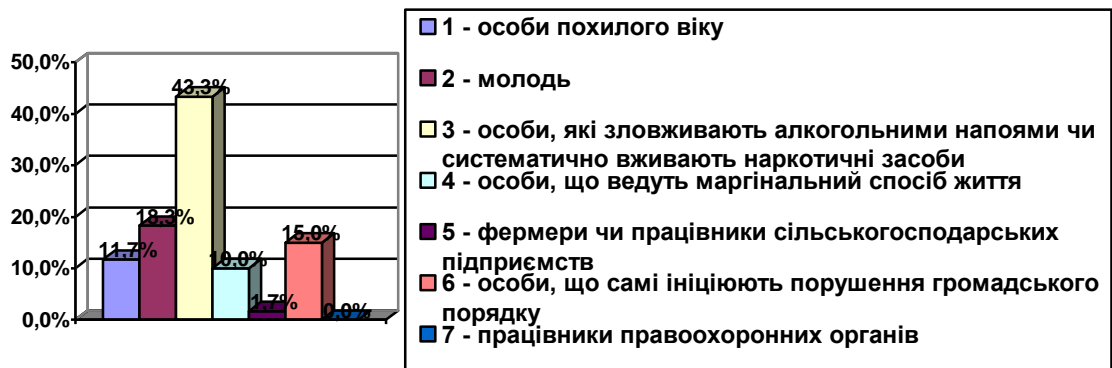
На думку опитаних у 2011-2012 р.р. працівників правоохоронних

органів, які обслуговують сільську місцевість найбільш часто стають жертвами насильницьких злочинів у сільській місцевості наступні категорії громадян (Додаток Б, пит.24):

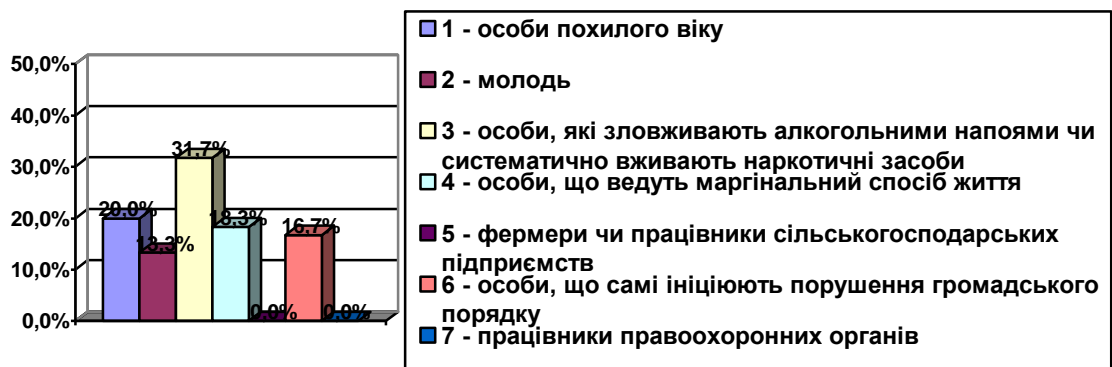
— у Львівській області:

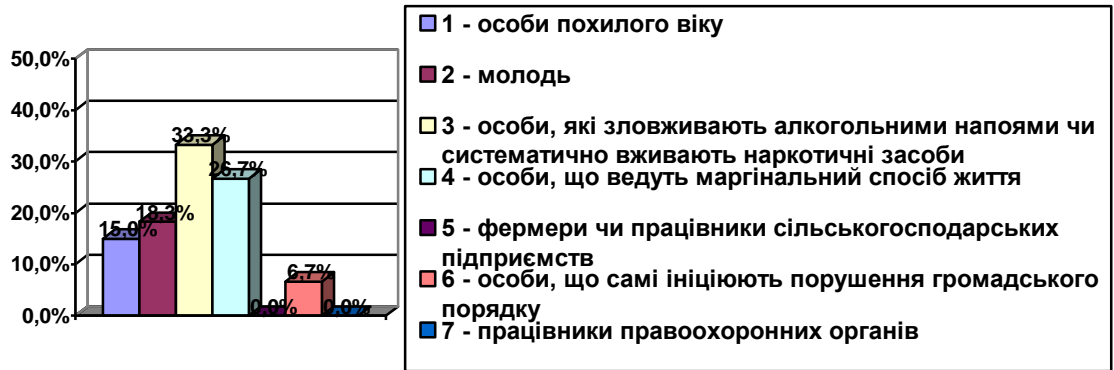
— в Тернопільській області:

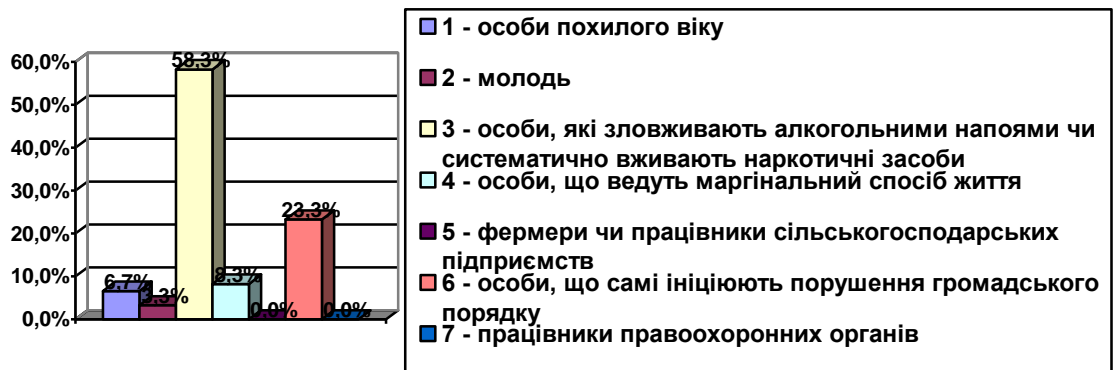
— в Івано-Франківській області:

— в Закарпатській області:

— в Рівненській області:

Як бачимо думки місцевих жителів та працівників правоохоронних органів стосовно тих, хто найчастіше є жертвою кримінального насильства в основному збігаються. Так, на перше місце опитані винесли осіб, які зловживають алкогольними напоями чи систематично вживають наркотичні засоби – 35,3 % і 43 % відповідно. Друге місце зайняли особи, які самі ініціюють порушення громадського порядку – 25 % і 16 %. Третє місце на думку сільських жителів отримала молодь – 22 %, а на думку працівників правоохоронних органів особи, що ведуть маргінальний спосіб життя (безпритульні, жебраки) – 15 %. Інші категорії осіб зайняли біля 10 % чи менше від загальної кількості та зустрічаються не так часто.

Кримінологічні дослідження свідчать про різноманітну роль поведінки потерпілого в генезисі насильницького злочину.

Встановлено, що поведінка жертви може:

- перешкоджати вчиненню злочину;
- бути нейтральною стосовно злочину;
- сприяти вчиненню злочину;

г) провокувати вчинення злочину [124, с. 40; 44, с. 17].

Ми переконані, що поведінка постраждалих осіб перед кримінальним поступком часто може вплинути його подальший розвиток. З одного боку жертви можуть стримати вчинення злочину, з іншого навпаки провокують більш тяжкі наслідки. Ми вважаємо, що ситуаційні умови та поведінка жертв під час вчинення насильницьких злочинів у сільській місцевості, можуть містити цінну кримінологічну інформацію. Саме тому, протягом 2011-2012 р.р. ми опитали працівників правоохоронних органів на предмет того, які умови та поведінка жертв супроводжують вчинення стосовно них насильницьких злочинів. Відповіді були такими:

— Львівська область: провокуюча поведінка – 23 %, необережна поведінка – 6,7 %, агресивна поведінка – 6,7 %, вживання алкогольних напоїв, наркотичних речовин – 31,7 %, неприязні стосунки – 23,3 %, незадовільні сімейно-побутові умови – 28,3 %, низький рівень культури – 20 %, фізичні вади жертви (вроджені чи набуті) – 0 %;

— Тернопільська область: провокуюча поведінка – 15 %, необережна поведінка – 8,3 %, агресивна поведінка – 10 %, вживання алкогольних напоїв, наркотичних речовин – 36,7 %, неприязні стосунки – 18,3 %, незадовільні сімейно-побутові умови – 35 %, низький рівень культури – 28,3 %, фізичні вади жертви (вроджені чи набуті) – 0 %;

— Івано-Франківська область: провокуюча поведінка – 20 %, необережна поведінка – 5 %, агресивна поведінка – 8,3 %, вживання алкогольних напоїв, наркотичних речовин – 40 %, неприязні стосунки – 26,7 %, незадовільні сімейно-побутові умови – 30 %, низький рівень культури – 15 %, фізичні вади жертви (вроджені чи набуті) – 0 %;

— Закарпатська область: провокуюча поведінка – 26,7 %, необережна поведінка – 3,3 %, агресивна поведінка – 11,7 %, вживання алкогольних напоїв, наркотичних речовин – 28,3 %, неприязні стосунки – 15 %, незадовільні сімейно-побутові умови – 33,3 %, низький рівень культури – 18,3 %, фізичні вади жертви (вроджені чи набуті) – 1,7 %;

— Рівненська область: провокуюча поведінка – 21,7 %, необережна поведінка – 8,3 %, агресивна поведінка – 10 %, вживання алкогольних напоїв, наркотичних речовин – 43,3 %, неприязні стосунки – 20 %, незадовільні сімейно-побутові умови – 30 %, низький рівень культури – 21,7 %, фізичні вади жертви (вроджені чи набуті) – 0 %;

Отже, підсумовуючи усі відповіді загалом, бачимо, що найчастіше вчинення насильницьких злочинів у сільській місцевості супроводжують: вживання алкогольних напоїв, наркотичних речовин – 36 %, незадовільні сімейно-побутові умови – 31,3 %, провокуюча поведінка – 21,3 %, низький рівень культури – 20,7 %, неприязні стосунки – 20 %, агресивна поведінка – 9,3 %, необережна поведінка – 6,3 %, фізичні вади жертви (вроджені чи набуті) – 0,3 % (Додаток Б, пит. 23).

Припускаємо, що таким чином «спрацьовують» як негативні кримінологічні характеристики цих потерпілих, готовність до насильницького посягання, так і стан алкогольного сп'яніння, що полегшив і пришвидшив агресивний напад. Така поведінка потерпілого, який, як правило, поступається на цей момент своїми фізичними можливостями (через стан алкогольного сп'яніння), виступає потужним поштовхом до неадекватного імпульсивного насильницького впливу з боку злочинця, в результаті якого потерпілому заподіюється тяжка шкода. Водночас простежується певна закономірність: чим зухваліша поведінка і більш агресивніший напад потерпілого, тим важчим для нього будуть наслідки.

Для певної категорії осіб характерними є підвищена образливість, нестабільність настрою, його ситуативна обумовленість, ворожість, деспотизм, психологічна конфліктність, схильність до паразитичного способу життя, недостатня уважність при виборі знайомих чи друзів, підвищена збудливість за рахунок занижених гальмівних процесів. Наведене, очевидно, підвищує ймовірність стати жертвою насильства.

Отож, особи, які є жертвами насильницьких злочинів у сільській місцевості, здебільшого схильні до демонстративності, істеричності,

бурхливих емоційних вибухів, які, як правило, є досить поверхневими і не супроводжуються глибокими емоційними переживаннями. Але такі емоційні вияви погано контрольовані, а відтак нерідко стають приводом для гострих конфліктів, під час яких насильники і вдаються до протиправних дій. Неврівноваженість і нестриманість таких жертв, схильність до агресивно-задирливих дій, невміння реально оцінити співвідношення сил осіб, що беруть участь у конфлікті, нездатність передбачити можливі наслідки – все це знову ж таки створює високу ймовірність стати жертвами насильницьких злочинів.

Поряд із аналізом даних про індивідуальні особливості особистості учасників кримінально-насильницького конфлікту, необхідно розглядати особливості взаємодій та взаємостосунків між жертвою та злочинцем, у ході яких відбувається реалізація потенційної вразливості жертви.

Ми переконані, що усі зазначені якості особистості жертви (самі собою чи такі, що проявились у поведінці) лише збільшують ризик вчинення злочину, своєрідним чином наділяють індивіда певною «вразливістю». Факт вчинення насильницьких злочинів залежить ще від цілої низки інших взаємодіючих віктимогенних та кримінологічних чинників.

2.3 Детермінація насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості

Детермінація будь-якого суспільного феномена є складною, багаторівневою, комплексною проблемою, яка торкається багатьох суспільних відносин та процесів, що є предметом низки суспільних наук. Саме тому, розв'язання проблеми детермінації, включаючи проблему детермінації насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості, потребує знання основ детермінації суспільних процесів, утворень, суспільної діяльності, які досліджують такі науки, як філософія, психологія, соціологія, психіатрія та ін.

В цілому, існування та прояви насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості характеризуються схожими причинами та умовами як і вся злочинність. Але коло та інтенсивність ряду криміногенних явищ і процесів тут є специфічними. Зокрема, вони пов'язані з напругою в суспільстві та мікросередовищі, стереотипами поведінки, які склались, уявленнями про дозволеність насильства в соціумі та окремими специфічними особливостями сформованими на певній території проживання [204, с.451].

У кримінологічному плані, В. Н. Кудрявцев зазначав, важливий не сам спосіб життя і не всі його елементи, а головним чином ті з них, які вказують на основні стимули, причини і мотиви людської поведінки, на найбільш характерні життєві ситуації та проблеми, які суб'єкт прагне вирішити, на типові стереотипи групової індивідуальної свідомості, а також на властиві даному способу життя форми соціального контролю і ставлення до нього [107, с. 6].

Кримінологи в основному єдині в тому, що певні деформації в способі життя в значній мірі пов'язані зі сферами праці, побуту та дозвілля. Разом з тим спотворення способу життя також багато в чому пов'язані і з серйозними відхиленнями морального стану суспільства, соціальної групи, різкою зміною установок та ін.

Детермінація злочинності — одне із найважливіших завдань кримінології. Від її теоретичного осмислення залежить досягнення головної мети кримінології, якою є наукове обґрунтування рекомендацій щодо запобігання злочинності.

У широкому розумінні, детермінація (від лат. *determinare* - визначати, зумовлювати) - найбільш загальна категорія, що характеризує залежність одних явищ, процесів і станів від інших, свідчить про зв'язок між речами та явищами. Відповідно: детермінант - визначальний, зумовлювальний, детермінувати - визначати, зумовлювати, детермінація – процес визначення, зумовлення [104, с. 181].

Видатний український кримінолог А. П. Закалюк підтримав концепцію зумовлення злочинності, яка ґрунтується на загальній теорії причинності, точному розумінні єдино продукуючої ролі причини, побудови причинного «ланцюга», в якому виділяється безпосередня причина людського вчинку, зокрема злочинного, у вигляді певного соціально-психологічного ставлення до останнього, що відбиває спрямованість особистості. Науковець вважає, що детермінація злочинності — це багаторівнева система, елементи якої на різних рівнях (загальносоціальному, окремих видів суспільних відносин, окремих соціальних груп, мікросередовища, окремої особи) відіграють різну функціональну роль. За своєю природою вони належать до предмета різних наук: економіки, соціології, політології, психології, права, теорії управління, психофізіології, психіатрії тощо), які у системі своїх понять і термінів визначають сутність цих елементів. Кримінологія оцінює їх роль як чинників злочинності [62, С. 191-192].

Ми поділяємо точку зору науковця, з приводу того, що детермінація злочинності повинна об'єднувати не виключно кримінологічні знання, але й здобутки таких галузей як: соціологія, психологія, психіатрія, юриспруденція.

Соціальний занепад та економічний регрес розвитку держави також впливають на поширення насильницької злочинності. Спрямованість поведінки людей визначається характером суспільних відносин, які, своєю чергою, складаються з низки міжособистісних відносин — сімейних, побутових, тих, що пов'язані з рівнем життя членів суспільства, їх ставленням до позитивних і негативних проявів. При дедалі більшому погіршенні рівня життя людей їхня поведінка деформується, в ній з'являються кримінально значущі ознаки, дії набувають злочинної спрямованості [156, с.64].

Б. В. Волженкін до основних причин злочину відносить соціальні характеристики особистості (антисоціальна установка, моральні протиріччя,

нестійкість) [25, С. 159–175].

При дослідженні особливостей насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи в сільській місцевості, необхідно ретельно вивчати чинники, що визначають ці особливості, які не завжди є предметом пильного розгляду, тим більш спеціального наукового пошуку. Як правило, їх перераховують в загальному контексті при розгляді причин злочинності в цілому, а також умов, що сприяють вчиненню злочинів. При виявленні причин такого розходження необхідно враховувати позицію В. Н. Кудрявцева, яка полягає в тому, що не слід змішувати проблему причин правопорушень з проблемою причин їх кількісних і якісних змін в часі і просторі, в територіальному розрізі. Причини відмінностей у показниках злочинів – це ще не причини самих злочинів [108, с. 84]. Зміни в стані, динаміці і структурі злочинів пов'язані з певними факторами.

Цілком виправдано І. І. Карпець, розмірковуючи про природу злочинності, розглядав її як природно – історичне явище, притаманне людству і на всьому протязі його розвитку [78, С. 69-71]. Науковець наголосив на тому, що для її розуміння важливо мати на увазі, що вона відображає особливості, протиріччя та деформації суспільного буття. Вияснення глибинних витоків розвитку цього явища невідривне від аналізу конкретних проявів широкого спектру суспільних відносин, що визначають буття людини [79, с. 87]. На нашу думку, очевидно, що протиріччя є одним з елементів саморозвитку суспільних систем, суспільного розвитку в цілому. Суспільство, яке здатне пізнати закономірність власного розвитку, зможе передбачати і адекватними заходами вирішити виникаючі протиріччя.

З викладеного можна зробити висновок, що насильницька злочинність, як і її детермінація, — це системний феномен. Закономірності детермінації злочинності, як детермінуючої системи, виявляються певною мірою і в системах детермінації різновидів злочинності, а названі системи разом — у комплексі детермінант окремого злочину. Водночас кожен різновид злочинності має свої особливі детермінанти, так само, як і кожен

конкретний злочин — свої, властиві окремо йому чинники. В цьому проявляється відомий діалектичний взаємозв'язок між загальним, особливим та окремим.

Слід зазначити, що виокремлені загальні причини й умови є актуальними й сьогодні. Проте сучасні реалії відзначаються політичними, економічними, соціальними та іншими суперечностями, які негативно впливають на життєдіяльність людей, у зв'язку з чим утворилися нові причини й умови вчинення насильницьких злочинів. Економічні перетворення, перехід до ринку, поява підприємництва спричинили соціальне та матеріальне розшарування суспільства, звідси й видозміна причин злочинності у різні періоди.

О. М. Костенко причини злочинності визначає як фактори, котрі приводять волю і свідомість людини у криміногенний стан – тобто спричиняють утворення в особі комплексу сваволі та ілюзій, проявом якого є злочини. Умови, відповідно, це фактори, що необхідні для того, щоб комплекс сваволі ілюзій проявився саме у вигляді злочину [91, с. 62].

Українські кримінологи в межах соціально-психологічного напрямку досліджень виокремлюють такі причини злочину: опанування індивідом асоціальних ціннісних установок (теорія навчання, теорія диференційованого зв'язку); недоліки соціалізації, що призводять до нездатності вирішувати внутрішні конфлікти через відсутність етичної основи, яка закладається в дитинстві за допомогою зовнішнього контролю (теорія контролю, теорія соціальних зв'язків) [98, с. 147].

Аналізуючи наукову літературу, нескладно помітити, що кримінологи, соціологи, психологи і економісти вже давно відзначають, що село у порівнянні з містом характеризується більш низькою технічною оснащеністю і продуктивністю праці, недостатньо розвиненою системою побутового та культурного обслуговування, а сільським жителям притаманні специфічні форми спілкування, соціальних контактів, ціннісних орієнтацій, а також ряд інших відмінностей. Все це, безумовно, формує особливий спосіб

життя сільського населення, під яким, на думку одного із вчених у цій галузі Р. В. Ривкіної, розуміється система здійснюваних ним видів діяльності, яка детермінується зовнішнім середовищем і особливостями самого сільського населення як особливої спільноти [166, с. 30].

Як нам видається, причини сільської насильницької злочинності слід шукати в:

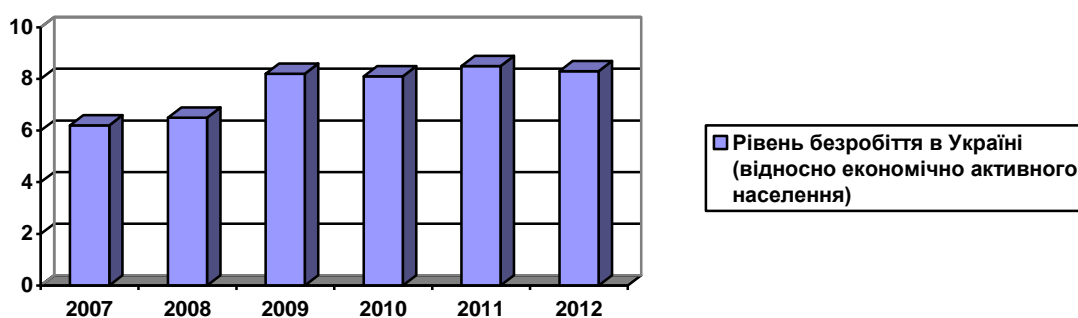
- особливостях способу життя та побуту селян;
- специфіці моральних установок сільського населення;
- можливості задоволення власних суспільних та природних потреб, таких як: нормальне харчування, доступне навчання, наявність власного житла, постійних джерел доходів та ін.

Протягом 2011-2012 років в рамках дисертаційної роботи, ми проводили емпіричні дослідження насильницької злочинності у сільській місцевості. Одним із таких досліджень було опитування місцевих жителів Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської, Закарпатської та Рівненської областей стосовно проблеми насильницьких злочинів у їхніх районах. Думки респондентів про фактори, які найбільше впливають на збільшення насильницької злочинності розподілились наступним чином: великий відсоток безробітних – 38,3 %; алкоголізація населення – 34 %; відсутність постійних джерел доходів – 27,7 %; вплив (негативний) засобів масової інформації – 13 %; наркотизація неповнолітніх та молоді – 11,7 %; неповні сім'ї, в тому числі у зв'язку із міграцією на заробітки за кордон – 11,3 %; різке майнове розшарування суспільства – 8,3 %; відсутність стійких моральних переконань – 7 %; зниження участі населення в суспільному житті, в тому числі в протидії злочинності – 4 %; зниження довіри громадян до органів влади – 2 % та збільшення кількості безпритульних - 0,3 % (Додаток А, пит. 14).

Як бачимо, попереду всіх факторів, що зумовлюють насильницьку злочинність у сільській місцевості, на думку опитаних, стоїть безробіття, або якщо точніше – відсутність оплачуваної трудової зайнятості. І справді,

зниження обсягів та ефективності сільськогосподарського виробництва, перехід основної маси колективних сільгоспвиробників до збиткових, послаблення соціально-захисних функцій держави згубним способом відбилися на стані соціально-трудової сфери села.

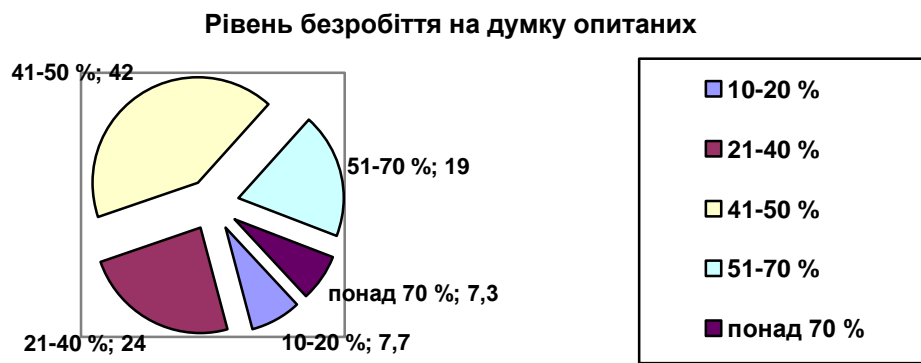
Найгострішою проблемою стала зайнятість сільського населення. Ще за радянський часів українське село майже повсюдно зазнавало потреби в додатковій робочій силі. На початку 1990-х років сільське безробіття почало зростати. Якщо вірити державній статистиці та розглядати сучасний рівень безробіття в цілому по Україні, то нашу державу можна ставити в приклад розвинутих країн. Так, економіст О. Охрименко зазначає, згідно з офіційними даними на 1 серпня 2012 року, в Україні числяться безробітними 437 тис. чоловік, що складає 1,6 % від загальної кількості осіб працездатного віку. Мало, дуже мало. У США цей показник майже 9 %, в ЄС близько 10 % [173]. За останні роки відповідно до даних Державної служби статистики цифри рівня безробіття відносно кількості економічно активного населення у сільській місцевості в Україні такі: 2007 р. – 6,2 %; 2008 р. – 6,5 %; 2009 р. – 8,2 %; 2010 р. – 8,1 %; 2011 р. – 8,5 %; 2012 - 8,3 % [163].

Хоча кількість безробітних понад п'ять останніх років зростає, вже ж виникає питання: чи справді у сільській місцевості такий відсоток безробітного населення?! Тут вся справа в методології розрахунків. Безробітними в Україні вважаються всі особи, що звернулися у Держслужбу зайнятості і знаходяться на обліку як безробітні. Звідси і отримуємо настільки низький рівень зареєстрованих громадян без роботи. В Україні спостерігається суттєва диспропорція на ринку праці. За даними пошукових

сервісів з працевлаштування, у першому півріччі 2012 року 58% усіх вакансій пропонували у столиці, наступний за нею Донецький регіон – тільки 7% вакансій. Трудова міграція – характерне явище ринку праці, і залежить воно від багатьох факторів, в першу чергу, від наявності роботи в конкретному регіоні. Сумарно на частку перших п'яти (після столиці) регіонів припадає ще чверть усіх вакансій. Таким чином, на інші 19 областей і Крим припадає лише 17% пропозицій про роботу [190]. А працевлаштуватися у селі, на сьогодні, практично немає жодної можливості.

Проте нас цікавить кримінологічна сторона вказаної проблеми. Тому, в межах нашого дослідження, безробітними будемо вважати і тих громадян, які стоять на обліку в підрозділах Мінсоцполітики, і тих в яких відсутня оплачувана трудова зайнятість. Оцінити такий реальний рівень безробіття у сільській місцевості досить важко. В процесі нашого емпіричного дослідження респондентам було запропоновано оцінити рівень безробіття у їхньому населеному пункті, в результаті жоден із жителів Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської, Закарпатської чи Рівненської областей не вказав, що рівень безробіття є нижчим за 10 %. Результати були такі: на 10-20 % безробіття вказало 23 особи (або 7,7% опитаних); на 21-40 % — 72 особи (24%); на 41-50 % — 126 осіб (42%)!; на 51-70 % — 57 осіб (19%); понад 70 % — 22 особи (7,3%) (Додаток А, пит.16).

Не претендуючи на стовідсоткову відповідність отриманих результатів реальному рівню безробіття у сільській місцевості, все ж такі цифри насторожують.

Так, згідно з доповіддю Міжнародної організації праці (МОП) „Глобальні тенденції зайнятості – 2012” рівень безробіття у Центральній та Південно-Східній Європі (не ЄС) і СНД у 2011 році залишився високим, 8,6 відсотка, що на 2,6 відсоткового пункту вище, ніж розрахунковий глобальний середній рівень – 6,0 відсотків [54]. Тобто відповідно до розробок МОП 8,6 % рівень безробіття вважається високим, а в українському селі більшість опитаних вказала на 41-50 % безробіття! Звичайно, на рівень зайнятості впливають й урбанізаційні процеси, так чим ближче село до обласного, районного центру чи промислового міста, тим більший рівень зайнятості, проте у віддалених селах чи хуторах, часто неорганізовано жодної трудової зайнятості населення і рівень безробіття переважає отримані результати.

В останні роки на селі практично не створювалися нові робочі місця, тому безробіття набуло застійного характеру. Нажаль, під дослідження сільської злочинності, ми стикнулися з тим, що приблизно половина сільських безробітних не працює більше одного року, тобто є хронічно безробітними. Тим часом безробіття – це не просто один з різновидів соціального неблагополуччя, воно має дуже довгострокові наслідки економічного, соціального та кримінологічного характеру. Тривало непрацююча людина втрачає здатність і бажання до систематичної старанної праці, самодисципліни та може стати на злочинний шлях.

Справедливості заради відмітимо, що саме по собі безробіття не може слугувати визначальною причиною поширення злочинності. Проте відсутність постійних джерел доходів надає їй (злочинності) більш насильницького характеру.

Саме тому, в результаті опрацювання статистичних карток про наслідки розслідування злочину, у осіб, які були виявлені у зв'язку із вчиненням насильницьких злочинів у сільській місцевості часто були відсутні постійні доходи. Так, наприклад, у Львівській області в 2007 р. з числа виявлених осіб – 22,7 % скоєно особами без постійних джерел прибутків; безробітними або працездатними, які не працюють, не

навчаються; в 2008 р. – 12 % скоєно особами без постійних джерел доходів; в 2009 р. – 10,3 % скоєно особами без постійних джерел доходів; в 2010 р. – 10 % скоєно особами без постійних джерел доходів; в 2011 р. – 10,8 % скоєно особами без постійних джерел доходів.

В Тернопільській області в 2007 р. з числа виявлених осіб – 52,2 % скоєно особами без постійних джерел прибутків; безробітними або працевдатними, які не працюють, не навчаються; в 2008 р. – 43,9 % скоєно особами без постійних джерел доходів; в 2009 р. – 24,8 % скоєно особами без постійних джерел доходів; в 2010 р. – 23,3 % скоєно особами без постійних джерел доходів; в 2011 р. – 24,2 % скоєно особами без постійних джерел доходів.

В Івано-Франківській області в 2007 р. з числа виявлених осіб – 51,6 % скоєно особами без постійних джерел прибутків; безробітними або працевдатними, які не працюють, не навчаються; в 2008 р. – 81 % скоєно особами без постійних джерел доходів; в 2009 р. – 86,6 % скоєно особами без постійних джерел доходів; в 2010 р. – 90,2 % скоєно особами без постійних джерел доходів; в 2011 р. – 79,1 % скоєно особами без постійних джерел доходів.

В Закарпатській області в 2007 р. з числа виявлених осіб – 72,2 % скоєно особами без постійних джерел прибутків; безробітними або працевдатними, які не працюють, не навчаються; в 2008 р. – 81,3 % скоєно особами без постійних джерел доходів; в 2009 р. – 82,9 % скоєно особами без постійних джерел доходів; в 2010 р. – 73,6 % скоєно особами без постійних джерел доходів; в 2011 р. – 66,9 % скоєно особами без постійних джерел доходів.

В Рівненській області в 2007 р. з числа виявлених осіб – 40,9 % скоєно особами без постійних джерел прибутків; безробітними або працевдатними, які не працюють, не навчаються; в 2008 р. – 55,6 % скоєно особами без постійних джерел доходів; в 2009 р. – 39,3 % скоєно особами без постійних джерел доходів; в 2010 р. – 38,9 % скоєно особами без постійних

джерел доходів; в 2011 р. – 35,8 % скоєно особами без постійних джерел доходів (Додаток В, п.6).

Так, сьогодні в Україні побутує думка про те, що бідність породжує злочинність. Але чи може зумовлювати злочинність багатство та достаток?

Провівши детальний аналіз наукової літератури та статистичної інформації правоохоронних органів в Україні та закордоном, видно, що злочинність обумовлена не тільки негативними явищами і процесами життя суспільства (бідність, убогість, безробіття і т.д.), але і позитивними (багатство, зростання людських потреб і т.д.).

Розширення міжнародного співробітництва, міжнародних комунікацій, світовий рух товарів, послуг, капіталів є позитивними стратегічними напрямками розвитку людської спільноти, але в той же час вони сприяють глобалізації і транснаціоналізації злочинності, особливо її організованих форм.

Як справедливо зазначає В. В. Лунеев, аналіз якісних ознак за тривалий період часу допомагає розкрити реальні тенденції та закономірності злочинності. Показники злочинності в різних країнах неоднакові. Це залежить від правових систем, організації та повноти обліку злочинів, причин злочинності, адекватності її соціально-правового контролю та інших обставин. Наприклад, у розвинених країнах Північної Америки та Західної Європи кількість злочинів на 100 тис. жителів коливається в межах 6-12 тис. і більше, а що розвиваються - близько 2-4 тис. (кількісний показник) [120, с. 332]. В Україні такий показник у 2010 році склав 1102 злочини на 100 тис. жителів [68].

Отже, ми можемо відзначити, що сама по собі бідність чи багатство окремих осіб не є визначальними причинами поширення злочинності. Проте, аналізуючи злочинність розвинених країн та держав, значна частина населення яких перебуває біля межі бідності, можна виокремити відмінності в структурі їх протиправних діянь. В останніх, дуже високий рівень навмисних вбивств та інших насильницьких діянь, а в перших – крадіжок та

інших корисливих злочинів. Високий рівень кримінального насильства робить насильницьку злочинність за своїм характером більш небезпечною, ніж злочинність з високим рівнем майнових діянь.

О. М. Джужа традиційно до чинників насильницьких злочинів відносить:

- 1) негативний вплив мікросередовища;
- 2) пияцтво. Особи, які перебувають у стані сп'яніння, вчиняють 63% убивств і 65% умисних тяжких тілесних ушкоджень;
- 3) неприязні міжособистісні стосунки. До 70% убивств вчиняється на побутовому ґрунті, 16% – із хуліганських спонукань. В окремих регіонах побутові мотиви практично повністю визначають характер тяжких злочинів проти життя і здоров'я;
- 4) конфліктні ситуації, які передували вчиненню насильства. В одних випадках вони є результатом розвитку тривалих неприязних стосунків, в інших виникають раптово. У будь-якому разі значну роль виконує поведінка потерпілого, яка слугує віктимогенним чинником [111, с. 93].

Згідно з даними нашого дослідження найчастіше насильницькі злочини проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості вчиняються у сімейно-побутовій сфері. Провівши детальний аналіз та виокремлення особливостей детермінації таких злочинів видно, що головним типом їх мотиву є побутова чи сімейно-побутова конфліктність між злочинцем і жертвою.

О. М. Гумін підкреслює, що криміногенна ситуація у сфері сімейно-побутових відносин загострюється через низку нових загальносоціальних чинників, які раніше були відсутні або діяли у більш м'якій формі, але, зрештою, призводять до вчинення насильницьких злочинів [41, с.210-211].

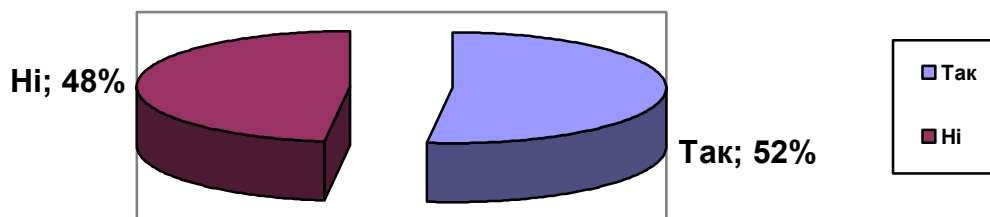
Відзначимо, що характерною особливістю насильницьких злочинів у сім'ї є те, що криміногенні явища та процеси переплітаються і створюється складне об'єктивно-суб'єктивне міжособистісне становище, яке породжує, як правило, стійкі або періодично криміногенні ситуації. А останні, у свою

чергу, виникають або існують постійно, оскільки часто основу конфлікту складають тривалі сутички сторін з приводу дійсних чи надуманих матеріальних або духовних потреб і цінностей. Вони знаходять своє відображення у вигляді взаємної ворожнечі, неприязні, ревнощів, помсти, сварок через аморальну поведінку одного з учасників конфлікту, матеріальні або житлові проблеми тощо.

Нажаль, згубно на криміногенну обстановку сільської місцевості вплинуло й реформування села. Як вірно зазначає А. П. Закалюк, з усього комплексу проблем була фактично виділена одна — зміна форми власності на землю, при цьому не лише номінально, а й фактично через подрібнення величезних масивів товарної землі, що вимагала колективного машинного обробітку, на дрібні паї. З ліквідацією колективних господарств зайнятість населення найманою працею різко впала, а з нею і можливість хоч на який-небудь заробіток. Прийшло масове безробіття, відсутність засобів елементарного матеріального забезпечення в одних, вкрай низькі заробітки в інших. Став масовим відтік найпродуктивнішої робочої сили з села, особливо молоді. Соціально-культурна база без підтримки держави швидко занедбала, значною мірою ліквідована, особливо медичні, дошкільні заклади, малочисельні школи, бібліотеки, клуби. Особливо безперспективним та криміногенно-небезпечним стало становище молоді [62, С. 222-223].

Ситуація з культурним розвитком на селі знаходиться у не найкращому стані. Досліджуючи насильницьку злочинність у сільській місцевості, ми опитали сільських жителів чи функціонують у їхніх населених пунктах культурно – розвиваючі заклади, такі як: бібліотеки, клуби, гуртки, тощо? Підвівши підсумки по відповідях жителів Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської, Закарпатської та Рівненської областей, ми отримали наступні результати (Додаток А, пит. 19):

Чи існують та чи здійснюють свою діяльність у Вашому населеному пункті культурно – розвиваючі заклади, такі як: бібліотеки, клуби, гуртки, тощо?

Відомо, що вживання алкоголю поширено в більшості країн протягом багатьох століть. Хоча ця проблема не є новою для сільської місцевості, проте вік осіб, які починають зловживати алкоголем дійсно насторожує. Це яскраво підтверджують дані Всесвітньої організації охорони здоров'я, яка провела опитування школярів у 41 країні світу, чи вживають вони спиртне. Україна в списку перша. Сорок відсотків дітей заглядають у чарку. Як зазначила, керівник дослідження в Україні в цьому міжнародному проекті ВОЗ Ольга Балакірева: «Ми, практично, маємо, що вже в 11–12 років є не лише спроба алкогольного напою, а є вже досвід перебування у стані алкогольного сп'яніння. Ми навіть в 11–12-річному віці маємо приблизно шосту частину підлітків (хлопців, зокрема), які вже знають, що таке стан сп'яніння!».

Серед з основних причин масового процвітання в Україні алкоголізму експерти називають те, що громадяни не бачать перспектив на майбутнє. Зловживання спиртним спричиняє понад 40 тисяч смертей щороку. Алкоголь є на третьому місці серед факторів, що викликають смертність серед населення країни загалом, на другому – як такий, що позбавляє віку працездатну категорію, і на першому — що загрожує смертю людям від 25-ти до 40-ка років [189].

Що стосується алкогольної ситуації на селі, то без перебільшення ми можемо зазначити, що сільську місцевість спіткала справжня алкогольна катастрофа: пияцтво в сільській місцевості охопило практично всі групи сільського населення. Масштабне її поширення у сільській місцевості становить для суспільства цілком реальну кримінологічну та соціальну

небезпеку.

Під впливом різних умов і факторів (історичних, економічних, соціокультурних) в Україні на відміну від більшості інших країн сформувалась своя культура споживання алкоголю, внаслідок чого значно інтенсивніше проявляються негативні наслідки споживання спиртного, в тому числі пияцтво та алкогольні захворювання. Найбільш типовими рисами цієї культури є переважне споживання міцних спиртних напоїв, разовий їх прийом у великих дозах, початкове бажання до сильного сп'яніння, наявність безлічі питних традицій і звичаїв, що перетворюють розпивання спиртного в невід'ємний елемент повсякденного побуту, способу життя громадян.

Не дивно, що всеукраїнське дослідження Інституту Горшеніна повністю підтвердило серйозність та масштабність проблеми алкоголізму в українському селі. Так, селяни серед усього комплексу соціально-економічних негараздів винесли вживання алкоголю на перше місце. Зокрема, переважна більшість жителів сіл найбільше засуджують алкоголізм (72,6%) і наркоманію (63,2%). Майже третина сільських жителів із засудженням ставиться до брутальності у стосунках між людьми (30,9%), а також до фізичного насильства в сім'ї (30,8%). Більше чверті опитаних засуджують нешанобливе ставлення до старших (28,3%) і аморальну поведінку молоді (26,5%), а байдужість до чужої біди не схвалює кожен четвертий респондент (25,1%). Також сільські жителі засуджують хабарництво (22,3%), проституцію (21,2%), подружні зради (18,8%), гомосексуалізм (16,8%), аборти (13,0%), аморальність і насильство в ЗМІ (13,0%), розлучення (5,2%) [178].

Аналізуючи медичну літературу, відзначимо, що алкоголізм – це захворювання, викликане тягою і регулярним зловживанням спиртним, що приводить до алкогольної поразки внутрішніх органів і, як наслідок, розпадом психіки. Нажаль, процесу алкоголізації українського села сприяють як історично обумовлені причини вживання алкогольних напоїв (свята, народження дитини, весілля і т. п.), так і соціальні (сімейні сварки, негаразди

на роботі). Масове безробіття, що сьогодні поширене у сільській місцевості, вкотре нам про себе нагадує. Часто селяни позбавлені постійного заробітку, шукають короткострокові роботи лише заради матеріальних засобів для продовження стану алкогольної «ейфорії».

Слід зазначити, що відсутність єдиних термінологічних понять з приводу дефініції алкоголізму породжує певні проблеми. Так, Ю. П. Лісцин, П. І. Сидоров в одній із фундаментальних праць відзначають, що дотепер немає єдиного узвичаєного визначення алкоголізму. Більше того, дослідники звертають увагу на певну плутанину в позначенні супровідних понять алкоголізму: "хронічний алкоголізм", "алкоголізм", "пияцтво", "хронічна алкогольна інтоксикація", "алкогольна хвороба", "зловживання алкоголем" та ін., "що ускладнює вироблення чітких діагностичних критеріїв... і розробку профілактичних заходів" [114, с. 9].

Серед дорослих вживання алкоголю та зловживання ним, як у містах так і у сільській місцевості, значною мірою пов'язано з їх соціальним становищем та оточенням. Приналежність до груп населення, що перебуває в неблагополучному соціальному становищі, вважається фактором, що «спонукає» до більшого вживання алкоголю.

Варто погодитися з головою правління фонду „Здоров'я для всіх”, С. Шевчуком, який стверджує: «Є тверезі, або майже тверезі люди, які роблять справу, для яких наркотик – це гроші, і є навпаки – значно більша частина людей, які без роботи, без надії, і їх влаштовує лише тимчасовий стан ейфорії, викликаний вживанням алкоголю. На жаль, таких верств населення є надзвичайно багато. Це, переважно, сільське населення, це значна частина молоді і це неповні сім'ї, в яких хтось із батьків на заробітках, а таких сімей у нас сотні тисяч. Таким чином, за впливом на здоров'я суспільства, на здоров'я нації нинішню алкоголізацію українського населення можна сміливо порівняти із голодомором, лише назвавши його «горілкомором» [189].

На нашу думку, в процесі зловживання алкоголем людина, майже неминує, втрачає почуття відповідальності перед суспільством, колективом і сім'єю, а також помітно раніше стає на протиправний шлях поведінки. У таких осіб спостерігається добровільна відмова від нормального, суспільно-корисного соціального життя.

На сьогодні наслідком такої ситуації є збільшення насильницьких злочинів. Результати нашого анкетування свідчать, що значна частина насильницьких злочинів у сільській місцевості, близько 30 % (Додаток В, п. 8) вчиняються з хуліганських мотивів. Переважно, це ситуативні криміногенні конфлікти, як правило, одноразові сутички між злочинцем і потерпілим, котрі вичерпуються часовими рамками ситуації. Найчастіше такі інциденти мали місце у місцях скупчення сільської молоді (бари, клуби, дискотеки). Причому характерною особливістю було те, що значну частину злочинів скоювали в стані алкогольного сп'яніння, навіть у денний період часу. Детермінантами таких насильницьких злочинів, на нашу думку, виступають:

- посилення соціальної напруги у суспільстві, внаслідок складної економічної ситуації;
- негативна роль кримінальної субкультури, яка проявляється, зокрема, в тому, що поведінка судимих осіб у сфері дозвілля має нездоровий, часто антисоціальний характер;
- посилення в сучасних умовах психічного навантаження і напруження;
- низька зайнятість працездатного населення та відсутність елементарних місць проведення дозвілля для молоді.

Аналізуючи статистичну звітність, ми прийшли до висновку, що найбільш суспільно-небезпечні насильницькі злочини сільської злочинності, такі як: умисні вбивства та тяжкі тілесні ушкодження, подружні вбивства переважно вчиняються без вираженого мотиву. Для цієї групи є характерним

те, що насильницька спрямованість особи виникає спонтанно, внаслідок ситуаційних конфліктів чи впливу алкогольних напоїв.

У сфері сімейно-побутових відносин мотиваційний аспект злочинів формується в умовах постійного наростання конфлікту з найближчим оточенням (окремими особами), який, здебільшого, породжує криміногенні ситуації.

Важливо також підкреслити, що зазначені мотивоутворювальні чинники певною мірою залежать від ціннісних орієнтацій сімейних і побутових груп чи найближчого побутового середовища (поняття обов'язків, відповідальності, межі дозволеного і т. ін.).

Викладене підтверджується результатами нашого дослідження. Ревнощі чи лайки (сімейні або побутові сварки), як мотиви вчинення насильницьких злочинів у сільській місцевості, в основному переважали усі інші мотиви вчинення злочинів. Так, наприклад, у Львівській області в 2007 р., 2009 р., 2010 р. вони (мотиви: ревнощі, лайки) займала найбільшу частину серед усіх інших мотивів та становили — 44 %, 40 %, 42 % відповідно. В Тернопільській області в 2007 р., 2010 р., 2011 р. такі мотиви як ревнощі чи лайка, займали найбільшу частину серед усіх інших мотивів та становили — 50 %, 52 %, 47 % відповідно. В Івано-Франківській області в 2007 р., 2008 р., 2009 р., 2010 р. такі мотиви як ревнощі чи лайка, займали найбільшу частину серед усіх інших мотивів та становили — 48 %, 40 %, 51 %, 46 % відповідно. В Закарпатській області в 2007 р., 2008 р., 2010 р., 2011 р. такі мотиви як ревнощі чи лайка, займали найбільшу частину серед усіх інших мотивів та становили — 39 %, 40 %, 42 %, 53 % відповідно. В Рівненській області в 2007 р., 2008 р., 2010 р., 2011 р. такі мотиви як ревнощі чи лайка, займали найбільшу частину серед усіх інших мотивів та становили — 43 %, 36 %, 45 %, 55 % відповідно (Додаток В, п. 8).

Характерною особливістю є те, що мотиви насильницьких злочинів вчинених в стані алкогольного сп'яніння у сільській місцевості менш обґрунтовані та глибокі ніж у містах. Особливо лякає те, що часто причиною

вчинення цих злочинів у сільській місцевості, є бажання особи здобути будь-які матеріальні засоби для придбання чи самі алкогольні напої.

До детермінантів таких насильницьких злочинів ми відносимо:

- алкоголізацію, наркотизацію, маргінальність населення. Поширення кримінальних поглядів і субкультури, а з нею - примітивізму і стереотипу міжособистісних стосунків, які засновані на зневажанні особи, насильства і зловживання спиртними напоями, які породжують конфліктність та агресивність;

- наднормове зображення у засобах масової інформації, на телебаченні культу сили, насильства, сексуальної розбещеності, розпусти, що породжує вседозволеність, виправдовує незаконну поведінку та не сприяє нормальному правовому вихованню;

- послаблення соціального контролю над проявами насильства. Не проводиться належна робота із кримінальним сімейним неблагополуччям, правоохоронні органи недостатньо реагують на ранні прояви насильницької злочинності, знизився рівень роботи органів МВС з незаконним володінням громадянами зброєю тощо.

До проблем роботи правоохоронних органів у сільській місцевості, що частково детермінують злочинність, також відносимо низький рівень їх функціонування. Так, у сільській місцевості органи МВС значно гірше, ніж в містах, оснащені автотранспортом, спеціальною, оперативною та криміналістичною технікою, засобами зв'язку. Відзначаючи часткове покращення ситуації в даному напрямку, а саме збільшення кількості транспортних засобів, що обслуговують сільську місцевість в окремих УМВС України, все ще на низькому рівні знаходиться їх організація. Штатна чисельність і структурна побудова багатьох органів та підрозділів органів внутрішніх справ визначені без урахування особливостей сільської злочинності та умов роботи на селі, і тому не забезпечують можливість ефективного здійснення їх функцій. Це посилюється тим фактом, що в своїй

більшості сільські населенні пункти знаходяться на значній відстані від райцентрів, де зосереджені основні сили і засоби органів міліції.

Підсумовуючи викладене підкреслимо, в процесі наукового пошуку, ми розглянули фактори, що обумовлюють особливості насильницької злочинності в сільській місцевості. Врахування названих чинників у практичній діяльності органів внутрішніх справ, шляхом нейтралізації впливу криміногенних та підвищення ролі антикриміногенних факторів (вдосконалення законодавства, чітка організаційна побудова відповідно до потреб регіону та ін.) дозволить більш ефективно організувати боротьбу з насильницькою злочинністю на селі.

Проте варто зазначити, що визначення ролі та ступеня впливу детермінантів на характер насильницької злочинності в селі потрібно враховувати комплексно, у процесі їх взаємозв'язку. До завдань, на які слід першочергово спрямувати зусилля, можна віднести: протидію широкомасштабній алкоголізації сільського населення, вирішення питання культурного проведення дозвілля молоддю, створення нових робочих місць для працездатного населення, які б дали змогу матеріально забезпечити життєдіяльність на селі. Саме таке спрямування діяльності органів державної влади та правоохоронних структур дасть змогу не тільки знизити рівень насильницької злочинності, а й матиме важливе кримінологічне значення, оскільки буде протидіяти криміногенним факторам, які продукують злочинність в сільській місцевості в цілому.

Висновки до розділу 2

1. Проведене кримінологічне дослідження дозволило скласти портрет середньостатистичного насильницького злочинця в сільській місцевості – це чоловік близько 30 років, місцевий житель, громадянин України, з середньою чи професійно-технічною освітою, знайомий з жертвою, який зловживає алкогольними напоями, може агресивно реагувати на зауваження чи

непорозуміння, не має постійного джерела доходів, не працює, з нестабільним матеріальним становищем.

2. У сільській місцевості чоловіки частіше вчиняли злочини проти життя та здоров'я, ніж жінки, 92 % і 8 % відповідно (Додаток В, п.10).

3. У сфері сімейно-побутових відносин мотиваційний аспект злочинів формується в умовах постійного наростання конфлікту з найближчим оточенням (окремими особами), який, здебільшого, породжує криміногенні ситуації. Викладене підтверджується результатами нашого дослідження. Ревнощі чи лайки (сімейні або побутові сварки), як мотиви вчинення насильницьких злочинів у сільській місцевості, в основному переважали усі інші мотиви вчинення злочинів. Якщо, в загальному розглядати досліджувану злочинність, то більше ніж у 50 % злочинних посягань мотивом були ревнощі чи лайка, близько 30 % займали хуліганські мотиви (Додаток В, п.8).

4. Жертви насильницьких злочинів у сільській місцевості характеризуються наступним: вони були знайомі або спільно проживали зі своїми кривдниками, більша половина жертв перед злочином вживала спиртні напої (нерідко зі своїми кривдниками).

5. Середній вік жертв насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості становить 36 років. Такий зрілий вік частково пояснюється демографічною ситуацією (відносно мала частина молоді, більшість людей похилого віку) та тим, що за останні роки в окремих областях зростає насильницька геронтологічна злочинність.

6. Найбільш суспільно-небезпечні насильницькі злочини проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості, такі як: умисні вбивства та тяжкі тілесні ушкодження, подружні вбивства переважно вчиняються без вираженого мотиву. Для цієї групи є характерним те, що насильницька спрямованість особи виникає спонтанно, внаслідок ситуаційних конфліктів чи впливу алкогольних напоїв.

7. Основними детермінантами насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості виступають:

– відсутність постійних джерел доходів. Безробіття має дуже довгострокові наслідки економічного, соціального та кримінологічного характеру. Тривало непрацююча людина втрачає здатність і бажання до систематичної старанної праці, самодисципліни та може поповнити ряди криміногенно-активних громадян. Справедливості заради відмітимо, що саме по собі безробіття не може слугувати визначальною причиною поширення злочинності. Проте відсутність постійних джерел доходів надає їй (злочинності) більш насильницького характеру;

– алкоголізація, наркотизація, маргінальність населення. Розширення прошарку неадаптованого до законслухняності населення, поширення кримінальних поглядів і субкультури, а з нею – стереотипу міжособистісних стосунків, які засновані на зневажанні особи, насильства і зловживання спиртними напоями породжують конфліктність, агресивність, нерідко насильницький спосіб розв'язання конкретних життєвих ситуацій;

– наднормове зображення у засобах масової інформації, на телебаченні культу сили, насильства, що породжує вседозволеність, виправдовує незаконну поведінку.

Проте визначення ролі та ступеня впливу детермінантів на насильницьку злочинність в селі потрібно враховувати комплексно, у процесі їх взаємозв'язку та взаємозалежності.

РОЗДІЛ 3

Система запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості

3.1 Рівні запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості

Запорукою успішного розвитку та існування будь-якої держави є максимальне зниження рівня злочинності. На сучасному етапі становлення України нагальним є розроблення відповідних концепцій розвитку найрізноманітніших сфер діяльності суспільства, а також системне впровадження цих концепцій в життя. Істотним бар'єром, що заважає реалізації цих ідей – є злочинність, тому розроблення системи запобігання злочинності всіх рівнів є вагомим кроком у правовій розбудові України.

Як вірно зазначають О. М. Бандурка та О. М. Литвинов: „Держава і влада зобов'язані приборкувати злочинність, яка в іншому разі може поставити хрест на їхньому існуванні” [14, с.242].

Рух України у цивілізоване співтовариство поряд із вирішенням багатьох економічних, культурних і політичних проблем припускає наявність дієвої системи соціально-правового запобігання злочинам та відповідних механізмів захисту громадян від злочинів. Усвідомлення необхідності вирішення цієї проблеми останніми десятиліттями сприяло формуванню у цивілізованих країнах потужного і впливового руху щодо захисту прав як злочинців, так і їхніх жертв; інтенсивному вдосконаленню законодавства та практики поводження з винними у вчиненні злочинів та потерпілими; переосмисленню загалом цілей і пріоритетів політики боротьби з кримінальними проявами; здійсненню контролю над злочинністю.

Не тільки для українського суспільства актуальним є розроблення дієвих шляхів протидії насильницькій злочинності. В світі, загалом, третє

тисячоліття характеризується все більшим поширенням насильства.

Мільйони людей в усьому світі, навіть у країнах, які вважалися відносно безпечними, – зізнаються, що постійно бояться пограбувань і насильства. Ось про що свідчать друковані видання в різних країнах світу.

ЯПОНІЯ: «Колись Японія була однією з найбезпечніших країн у світі... Однак тепер настільки цінне відчуття особистої безпеки зникло без сліду. У країні, де люди відчували себе спокійно, зростає стурбованість злочинністю та міжнародним тероризмом» (Asia Times).

Латинська Америка: У 2006 році деякі впливові бразильці передбачали справжню екстремістську війну на вулицях Сан-Паулу. Внаслідок спалахів насильства, що не припинялися тижнями, президент країни закликав до негайного введення військ до міста. Згідно одній газеті, в Центральній Америці та Мексиці «діє щонайменше 50 000 членів молодіжних бандитських угруповань, що змусило владу цього регіону приготуватися до надзвичайних заходів. ... Тільки в 2005 році в Сальвадорі, Гондурасі і Гватемалі близько 15 000 чоловік загинуло від рук молодих злочинців» (Tiempos del Mundo).

КАНАДА: «Криміналісти вказують на тривожний зростання числа злочинних угруповань ... – повідомляла в 2006 році газета «Ю-Ес-Ей тудей». Поліції ... відомо, що в Торонто орудує 73 вуличні банди». Згідно того ж джерела, начальник поліції міста визнає, що простого рішення зростаючої проблеми міського гангстеризму немає.

Південна Африка: У газеті «Файненшл мейл» наводяться слова криміналіста Патріка Бертон: «Страх стати жертвою злочину пронизує всі сфери життя кожного молодого південноафриканця». Маються на увазі «такі насильницькі злочини, як озброєний розбій, пограбування банків і різного роду викрадення».

ФРАНЦІЯ: Мешканці багатоповерхівок відчувають постійний страх, «боячись входити в знівечені вандалами під'їзди, йти на паркування, що стали "небезпечними зонами", і користуватися громадським транспортом,

який в темний час доби теж стає небезпечним» (Guardian Weekly).

СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ: Організовані банди сприяють зростанню злочинності. Згідно з «Нью-Йорк таймс», в одному штаті, за даними поліції, приблизно 17 000 юнаків та дівчат належать до однієї з 700 злочинних угруповань. Це на 10 000 осіб більше, ніж всього лише чотири роки тому.

ВЕЛИКОБРИТАНІЯ: Коментуючи звіт ЮНІСЕФ про вплив злочинності на дітей, лондонська «Таймс» зазначає: «Все більше молодих британців гине від куль. ... Вік обвинувачених у застосуванні вогнепальної зброї, а також їх жертв постійно знижується». Кількість ув'язнених у в'язницях Англії та Уельсу зросла майже до 80 000.

КЕНІЯ: У новинах повідомлялося, що на узбіччі жвавої траси були вбиті мати і дочка, які не відразу підкорилися вимозі грабіжників вийти з автомобіля. Столиця Кенії Найробі сумно прославилася розгулом злочинності. Серед різного роду правопорушень виділяються розбійні напади на автомобілі і житла, а також вуличний грабіж [67].

Тож, за умов сучасного розвитку суспільства виникла потреба переосмислення стратегії боротьби зі злочинністю. На наше переконання в Україні варто ставити пріоритет, не на покарання винних чи залучення значних матеріальних і людських ресурсів на розслідування злочинів, а на впровадження комплексної системи запобігання злочинності.

Запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості, на нашу думку, має стати одним із основних пріоритетів діяльності правоохоронних органів. Оскільки, такі злочини є найбільш небезпечними посяганнями на найцінніше, що є у людини — її життя і здоров'я. Життя людини є унікальним витвором природи, її невід'ємною частиною, яку ніхто не вправі піддавати руйнації, а тим більше — знищенню. П. М. Рабінович, проводячи класифікацію природних прав людини, відніс право на життя до так званих фізичних прав, які спрямовані на забезпечення „її біологічного, «тілесного» існування, виживання, безпечного психофізичного розвитку. У разі порушення, руйнації, ліквідації прав цієї групи

втрачають сенс, зводяться нанівець будь-які права людини, що належать до інших груп” [157, с.12]. Такі твердження не викликають у нас жодних сумнівів, оскільки навіть Конституція України, віднесла життя і здоров'я людини до найвищих соціальних цінностей і визначила, що кожна людина має невід'ємне право на життя, ніхто не може свавільно позбавляти людину життя, а захищати його — обов'язок держави (ст. 27) [88].

Близько трьох століть тому, в 1764 р. Чезаре Беккарія відзначав: „Краще попередити правопорушення, ніж карати. В цьому – головне завдання будь-якого хорошого законодавства... Найправильніший і найважчий спосіб попередження правопорушень – удосконалення виховання” [69, с.315].

На думку сучасних українських кримінологів, запобігання злочинності у буквальному розумінні означає діяльність, що перешкоджає вчиненню злочинів. Це коротке визначення відображає основну мету запобіжної діяльності — перешкодити вчиненню злочинів, скоротити їхню кількість і тим самим зменшити розміри злочинності. Інколи вказується на некоректність застосування терміна «запобігання» щодо злочинності, яка вже існує та, очевидно, ще довго буде мати місце, а запобігти можна, мовляв, лише тому, чого ще немає [110, с.138, 43, с.3,8].

Як зазначає В. К. Грищук, запобігання злочинності може бути ефективним тільки тоді, коли воно здійснюється на міцній правовій основі, що відповідає об'єктивним закономірностям перехідного періоду, у якому перебуває наша країна. Розвиток законодавства повинен бути тісно пов'язаний з реформами в економіці, політичній і соціальній сферах, із міжнародними зобов'язаннями України, потребою суспільства у зменшенні негативних явищ, що порушують його належну життєдіяльність [37, с. 6].

Ми впевнені, що організація процесу запобігання злочинності передбачає визначення головних стратегій боротьби зі злочинністю та регулювання тактики запобіжної діяльності з метою досягнення поставлених цілей. Як ми переконані, внутрішня політика держави по запобіганню

злочинності повинна включати в себе: кримінологічне прогнозування, визначення відповідно до кримінологічної політики стратегії боротьби зі злочинністю на певний перебіг часу, конкретизацію методів запобіжного впливу стосовно окремих видів злочинів, додержання вимог щодо заходів запобігання, ресурсне забезпечення, координацію і взаємодію суб'єктів запобігання.

Як стверджують Игошев К. Е. та Шмаров Й. В., запобігання злочинності як різновид суспільної діяльності належить до таких важливих напрямів останньої, як соціальний контроль та соціальна профілактика. При цьому остання розуміється як цілеспрямована діяльність щодо запобігання порушенням будь-яких суспільних норм, усунення причин, що породжують ці порушення. Залежно від виду норм, запобігання порушенням яких здійснює соціальна профілактика, у ній можна виділити санітарну, технічну (запобігання санітарним, технічним порушенням), моральну (запобігання аморальним вчинкам), правову (запобігання правопорушенням), а в правовій — запобігання адміністративним, цивільним, трудовим правопорушенням, злочинам [70, С. 20-31].

На нашу думку, запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи в сільській місцевості як різновид соціально-профілактичної діяльності має свій специфічний предмет та свою конкретну мету. Предмет становить діяльність щодо перешкоджання дії детермінантів злочинності, передусім її причин та сприяючих умов, з метою обмеження, нейтралізації, а за можливістю — й усунення їх дії. Цим визначається функціональна спільність та змістовний зв'язок усіх елементів запобіжної діяльності: її сфер, предмета, цілей, суб'єктів, об'єктів та ін.

Українські кримінологи І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська визначають запобігання злочинності, як сукупність різноманітних видів діяльності і заходів у державі, спрямованих на вдосконалення суспільних відносин з метою усунення негативних явищ та процесів, що породжують злочинність або сприяють їй, а також недопущення вчинення злочинів на

різних стадіях злочинної поведінки [97, с.53].

Відповідно до позиції Голіна В. В. під запобіганням злочинності розуміють соціальну політику держави, спрямовану на подолання криміногенно-небезпечних суперечностей у суспільних відносинах з метою їх позитивного вирішення і поступового витиснення, а також спеціальна випереджальна практика протидії формуванню і реалізації на різних стадіях злочинних проявів [31, с. 16].

Ми поділяємо висловлені позиції українських науковців, проте вважаємо за доцільне під запобіганням злочинності розуміти не тільки соціальну політику держави чи сукупність різноманітних видів діяльності і заходів у державі, але й діяльність недержавних організацій, громадських об'єднань, місцевих громад і конкретних осіб спрямованих усунення причин, що породжують або сприяють злочинності, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки.

Як справедливо зазначав А. П. Закалюк, будь-яка суспільна діяльність може досягнути поставленої мети, якщо вона належним чином доктринально визначена, скерована, організована та оптимально ресурсне забезпечена. Ці вимоги повною мірою стосуються діяльності щодо запобігання злочинності та злочинним проявам, яка є різновидом суспільної діяльності [62, С. 358-359].

Вважаємо детальним поділ запобіжних заходів запропонований Голіним В. В. Науковець визначив, запобігання злочинності як важливий елемент інтегративної системи організованої протидії злочинності включає в себе безліч різноманітних запобіжних заходів, чітких визначень рівнів і напрямів запобіжної діяльності суб'єктів, їх компетенції, природи самих заходів тощо. Виникає необхідність їх класифікації, тобто розподілу явищ, заходів, понять за класами залежно від загальних ознак або класифікатора. Існують різні класифікації запобіжних заходів з урахуванням тих цілей, які перед ними ставляться. Заходи можна класифікувати за: а) рівнем, б) масштабом, в) змістом, г) суб'єктами, д) об'єктами, е) часом та ін. За рівнем

розрізняються загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи запобігання злочинності; за масштабом – заходи, які здійснюються на певній території (держава, регіони), на окремому об'єкті (установа, підприємство, фірма); за належністю до відповідної групи осіб (неповнолітні, особи, звільнені з місць позбавлення волі, рецидивісти); за змістом – заходи соціально-економічного, соціально-демографічного, технічного, екологічного, правового та іншого характеру; за суб'єктами – заходи, що здійснюються органами всіх гілок влади відповідно до їх компетенції, ресурсного забезпечення, специфіки діяльності, організаціями, трудовими об'єднаннями, установами, громадськістю, окремими посадовими особами і громадянами; за об'єктами – відповідно до видів злочинів, на протидію яким вони спрямовані; за часом – постійні, невідкладні, тимчасові та ін. [31, с. 18].

А. П. Закалюк, згідно з рівнями функціонування злочинності та її проявів, передусім їх причин і умов можна виокремити такі три рівні діяльності щодо запобігання злочинності:

— загальносуспільний – здійснюється стосовно причин і умов злочинності загальносуспільного рівня;

— груповий – здійснюється стосовно причин і умов злочинних проявів певної соціальної групи, що виділена за соціальною чи соціально-демографічною ознакою (злочинність робітників, службовців, жінок, неповнолітніх та ін.) або належністю до спільного середовища (за місцем проживання, праці, навчання, дозвілля тощо);

— індивідуальний – спрямовується щодо причин і умов конкретного злочинного прояву.

Через взаємозв'язок причин і умов злочинності різних рівнів попереджуюча дія стосовно них на одному рівні, зокрема вищому, чинить свій вплив на причини та умови нижчих рівнів і навпаки [62, с. 325].

Враховуючи гуманістичні аспекти у кримінальній політиці, історія правових ідей знайомить нас із двома основними концепціями соціального захисту від злочинності, коли в їх основу покладено: кримінальне покарання

та система запобігання злочинності. На думку Туркевич І. К. ефективність боротьби зі злочинністю інколи вступає в конфлікт із справедливістю такої боротьби за рахунок додаткової суворості покарань. Можливо, конфлікт між ефективністю та справедливістю не стає принциповим. Однак вірогідніше, що він буде гострим [196, С.231-234]. Тому на нашу думку, вважається необхідним пошук саме таких методів правоохоронної діяльності, які б забезпечували суспільству і ефективність, і справедливість.

Будуючи систему запобігання насильницьким злочинам у сільській місцевості відповідно до вище вказаних чинників, ми належне віддаємо, аналізу причин та умов злочинності у конкретному регіоні. Саме з цією метою, ми опитали працівників ОВС, які обслуговують сільську місцевість, на предмет того, які фактори найбільше впливають на збільшення насильницької злочинності. Їх відповіді розподілились наступним чином: на відсутність стійких моральних переконань вказало –11,3 % респондентів, на відсутність постійних джерел доходів – 42 %, на зниження довіри громадян до органів влади – 1 %, на алкоголізацію населення – 35,3 %, на наркотизацію неповнолітніх та молоді – 17 %, на неповні сім'ї, в тому числі у зв'язку із міграцією на заробітки за кордон – 18,3 %, на різке майнове розшарування суспільства – 3,3 %, на негативний вплив засобів масової інформації – 6,6 %, на збільшення кількості безпритульних – 1 %, на зниження участі населення в суспільному житті, в тому числі в протидії злочинності – 8 %, на великий відсоток безробітних – 52,7 % (Додаток Б, пит. 9). Отже, отримані результати свідчать, що проблеми матеріального характеру в населення (відсутність постійних джерел доходів, великий відсоток безробітних), найчастіше виступають тими факторами, які спонукають на вчинення насильницьких злочинів у сільській місцевості.

Важко не погодитись з позицією А. П. Закалюка, котрий зазначає, що сукупність суб'єктів запобігання злочинності та злочинним проявам, їх повноважень, правових і організаційних заходів, форм та засобів здійснення останніх нерідко називають системою запобігання злочинності. В Україні, з

огляду на неповноту законодавчого регулювання, низьке становище організації та здійснення запобіжної діяльності, відсутність у ній багатьох забезпечуючих та виконавчих заходів та засобів, фактично немає підстав називати її системою [62, с. 346]. Тому на нашу думку, привернення уваги науковців та практиків до даної проблеми дасть змогу якісно сформулювати концепцію запобігання злочинності.

Безумовно, що якість застосування запобіжних заходів носить комплексний характер та потребує чіткого уявлення про систему наявних заходів, можливостей їх застосування та взаємодія між ними. Для цього потрібна класифікація заходів запобігання злочинності за обсягом, спрямованістю, територіальним масштабом, механізмом та формами впливу, суб'єктами розробок та застосування. Проте, серед органів державного управління, найвагоміше місце у сфері запобігання злочинності мають зайняти ОВС. Згідно з Законом України «Про міліцію» від 20.12.1990 р. міліція у своїй діяльності здійснює адміністративні, оперативно-розшукові (згідно з окремим Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність»), слідчі, охоронні та запобіжні заходи боротьби зі злочинністю. Для виконання обов'язків, покладених на міліцію, у тому числі щодо запобігання злочинності, в її структурі утворено різні служби і підрозділи [151].

Протягом 2007-2011 років в Україні було зареєстровано наступну кількість злочинів, з яких ОВС виявили [147, 180, 181, 182, 183, 184]:

Рік	Всього зареєстровано	З них зареєстровано ОВС або %
2007	408170	401293 – 98,3 %
2008	390162	384424 – 98,5 %
2009	439459	434678 – 98,9 %
2010	505371	500902 – 99,1 %
2011	520218	515833 – 99,1 %

Як бачимо, ОВС виявляють та розслідують практично весь об'єм злочинності в державі. Тому, серед суб'єктів запобігання злочинності особливе місце належить саме їм, оскільки вони не тільки самі здійснюють спеціальні запобіжні заходи, а й забезпечують проведення таких заходів

іншими спеціальними органами та установами, створюють для цієї діяльності сприятливі умови та використовують їх можливості.

О. М. Бандурка до особливостей органів внутрішніх справ відносить такі: вони створюються та функціонують як апарат, підпорядкований органам державної влади; складаються з різних підрозділів, які мають відповідні функції та повноваження; багатоаспектний характер їх діяльності [15, с. 55, 62]

Відзначимо, що робота ОВС повинна бути організована відповідно до мети їх утворення та функціонування, яка, на жаль, не отримала належного законодавчого визначення. Слід погодитися з А. Т. Комзюком, який наголошує на тому, що «чітке встановлення в нормативному документі мети діяльності будь-якої державної структури, тим більше міліції, є обов'язковою умовою її нормального функціонування» [87, с. 20].

Частково мета діяльності органів внутрішніх справ сформульована у ст. 1 Закону України «Про міліцію», в якій зазначено, що «міліція в Україні - державний озброєний орган виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань» [151].

Незважаючи на те, що міліція є лише одним із структурних підрозділів ОВС, таке її розуміння беруть за основу під час визначення мети діяльності органів внутрішніх справ, яка, на нашу думку, полягає в реалізації державної політики у сфері охорони та захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних осіб, прав і законних інтересів юридичних осіб та інтересів суспільства та держави від злочинних та інших протиправних посягань.

Як зазначає О. М. Музичук, з одного боку, органи внутрішніх справ існують де-факто та де-юре, оскільки про них згадується у багатьох законодавчих та підзаконних актах, з іншого – їх правовий статус і досі чітко не визначено. На практиці за основу для характеристики правового статусу ОВС береться Закон України «Про міліцію», що, на думку науковця, є необґрунтованим, оскільки міліція є лише одним, хоча й найбільшим за

обсягом виконуваних завдань, кількістю працівників, служб і підрозділів, матеріально-технічним оснащенням тощо, структурним підрозділом органів внутрішніх справ. Крім міліції, до структури ОВС входять: з'єднання, військові частини, підрозділи, установи внутрішніх військ; навчальні заклади, науково-дослідні установи, підприємства та установи забезпечення [126, с. 95].

Ми частково поділяємо твердження О. М. Музичука стосовно необхідності врегулювання правового статусу ОВС. Вважаємо, що законодавцю потрібно чітко визначити, що саме розуміється під поняттям ОВС, оскільки коли конкретного поняття немає, то юридична наука може двояко тлумачити та використовувати такі знання. Якщо це система правоохоронних органів та їх структур, які в широкому розумінні займаються вирішенням внутрішніх справ держави (охорона прав та свобод громадян, допомога у надзвичайних ситуаціях, оборона держави та ін.), то необхідно прийняття нормативного правового акта про органи внутрішніх справ. В тому випадку коли під поняттям ОВС розуміють структурні підрозділи МВС, то необхідно внести ясність у відповідну нормативну правову базу та використовувати термін органи МВС. Тому, на нашу думку, для усунення згаданої колізії не має потреби у прийнятті окремого закону, а потрібно замість терміну – ОВС, застосовувати – органи МВС.

А. П. Закалюк відзначає, для одних служб запобігання злочинності — одна з основних функцій, яку вони виконують у процесі своєї діяльності. Це служби по боротьбі з організованою злочинністю і корупцією (УБОЗ), кримінальної міліції, у тому числі карного розшуку, державна служба боротьби з економічною злочинністю (ДСБЕЗ), підрозділи по боротьбі з незаконним обігом наркотиків (БНОН) та ін. У їхній профільній діяльності по боротьбі зі злочинністю у відповідному напрямі одне з основних місць має посідати запобігання злочинам спеціально-кримінологічними засобами, передусім групового та індивідуального спрямування. Слід відзначити, що тривалий період основний обсяг службового часу названих підрозділів

витрачається на виявлення та розкриття злочинів, а на їх запобігання не вистачає часу, через що рівень злочинності (а не статистичні показники про неї) фактично не знижується. Деякі інші служби займаються запобіганням злочинності у зв'язку з виконанням процесуально-правових обов'язків — це слідчі підрозділи, підрозділи дізнання. Окремо слід виділити служби, які повинні вести роботу щодо запобігання злочинності на стадіях, що передують формуванню злочинного мотиву, здійснюючи профілактику антисуспільної спрямованості та криміногенної орієнтації і мотивації особи. Це: служба громадської безпеки, а у ній патрульно-постові підрозділи і дільничні інспектори міліції; служба дозвільної, реєстраційної та міграційної роботи; служба безпеки дорожнього руху; державна служба охорони; приймальники-розподільники та ін. Поки що їхню запобіжно-профілактичну діяльність не можна визнати предметною, системною та результативною. Вона обмежується, як правило, виявленням та взяттям на облік осіб, які допускають правопорушення, та притягненням їх до відповідальності, в основному адміністративної, у разі вчинення правопорушень [62, С.351-353].

На підставі аналізу наукової літератури, практики роботи правоохоронних органів є всі підстави розподілити систему запобіжної діяльності за такими рівнями: 1) загальносоціальне запобігання, 2) спеціально-кримінологічне запобігання, 3) індивідуальне запобігання.

1) *Загальносоціальне запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості*, ми визначаємо як комплекс перспективних соціально-економічних і культурно-виховних заходів, спрямованих на подальший розвиток сільської місцевості та вдосконалення суспільних відносин і усунення або нейтралізацію разом з тим причин та умов насильницької злочинності. Тому вирішальна роль у поступовому зменшенні соціальних суперечностей в усіх сферах соціального життя належить розумній господарсько-організаційній та культурно-виховній діяльності державних органів, підприємств, установ, громадських організацій. Запобіжний потенціал цієї діяльності полягає в тому, що вона протидіє негативним

явищам і процесам, які сприяють відтворенню або збільшенню рівня злочинів, стимулює законослухняну поведінку людини. Загальносоціальне запобігання – це позитивний ефект продуманої соціальної політики, яка здійснюється не тільки і не стільки з метою безпосереднього попередження злочинності. Вона спрямована перш за все на вирішення загальних економічних і соціальних завдань держави.

Одним із позитивних прикладів впровадження такої соціальної політики у сільській місцевості, яка прямо не призначена для запобігання злочинності, але носить превентивний характер, є прийняття Кабінетом Міністрів України (КМУ) постанови про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року. Мета програми передбачає: гарантування продовольчої безпеки країни, збереження селянства як носія української ідентичності, культури і духовності, розвиток культурно-дозвільної діяльності в сільській місцевості, збереження і розвиток традиційної культури регіонів, поліпшення побутового обслуговування сільського населення [145]. Хоча програма передбачає реальні кроки, такі як: податкові канікули терміном до трьох років для новостворених підприємств (п.2, розділ 2), надання молоді земельних ділянок для ведення сільського господарства та індивідуального будівництва (п.12, розділ 2), залишається проблемою реальне запровадження цих заходів в життя через відсутність визначеного механізму проведення таких дій та, мабуть, політичної волі.

На наше переконання, загальносоціальне запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості полягає в тому, що його здійснення зменшує соціальні суперечності, криміногенне протистояння різних верств населення, рівень безробіття, підвищує стандарт життя людей, створює необхідні умови для легалізованого одержання достатніх прибутків сільськими жителями, сприяє побудові міцного фундаменту щодо нормального функціонування всіх соціальних сфер, виховання та контролю над дітьми і молоддю, оздоровлення морального клімату в суспільстві,

впровадження високих моральних цінностей у нього, додержання демократичних засад та ін.

Прогресивні соціальні програми спрямовані на утвердження законності, поваги до конституційних прав і свобод людини, зміцнення громадського порядку, дисципліни, на вирішення проблем поєднання громадських, виробничих, сімейно-побутових інтересів жінок і сім'ї, соціальної адаптації маргінальних верств населення тощо.

Особливість соціально-економічних та культурно-виховних аспектів загальносоціального запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості, на нашу думку, виявляється в тому, що їх планування і здійснення провадиться не виключно заради протидії злочинності, а для підвищення матеріального добробуту населення, його культурного рівня і свідомості. Проведення у державі дійсно соціально спрямованої політики створює економічні, організаційно-управлінські, політичні, правові та інші передумови для ефективної реалізації кримінально-правового і спеціально-кримінологічного видів протидії злочинності. Без постійної турботи про удосконалення соціальної політики у країні, спрямованої на подальше зростання матеріального та духовного життя людини, стверджувати про серйозні наміри щодо протидії злочинності – значить не розуміти, якнайменше, суті і змісту її запобігання. Влада і суспільство повинні зрозуміти ці важливі положення кримінологічної політики і теорії протидії злочинності і бути зацікавленими у посиленні запобіжного ефекту соціально-економічних заходів. Проте, на превеликий жаль, ми є свідками того, що такого розуміння обмаль.

А. О. Йосипів відзначає, тільки загальносоціальні заходи можуть суттєво впливати на причини та умови злочинності у суспільстві, що ж стосується спеціально-кримінологічних заходів, то вони лише можуть знижувати її рівень [77, с.322].

Отже, загальносоціальне запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості реалізується не за рахунок чи силами правоохоронних

структур, а органами законодавчої та виконавчої влади. Сьогодні в Україні, ми можемо спостерігати ситуацію, коли на законодавчому рівні, діють якісні нормативні акти, що врегульовують певну сферу суспільних відносин, проте їх реалізація на практиці майже не відбувається.

Безсумнівно, що підвищення освітнього рівня сприятиме зменшенню насильницької злочинності у сільській місцевості. Так, на парламентських слуханнях “Освіта в сільській місцевості: кризові тенденції та шляхи їх подолання” 14 березня 2012 року Суліма Є. М. зазначив, що сучасну освіту слід розглядати як одну з визначальних складових регіонального та загального економічного розвитку країни. Наголосив, що проблеми освіти у сільській місцевості, які особливо загострились в період переходу економіки на ринкові відносини, виходять далеко за межі суто освітянської галузі. Зауважив, що освіта на селі залишилася поза увагою аграрних та інших виробництв, зростає кількість сіл, у яких відсутні об’єкти господарської діяльності. Зазначив, що головне завдання сьогодні – забезпечити рівні стартові умови для всіх дітей. Звернувся до Верховної Ради з пропозицією внести зміни до базового Закону та встановити менший показник наповнюваності класів у сільській місцевості [153].

Ми впевнені в тому, що загальносоціальне запобігання насильницькій злочинності створює соціально-економічні та культурні підвалини для ефективного здійснення спеціально-кримінологічного, індивідуального запобігання злочинам та віктимологічній профілактиці у сільській місцевості.

2) *Спеціально-кримінологічне запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості* – це сукупність заходів боротьби зі насильницькою злочинністю у сільській місцевості, змістом яких є різноманітна робота правоохоронних органів, громадських організацій, сільських громад чи окремих громадян, спрямована на усунення детермінантів, що породжують чи сприяють такій злочинності, а також запобігання вчиненню злочинів на різних стадіях злочинної поведінки.

Як вірно стверджує Голіна В. В., організація такого запобігання

злочинності відбувається шляхом розробки і використання спеціальних знань і методів кримінології та інших галузей знань (соціології, економіки, психології, педагогіки, антропології, статистики тощо). Отже, спеціально - кримінологічне запобігання не простий і не випадковий набір певних заходів, а комплекс науково обґрунтованих, практично необхідних і реально здійснюваних заходів, спрямованих саме на недопущення потенційних злочинів на різних етапах їх кримінального формування [32, С.357-400].

Саме тому ми вважаємо, що практика протидії насильницькій злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості потребує логічного поділу структури запобігання. В такому процесі, справді, використовуються види діяльності, які вимагають специфічних знань, навичок та вмінь. Варто погодитись з А. Е. Жалінським, який зазначає, що спеціалізація і професіоналізація полягає в тому, що вона, по-перше, потребує все більше спеціальних, у тому числі кримінологічних знань, підготовки, оснований на кримінологічній базі; по-друге, в тому, що розширюється коло посадових осіб, для яких ця діяльність є основною або провідною; по-третє, всередині профілактики утворюються види діяльності, які потребують специфічних знань, навичок та вмінь [58, с.283].

Як показує сьогоднішня, зміни, які відбуваються в суспільстві, зобов'язує співробітників органів МВС та інших суб'єктів запобігання, передбачати і випереджати виникнення нових криміногенних явищ і процесів або нових зв'язків на тлі тих, що вже існують. Розрив за часом між виникненням і осмисленням кримінологічної проблеми, як свідчить практика, прямо пропорційна небезпеці поглиблення протиріч, появи негативних наслідків, які дорого коштують нашому суспільству і державі (насильство, алкоголізм, наркоманія, злочинність тощо).

Голіна В. В. під профілактикою випередження розуміє вид запобіжної діяльності спеціалізованих суб'єктів, що спрямована на недопущення виникнення і поширення криміногенних явищ і процесів у суспільному житті. Профілактика випередження заздалегідь інформує про суспільно

небезпечні явища, що можуть виникнути в разі здійснення тих чи інших соціально-економічних заходів і безпосередньо або опосередковано детермінувати певні злочинні прояви, наприклад, своєчасне врегулювання суспільних відносин з метою усунення в такий спосіб причин й умов майбутніх (можливих) злочинів [97, с.55].

Як відзначає В. В. Лунєєв, інші галузі права, на які покладено завдання оптимального правового регулювання суспільних відносин у різних сферах, а саме в них зосереджено головні причини й умови, що сприяють вчиненню злочинів, міцно відгородилися від надання будь-якої допомоги у вирішенні кримінологічних проблем. Однак те чи інше правове регулювання різних сфер суспільних відносин створює або прямі й побічні передумови для злочинності, або правові перепони до їх здійснення, запобігаючи їх вчинкам на ранніх стадіях визрівання намірів суб'єкта до вирішення своїх проблем злочинним шляхом [121, с.111].

Саме тому, на нашу думку, доцільно зосереджувати зусилля на проведенні профілактики випередження. Тому, що ефективно проведена робота на цьому етапі, дасть змогу з економити сили та засоби на всіх інших етапах запобігання злочинності.

Відповідно до результатів нашого дослідження, насильницькі злочини у сільській місцевості найчастіше (44,3 %) скоюються у сімейно-побутовій сфері (Додаток А, пит.28). О. М. Гумін до характерних прогалин у діяльності органів внутрішніх справ щодо здійснення профілактики злочинів у сфері сімейно-побутових відносин відносить недоліки в її організації, інформаційному забезпеченні, правовому регулюванні і т.д. [39, с.249].

Справді, значна частина насильницьких злочинів у сім'ї, скоюється під впливом алкоголю, про що ми писали раніше. До профілактики випередження у даній сфері, слід віднести належну роботу органів влади з регулювання порядку реалізації алкогольних напоїв, пропаганду здорового способу життя, проте основна робота повинна проводитись самими громадянами в основних інститутах суспільства – їхніх сім'ях.

Нашу думку правоохоронців, які обслуговують сільську місцевість, необхідні такі засоби вдосконалення та підвищення ефективності системи спеціальних заходів профілактики пияцтва та алкоголізму в сільській місцевості:

- збільшити трудову зайнятість населення – 62,3 %;
- зміна структури вживання спиртних напоїв шляхом скорочення продажів міцних спиртних напоїв – 31,3 %;
- підтримка та розвиток руху за здоровий спосіб життя – 19 %;
- розширення мережі наркологічних кабінетів – 0,7 % (Додаток Б, пит.36).

Справді, формуючи шляхи запобігання насильницьким злочинам у сільській місцевості, чільне місце повинна зайняти боротьба з алкоголізмом. Саме у вказаному регіоні ситуація з цього приводу вкрай негативна. Алкоголь часто вживає переважна більшість працездатного населення села. Формуються негативні тенденції щодо споживання спиртових напоїв неповнолітніми. Все це катастрофічно позначається не генфонді українського села.

Демографічна ситуація в українському селі постійно погіршується. За період 2007-2012 р.р. сільське населення в Україні скоротилось більш як на пів мільйона осіб. У 2007 р. в Україні проживало 14 868,6 тис. осіб сільського населення, тоді як у 2012 р. ця цифра склала 14 252,7 тис. осіб [83]. Зважаючи на те, що питома вага сільського населення знижується вже більше як три століття підряд [50], це загрожує знелюдненням сільської місцевості, зменшенням частки людей працездатного віку, труднощами із забезпеченням обороноздатності країни тощо. Без проведення глибоких соціально-економічних реформ, передачі землі в приватну власність тим, хто її обробляє, реалізації ефективної демографічної політики держави демографічна ситуація в Україні буде погіршуватися й надалі. Вирішальну роль у виправленні такого становища може відіграти держава та місцеві громади, сприяючи росту національної свідомості українського народу,

відновлюючи традиційні родинні цінності української нації, матеріально і морально підтримуючи сім'ї, в яких народжується і виховується троє і більше дітей.

Злочинність у своїй основній масі віддзеркалює особливості задоволення тих чи інших потреб людини в межах певного різновиду його предметної діяльності [55, с.90]. Саме тому професор А. И. Долгова визначає злочинність як «соціальне явище, яке полягає у вирішенні частиною населення своїх проблем з винним порушенням кримінально-правової заборони» [52, с.7].

Ми поділяємо висловлені позиції науковців, справді злочинність еволюціонує разом розвитком суспільства. Поряд з таким розвитком, з'являється все більше суспільних відносин, які потребують регулювання кримінальним законом. Саме на цьому фоні, запобігання злочинності набуває особливої ваги.

До набору спеціальних засобів діяльності суб'єктів запобігання насильницьким злочинам І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська включають:

— здійснення постійного соціального контролю за обстановкою у сімейно- подружній сфері і сфері дозвілля шляхом виявлення мотивів криміногенної поведінки, постановки на профілактичний облік конфліктуючих осіб і вироблення конкретних організаційно-управлінських, педагогічних, психологічних, правових засобів їх усунення або послаблення ступеня конфліктного напруження;

— орієнтація правоохоронних органів на превентивну роботу з молоддю;

— ефективне застосування Закону України «Про попередження насильства в сім'ї»;

— обмеження практики застосування такого покарання, як позбавлення волі, і доцільність заміни його альтернативними видами покарань;

— створення електронно-пошукової системи «Насильство» для обліку

злочинів проти особи та централізованої автоматизованої системи обліку прикмет невідомих трупів;

— проведення паспортизації вулиць, майданів, парків, транспортних магістралей та інших місць масового перебування і відпочинку людей у містах, інших населених пунктах з метою виявлення і усунення несприятливих для охорони громадського порядку факторів;

— підвищення рівня уваги до поведінки акцентуєваних осіб і осіб з психічними аномаліями та ін [97, С.98-99].

Реалізація зазначених напрямків роботи, на нашу думку, дала б змогу ефективніше проводити запобігання насильницьким злочинам як у сільській місцевості, так і у містах.

Не останнє місце, серед проблем роботи у сільській місцевості, займає віддаленість окремих населених пунктів від основного місця розташування органів міліції та інших правоохоронних органів. Практично четверта частина (23%) опитаних практичних працівників вказала, що згадана причина виступає найбільш вагомою причиною латентності насильницької злочинності у сільській місцевості (Додаток Б, пит. 21). Для організації роботи в даному напрямку, на нашу думку, необхідне покращення матеріально-технічне оснащення правоохоронних органів, які обслуговують сільську місцевість або розширення штату. З приводу останнього, під час парламентських слухань слушно зазначив экс-Міністр внутрішніх справ України А. В. Могильов: „Назріла потреба наближення міліції до мешканців сільської місцевості. З цією метою опрацьовується питання щодо створення інституту штатних помічників дільничних інспекторів міліції. Такі працівники могли проходити базову підготовку протягом 4-5 місяців в наших учбових закладах, отримувати звання сержанта і нести службу в межах одного населеного пункту. У цьому випадку працівник міліції завжди триматиме руку на пульсі місцевої громади і зможе в разі потреби якнайшвидше прийти на допомогу” [136]. Проте, внаслідок чергових скорочень чисельності штату міліції, цей напрям зазнав лише часткового

розвитку. Також, під час тих же останніх парламентських слухань „Про реформування системи органів Міністерства внутрішніх справ України і впровадження європейських стандартів” 5 жовтня 2011 року була висловлена думка голови Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Швеця В. Д. про те, що можна дозволити населенню обирати місцевих правоохоронців, як наприклад, у Сполучених Штатах Америки обирають шерифів. Але при цьому вони мають керуватися чинним законодавством і підпорядковуватися керівництву МВС. В основу слід покласти існуючий устрій населених пунктів, сільрад, райони, області і так далі. При цьому важливо визначити принципи взаємодії місцевої поліції з місцевою владою, від фінансування до забезпечення самостійності правоохоронців в ухваленні рішень. Комітет впевнений, що такий шлях дозволить зекономити на міліцейських менеджерах та натомість бюджет спрямувати на служби, які щоденно несуть служби по охороні прав і свобод громадян: дільничні, оперативні, патрульні [136].

На нашу думку впровадження такого інституту дало б змогу більш якісно організувати роботу по запобіганню насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості. Оскільки, саме на селі, внаслідок сформованого життєвого устрою людей, місцеві жителі володіють, подекуди, набагато детальнішою інформацією про порушників закону та мають оперативну можливість перешкодити вчиненню насильства чи повідомляти правоохоронні органи.

Звичайно, вирішення цих завдань неможливе без підняття на якісно новий рівень економічного потенціалу села та країни в цілому. Проте у цьому напрямку варто діяти, оскільки через жалюгідний рівень існування, люди частіше вдаються до протиправних дій, а отже щодня гинуть або травмуються люди, ламаються їхні долі.

Результати наших досліджень, дають підстави для певних висновків:

1) запобігання, виявлення і припинення більшості насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості цілком

можливе на ранньому етапі;

2) ефективність діяльності по припиненню насильницьких злочинів у сільській місцевості багато в чому залежить від професіоналізму діяльності спеціальних органів та співробітників;

3) проблема запобігання насильницьким злочинам у сільській місцевості потребує подальшої теоретичної розробки та вдосконалення законодавства, практичного їх впровадження;

4) кримінологічний аспект запобігання насильницьким злочинам у сільській місцевості значно ширший, ніж кримінально-правовий і оперативно-розшуковий аспекти.

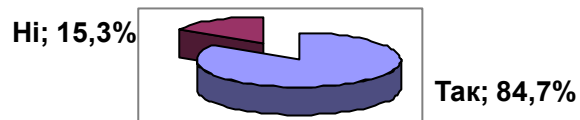
На сьогодні, на нашу думку, у суспільстві назріла практична потреба у створенні єдиного нормативно-правового акта щодо запобігання злочинам. Такий акт мав би включати в себе не лише організацію та порядок запобігання насильницьким злочинам у сільській місцевості, але й охоплювати усі види злочинних проявів та охоплювати усю територію держави. За підтримку створення вказаного документа висловились більшість (61,3 %) опитаних працівників ОВС (Додаток Б, пит. 30). На думку респондентів такий Закон повинен включати такі організаційні компоненти:

- інформаційно-аналітичного забезпечення – 2,3 %;
- прогнозування і програмування профілактичної діяльності (визначення довгострокових та найближчих завдань щодо запобігання злочинам та відповідних об'єктів попереджувального впливу, вибір адекватної стратегії і тактики, розроблення диференційованих заходів, засобів правового та іншого впливу на відповідні об'єкти тощо) – 37 %;
- визначення конкретних виконавчих суб'єктів, структурування та інтегрування їх діяльності – 26,3 %;
- систему обліку результатів запобігання злочинам та контролю нею – 11 %;
- коригування профілактичної діяльності у відповідності до змін криміногенної обстановки – 23 %;

— інше – 0,3 %, серед інших компонентів опитані працівники вказали на необхідність передбачення в такому нормативно-правовому акті алгоритму дій для конкретних суб'єктів запобігання (Додаток Б, пит. 31).

Працівники правоохоронних органів не лише підтримали ідею створення нормативно-правового акту про запобігання злочинам, але й переважна більшість висловили поряд із цим необхідність існування “Концепції державної системи запобігання злочинності в Україні” (Додаток Б, пит.33):

Чи необхідна, на Ваш погляд, "Концепція державної системи запобігання злочинності в Україні"?

Українські кримінологи В. В. Голіна, С. Ю. Лукашевич, М. Г. Колодязний зазначають, що основна ідея Державної програми запобігання злочинності – це орієнтація всього суспільства та держави на необхідність довгострокової, контрольованої, комплексної, скоординованої, владнорішучої стратегії запобігання злочинності. Державна програма повинна бути реальним шляхом до підвищення ефективності практики протидії злочинності, поворотом від оборонного до пошукового, інтенсивно-випереджального реагування на майбутню вірогідну і сучасну існуючу злочинність з урахуванням реальних можливостей і ресурсного забезпечення як у державі в цілому, так і окремих районів, міст, областей, регіонів. Державна програма завдяки своїй директивності, обов'язковості виконання приписів незалежно від кон'юнктури влади координує діяльність суб'єктів запобігання, спрямовує їх зусилля на вирішення найбільш актуальних завдань і підвищує відповідальність. Ось чому, наголошують науковці, Державна програма запобігання злочинності в Україні має прийматись відповідним законом! [30, с.90].

3) Індивідуальне запобігання насильницьким злочинам – один з рівнів реалізації сучасної стратегії боротьби зі злочинністю.

Індивідуальне запобігання насильницьким злочинам вчинюваним у сільській місцевості – різновид запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості щодо конкретної особи. Тобто індивідуальне запобігання становить ту частину запобіжної діяльності, яка здійснюється на стадії, котра передуює виникненню злочинного наміру. Усунення небезпеки потенційного злочину – головне завдання індивідуального запобігання.

До об'єктів індивідуального запобігання насильницьким злочинам в сільській місцевості, ми можемо віднести: поведінку та спосіб життя осіб з високою імовірністю вчинення злочину; соціальні елементи їх особистості, які відображають антисуспільну спрямованість; соціально значущі при формуванні і реалізації останньої деякі психофізичні особливості; несприятливі умови оточуючого такої особи середовища та життєвого укладу селян; інші довготривалі обставини, які створюють причини чи підсилюють умови вчинення суспільно-небезпечних діянь.

В. В. Голіна відзначає, що для визначення кола осіб, які потребують індивідуального запобігання, необхідно мати фактичні, правові та кримінологічні підстави. Фактичні підстави такого запобігання – реальна поведінка особи, в якій закладений потенційний злочин. Антисуспільна поведінка є реальним проявом особи, її головною спрямованістю і домінуючим внутрішнім змістом. Правові підстави – це врегульованість індивідуального запобігання нормами права. Чинне законодавство містить низку правових підстав індивідуального запобігання, але більшість з них має відомчий характер або не достатньо сформовані, про що, ми раніше згадували. Під кримінологічними підставами необхідно розуміти наявність певного рівня кількісно-якісних показників криміногенності особи, що дозволяє виділити з маси відповідної категорії осіб саме тих, від кого з високим ступенем імовірності слід очікувати вчинення злочину [97, с.57].

Висловлені твердження заслуговують на особливу увагу, оскільки поділ кола осіб, які потребують індивідуального запобігання за такими підставами, на нашу думку, є логічно правильним та дозволить максимально

точно виділити з маси людей тих, на кого такі заходи спрямовувати. Індивідуальна профілактика повинна включати в себе діяльність у відношенні конкретних осіб, поведінка яких вступає в конфлікт з правовими нормами.

Відзначимо, що при загальному підході, індивідуальне запобігання насильницьким злочинам можна визначити як застосування загальносоціального та спеціально-кримінологічного запобігання щодо окремої людини з метою запобігти вчиненню нею злочину. При цьому вплив на людину потрібно проводити комплексно, разом із позитивною зміною його сфери діяльності та негативного оточення.

Крім цього на підставі аналізу наукової літератури, можна відзначити, що рівні запобігання злочинам утворюють у сукупності систему, а не випадкове зчеплення самостійних і повністю автономних видів діяльності. Тому цілком реальна ситуація, при якій успіхи індивідуально-профілактичної роботи з конкретними суб'єктами можуть бути досягнуті на тлі застою в сфері спеціально-кримінологічного запобігання, і навпаки, при позитивних результатах загальносоціального та кримінологічного рівня можливий високий відсоток рецидиву правопорушень з боку осіб, вже піддавалися індивідуально-попереджувальному впливу.

Видається правильним, що індивідуальне запобігання насильницьким злочинам повинно бути направленим на досягнення таких цілей, як ліквідація суб'єктивної основи злочинної поведінки, втіленої в особистісних властивостях самої людини, і нейтралізація криміногенної мікросередовища його життєдіяльності. Детально проаналізував мету індивідуального запобігання Г. С. Саркісов. Він виділяє генеральну, загальні та конкретні цілі запобігання. "Змістом генеральної мети індивідуальної профілактики злочинів є корекція поведінки профілактуючих, що забезпечує відповідність індивідуального способу життя способу життя тієї соціальної спільноти, до якої він належить". Генеральна мета конкретизується у спільних цілях, до яких автор відносить ліквідацію криміногенного впливу найближчого

соціального оточення, нейтралізацію конфліктних, проблемних і криміногенних ситуацій. Конкретні цілі індивідуальної профілактики зумовлюються змістом і характером причин індивідуального протиправної поведінки і специфікою суб'єктів профілактики [131, с.32].

В цьому плані, на нашу думку, особливе місце займає, раннє запобігання злочинності. Запобігання насильницьким злочинам у сільській місцевості націлене на передкримінальну особу, що знаходиться на початковому етапі своєї криміналізації. У цей період такі особи можуть скоювати різні правопорушення некримінального характеру, які в цілому утворюють своєрідний вид антигромадської діяльності. Відображенням її на індивідуальному рівні буде незначна негативна спрямованість.

Ми переконані, що дієва система запобігання насильницьким злочинам чи то у сільській місцевості чи у містах, може існувати лише за тих умов коли буде проводитись відповідна робота в основних інститутах суспільства – сім'ях. Правоохоронні органи, хоча і мають обов'язок запобігання злочинам, проте моральне та правосвідоме становлення громадян повинно сформуватися у процесі сімейного виховання.

Не дивно, що навіть працівники ОВС, які обслуговують сільську місцевість, винесли на перше місце за ефективністю засоби сімейного виховання (35 %), друге місце зайняли загальносоціальні засоби – 24,3 %, третє – спеціально-кримінологічні засоби – 21 % та останнє – засоби релігійного виховання – 19,7 % (Додаток Б, пит. 35).

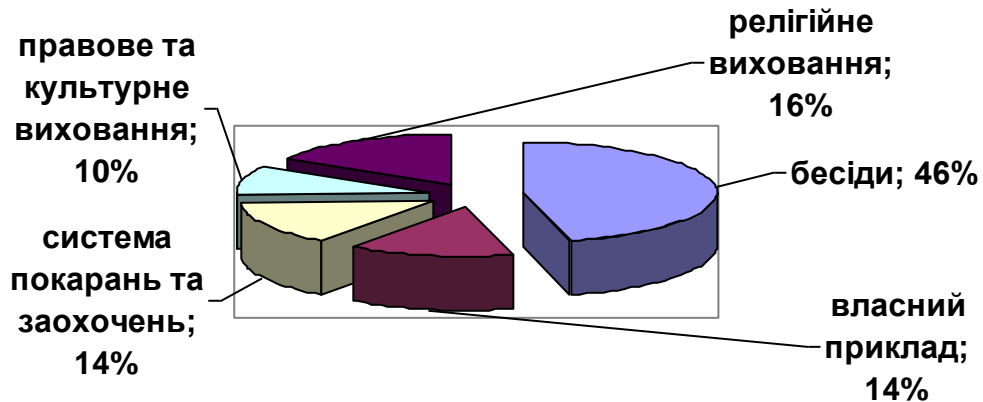
Сільські жителі ще більш високо (44,7 %) оцінили ефективність сімейного виховання в організації запобігання насильницьким злочинам (Додаток А, пит. 43).

Правильно організована робота із недопущення будь-якої протиправної поведінки в сім'ї та високої моральної поваги до цінностей інших людей, дасть змогу знизити не тільки насильницьку злочинність, але й злочинність в цілому. Особливо актуальним є впровадження такої діяльності серед дітей та осіб молодого віку, які легше піддаються впливу. Хоча й заходи спрямовані

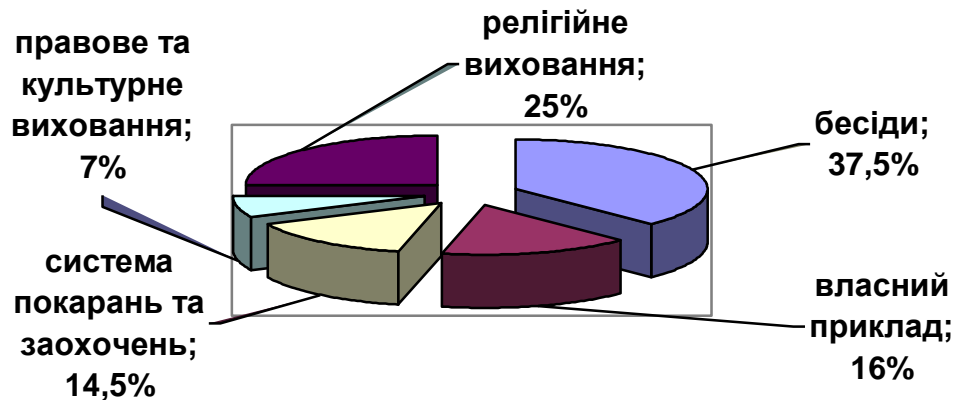
на дорослих осіб інститутом сім'ї чи близького оточення, подекуди приносять набагато дієвіший результат, аніж профілактичні бесіди у правоохоронних органах чи навіть загроза кримінального покарання.

В процесі нашого кримінологічного дослідження, ми виокремили які ж саме засоби профілактики насильницьких дій застосовуються у процесі сімейного виховання. Так, наприклад (Додаток А, пит. 32):

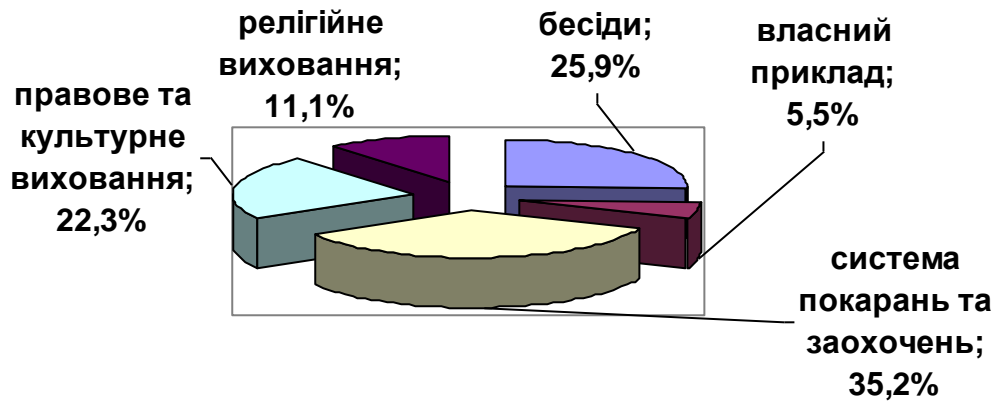
– 83,3 % сільських жителів Львівської області, вказали, вони застосовують наступні засоби профілактики насильницьких дій у своїй сім'ї:

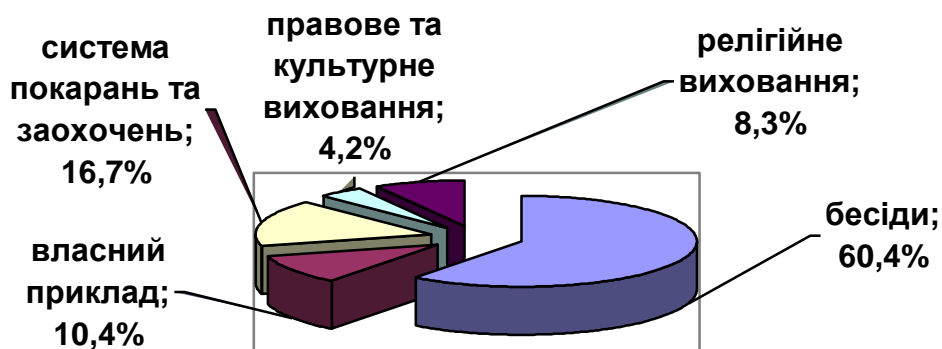
– 93,3 % сільських жителів Тернопільської області, вказали, вони застосовують наступні засоби профілактики насильницьких дій у своїй сім'ї:

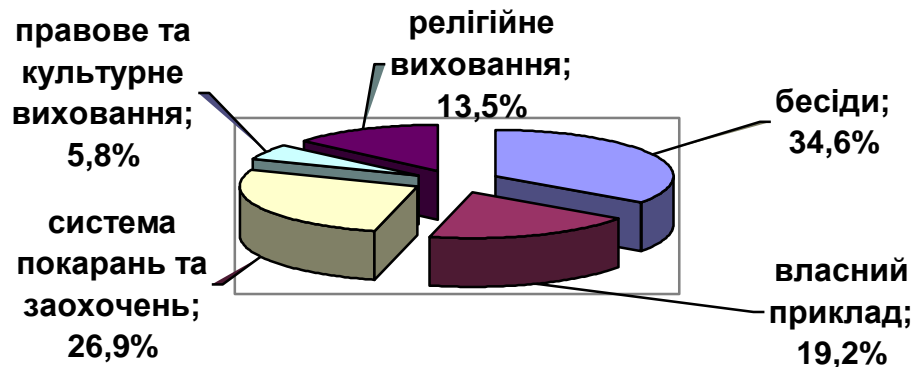
– 90 % сільських жителів Івано-Франківської області, вказали, вони застосовують наступні засоби профілактики насильницьких дій у своїй сім'ї:

– 80 % сільських жителів Закарпатської області, вказали, вони застосовують наступні засоби профілактики насильницьких дій у своїй сім'ї:

– 86,7 % сільських жителів Рівненської області, вказали, вони застосовують наступні засоби профілактики насильницьких дій у своїй сім'ї:

Українські кримінологи до напрямів індивідуального запобігання злочинам відносять: а) заходи переконання, б) заходи соціальної допомоги, в) примус [97, С.56-57].

До суб'єктів індивідуального запобігання насильницьким злочинам ми відносимо: правоохоронні органи (міліція, прокуратура, суд), окремі органи державного та місцевого управління (органи освіти, культури, служби у

справах дітей); громадські організації; місцеві громади та окремих громадян.

Вважаємо, що практичний інтерес буде мати класифікація суб'єктів, побудована щодо окремих видів індивідуального запобігання насильницьким злочинам. Вона буде включати наступні групи:

1. Суб'єктів раннього індивідуального запобігання насильницьким злочинам, до яких відносяться служби і підрозділи МВС (кримінальна міліція у справах дітей, служба дільничних інспекторів міліції); комісії у справах неповнолітніх; служби для неповнолітніх, які потребують соціальної реабілітації, в структурі органів соціального захисту; спеціальні навчально - виховні установи відкритого типу для неповнолітніх, які вчинили правопорушення; центри соціальної реабілітації для осіб, затриманих за бродяжництво та жебракування; секції опорних пунктів правопорядку.

2. Суб'єктів безпосереднього запобігання злочинам, до яких відносяться служби і підрозділи МВС (карний розшук, відділи по боротьбі з незаконним обігом наркотиків, слідчі підрозділи, та ін); органи прокуратури; суд.

3. Суб'єктів пенітенціарного запобігання злочинності, до яких відносяться установи з виконання кримінальних покарань (виправні колонії різного типу); інспекції виправних робіт ОВС; спеціальні установи з виконання примусових заходів виховного характеру, які застосовуються до неповнолітніх.

4. Суб'єктів постпенітенціарного запобігання злочинам, до яких відносяться підрозділи МВС (служба дільничних інспекторів міліції); центри соціальної реабілітації; церква, громадські організації.

Вважаємо, що кожному з названих видів індивідуального запобігання насильницьким злочинам відповідає кінцева мета. Так, раннє запобігання має на меті "зупинити" процес криміналізації особистості в початковій стадії за допомогою надання коригуючого впливу на саму особу і мікросередовище її проживання. Безпосереднє запобігання полягає в тому, щоб не допустити вчинення злочину шляхом нейтралізації або усунення криміногенних

факторів ситуації його здійснення. У разі його скоєння – сприяти формуванню почуття каяття, бажання заглибити заподіяну шкоду та усвідомлення справедливості вироку. Пенітенціарне запобігання спрямовано на зміну сформованого типу особистості у бік мінімізації її негативної спрямованості та розвитку позитивної спрямованості допомогою виконання заходів правового примусу (кримінальне покарання і ін). Постпенітенціарне запобігання має на меті – створити необхідні умови для завершення процесу ресоціалізації криміногенної особистості після припинення заходів правової відповідальності (соціальна адаптація та ін).

3.2 Віктимологічна профілактика як перспективний напрям запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості

На наше переконання, самостійний напрям запобігання насильницькій злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості – це віктимологічна профілактика. Віктимологія як галузь знань про злочинність досліджує закономірності, пов'язані із жертвою злочину. Кримінологічна роль жертви злочину розглядається як криміногенний об'єкт, який у значній кількості випадків вчинення злочинів своєю поведінкою, наприклад, провокуючою, сприяє виконанню і формуванню злочинного рішення та його реалізації або забезпечує досягнення злочинного результату.

На думку А. І. Алексєєва, заходи віктимологічної профілактики можуть бути зведені в дві основні групи. До першої належать заходи, спрямовані на усунення ситуацій, що можуть призвести до заподіяння шкоди (поширення спеціальних пам'яток, повідомлення громадян про типові дії злочинців, про необхідні заходи особистої безпеки, допомога у захисті житла і майна, проведення роз'яснювальних бесід, забезпечення порядку в громадських місцях і т.д.). Другу групу складають заходи впливу на потенційну жертву з тим, щоб відновити або активізувати у ній внутрішні захисні можливості

(бесіди, навчання прийомам самооборони, оповіщення про майбутні ситуаціях, контроль за поведінкою потенційної жертви, орієнтування на підтримку постійною зв'язку з правоохоронними органами та ін.) [5, с.272].

Характер заходів віктимологічної профілактики залежить від того, якими є особливості тих, кому адресовані відповідні заходи, час, місце, способи можливого скоєння злочину, очікувані дії злочинця і т. д.

Варто зауважити, що віддалені за часом від безпосередньо злочинного акту взаємостосунки злочинця і потерпілого можуть подекуди містити не тільки формуючі, а й інші елементи, що в сукупності зумовлюють насильницьке вирішення конфлікту. Серед таких елементів значне кримінологічне навантаження має поведінка жертв насильницьких злочинів, результати дослідження якої можуть бути використані для пояснення того чи іншого насильницького акту.

Про те, що потерпілий часто виконує кримінологічно значущу роль у механізмі злочину, відомо здавна. Про це свідчить аналіз спостережень безлічі ситуацій конкретних злочинів, представлений на сьогодні в узагальненнях, що дозволяють судити про віктимологічні аспекти кримінальних проявів як про звичайне явище. Але це явище і всі його компоненти – особистісні, мотиваційні, ситуаційні, поведінкові – можна та потрібно розглядати як складову скоєння насильницьких злочинів відносно особи загалом.

Аналіз багатьох насильницьких злочинів показав, що дії злочинця, на перший погляд, неспровоковані поведінкою потерпілого, насправді є більшою чи меншою мірою заслугою особи, якій заподіяно шкоду. Очевидно, вже тут виявляється соціальний зв'язок, який має на увазі поведінку жертви, що, своєю чергою усвідомлюється особою, що вчиняє насильство, та орієнтує його на дію.

Віктимологічна профілактика вагомий елемент у комплексному запобіганні насильницькій злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості. Кримінологічне значення має не будь-яка поведінка

жертви злочину, яка зумовлена, наприклад, збігом певних несприятливих для неї обставин у конкретній життєвій ситуації, а більше як така, що сприяє, провокує, зумовлює вчинення злочину. Жертва своїми віктимологічними девіаціями нерідко провокує злочинця на посягання. Це не означає, що за межами кримінології залишаються кримінальні ситуації, де жертвою стають особи з, так би мовити, нейтральною поведінкою. Але наукове і практичне значення має сам процес перетворення людини на жертву злочину, тобто потребує вирішення питання: внаслідок яких негативних явищ об'єктивного і суб'єктивного характеру одні люди на індивідуальному чи іншому рівнях (прошарок, група) стають більш уразливими для злочинних дій, ніж за тих самих умов – інші. Віктимологія як галузь знань про злочинність намагається установити закономірності формування особистості жертви злочину, які описуються в цій науці певними поняттями, зокрема такими, як віктимність, віктимогенні фактори, віктимогенні ситуації, віктимологічне запобігання, віктимізація та ін. Віктимність визначається як можливість і навіть схильність особи стати жертвою злочину в ситуації, коли такі наслідки могли б і не настати, якби жертва виявила достатню обережність, обачність, серйозність в оцінці обставини, що виникла, сміливість, здоровий глузд і водночас не була б легковажною, ризикованою, розпусною, провокаційною, агресивною, конфліктною, небезпечною для самої себе, що стає поштовхом для злочинних зазіхань [99, С. 61-67].

На нашу думку, виокремлення причин та умов за наявності яких конкретна особа стає жертвою злочину, дасть змогу більш ефективно проводити комплексне запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості.

Віктимність розрізняють на індивідуальному і масових рівнях. Віктимність на масовому рівні – це загальна для окремих категорій людей (спільноти) сукупність уроджених і придбаних соціальних, психологічних і біологічних властивостей, які виділяють їх із навколишнього середовища і роблять «привабливою», «зручною» і «вигідною» ціллю для вчинення

злочинів або певних їх видів [164, с.101]. Під віктимологічними факторами слід розуміти соціальні і психологічні чинники, з якими пов'язані виникнення, існування і прояви індивідуальної і масової віктимності [160, с. 14]. Віктимологічна ситуація є не тільки елементом конкретної життєвої ситуації, яка складається під значним впливом певних віктимологічних властивостей жертви, її поведінки, але й частина навколишнього середовища, що сприяє прояву цих віктимних рис особи і викликає або «заохочує» злочинця на вчинення злочину. Віктимізація - це, перш за все, процес надбання або збільшення віктимності на індивідуальному і масовому рівнях. Соціальні та психологічні чинники віктимізації на масовому рівні в Україні визначаються таким узагальнюючим поняттям, як примітивна боротьба за виживання. Серед цих чинників: соціально-економічна криза і пов'язані з нею руйнування людської моралі та викривлення системи духовних цінностей; спад виробництва, масове безробіття, невиплата зарплатні; відверта пропаганда порнографії, кулачного права, жорстокості, всездозволеності; аморальна та неправомірна поведінка потерпілих; зайва довіра до незнайомих «друзів»; дисфункція сім'ї, що веде до безпритульності, бездоглядності, насильства в сім'ї; маргінальність, поширення соціальної патології серед населення, алкоголізація, наркоманізація; панування правового нігілізму в державі, корупція; наявність злочинності як соціального явища припускає процес віктимізації певної частини населення; відставання соціального контролю над злочинністю від тенденцій віктимізації тощо [34, С. 240-256, 35, С.185-193, 16, С. 19-25].

Звичайно в межах дисертаційної роботи важко вплинути на таку загальносоціальну віктимізацію. Проте вказаний стан справ, дає нам підстави стверджувати, що віктимологічне запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості повинно проводитися за тими самими напрямками, що й запобігання злочинності взагалі, а саме: загальносоціальне віктимологічне запобігання; спеціально-віктимологічне запобігання; індивідуальне віктимологічне запобігання.

Для кожного з цих головних напрямів є необхідність розробки спеціальних напрямів та проведення специфічних заходів, які знижують віктимність і віктимізацію населення. До таких спеціальних напрямів і відповідним їм заходам Голіна В. В. відносить:

а) виховно-профілактичний напрям, мета якого – закріплення в масовій свідомості ідеї фізичної недоторканості особи, передбачає роботу серед молоді та учнів шкіл, упровадження програм стримування злочинності та ін.);

б) захисний – напрямку межах якого розробляються і впроваджуються в індивідуальну і масову свідомість людей заходи і засоби захисту й самозахисту, завчасного вжиття заходів, актуалізації поняття самозбереження, самоконтролю, які передбачають обережність, пильність, збереження самовладання при злочинних посяганнях (консультативно-освітні заходи щодо особистої безпеки і охорони власності; навчальні курси або як навчальна дисципліна для школярів, батьків, взагалі громадян; розповсюдження пам'яток типу «Як не стати жертвою злочину», плакатів, буклетів; публікація в ЗМІ нарисів, статей, в яких викладаються поради щодо ухилення від участі стати жертвою злочинів; технічні заходи);

в) організаційно-управлінський напрям передбачає такі заходи, як, наприклад, належна освітленість міст, сіл, територій, дворів, під'їздів; організація сприятливого режиму роботи; захисне обладнання кабін водіїв таксі, устаткування засобів негайного зв'язку населення з міліцією; безпечна архітектура будинків, дошкільних закладів, квартир тощо;

г) обмежувальний – передбачає заходи по виявленню латентних потерпілих, потенційних жертв і запобігання їх ризиковій, легковажній, безтурботній та некритичній поведінці;

г) напрям нормативного врегулювання питань, пов'язаних з віктимізацією: законодавство про допомогу жертвам злочинів, відшкодування шкоди злочинцем тощо;

д) просвітницький – спрямований на підвищення рівня правових та

кримінологічних знань серед різних прошарків населення;

е) подолання віктимного стану – передбачає комплекс спеціальних заходів, спрямованих на усунення провокуючих вчинення злочину факторів (алкогольне або наркотичне сп'яніння, малолітній вік, бездоглядність, конфліктність, можливість заманювання жертви у пастку злочинцем та ін.) [100, С.43-44].

На нашу думку, поєднання вказаних наукових положень та запропонованих напрямків зниження віктимізації населення з практичною роботою як правоохоронних органів, так і соціальних служб, беззаперечно привело б до зниження насильницької злочинності.

Також, віддаємо належне виховно-профілактичному та просвітницькому напрямкам віктимологічного запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості. Ми переконані, що формування у всіх членів суспільства установки про те, що людське життя та здоров'я є найвищою соціальною цінністю, повинно скоротити злочини проти життя та здоров'я особи. До такої роботи слід активно залучати сім'ю, школи та місцеві громади. При чому, ми не пропонуємо проводити таку роботу у формі лекцій, окремих зборів чи інших загальних зібрань, оскільки розуміємо, що практичної реалізації така діяльність майже не отримає. Вважаємо за доцільне зосередити виховно-профілактичні та просвітницькі напрями на місцях. Необхідно донести до людей ідею про необхідність культурного та правового виховання протягом життя. Наприклад, у сім'ях, вже на етапі раннього розвитку дітей прищепляти їм повагу до загальнолюдських цінностей, практично підкріплювати це особистим прикладом. В школах, поряд із підвищенням загального освітнього рівня, паралельно пропагувати, що життя та здоров'я є основним, що є у людини та недопустимо на ці цінності посягати. Місцевим громадам із зневагою та засудженням ставитися до випадків насильницької поведінки чи насильницького вирішення конфліктів як молоді, так і старших, виключити випадки потурання насильницьким діям чи будь-якого іншого їх

виправдання. Також, виключати ворожіть місцевих громад між собою. Недопустимими, у третьому тисячолітті, є факти масового протистояння молоді різних населених пунктів.

В процесі нашого кримінологічного дослідження, під час спілкування з працівниками правоохоронних органів, виявилось, що до сьогодні в деяких селах існують випадки масових розправ, які склалися так би мовити “історично”. Так, згідно з свідченнями місцевих жителів та правоохоронців, час від часу вже біля двадцяти років відбуваються сутички місцевої молоді між собою. За їх словами, це відбувається у наступній формі: у визначений час (переважно вечірні години вихідних днів) до осередку життя (клуб) обраного населеного пункту приїзжає група молодих людей (приблизно від 10 до 30 осіб) кількома транспортними засобами (переважно вантажними), інколи озброєна підручними засобами (палки, знаряддя для обробки землі, ланцюги та ін.). Після прибуття окремі особи провокують конфлікт з місцевою молоддю, яка практично завжди своєю поведінкою сприяє загостренню конфлікту, і відбуваються масові побої. В процесі таких розправ, окрім привезених із собою знарядь, учасники часто використовують каміння, пляшки, елементи дерев’яної огорожі та ін. Окремі учасники зазнають серйозних травм (непоправне знівечення обличчя, переломи та інші каліцтва). В окремих випадках, конфлікт не завершується на місці, а його жертвами стають інші громадяни, особи похилого віку, жінки. Так, під час особистого спілкування з місцевою жителькою, яка проживає поряд з сільським клубом, вона вказала, що замінила свою дерев’яну огорожу на бетонну, оскільки після таких побоїв певна частина її огорожі завжди була зруйнована. Бували випадки коли до неї на подвір’я виривалися та продовжували там свої розправи. На запитання про те чи в таких випадках звертались до правоохоронних органів, вона відповіла: „А що то pomoже, то так в нас все тепер”. Поцікавившись в інших місцевих жителів, які вони бачать причини таких сутичок, вони вказали на те, що молодь не має роботи, інших занять і це є їхнім способом проведення часу. Лякає те, що по

загальному рахунку, така ситуація всіх “влаштовує”. Місцеві жителі, практично не повідомляють правоохоронні органи, вирішують все самотійно або з батьками винуватців, правоохоронні органи, знають про таку ситуацію, але воліють не втручатися, оскільки в окремих випадках не вистарчить й усього особового складу райвідділу МВС для придушення конфлікту. Звичайно, наведені факти не носять системного характеру для сільської місцевості, проте схильність сільських жителів до самотійного вирішення конфліктів насторожує. Дійсно, опитані нами працівники у п’яти областях України підтвердили таку особливість сільських жителів та винесли її на перше місце (33 %) серед причин латентності насильницької злочинності (Додаток Б, пит. 21).

На підставі проведеного дослідження, можемо подати власне визначення віктимологічної профілактики. Віктимологічна профілактика – діяльність суб’єктів запобігання злочинності по недопущенню діянь, з боку можливих жертв злочинів, які б призводили до вчинення суспільно-небезпечних діянь.

Тому вважаємо, що віктимологічна профілактика, відіграє важливу роль у запобіганні злочинності. Часто злочин можна зупинити до його вчинення, за умови знання необхідних правил поведінки. А коли така поведінка здатна врятувати чиєсь життя, то вона набуває особливої ваги. Це діяльність ОВС, інших правоохоронних органів, громадських організацій, соціальних інститутів з виявлення й усунення обставин, формують «винну» поведінку жертви, встановлення людей, які складають групу кримінального ризику, і застосування до них профілактичних та роз’яснювальних заходів. Віктимологічна профілактика може здійснюватися як щодо суспільства в цілому або окремих соціальних груп (наприклад, за допомогою засобів масової інформації), так і конкретних осіб, тобто профілактичні зусилля тут різні за своїми масштабами. При цьому названа профілактика має здійснюватися разом з виявленням осіб, які можуть стати на злочинний шлях, і впливом на них. Важливо підкреслити, що нерідко майбутні жертви

обертаються в тому ж кримінальному колі, що і майбутні злочинці. Ось чому необхідно вивчення кримінальної і суміжних субкультур, соціально-психологічних та інших процесів, які протікають в її рамках.

Отже, впровадження згаданих напрямів запобігання, на нашу думку, дасть змогу кардинально змінити рівень насильницької злочинності у сільській місцевості. Жодна агітаційна робота органів державної чи місцевої влади, правоохоронних органів не сприймається із такою довірою як настанови близьких людей чи місцевих лідерів. Звичайно впровадження таких ідей не є справою одного дня чи навіть року, проте діяти в цьому напрямку необхідно, оскільки залучення громадськості дасть змогу правоохоронним органам вчасно вирішувати нагальні питання та більш ефективно організувати запобіжну діяльність.

Проблеми, які, також, слід першочергово вирішити для підвищення ефективності віктимологічного запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості це:

а) покращення зв'язку між правоохоронними органами та громадянами. Так, все ще біля третини сільських жителів (27,3 %) не мають реальної можливість безперешкодно оперативно зв'язатись з правоохоронними органами (Додаток А, пит. 35);

б) освітлення вулиць. Більшість злочинів, що вчиняються на вулиці, скоюються у вечірній період часу у неосвітлених місцях. Хоча відомо, що в Україні існує надлишок електроенергії у нічний час, біля половини (46,3 %) сільських жителів вказали, що вулиці у їхньому населеному пункті не освітлюються (Додаток А, пит. 34).

Підсумовуючи вважаємо, що наведена система запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості дасть змогу істотно скоротити кримінальне насильство проти життя та здоров'я особи. У сільській місцевості співробітникам міліції простіше проводити запобігання насильницьким злочинам і оперативно-розшукові заходи по вже вчинених кримінальних суспільно-небезпечних діяннях завдяки нечисленності

населення сільських районів і відносно невеликий їх території. Серед множини відносин, що складаються у злочинця з оточуючими, важливе значення мають відносини з працівниками міліції. Практика показує, що більша частина злочинців схильні уникати контактів зі співробітниками органів внутрішніх справ, оперативними працівниками, багато з них намагаються створити про себе хороше враження в очах дільничних інспекторів міліції. З цією метою вони, в ряді випадків, повідомляють їм деякі відомості про осіб, які ведуть антигромадський спосіб життя. Нам вдалося отримати уривчасті відомості про те, що більшість сільських злочинців слабо обізнані про методи та способи оперативно-розшукової діяльності, що дає можливість підвищення ефективності відповідної діяльності уповноваженими правоохоронними органами.

3.3 Координація превентивної діяльності органів МВС з іншими суб'єктами запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості

Розбудова правового громадянського суспільства в Україні і сьогодні залишається пріоритетом. На сучасному етапі державотворення в Україні протидія злочинності є необхідним елементом такої розбудови. Головний напрям цієї протидії – запобігання злочинності, усунення причин та умов, що її детермінують і сприяють її різноманітним проявам. Тим самим створюються реальні передумови поступового ослаблення суспільної небезпечності злочинів та зменшення, врешті-решт, масштабів самої злочинності.

Ми впевнені в тому, що протидія насильницькій злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості являє собою цілеспрямований комплексний процес, що здійснюється державними органами, установами та громадськими організаціями, а також громадськими формуваннями і окремими громадянами. Це є завданням всіх гілок державної влади:

законодавчої, виконавчої, судової. Протидія злочинності базується на нормативно-правових засадах внутрішньої і зовнішньої політики держави, складовою частиною якої є кримінологічна політика, що визначає теоретичні основи, напрями, цілі, методи запобіжного впливу на злочинність.

Координація превентивної діяльності органів МВС з іншими суб'єктами запобігання насильницькій злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості обов'язково повинна включати тісну співпрацю вказаних суб'єктів між собою. Погоджуємося з А. П. Закалюком, що без налагодження чіткої та безперервної взаємодії між суб'єктами запобігання злочинам вести цілеспрямовану, постійну та потужну боротьбу з добре організованою системою, якою є злочинність, в сьогоденні є справою досить складною. Особливо це стосується системи ОВС, які тільки по формі є таким структурним елементом державної машини, так як змістовно цей процес не має належних правових механізмів забезпечення. Для більш ефективної побудови стратегії боротьби зі злочинністю необхідно зробити акцент на тісній та широкій взаємодії ОВС з засобами масової інформації, громадськими організаціями, ввести комплексну програму інформатизації населення, щодо суспільної необхідності нормального розвитку особистості у сім'ї та наявності у неї культурних якостей [62, с.353].

Кого ж можна віднести до суб'єктів запобігання злочинності? На думку В. В. Сташиса, до суб'єктів запобігання злочинності належать усі державні органи, громадські організації та окремі громадяни, які спрямовують свою діяльність на розроблення і реалізацію заходів, пов'язаних із запобіганням, обмеженням, усуненням криміногенних явищ і процесів, що породжують злочини, а також на їх недопущення на різних стадіях злочинної поведінки, у зв'язку з чим мають права, обов'язки і несуть відповідальність [146, с. 375]. Отже, запобігання злочинності передбачає активну діяльність державних органів, громадських організацій та ініціативних громадян щодо усунення причин та умов злочинів.

В закордонних наукових роботах з кримінології зустрічаються також

визначення суб'єктів попередження злочинів як сукупності державних та громадських організацій і громадян [203, с.38] або визначаються неспеціалізовані та спеціалізовані суб'єкти попередження злочинності [206, с.171].

„Суб'єкти запобігання злочинності, – за визначенням Н. В. Щедрина, – це державні органи, службові особи, недержавні організації і громадяни, які здійснюють відповідний вплив на визначений об'єкт з метою запобігання злочинам”. На його думку, одні з них (суб'єкти соціальної профілактики) здійснюють запобігання непримусовими методами, інші (суб'єкти заходів безпеки, компенсації і покарання) – з використанням методів примусу [209, с.30]. Окремі кримінологи визначають у першій групі суб'єкти загальносоціальної профілактики, до яких відносять регіональні та місцеві органи влади і управління, а також громадські формування, які безпосередньо не виконують правоохоронних завдань (міністерства, партії, профспілки, церква та інші), а до другої групи відносять суб'єкти спеціально-кримінологічної профілактики (МВС, прокуратура, суд, приватні і громадські охоронні структури та інші) [101, С.184–185].

Такий розширений перелік суб'єктів запобігання, на нашу думку, сприятиме ефективній превентивній роботі та дасть змогу результативніше вести роботу по зниженню рівня насильницької злочинності як у сільській місцевості так і в цілому.

А. П. Закалюк, відзначає, що суб'єктом діяльності щодо запобігання злочинності та злочинним проявам можуть бути визнані орган, організація, окрема особа, які у цій діяльності виконують хоча б одну з таких функцій щодо заходів запобігання: організація, координація, здійснення або безпосередня причетність до здійснення.

Суб'єктів запобігання злочинності вчений поділяє на декілька груп, зокрема:

а) органи та організації, які керують цією діяльністю, організують її, створюють систему управління нею (органи державної влади та управління,

органи місцевого самоврядування);

б) органи та організації, стосовно яких запобігання злочинності та злочинних проявів віднесено або має бути віднесено до основних завдань і функцій (МВС, СБУ, прокуратура, суд, спеціалізовані громадські організації);

в) органи, установи, організації, функції та повноваження яких не мають цільового спрямування на запобігання злочинності та злочинним проявам, але їхня діяльність посередньо впливає на запобіжні процеси щодо детермінантів злочинності та окремих злочинів (заклади освіти, культури, охорони здоров'я, соціальної допомоги, адміністрація підприємств, установ, організацій тощо) [62, с. 346].

О. М. Бандурка і Л. М. Давиденко розподіляють суб'єктів запобігання злочинності за наступними напрямками:

1) суб'єкти, які визначають основні напрямки, завдання, форми та методи протидії злочинності в країні;

2) суб'єкти, які здійснюють інформаційно-аналітичне забезпечення протидії злочинності;

3) суб'єкти, які виявляють криміногенні фактори і сигналізують про них;

4) суб'єкти, які безпосередньо реалізують заходи щодо реагування на окремі злочини, а також заходи щодо послабленню або нейтралізації криміногенних факторів, зокрема щодо корекції особистісних деформацій та усуненню обставин, що їх сформуливали [13, с.100].

Вказані напрямки за якими здійснено розподіл суб'єктів запобігання злочинності українським кримінологами, на нашу думку, охоплюють практично всі стадії процесу запобігання злочинам. Проте, як нам видається, визначальним у цьому процесі повинна стати взаємодія усіх суб'єктів запобігання між собою.

Напрямки координації діяльності суб'єктів запобігання злочинності дуже різноманітні. Серед них, Лихолоб В. Г. виділяє такі:

- взаємна інформація про стан попередження злочинів, що вчиняються неповнолітніми;
- узгоджене або спільне планування окремих найбільш важливих напрямків попереджувальної діяльності з іншими державними органами і громадськими організаціями;
- здійснення попереджувальних заходів спільними зусиллями;
- спільне внесення пропозицій щодо поліпшення діяльності у цьому напрямку;
- надання допомоги один одному відповідними силами і засобами тощо [117, с. 110-111].

Ми вважаємо, що ефективна координація діяльності суб'єктів запобігання насильницькій злочинності — це запорука результативної боротьби зі злочинністю.

Координація діяльності органів МВС з різними правоохоронними органами, які протидіють насильницькій злочинності у сільській місцевості, надасть змогу отримувати інформацію яка сприятиме підвищенню ефективності запобіжної діяльності. Українські кримінологи відзначають, що до основних напрямів роботи прокуратури належать: 1) кримінологічний аналіз злочинності та участь прокурора на цій підставі в розробці заходів щодо запобігання злочинності; 2) участь у комплексному плануванні та розробці заходів щодо запобігання злочинності, сприяння при складанні планів щодо запобігання злочинності й іншим негативним явищам і процесам, які її породжують; 3) контроль за виконанням правоохоронними органами заходів щодо усунення причин і умов, які сприяли вчиненню конкретного злочину; 4) активізація діяльності громадськості із запобігання злочинності; 5) організація роботи з кримінологічної поінформованості населення про злочинність та правової пропаганди і участь прокурора у зазначених заходах; 6) координація запобіжної діяльності правоохоронних органів, що дозволяє надати їй необхідну цілеспрямованість і результативність, вміло поєднувати їх можливості і ресурси [97, с. 62]. При

поєднанні зусиль у запобіганні насильницьким злочинам у сільській місцевості працівники міліції та прокуратури, матимуть змогу більш злагоджено та ефективно залучати сили і засоби для запобігання вказаній злочинності. А головне – підвищувати результативність такої діяльності. Оскільки, на сьогодні результативність запобіжної діяльності правоохоронних органів у сільській місцевості на вкрай низькому рівні. Так, наприклад, у Львівській області в 2011 році підрозділами міліції попереджено на стадії готування 1 злочин або 0,003 % від загальної кількості вчинених злочинів проти життя і здоров'я у сільській місцевості та 3 злочини на стадії замаху або 0,011 %. Протягом 2007-2010 р.р. ситуація істотно не змінювалась:

Злочин попереджено на стадії:				
	2007	2008	2009	2010
1) готування	1-0,003%	0-0%	2-0,006%	0-0%
2) замаху	4-0,012%	4-0,012%	8-0,025%	9-0,03%

Згідно статистичних даних, працівники органів прокуратури Львівської, Тернопільської, Івано-Франківської, Закарпатської та Рівненської областей за період 2007-2011 р.р. не запобігли жодному злочину проти життя та здоров'я у сільській місцевості на стадії готування чи замаху (Додаток В, п. 12).

Основні напрями запобіжної роботи суду можна визначити так:

- а) виявлення і усунення причин та умов, які сприяли вчиненню злочину;
- б) виховно-профілактична функція;
- в) підвищення запобіжної активності громадян.

Згідно зі ст. 23 КПК України 1960 р. суд при встановленні під час розгляду кримінальної справи причин і умов, які сприяли вчиненню злочину, виносить вмотивовану окрему ухвалу про вжиття заходів щодо їх усунення [96]. Окрема ухвала - це своєрідний захід суду щодо запобігання злочинам, засіб судового реагування на криміногенні явища у суспільному житті або на виняткові позитивні випадки, пов'язані з кримінальною справою (прояв

громадянином високої свідомості, мужності при виконанні громадянського обов'язку щодо припинення або розкриття злочину тощо). Окремі ухвали виносяться судами при виявленні порушень закону і прав громадян, що були допущені при проведенні дізнання або попереднього слідства: причин і умов, що сприяли вчиненню злочину; неправильної поведінки окремих осіб на виробництві чи у побуті; інших обставин, на які вважає необхідним реагувати суд. Окрема ухвала, як і подання слідчого, - це процесуальний документ, який повинен обов'язково виконуватися тими, кому він надсилається. Звідси завдання суду полягає в тому, щоб встановити належний контроль за додержанням керівниками підприємств, установ, організацій, фірм вимог закону, який зобов'язує вжити необхідних заходів щодо усунення означених криміногенних обставин і в місячний строк від дня її одержання повідомити про це суд.

В кримінальному процесуальному кодексі України від 13.04.2012 р. не передбачено можливості винесення вмотивованих рішень про вжиття заходів щодо усунення причин і умов, які сприяли вчиненню злочину [95]. Такі новації, на нашу думку, не сприяють покращенню ефективності запобіжної діяльності суду. Такої думки притримується і Десятник А. А., який пропонує доповнити новий КПК України статтею 96 «Подання сторони обвинувачення по кримінальній справі» 1) Сторона обвинувачення, що встановила наявність причин і умов вчинення кримінального правопорушення, вправі внести до відповідного органу, громадській організації чи службовій особі подання щодо усунення цих обставин [48, С. 247–252].

Ще одним визначальним моментом у діяльності суду, на нашу думку, повинні стати належна кримінально-правова кваліфікація злочинних діянь та відповідне призначення покарання винним особам. Проте, як зазначає спеціаліст у галузі кримінально-правової кваліфікації Т. І. Созанський, законодавчого вирішення це питання досі не отримало, у науці кримінального права також немає чіткого розмежування між одиничними

злочином і сукупністю злочинів, що значно ускладнює кримінально-правову кваліфікацію [174, с. 213]. Ми переконані, що значне місце у запобіганні насильницькій злочинності займає загроза кримінального покарання. Саме тому, індивідуальне та справедливе призначення покарання буде слугувати основою для виправлення вже засуджених осіб, а також буде пересторогою вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами.

Як ми вже раніше зазначали, основний об'єм роботи по запобіганню та розслідуванню насильницьких злочинів у сільській місцевості здійснюють органи внутрішніх справ. Головною складовою частиною органів внутрішніх справ є міліція, у діяльності якої поєднуються адміністративні, оперативно-розшукові, охоронні (на договірних засадах), слідчі та запобіжні заходи боротьби зі злочинністю. Для виконання обов'язків по боротьбі зі злочинністю, а також функцій з її запобіганню структурно у міліції і при ній створені відповідні головні управління, служби і підрозділи: боротьби з організованою злочинністю, карного розшуку, державної служби боротьби з економічною злочинністю, боротьби з незаконним обігом наркотиків, кримінальної міліції у справах дітей, адміністративної служби міліції; державні автоінспекції, державні служби охорони, слідче дізнання, приймальники-розподільники, приймальники-розподільники для неповнолітніх та ін.

Відповідно до отриманих результатів дослідження статистичних даних про насильницьку злочинність проти життя та здоров'я у сільській місцевості, виявилось, що найчастіше виявляють такі злочини дільничні інспектори міліції, за ними ідуть працівники карного розшуку, потім співробітники кримінальної міліції у справах дітей та інші. Так, наприклад за підсумками роботи органів міліції Тернопільської області, у 2011 році 62,7 % злочинів передбачених ст. 115-145 КК України у сільській місцевості було виявлено дільничними інспекторами міліції, 22,3 % – працівниками КР, 7,5 % – співробітниками КМСД, приблизно по одному відсотку припадало на такі структури: ДАІ, штатних дізнавачів, слідчих ОВС, слідчих прокуратури,

прокурорів, ППС, підрозділи БОЗ, ДСО, НДЕКЦ та громадськість. Схожа ситуація спостерігалася у інших областях протягом досліджуваних років (Додаток В, п. 4):

Таблиця 10

Львівська область					
	2007	2008	2009	2010	2011
Злочин виявлено:					
1. ДІМ	221-65%	197-61,9%	198-61,9%	199-64,8%	163-62,4%
2. КР	72-21,1%	72-22,6%	79-24,7%	59-19,2%	57-21,8%
3. КМСД	1-0,3%	4-1,3%	11-3,4%	7-2,3%	7-2,7%
4. інші (ДАІ, штатний дізнавач, слід. ОВС, слід. прокуратури, прокурор, ППС, БОЗ, ДСО, НДЕКЦ, громадськість)	46-13,5%	45-14,2%	32-10%	42-13,7%	34-13%
Івано-Франківська область					
	2007	2008	2009	2010	2011
Злочин виявлено:					
1. ДІМ	91-39,2%	107-49,8%	98-46,9%	106-59,6%	117-62,7%
2. КР	40-17,2%	52-24,2%	46-22%	20-11,2%	18-10,9%
3. КМСД	8-3,4%	16-7,4%	9-4,3%	5-2,8%	4-2,4%
4. інші	26-11,2%	22-10,2%	24-11,5%	17-9,6%	9-5,4%
Закарпатська область					
	2007	2008	2009	2010	2011
Злочин виявлено:					
1. ДІМ	211-64,4%	185-68,5%	179-66,6%	176-63,8%	168-66,9%
2. КР	70-21,3%	58-21,5%	51-19%	52-18,8%	53-21,1%
3. КМСД	16-4,9%	10-3,7%	17-6,3%	20-7,3%	13-5,2%
4. інші	31-9,4%	17-6,3%	22-8,1%	28-10,1%	17-6,8%
Рівненська область					
	2007	2008	2009	2010	2011
Злочин виявлено:					
1. ДІМ	102-44,7%	129-49,8%	94-45,9%	82-51%	84-44,9%
2. КР	76-33,3%	82-31,7%	58-28,3%	51-31,8%	40-21,4%
3. КМСД	7-3%	11-4,2%	11-5,4%	10-6,3%	11-5,9%
4. інші	43-18,9%	37-14,3%	42-20,5%	17-10,6%	52-27,8%

Головні управління МВС, їх структурні і окремі підрозділи координують діяльність, використовуючи властиві їм методи і заходи. Проте їх робота щодо запобігання злочинності має самостійні напрями. Для одних запобігання є супутнім результатом функціональних обов'язків, для других – однією із функцій у межах правоохоронної роботи, для третіх –

функціональна діяльність включає й запобігання.

Міліція громадської безпеки виконує широку і багатогранну роботу щодо запобігання злочинності силами службових нарядів. На цю службу покладено завдання запобігати та припиняти порушення громадського порядку на вулицях та в інших громадських місцях, що досягається різними спеціально-кримінологічними методами і заходами. Наявність регулярних рейдів патрульно-постової служби у найбільш криміногенні населені пункти, особливо у вечірні чи нічні години, створює атмосферу впевненості громадян у своїй безпеці і разом з тим нейтралізує криміногенну ситуацію, справляє стримуючий вплив на криміногенних і віктимогенних осіб, тобто усуває умови, які сприяють або дають привід для вчинення злочину.

Основну роботу щодо запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості сьогодні проводять дільничні інспектори, які: повинні забезпечувати громадський порядок на своїй території, виявляти причини і умови, що сприяють вчиненню злочинів, і вживати заходів щодо їх усунення; здійснювати індивідуальну профілактику стосовно криміногенних осіб; розшукувати злочинців; проводити серед населення кримінологічну поінформованість та правову пропаганду; виявляти «проблемних» підлітків, неблагополучні сім'ї, конфліктні ситуації і сприяють їх нейтралізації і відновленню нормальних стосунків; охороняти права і законні інтереси громадян, підприємств, запобігати насильству в сім'ї тощо. Отже, дільничний інспектор – це низова ланка ОВС по запобіганню насильницьким злочинам за місцем проживання громадян.

Відповідно до розділу III положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України до їхніх основних функцій належить: всебічне, повне й об'єктивне дослідження причин та умов, які призводять до вчинення правопорушень, унесення пропозицій щодо їх усунення, інформування населення з цих питань у своїх виступах як перед жителями адміністративної дільниці, так і через засоби масової інформації [149].

В процесі пошуку шляхів підвищення ефективності запобігання насильницьким злочинам, ми належне віддаємо думці практичних правоохоронців. Опитані працівники правоохоронних органів у досліджуваних областях, які обслуговують сільську місцевість виокремили найбільш істотні умови необхідні для підвищення ефективності запобігання насильницькій злочинності дільничними інспекторами міліції:

1) забезпечення автомобільним транспортом та паливно-мастильними матеріалами – 58,3 %;

2) тісна взаємодія дільничних з соціальними службами, школами, громадськими організаціями з метою запобігання злочинності – 20,3 %;

3) проживання на території обслуговування – 20 %;

4) забезпечення засобами зв'язку – 11 %;

5) проведення дільничними профілактичних бесід у навчальних закладах – 9,3 %;

6) створення в населених пунктах громадських об'єднань охорони порядку – 8,7 %;

7) зменшення робочого навантаження (кількості обслуговуючих, території обслуговування) – 8,3 %;

8) активізація форм і методів наставництва досвідчених дільничних над молодими – 6,3 %;

9) запровадження особливої форми службової підготовки для ДІМ – 0,7 %;

10) створення спеціальних шкіл (курсів), які б готували дільничних інспекторів міліції сільської місцевості по спеціальній програмі – 0 % (Додаток Б, пит. 25).

Отже, проблеми з транспортним та технічним зв'язком, поки що, найбільше перешкоджають сільським правоохоронцям запобігати насильницькій злочинності. Вирішення вказаних перепон дасть змогу тісно взаємодіяти дільничним з соціальними службами, школами, громадськістю з метою запобігання злочинності. Водночас, ідеї створення спеціальних шкіл

(курсів), які б готували дільничних інспекторів міліції сільської місцевості по спеціальній програмі чи запровадження особливої форми службової підготовки для них – не знайшли своєї підтримки.

Раніше, на вирішення згаданих проблем уже направлялися зусилля органів виконавчої влади. Так, згідно з планом заходів щодо активізації участі громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону, громадських помічників дільничних інспекторів міліції в сільській місцевості в забезпеченні правопорядку до III кварталу 2010 року необхідно було: „Забезпечити дільничних інспекторів міліції в сільській місцевості, їх громадських помічників службовими приміщеннями, засобами зв'язку та оргтехнікою” (пункт 4) [140]. Проте, такі заходи практичної реалізації майже не зазнали.

Згодом, після затвердження плану заходів з виконання Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року вказане положення задекларували у ще більш розмитій формі та без зазначення кінцевої дати реалізації заходу: „Сприяти забезпеченню дільничних інспекторів міліції, їх громадських помічників службовими приміщеннями, засобами зв'язку та оргтехнікою” [141].

Ми переконані, що такий стан справ не сприятиме покращенню превентивної роботи дільничних інспекторів міліції. Без реального виконання задекларованих державою цілей, унеможливується бездоганне виконання службових обов'язків суб'єктами запобігання.

Окремо досліджуючи злочинність неповнолітніх, відзначимо, що згідно з результатами нашого кримінологічного дослідження, близько 5 % осіб, які вчинили насильницькі злочини проти життя та здоров'я у сільській місцевості були неповнолітніми. Проте, існують деякі відмінності у структурі вказаної насильницької злочинності в різних областях. Так, наприклад (Додаток В, п. 6):

Таблиця 11

Відносна кількість неповнолітніх у структурі злочинності проти
--

життя та здоров'я у сільській місцевості досліджуваних областей					
	2007	2008	2009	2010	2011
Львівська	3,9%	3,4%	2,9%	3,8%	2,4%
Тернопільська	5,5%	3,3%	1,7%	5%	4,8%
Івано-Франківська	6,3%	8,5%	5,3%	4,9%	6,3%
Закарпатська	5,8%	4%	4,5%	6%	5,3%
Рівненська	3,7%	4,3%	5%	8%	8,6%

Як видно з таблиці, питома вага неповнолітніх злочинців у структурі злочинності проти життя та здоров'я особи, мала певну динаміку. Якщо показники 2007 та 2011 років Тернопільської, Івано-Франківської та Закарпатської областей приблизно однакові, то у Львівській області за цей час зареєстровано зниження злочинності на 40 %, в той час коли у Рівненській області, навпаки, зареєстрували зростання вказаної злочинності на 100 %. Тому, ми вважаємо, що підрозділам КМСД слід постійно приділяти увагу взаємодії з іншими суб'єктами з метою запобігання формуванню антиправової поведінки в неповнолітніх. А. П. Тузов під профілактикою правопорушень, вчинених неповнолітніми, розуміє сукупність заходів, що здійснюються державними органами та громадськими організаціями і мають на меті: 1) оздоровлення умов життя і виховання неповнолітніх, коли ситуація перешкоджає їх належному розвитку; 2) припинення та усунення дії антигромадського впливу на неповнолітніх; 3) вплив на неповнолітніх, які мають відхилення у поведінці, з метою запобігти закріпленню у них антигромадських поглядів та звичок [194, С. 52–55].

Організовуючи протидію дитячій злочинності, на нашу думку, слід особливу увагу приділити проблемі поширення вживання алкоголю та наркотиків серед неповнолітніх. Так, ще у 2005 році під час парламентських слухань про становище молоді в Україні „Сільська молодь: стан, проблеми та шляхи їх вирішення” було відзначено, що за останні роки невпинно зростає зловживання наркотиками, набувають поширення інші негативні прояви. Так, за останні п'ять років кількість осіб, які зловживають наркотиками, у сільській місцевості зросла майже у 2,3 рази (у країні в цілому - в 1,4 раза) і у 2005 році становить 24 159 осіб, серед них 787 - неповнолітні. У минулому

році кожен четвертий підліток, який був доставлений до органів внутрішніх справ за різні види правопорушень і злочинів, – мешканець сільської місцевості [154].

До основних завдань підрозділів КМСД належать: 1) організація та здійснення заходів профілактики з дітьми в навчальних закладах, за місцем проживання з метою запобігання вчиненню ними адміністративних і кримінальних правопорушень; 2) організація та здійснення заходів індивідуальної профілактики з дітьми, що вчинили адміністративні та кримінальні правопорушення, були засуджені до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, звільненими зі спеціальних виховних установ; 3) ужиття заходів щодо недопущення рецидивної злочинності серед дітей; 4) установлення місцезнаходження дітей у разі їх безвісного зникнення; 5) розкриття кримінальних правопорушень, учинених дітьми; 6) виявлення та припинення фактів жорстокого поводження з дітьми, учинення стосовно них насильства, у тому числі батьками, законними представниками та ін.[150].

Законодавче закріплення своєї діяльності підрозділи КМСД після ряду реорганізацій знайшли в травні 2012 року, коли було затверджено Положення про Управління кримінальної міліції у справах дітей Міністерства внутрішніх справ України [148].

Окрім взаємодії між своїми структурними підрозділами ОВС та іншими правоохоронними органами, доцільно співпрацювати з метою запобігання насильницькій злочинності з іншими органами та установами. До таких органів та установ варто віднести: недержавні організації правового спрямування, засоби масової інформації (ЗМІ), освітні установи, служби у справах дітей, релігійні організації тощо. В процесі нейтралізації злочинності, доцільно залучати до роботи усіх, хто може надати необхідну допомогу.

Під час проведення нашого дослідження, працівникам органів МВС, які обслуговують сільську місцевість було поставлено запитання з приводу того, хто, на їхню думку, може надати допомогу у подоланні проблеми

насильницької злочинності? До тих хто найбільше можуть допомогти респонденти віднесли: органи місцевого самоврядування, співробітників соціальних служб, педагогів, представників громадських організацій (Додаток Б, пит.14). Так, наприклад, повідомлення педагогів про систематичні порушення дисципліни чи агресивну поведінку окремих учнів на ранніх етапах, а не тоді, коли ці дії мають ознаки кримінальних, дало б змогу ефективно здійснювати заходи по запобіганню злочинності неповнолітніх. Доцільно, в такому разі, залучати суміжні соціальні служби, наприклад служби у справах дітей та неповнолітніх, органи опіки та піклування, як для роботи з конкретними порушниками, так і в загальному для обміну інформацією.

Проте, як показали результати вказаного дослідження на практиці така взаємодія майже відсутня. Так, більшість опитаних працівників міліції у досліджуваних областях вказали, що протягом останнього року випадків співпраці з метою запобігання насильницькій злочинності не було з представниками: ЗМІ, різних релігійних конфесій, громадських організацій та психологами. Більша частина респондентів зазначили, що мали місце лише поодинокі факти співпраці з медиками та співробітниками соціальних служб (Додаток Б, пит.15).

Варто віддати належне агітаційній роботі ОВС з місцевими жителями. Адже, особливо важлива допомога населення у боротьбі зі злочинністю на селі, де в більшості населених пунктів немає штатних співробітників міліції, а через відсутність постійного зв'язку, необхідної техніки не завжди можливо своєчасне прибуття оперативних груп і навіть дільничного інспектора міліції. Наприклад, можливості включення населення й громадськості в діяльність щодо запобігання насильницькій злочинності значно поліпшуються за умови їхнього широкого інформування й правового навчання. Причому, головним є те, що зусилля в цьому напрямку повинні спрямовуватися ще з ранніх років: у школах та дитячих садках. Справа у тому, що на сьогоднішній день у всіх розвинутих країнах світу робота з

попередження правопорушень та злочинів починається саме з дітей. У зв'язку з цим, спеціальні підрозділи поліції розроблюють чисельні агітаційні матеріали, які розміщують на своїх веб-сайтах, роблячи їх доступними для працівників дитячих садків, шкіл та дітей, а також самостійно використовуючи їх у своїх профілактичних акціях.

Слід констатувати, що в Україні на сьогодні розвиток співробітництва між міліцією та громадянами відбувається спонтанно, без належної організації і системного підходу. Заходи щодо залучення громадськості до правоохоронного процесу відбуваються, як правило, внаслідок будь-яких екстремальних подій. У зв'язку з цим великий інтерес становить практика вироблення, прийняття і реалізації спільних активних дій, яка повинна здійснюватися за певною схемою [137, с. 75]. У своїй основі вона має бути обов'язковою для всіх суб'єктів, що беруть участь у процесі взаємодії. При цьому будь-яка участь громадян у встановленні правопорядку і запобіганні злочинам повинна розглядатися як невід'ємне право кожного на захист життя, здоров'я, власності від злочинних посягань, а також активно підтримуватися і заохочуватися з боку правоохоронних органів та інших органів державної влади.

Одним із головних засобів координації діяльності між органами МВС і населенням є ефективне функціонування громадських формувань, а також вибір оптимальних форм їх роботи. Під останніми слід розуміти «зовнішнє вираження сумісної правоохоронної діяльності працівників органів внутрішніх справ і населення в сфері охорони громадського порядку і боротьби з правопорушеннями» [112, с. 12]. Зазвичай до них відносять наступні: спільне планування заходів щодо охорони громадського порядку і боротьби з правопорушеннями, а також патрулювання, рейди, обходи, огляди; узгодження заходів, що проводяться самостійно; інструктування працівниками органів внутрішніх справ членів громадських формувань; спільний обмін інформацією та аналіз оперативної обстановки; проведення спільних нарад, семінарів і зборів з правоохоронної тематики; спеціальна та

правова підготовка громадян, які бажають виконувати правоохоронні функції тощо [21, с. 120; 10, с. 10].

На наше переконання, загалом усім структурним підрозділам органів МВС, слід активно залучати до запобігання громадян. Хоча і запобігання злочинам залишається пріоритетним завданням правоохоронних органів, проте, ми переконані що залучення громадськості, дасть змогу більш ефективно організувати роботу та вивільнити додаткові ресурси (як людські так і матеріальні) для вирішення інших не менш важливих службових завдань правоохоронців. Правильно налагоджена співпраця з громадськістю в процесі запобігання насильницькій злочинності, стимулюватиме і підвищення довіри громадян до правоохоронних органів. Сьогодні підвищення довіри до правоохоронців є нагальним питанням, яке потребує негайного вирішення. Адже, як ми раніше зазначали, недовіра громадян до правоохоронних органів є основною причиною латентності насильницької злочинності у сільській місцевості (Додаток А, пит. 26).

Проте, вважаємо найбільш результативною, яка дасть змогу якомога ефективніше організувати запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості, взаємодію ОВС з місцевими громадами та окремими громадянами. Для прикладу, таку роботу слід проводити як безпосередньо з конкретними особами, так і через вчителів школи, працівників органів місцевого самоврядування, соціальних служб та ін. Доцільно було б створити умови для повсякденного пропагування ідеї правового суспільства.

Співпраця міліції та громадськості з метою запобігання насильницьким злочинам має глибоку історію. Успішна робота органів внутрішніх справ щодо запобігання насильницьким злочинам залежить насамперед від її організації, тобто діяльність по формуванню системи запобігання злочинності та забезпечення процесу її функціонування. Ця діяльність включає визначення цілей і завдань системи запобігання злочинам, її інформаційно-аналітичне забезпечення, кримінологічне

прогнозування і планування профілактичних заходів, розстановку наявних сил і засобів, забезпечення їх взаємодії, координацію роботи, контроль за виконанням, методичне, кадрове, матеріально-технічне та інше забезпечення.

В Україні передбачений механізм участі громадськості в боротьбі зі злочинністю та забезпеченні правопорядку. Так наприклад, відповідно до статті 1 Закону України „Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону”: «громадяни України мають право створювати в установленому цим Законом порядку громадські об'єднання для участі в охороні громадського порядку ... запобіганні та припиненні адміністративних правопорушень і злочинів, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань...» [155].

Про успіх у діяльності щодо запобігання злочинності за участю громадян свідчать також положення низки документів ООН. Наприклад, учасники спеціальної сесії IV конгресу ООН з боротьби зі злочинністю та поведження з правопорушниками визнали важливість та ефективність залучення громадськості до запобіжної діяльності, особливо на ранніх стадіях цієї роботи. Було відмічено, що для досягнення такої участі уряди держав повинні активно сприяти створенню таких об'єднань та забезпечувати постійну підтримку їх зусиль [213]. Більше того, участь громадськості в запобіганні злочинності визнана однією із прямих стратегій запобігання злочинності VIII конгресом ООН з боротьби зі злочинністю та поведження з правопорушниками. Про успішність запровадження ідеї організації асоціацій громадян із запобігання злочинності (асоціації помічників поліції, комітети із запобігання злочинності та захисту дітей або спільні формування приватної охорони та поліції) свідчить низка доповідей розвинутих країн [212; 211].

Хоча у літературі не завжди окремі громадяни розглядаються як суб'єкти запобігання злочинності, Конституція України, й інші законодавчі акти (кримінальне, кримінальне процесуальне, адміністративне законодавство) містять норми про обов'язок і правомірність дій громадян при

захисті інтересів держави, законних інтересів та прав громадян від злочинних посягань. Для правильного вирішення цього питання слід враховувати три форми соціальної активності громадян у сфері запобігання злочинності: а) участь у діяльності громадських організацій; б) участь у діяльності трудових колективів; в) неформальну реалізацію громадянського обов'язку. Формами останньої можуть бути такі: сприяння усуненню криміногенних явищ і процесів у різних сферах народного господарства, управління та ін.; відвернення та припинення злочинів шляхом своєчасної заяви про відомі факти підготовки до злочинів, а також використання права на необхідну оборону, крайню необхідність, затримання особи, яка вчинила злочин, тощо; моральний обов'язок сприяти попередженню злочинів та рецидиву злочинів з боку засуджених (шефи, наставники, представники релігійних культів, спортсмени та ін.) [97, с.76].

На нашу думку, координація діяльності органів МВС з громадськістю повинна включати такі групи заходів:

- запровадження регулярної поінформованості населення про стан злочинності у їхньому регіоні, причини і умови вчинення насильницьких злочинів, характеризуючі дані про особу злочинців і потерпілих;

- запобіжні заходи та роль населення при їх здійсненні;

- пропагандистські заходи з використанням засобів масової інформації;

- розроблення програм навчання для різних верств населення засобам захисту від насильницьких посягань тощо.

Справді, правова освіченість про реальний криміногенний стан в районі, дала б змогу більш адекватно поводитись громадянам у передкримінальній ситуації. Знання про особу злочинця та потерпілого дозволило б виявляти таких осіб та запобігати вчиненню нових злочинів. В процесі дослідження шляхів запобігання насильницьким злочинам у сільській місцевості, ми поставили місцевим жителям запитання: „Чи потрібні Вам звіти працівників правоохоронних органів про стан боротьби зі

злочинністю?” В результаті 90 % респондентів Львівської області, 86,7 % – Тернопільської області, 93,3 % – Івано-Франківської області, 70 % – Закарпатської області та 81,7 % Рівненської області вказали, що такі звіти їм потрібні (Додаток А, пит. 39).

Нажаль, на практиці, попри виявлене бажання сільських жителів, звіти працівників правоохоронних органів перед громадськістю про стан боротьби зі злочинністю не відбуваються. На це вказали: 93,3 % опитаних у Львівській області, 90 % – в Тернопільській області, 80 % – в Івано-Франківській області, 96,7 % – Закарпатській області та 90 % в Рівненській області (Додаток А, пит. 38).

Ми переконані, що сім'я, деякі громадські організації і об'єднання громадян, добровільні громадські формування для захисту порядку, громадські пункти охорони порядку, фонди, рухи, релігійні та інші організації громадського контролю також виступають суб'єктами запобігання злочинності. Тісний зв'язок міліції з сім'єю, населенням і громадськими організаціями забезпечує ефективність запобіжної практики.

На думку більшості опитаних працівників органів МВС (74 %), які обслуговують сільську місцевість сім'я може запобігти насильницькій злочинності у сільській місцевості (Додаток Б, пит.17). Ми поділяємо цю точку зору і переконані, що виховання та існування особи у благополучному сімейному колі, з відповідною правовою та моральною підготовкою, закладають фундамент найкращої превенції злочинності.

Координацію діяльності міліції з громадськими організаціями та об'єднаннями слід будувати у двохсторонньому зв'язку. Така співпраця буде однаково корисною обом сторонам. З одного боку працівники МВС будуть володіти повнішою інформацією про насильницьку злочинність, а з іншого громадяни зможуть висловити свої побажання щодо удосконалення роботи по запобіганню насильницькій злочинності. Яскравим прикладом такої взаємодії, є створення громадської ради при МВС. Відповідно до положення громадська рада при Міністерстві внутрішніх справ України є постійно

діючим колегіальним виборчим консультативно-дорадчим органом, утвореним з метою забезпечення участі громадян у формуванні та реалізації державної політики. До основних її завдань входить:

- громадський контроль за діяльністю Міністерства внутрішніх справ України як єдиної системи органів, що входять до структури Міністерства внутрішніх справ України і виконують передбачені законом функції, у сферах захисту від протиправних посягань життя, здоров'я, прав і свобод громадян, власності, природного середовища, інтересів суспільства, безпеки дорожнього руху, громадянства, реєстрації фізичних осіб, імміграції та протидії нелегальній міграції тощо;

- налагодження системного діалогу та ефективної взаємодії МВС із громадськістю;

- сприяння врахуванню МВС громадської думки під час формування та реалізації державної політики;

- створення умов для реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами [142].

Дедалі активніше виявляють себе релігійні організації, представники яких проводять виховно-профілактичну роботу серед віруючих, соціально невлаштованих верств населення. Певні профілактичні завдання виконують батьківські ради шкіл, благодійні фонди, деякі приватні організації, соціальні центри тощо. Усі ці суб'єкти в змозі вирішувати завдання запобіжної профілактики, хоча їх призначення соціально є значно ширшим.

Дійсно, церква була і залишається осередком життя селян. На досліджуваній території найбільш поширеною релігією є християнство. Віра в Бога, повага до ближніх та інші духовні цінності, які виховує це вчення, позитивно впливають на зниження насильницької злочинності у сільській місцевості. Такої точки зору притримується і переважна більшість (84 %) опитаних сільських жителів (Додаток А, пит. 22). Звичайно, сьогодні церква відокремлена від держави і будь-яке юридичне оформлення співпраці не є можливим. Проте, для якісного запобігання злочинності не потреби

нормативного регулювання відносин між органами МВС і церквою. Працівникам МВС доцільно залучати усі сили і засоби, які дали б змогу зменшити насильницьку злочинність, в тому числі залучення священнослужителів, навіть у неофіційній формі, позитивно впливатиме на формування правового суспільства. Сільським жителям було поставлене запитання: „Як на Вашу думку впливає релігія та священнослужителі, особисто, на рівень насильницької злочинності у Вашому районі?”. Так, 54,7 % респондентів вказали, що вони впливають позитивно, запобігають вчиненню злочинів, 14,7 % – впливають негативно, є причиною окремих злочинів та 30,6 % – ніяк не впливають (Додаток А, пит. 23). Цікавим є той факт, що працівники правоохоронних органів, які обслуговують сільську місцевість ще більш високо оцінили можливості церкви у запобіганні злочинності. Так, відповідаючи на аналогічне запитання, 71,3 % вказали, що релігія та священнослужителі впливають позитивно, запобігають вчиненню злочинів (Додаток Б, пит. 18).

Також, доцільно координувати свою діяльність з органами місцевого самоврядування. Адже, вони як ніхто інший серед суб'єктів запобігання злочинності наближені до населення. Вони здійснюють організаційно-управлінські функції щодо запобігання злочинності, організують і координують роботу відповідних суб'єктів системи запобігання злочинності, здійснюють їх ресурсне забезпечення, контролюють виконання постанов і рішень вищих органів влади і своїх власних питань запобігання злочинам на підвідомчій території. Основні форми цієї роботи такі: а) видання у межах своєї компетенції нормативних актів з питань запобігання злочинним проявам, організація їх виконання та контролю; б) безпосереднє здійснення запобіжної роботи через відділи виконкому, підвідомчі установи, підприємства, організації, постійні комісії тощо. Особливу роль в організації роботи щодо запобігання злочинам відіграють постійні комісії, такі як: адміністративні, у справах молоді, спостережні та ін.; в) розроблення комплексних планів запобігання злочинам. Комплексне планування

запобігання злочинності – завдання органів місцевого самоврядування, оскільки вони забезпечують ув'язку запобіжних заходів з планами економічного і соціального розвитку території. Відповідно такі працівники часто мають можливість запобігти кримінальному насильству в сім'ї чи іншим злочинам, оскільки більше наближені до громадян. В тих випадках коли вони самотійно не можуть вплинути на конфліктну ситуацію, то мають змогу оперативно її надати працівникам правоохоронних органів з метою запобігання насильницьким злочинам. Саме тому, працівники ОВС найчастіше використовують таку співпрацю серед усіх інших суб'єктів запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості (Додаток Б, пит. 15).

Все вище викладене підкреслює широкі можливості органів міліції по запобіганню та розкриттю насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості. Тому на сучасному етапі розбудови правової держави необхідно на нормативно-правовому рівні визначити такі форми координації діяльності органів МВС, що включають постійну взаємодію виконавців, вияв ініціативи та творчий підхід у вирішенні завдань щодо:

- розробки і прийняття пакету законодавчих актів, спрямованих на посилення боротьби зі злочинністю, координацію зусиль по широкій профілактиці злочинності в цілому, внесення відповідних змін у законодавчі акти, що регулюють кримінально-правові та кримінально-виконавчі відносини;

- вжиття заходів по забезпеченню правової і соціальної захищеності співробітників правоохоронних органів, поліпшення фінансування та технічної оснащеності цих державних структур;

- створення міжвідомчих підрозділів з питань взаємодії в галузі боротьби зі злочинністю та запобігання їй;

- переосмислення на державному рівні критеріїв оцінки якості роботи ОВС;

- визначення кола осіб, які відповідають за проведення спільних

заходів, порядок і термін обміну інформацією, планування спільних дій та ін.

Висновки до розділу 3

1. Серед суб'єктів запобігання злочинності особливе місце належить органам Міністерства внутрішніх справ, які не тільки самі здійснюють спеціальні запобіжні заходи, а й забезпечують проведення таких заходів іншими спеціальними органами та установами, створюють для цієї діяльності сприятливі умови та використовують їх можливості.

2. Система запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості повинна включати:

- Загальносоціальне запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості – це комплекс перспективних соціально-економічних і культурно-виховних заходів, спрямованих на подальший розвиток сільської місцевості та вдосконалення суспільних відносин з метою усунення причин та умов насильницької злочинності.

- Спеціально-кримінологічне запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості – це сукупність заходів боротьби зі насильницькою злочинністю у сільській місцевості, змістом яких є різноманітна робота правоохоронних органів, громадських організацій, сільських громад чи окремих громадян, спрямована на усунення детермінантів, що породжують чи сприяють такій злочинності, а також запобігання вчиненню злочинів на різних стадіях злочинної поведінки.

- Індивідуальне запобігання насильницьким злочинам вчинюваним у сільській місцевості – різновид запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості щодо конкретної особи, поведінка якої вступає в конфлікт з правовими нормами. Індивідуальне запобігання насильницьким злочинам полягає у застосуванні загальносоціальних і спеціально-кримінологічних заходів щодо окремої людини з метою запобігти вчиненню нею злочину.

- Віктимологічну профілактику – діяльність суб'єктів запобігання злочинності по недопущенню діянь, з боку можливих жертв злочинів, які б призводили до вчинення суспільно-небезпечних діянь.

3. Загалом усім структурним підрозділам міліції, слід активно залучати до запобігання громадян. Хоча і запобігання злочинам залишається пріоритетним завданням правоохоронних органів, проте, ми переконані що залучення громадськості, дасть змогу більш ефективно організувати роботу та вивільнити додаткові ресурси (як людські так і матеріальні) для вирішення інших не менш важливих службових завдань правоохоронців. Взаємодію ОВС з місцевими громадами та окремими громадянами слід зосередити як безпосередньо з конкретними особами, так і через вчителів школи, працівників органів місцевого самоврядування, соціальних служб та ін.

4. Обґрунтовано суспільну потребу у створенні єдиного нормативно-правового акта щодо запобігання злочинам. Такий акт мав би включати в себе не лише організацію та порядок запобігання насильницьким злочинам у сільській місцевості, але й охоплювати усі види злочинних проявів та охоплювати усю територію держави. Закон "Про забезпечення правопорядку" повинен включати такі організаційні компоненти: інформаційно-аналітичного забезпечення, прогнозування і програмування профілактичної діяльності (визначення довгострокових та найближчих завдань щодо запобігання злочинам та відповідних об'єктів попереджувального впливу, вибір адекватної стратегії і тактики, розроблення диференційованих заходів, засобів правового та іншого впливу на відповідні об'єкти тощо), визначення конкретних виконавчих суб'єктів, структурування та інтегрування їх діяльності, систему обліку результатів запобігання злочинам та контролю нею, коригування запобіжної діяльності у відповідності до змін криміногенної обстановки, алгоритм дій для конкретних суб'єктів запобігання.

ВИСНОВКИ

Здійснене дослідження дозволило сформулювати основні висновки, які мають наукове та практичне значення:

1. Питома вага насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості переважає відповідні показники міської. В середньому така перевага у загальній структурі злочинності становить майже 100%. Вказані результати досліджень дають нам підстави стверджувати, що боротьба з насильницькими злочинами у сільській місцевості посідає пріоритетне місце.

2. У сільській місцевості серед злочинів проти життя та здоров'я особи найбільш поширене умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 122 КК України). Це суспільно небезпечне діяння охоплює близько половини питомої ваги у вказаній злочинності. Такі дані підтвердились в обраних областях упродовж досліджуваних років.

3. Найбільш суспільно небезпечні насильницькі злочини проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості такі: умисні вбивства та тяжкі тілесні ушкодження, подружні вбивства переважно вчиняються без вираженого мотиву. Для цієї групи характерно те, що насильницька спрямованість особи виникає спонтанно, внаслідок ситуаційних конфліктів чи впливу алкогольних напоїв.

4. Розроблено сучасний кримінологічний портрет насильницького злочинця у сільській місцевості – це чоловік близько 30-ти років, місцевий житель, громадянин України, з середньою чи професійно-технічною освітою, знайомий з жертвою, який зловживає алкогольними напоями, може агресивно реагувати на зауваження чи непорозуміння, не має постійного джерела доходів, не працює, з нестабільним матеріальним становищем.

5. Кримінологічні портрети злочинця та жертви насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості часто збігаються, за винятком того, що жертви характеризуються дещо старшим

віком і більшою кількістю осіб жіночої статі. Жертви насильницьких злочинів у сільській місцевості характеризуються так: вони переважно знайомі або спільно проживали зі своїми кривдниками; більше схильні до самостійного вирішення конфліктів, ніж до звернення по допомогу до правоохоронних органів (33%); більша половина жертв перед злочином вживала спиртні напої (часто зі своїми кривдниками); вчинення стосовно них злочину супроводжувалося провокуючою поведінкою з їхнього боку (21,3%). Зважаючи на значне поширення побутової насильницької злочинності в сільській місцевості, тут частіше, ніж у місті, потерпілі – члени сім'ї злочинця та інші родичі, сусіди, знайомі. В зв'язку з цим у селі більш високий рівень латентної віктимізації порівняно з містом.

6. Основними детермінантами насильницької злочинності проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості є:

– відсутність постійних джерел доходів. Безробіття має довгострокові наслідки економічного, соціального та кримінологічного характеру. Тривало непрацююча людина втрачає здатність і бажання до систематичної старанної праці, самодисципліни та може поповнити ряди криміногенно активних громадян. Саме ж собою безробіття не може слугувати визначальною причиною поширення злочинності. Проте відсутність постійних джерел доходів надає їй (злочинності) більш насильницького характеру;

– алкоголізація, наркотизація, маргінальність населення. Розширення прошарку неадаптованого до законослухняності населення, поширення кримінальних поглядів і субкультури, а з нею – стереотипу міжособистісних стосунків, які засновані на зневажанні особи, насильства і зловживання спиртними напоями, породжують конфліктність, агресивність, часто насильницький спосіб урегулювання конкретних життєвих ситуацій;

– наднормове зображення у засобах масової інформації, на телебаченні культу сили, насильства, що породжує вседозволеність, виправдовує незаконну поведінку у суспільстві.

7. Серед суб'єктів запобігання злочинності особливе місце належить органам Міністерства внутрішніх справ, які не тільки здійснюють спеціальні запобіжні заходи, а й забезпечують їх проведення іншими спеціальними органами та установами, створюють для цієї діяльності сприятливі умови та використовують їх можливості. З метою підвищення якості запобігання злочинам пропонуємо 50% від чисельності штату помічників дільничних райвідділів МВС, які обслуговують сільську місцевість, обирати за поданням місцевих громад. Такі правоохоронці мають керуватися чинним законодавством і підпорядковуватися керівництву РВ (Г)УМВС. В основу слід покласти існуючий адміністративно-територіальний устрій України. Запровадження такого інституту дало б змогу більш якісно організувати роботу із запобігання насильницьким злочинам, вчинюваним у сільській місцевості, оскільки саме у селі внаслідок сформованого життєвого устрою людей місцеві жителі володіють подекуди набагато детальнішою інформацією про порушників закону та мають оперативну можливість перешкодити вчиненню насильства чи повідомляти правоохоронні органи.

8. Для покращення превентивної діяльності органів МВС з іншими суб'єктами запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості необхідно спільно координувати свої зусилля. Загалом усім структурним підрозділам МВС слід активно залучати до запобігання громадян. Хоча і запобігання злочинам залишається пріоритетним завданням правоохоронних органів, однак, ми переконані, що залучення громадськості дасть змогу більш ефективно організувати роботу та вивільнити додаткові ресурси (і людські, і матеріальні) для вирішення інших, не менш важливих, службових завдань правоохоронців. Взаємодію міліції з місцевими громадами та окремими громадянами слід здійснювати і безпосередньо з конкретними особами, і з допомогою учителів школи, працівників органів місцевого самоврядування, соціальних служб та ін. Доцільно було б створити умови для повсякденного пропагування ідеї правового суспільства. Правильно налагоджена співпраця з громадськістю в процесі запобігання насильницькій злочинності

стимулюватиме підвищення рівня довіри громадян до правоохоронних органів. Сьогодні підвищення довіри до правоохоронців – нагальне питання, яке потребує якнайшвидшого вирішення.

9. Проведене дослідження дозволило сформулювати підходи до організації запобігання насильницьким злочинам проти життя та здоров'я особи у сільській місцевості на загальнодержавному рівні та в роботі органів МВС. А саме: на загальнодержавному рівні – покращення соціально-економічного становища українських селян та антиалкогольна пропаганда, у роботі органів МВС – підвищення мобільності працівників, які обслуговують сільську місцевість, вивільнення достатнього часу для проведення превентивних заходів і зміна системи оцінки ефективності роботи практичних підрозділів.

10. З метою підвищення запобіжної функції кримінального закону та належної кваліфікації суспільно небезпечних діянь вважаємо за доцільне доповнити чинний КК України ще однією обставиною, що обтяжує покарання. Ідея такого запровадження така: особа, яка вчиняє злочин насильницьким способом, становить підвищену суспільну небезпеку, оскільки має основною метою спричинення: а) фізичних; б) психічних страждань; в) смерті іншим. Отже, дії таких осіб потребують належної кримінально-правової кваліфікації. До них необхідно застосовувати суворіші покарання, що також сприятиме покращенню запобіжної функції кримінального закону. Отож, пропонуємо внести зміни до п. 10 ч. 1, ст. 67 КК України та викласти пункт 10 у такій редакції: *«вчинення злочину насильницьким способом або з особливою жорстокістю»*.

Також, на нашу думку, доцільно доповнити ст. 67 КК України приміткою для усунення неоднозначного розуміння насильницького способу.

Пропонуємо викласти у такій редакції: *«Примітка: 1. Вчинення злочину насильницьким способом визнається у тому випадку, коли його скоєння супроводжувалося застосуванням насильства»*.

2. Насильство – це умисне суспільно небезпечне діяння з метою завдання фізичних, психічних страждань чи смерті іншій людині».

Висловлюємо сподівання, що наукові пропозиції та рекомендації, сформульовані в дисертації, допоможуть досягти головної мети роботи – мінімізації насильницької злочинності у сільській місцевості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абельцев С. Н. Криминологическое изучение насилия и защита личности от насильственных преступлений: дисс. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / С.Н. Абельцев. – М., 2000. – 353 с.
2. Абельцев С. Н. Личность преступника и проблемы криминального насилия. - М: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 207 с.
3. Абросімова Ю. А. Злочинність неповнолітніх та запобігання їй на регіональному рівні: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Ю.А. Амбросімова. – Л., 2009. – 282 с.
4. Аванесов Г. А. Криминология / Аванесов Г. А. — М., 1984. — 310 с.
5. Алексеев А. И. Криминология. Курс лекций. 4- изд., испр. и доп. - М: Издательство «Щит-М», 2004. - 315 с.
6. Анисимов А. Г. Молодежная корыстно-насильственная преступность: монография / А. Г. Анисимов. — М: Юрлитинформ, 2013. — 168 с.
7. Антонян Ю. М., Бородин С. В. Преступность и психические аномалии. – М.: Наука, 1987. – 208 с.
8. Антонян Ю. М. Особенности преступности в сельской местности и ее предупреждение // Сов. гос-во и право. - 1978. - №8. – С.78-86
9. Антонян. Ю. М. Понятие личности преступника // Теория личности преступника // Под редакцией Г. А . Аванесова. М., 1976. – 298 с.
10. Ануфрієв М. І. Партнерство ОВС з населенням: стратегія, сучасний стан і досвід / М. І. Ануфрієв // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. 2000. - № 2. – С. 7-16.
11. Бабаев М. М. Правонарушения в городе и деревне.- М., 1971 – 278 с.
12. Бандурка А. М. Вандализм / А.М. Бандурка, А.Ф. Зелинский. – Х.: Харьковський університет внутрішніх дел, 1996. – 199 с.

13. Бандурка А. М., Давыденко Л. М. Преступность в Украине: причины и противодействие: Монография, - Харьков: Гос. спец. изд-во «Основа», 2003. – 368 с.
14. Бандурка О. М. Стратегія і тактика протидії злочинності : монографія / О. М. Бандурка, О. М. Литвинов. - Х. : НікаНова, 2012. - 318 с.
15. Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України : підручник / О. М. Бандурка. - Х. : Ун-т внутр. справ, 1998. - 480 с.
16. Барданова Е. В. Что думают преступники о своих жертвах? // Практ. психологія та соц. робота. - 2010. - № 2. - С. 19-25.
17. Бартол К. Психология криминального поведения / К. Бартол. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. – 352 с.
18. Блувштейн Ю. Д. Понятие личности преступника // Советское государство и право.-1979. №8. – 178 с.
19. Борщов Н.А. Социально-философские проблемы информационного насилия: дис. на соискание уч. степени канд. философ. наук: спец. 09.00.11 / Н.А. Борщов. – Саратов, 2004. – 172 с.
20. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Голов. ред. В. Т. Бусел, редактори-лексикографи: В. Т. Бусел, М. Д. Василега-Дерибас, О. В. Дмитрієв, Г. В. Латник, Г. В. Степенко. — К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. — 1728 с.
21. Взаємодія міліції та громадськості в Україні: навч. посіб. / за заг. ред. А. Дж. Бека, О. Н. Ярмиша. -Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2001. - 200 с.
22. Вилкс А. Я. Механизм защиты несовершеннолетних от отрицательного влияния взрослых правонарушителей / Вилкс А. Я. // Проблемы социальной и правовой защиты несовершеннолетних : сб. науч. трудов. — М. : ВНИИ МВД СССР, 1990. – 288 с.
23. Вильсон И. И. Уголовная статистика государственных крестьян по данным за десятилетие 1847-1856 гг. - СПб., 1871. – 136 с.

24. Вісник державних законів і розпоряджень Західної області Української Народної Республіки. — 1919. — Вип.3. — С. 12-18
25. Волженкин Б. В. Непосредственная причина преступления / Б.В. Волженкин // Вопросы изучения преступности и борьбы с нею: сб. матер. III научного семинара по криминологии; под ред. А.Б. Сахарова и др. — М., 1975. — С. 159–175.
26. Гаухман Л.Д. Проблемы уголовно-правовой борьбы с насильственными преступлениями в СССР / Л.Д. Гаухман. — Саратов: Изд-во Саратовского университета, 1981. — 159 с.
27. Гернет М. Н. Избранные произведения. Преступность городская и сельская. - М., 1974. — 639 с.
28. Гернет М. Н. Моральная статистика. Уголовная статистика и статистика самоубийств): Пособие для статистиков и криминалистов. - М., 1934. — 175 с.
29. Герри А. Кримінально-статистичний збірник Франції. — П. 1827. — 187 с.
30. Голіна В. В. Державне програмування і регіональне планування заходів запобігання злочинності в Україні / В. В. Голіна, С. Ю. Лукашевич, М. Г. Колодяжний ; за заг. ред. В. В. Голіни. -Х.: Право, 2012. — 304 с.
31. Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навч. посіб. / В. В. Голіна. - Х. : Нац. юрид. акад. України, 2011. - 120 с.
32. Голіна В.В. Поняття і структура спеціально - криминологічного запобігання злочинності // Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5-ти т. - Т.5: Кримінально-правові науки. Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю в Україні / за заг. ред. В.В. Сташиса. - Х.: Право, 2008. - С. 357 - 400.
33. Голіна В.В. Попередження тяжких насильницьких злочинів проти життя й здоров'я особи: навч. посібник / В.В. Голіна. — Х.: НЮАУ, 1997. — 52 с.
34. Голіна В. В. Соціальні та психологічні чинники віктимізації //

Потерпілий від злочину (міждисциплінарне правове дослідження) / кол. авт.; за заг. ред. Ю.В. Бауліна і В.І.Борисова. - Х.: Кроссруд, 2008. – 364 с. С. 240-256;

35. Голіна В. В. Соціальні та психологічні чинники кримінологічної віктимізації в Україні // Вісн. Акад. прав, наук України. - 2007. - №3 (50). – С. 185-193.

36. Горяинов К. К. Факторы, определяющие криминогенную обстановку в сельской местности // Проблемы преступности в городах и сельской местности и пути совершенствования предупредительной деятельности органов внутренних дел. -М., 1986. – 176 с.

37. Грищук В.К. Методологічні проблеми правової реформи. Концепція розвитку законодавства України / В.К. Грищук // Матеріали науково-практичної конференції. – К., 1996, – С. 51–58.

38. Грищук В. К. Філософсько-правове розуміння правосвідомості : монографія / В. К. Грищук. — Хмельницьк: Хмельницький університет управління і права. – 2012. – 736 с.

39. Гумін О.М. Кримінальна насильницька поведінка проти особи: монографія / О. М. Гумін // Львівський державний університет внутрішніх справ. – Львів: ЛьВДУВС, 2009. – 360 с.

40. Гумін О. М. Кримінальна насильницька поведінка особи: теоретико прикладні аспекти: Автореф. дис. докт. юрид. наук / О. М. Гумін. – Львів, 2011. – 36 с.

41. Гумін О. М. Кримінальна насильницька поведінка особи: теоретико прикладні аспекти: Дис. докт. юрид. наук / О. М. Гумін. – Львів, 2011. – 628 с.

42. Гуров А. И. Профессиональная преступность: прошлое и современность. — М. : Юридическая литература, 1990. — 304 с.

43. Давиденко Л. М., Бандурка А. М. Противодействие преступности: теория, практика, проблемы. — Харьков, 2005. – 302 с.

44. Дагель П.С. Потерпевший в советском уголовном праве / П.С. Дагель // Потерпевший от преступления. – Владивосток, 1974. – С. 17.

45. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка. Современное написание Т.4: Р-Я. 2001. –1145 с.
46. Даньшин. І. М. Усталені форми злочинності : кримінологічний нарис / Даньшин. І. М. — Х. : АНТП, 2002. — 110 с.
47. Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою: Прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 29 листопада 1985 р. // Права людини і професійні стандарти для юристів у документах міжнародних організацій. – Амстердам – Київ, 1996. – С. 159–161.
48. Десятник А. А. Проблема актуальності кримінально-процесуальної профілактики в рамках нового КПК України / А. А. Десятник // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 247–252 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2012-1/12daanku.pdf>
49. Джужа О. М. Кримінологія : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. О. М. Джужи, Є. М. Моїсєєва, В. В. Василевич та ін. — К. : Атіка, 2003. — 400 с.
50. Динаміка чисельності населення України (1700-2009 р.р.) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrmap.org.ua/Statistika_nasel_ukr.htm
51. Долгова А. И. Криминология: Учебник для вузов. - М., 2000. – 380 с.
52. Долгова А. И. Преступность, её организованность и криминальное общество. - М.: Рос. криминолог, ассоц., 2003. – 572 с.
53. Долгова А. И. Теоретические посылки и общая характеристика результатов дящегося криминологического изучения личности // Опыт криминологического изучения личности преступника. - М, 1981. – 321 с.
54. Доповідь Міжнародної організації праці "Глобальні тенденції зайнятості – 2012": Світ стоїть перед проблемою створення 600 млн. нових робочих місць // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ilo.org.ua/Documents/UKR_GET%202012.pdf
55. Дремин В. Н. Преступность как социальная практика:

институциональная теория криминализации общества: моногр. - Одесса: Юрид. лит., 2009. – 618 с.

56. Єдиний державний реєстр судових рішень / Закарпатська область, умисні вбивства, 2012 рік // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

57. Жалинский А.Э. Насильственная преступность и уголовная политика / А.Э. Жалинский // Советское государство и право. – 1991. – № 3.

58. Жалинский А. Е. Предупреждение преступлений в условиях НТР // Совершенствование мер борьбы с преступностью в условиях научно-технической революции / отв. ред. В.Н. Кудрявцев. - М., Наука, 1980. – 296 с.

59. Забрянский Г. И. Актуальные проблемы профилактики преступлений в сельской местности.– Краснодар, 1983. – 80 с.

60. Забрянский Г. И. Криминологические проблемы села Ростов-на-Дону: Северо-Кавказский научный центр высшей школы. 1990. – 189 с.

61. Заварзин А. В. Предупреждение правонарушений на селе. – Воронеж, 1983. – 60 с.

62. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007.; Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. — 424 с.

63. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: У 3 кн. — К: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. Кн. 3: Практична кримінологія. — 320 с.

64. Закалюк А. П. Общественное воздействие и предупреждение правонарушений / А. П. Закалюк. - Киев : Наук. думка, 1975. - 263 с.

65. Зелинский А. Ф. О криминологической классификации преступлений // Проблемы социалистической законности на современном этапе коммунистического строительства. — Харьков, 1978. — С. 210-217.

66. Зелінський А.Ф. Кримінологія: навчальний посібник / А.Ф. Зелінський. – Х.: Рубікон, 2000. – 239 с.

67. Злочинність захлиснула світ / Журнал «Пробудись» 2008 р. //

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.watchtower.org/u/200802/article_01.htm

68. Злочинність в Україні: Стат. Збірник/ Державна служба статистики України / Відповідальний за випуск Калачова І. — Київ, 2011. — 117 с.

69. Игошев К. Е., Семья, дети, школа. / К.Е. Игошев, Г.М. Миньковский / – М.: Юрид. лит., 1989. – 448 с.

70. Игошев К. Е., Шмаров Й. В. Социальные аспекты предупреждения правонарушений (Пробл. социал. контроля) -М: Юрид. лит., 1980. - 176 с.

71. Ильина Л. В. Уголовно-процессуальное значение виктимологии / Л.В. Ильина // Правоведение. – 1975. – № 3. – С. 119.

72. Инструкция волостному милиционеру / Систематический сборник действующих руководящих приказов, циркуляров и инструкций по милиции. М: Изд-во НКВД 1926.

73. Инструкция о порядке назначения и деятельности сельских исполнителей, утвержденная приказом ЦАУ НКВД от 14 мая 1924 г. N103 // Бюллетень НКВД. 1924, N 17.

74. Ичманская И. В. Виктимологическая профилактика насильственных преступлений против личности / И.В. Ичманская. – М., 2002. – 143 с.

75. Иванов Ю. Ф. Кримінологія: Навч. посіб. / Ю. Ф. Иванов., О. М. Джужа. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2006. - 264 с.

76. Інструкція про єдиний облік злочинів / затверджена наказами Генеральної прокуратури, МВС, ДПА, Міністерства оборони, Державної митної служби, Адміністрації державної прикордонної служби, Міністерства з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Державного департаменту з питань виконання покарань, Державної судової адміністрації 25.05.2010р. №21/135/281/240/499/354/367/159/69

77. Йосипів А. О. Загальносоціальна, спеціально-кримінологічна та

індивідуальна профілактика злочинності: правові аспекти // Науковий вісник ЛьвДУВС. Серія юридична 2010. - № 1. – С. 315-324.

78. Карпец И.И. Преступность: иллюзии и реальность. М., 1992, — 432 с.

79. Карпец И. И. Преступность как реальность // Вопросы философии. 1989., №5. С.87.

80. Карпец И. И. Современные проблемы уголовного права и криминологии / Карпец И. И.— М., 1976. – 224 с.

81. Кетле А. Социальная физика. - Т. I-II. - Киев, 1913. – 113 с.

82. Кількість наявного населення за типом поселень (УО) / Державна служба статистики // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://database.ukrcensus.gov.ua/ukrcensus/Dialog/statfile1_c.asp

83. Кількість наявного населення України 1990-2012 роки (станом на 1 січня) / Державна служба статистики // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

84. Клейменов М. П. Изучение и профилактика преступности в сельской местности аппаратами уголовного розыска. — Омск, 1983. – 87 с.

85. Клеймёнов И. М. Сравнительная криминология: монография / И. М. Клеймёнов. - М.: Норма: ИНФРА-М, 2012. – 368 с.

86. Коган В. М. Социальные свойства преступности / В.М. Коган. — М., 1977. – 174 с.

87. Комзюк А. Т. Адміністративний примус в правоохоронній діяльності міліції України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Комзюк Анатолій Трохимович. - Х., 2002. - 408 с.

88. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141

89. Коробейников Б. В. Криминология : учебник / под ред. Б. В. Коробейникова, Н. Ф. Кузнецовой, Г. М. Миньковского. — М. : Юрид. лит., 1988. – 384 с.

90. Косенко С.С. Віктимологічна профілактика статевих злочинів щодо неповнолітніх: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / С.С. Косенко. – К., 2004. – 213 с.

91. Костенко О.М. Проблема сучасної цивілізації (в українському контексті): Монографія. – Черкаси: СУЕМ, 2008. – 112 с.

92. Кригер В. И. Участие общественности в предупреждении преступности в социалистических странах (общие вопросы развития общественной активности) / В. И. Кригер // Участие общественности в борьбе с преступностью в социалистических странах : сб. ст. по материалам V конгресса криминологов соц. стран. - М. : Изд-во всесоюз. ин-та по изучению причин и разработке мер предупреждения преступности, 1980. - С. 5-32.

93. Кримінальний кодекс України / Верховна Рада України / Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81>

94. Кримінальний кодекс України : науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Г. Гавриш та ін. ; [за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. — 3-є вид., переробл. та доповн. — Х. : ТОВ «Одіссей», 2006. — 1184 с.

95. Кримінальний процесуальний кодекс України, Верховна Рада України; Кодекс України, від 13.04.2012 № 4651-VI

96. Кримінально-процесуальний кодекс України: Закон України від 28 грудня 1960 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – № 2. – Ст. 15

97. Криминологія: Загальна та Особлива частини: підручник / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. – 2-ге вид. перероб. і доп. – Х.: Прапор, 2009. – 288 с.

98. Криминологія : Загальна та Особлива частини : підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів [І. М. Даньшин, В. В. Голіна,

О. Г. Кальман, О. В. Лисодєд] ; за ред. проф. І. М. Даньшина. — Х. : Право, 2003. — 352 с.

99. Кримінологічна віктимологія: навч. посіб. / Є. М. Моїсеєв, О. М. Джужа, В. В. Василевич та ін.; за заг. ред. проф. О. М. Джужи. - К.: Атіка, 2006. — 352 с.

100. Криминология : учеб. для вузов / под ред. проф. В. Н. Бурлакова, проф., академика В. П. Сальникова. — СПб. : Санкт-Петербургская академия МВД России, 1998. — 576 с.

101. Криминология: Учебник. Под ред. д.ю.н. В. Н. Бурлакова, д.ю.н. Н. М. Кропачева. — СПб.: Санкт–Петербургский государственный университет, Питер, 2002. — 432 с.

102. Криминология: Учебник / Под ред. проф. Н.Ф. Кузнецовой, проф. В.В. Лунеева. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Волтерс Клувер, 2004. — 640 с.

103. Криминология: Учебник для юридических вузов / Под ред. проф. В. Н. Бурлакова, проф., акад. В. П. Сальникова. - СПб.: Санкт-Петербургская академия МВД России, 1998. - 576 с.

104. Криминология: Учебник для юр. вузов / Под общей ред. проф. А. И. Долговой - М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА. М, 1999. — 784 с.

105. Криминология: Учебник / Под ред. проф. Малкова В. Д. ЗАО Юстицинформ, 2004. - 527 с.

106. Крижна Л. В. Попередження злочинів, що вчинюються у сфері сімейно-побутових відносин: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Л.В. Крижна. – Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2002. – 206 с.

107. Кудрявцев В. Н. О соединительном звене в криминологической теории / Методология и методика прикладных криминологических исследований. - Иркутск, 1982. — С.6.

108. Кудрявцев В. Н. Причины правонарушений. — М.: Наука, 1976. 286 с.

109. Кузнецова Н. Ф. Преступление и преступность / Н. Ф. Кузнецова. — М., 1969. — 232 с.
110. Курс Кримінології. Загальна частина. Підручник: У 2 кн. / О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін.; За заг. ред. Джужа О. М. — К.: Юрінком-Інтер, 2001. — 352 с.
111. Курс кримінології: Особлива частина: підручник / [М. В. Корнієнко, Б. В. Романюк, І. М. Мельник та ін.]; за заг. ред. О. М. Джужа: у 2 кн. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — Кн. 2. — 480 с.
112. Кутушев В. Г. Основные направления и формы взаимодействия городских и районных ОВД с го-сударственными органами, общественными организациями и трудовыми коллективами / В. Г. Кутушев // Управление горрайорганами внутренних дел и линейными органами транспортной милиции : курс лекций / под ред. Гребельского Д. В. М. : РИО Акад. МВД СССР, 1976. — 39 с.
113. Лелеков В. А. Сельская молодежная преступность: проблемы, профилактика.- М., 1997. —116 с.
114. Лисицин Ю. П., Сидоров П. И. Алкоголизм. Медико-социальные аспекты: Руководство для врачей. — М.: Медицина, 1990. — 528 с.
115. Литвак О. М. Злочинність її причини та профілактика / О. М. Литвак. — К. : Україна, 1997. — 167 с.
116. Личность преступника как объект криминологического исследования: Сборник статей.— М, 1996. — 87 с.
117. Лихолоб В. Г. Правовые и нравственные вопросы предупреждения преступности органами внутренних дел.— К., 1992.— 119 с.
118. Лозинський М. Галичина в рр. 1918—1920/М. Лозинський. — Нью-Йорк, 1970. — С. 45-46
119. Ломброзо Чезаре Гениальность и помешательство / Ч. Ломброзо. - М. : Республика, 1995. — 398 с.
120. Лунеев В. В. Курс мировой и российской криминологии : учебник. В 2 т. Т. I. Общая часть / В. В. Лунеев. — М. : Издательство Юрайт,

2011. — 1003 с.

121. Лунеев В.В. Правовое регулирование общественных отношений - важный фактор предупреждения организованной и коррупционной преступности: тез. докл. // Государство и право. - 2001. - № 5. - С.111.

122. Лунев В. В. Преступное поведение: мотивация, прогнозирование, профилактика. М,1980. С. 112-115.

123. Максименко С. Д. Генезис существования личности / С.Д. Максименко – К.: Издательство ООО «КММ», 2006. – 240 с.

124. Моїсєєв Є.М. Проблеми кримінальної віктимології (кримінологічний, психологічний та пенітенціарний аспекти): монографія / Є.М. Моїсєєв, О.М. Джужа. – К.: НТВ Правник – НАВСУ, 1998. – 84 с.

125. Мойсюк О. М. Віктимологічна профілактика порушень безпеки дорожнього руху (ст. 215 КК України): автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / О.М. Мойсюк. – К., 1999. – 18 с.

126. Музичук О. М. Особливості державно-службової діяльності працівників органів внутрішніх справ / О. М. Музичук // Форум права. – 2006. – № 3. – С. 93-98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2006-3/06tomovs.pdf>.

127. Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина: курс лекцій / В.О. Навроцький. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – 771 с.

128. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. — 3 вид., переробл. та доп. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. — К. : Атіка, 2003. — 1056с.

129. Наумов А. В. Российское уголовное право : курс лекций : в 2 т. Т.1. Общая часть. 3-е изд., перераб. и доп. М., 2004. С. 69—70.

130. Никитина А. А. Криминологическая характеристика и предупреждение бытового насилия в отношении несовершеннолетних: дисс. на соискание уч. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 / А.А. Никитина. – Ростов-на-Дону, 2005. – 200 с.

131. Объект индивидуального профилактического воздействия в теории предупреждения преступности / Г. С. Саркисов / Отв-ред. Г. А. Аванесов.—Ер.: Изд-во АН АрмССР, 1985,—169 с.

132. Одинцова М. А. Типы поведения жертвы. Диагностика ролевой виктимности / М. А. Одинцова. — Самара: Издательский Дом «Бахрах-М», 2013. — 160 с.

133. Ожегов С. И. Словарь русского языка : ок. 57 000 слов / под ред. Чл.-корр. АН СССР Н. Ю. Шведовой / С. И. Ожегов. — М. : Рус. яз., 1987. — 750 с.

134. Остроумов С. С. Преступность и ее причины в дореволюционной России. М., Изд-во Моск. ун-та, 1980, 204 с.

135. Панов Н.И. Понятие насильственного преступления по законодательству Украины / Н.И. Панов // Проблемы борьбы з насильницькою злочинністю: збірник матеріалів наук.-практ. конф. (Харків) / [редкол.: В.І. Борисов (гол. редактор) та ін.]. — Харків: ПФ «Книжкове видавництво» «Лествиця Марії», 2001. — С. 5–12.

136. Парламентські слухання „Про реформування системи органів Міністерства внутрішніх справ України і впровадження європейських стандартів” / стенограма від 05.10.2011 р. / Верховна Рада України, [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://static.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/sl0510111.htm

137. Партнерські взаємовідносини між населенням та міліцією : підручник / Бандурка О. М. та ін. - Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. - 352 с.

138. Пахомов Г. А. Организация и функционирование райотделов внутренних дел, обслуживающих сельскую местность. - М., 1983. - 87 с.

139. Піщенко Г. І. Характеристика потерпілих від хуліганства і віктимологічна профілактика / Г. Піщенко // Право України. — 1998. — № 7. — С. 46–49.

140. План заходів щодо активізації участі громадських формувань з

охорони громадського порядку і державного кордону, громадських помічників дільничних інспекторів міліції в сільській місцевості в забезпеченні правопорядку / Розпорядження від 21.07.2010 № 1478-р / Кабінет Міністрів України, Київ, 2010.

141. План заходів з виконання Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року / Розпорядження від 08.08.2012 № 767 / Кабінет Міністрів України, Київ, 2012.

142. Положення про Громадську раду при Міністерстві внутрішніх справ України, схвалено на засіданні Громадської ради при Міністерстві внутрішніх справ України Протокол № 5 від 31 березня 2011 року / МВС, 2011

143. Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, затвердженого наказом Генерального прокурора України від 17.08.2012 №69

144. Полубинский В. И. Правовые основы учения о жертве преступления / В.И. Полубинский. – Владивосток, 1974. – С. 22–28.

145. Постанова КМУ від 19.09.2007 р. № 1158 Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року / зі змінами та доповненнями станом на 19.01.2012, [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-%D0%BF>

146. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Т. 5. Кримінально-правові науки. Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю в Україні / за заг. ред. В. В. Сташиса. - Х. : Право, 2008. - 904 с.

147. Правопорушення 1990-2011 р.р. / Державна служба статистики // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

148. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей / Міністерство внутрішніх справ України / Постанова від 19.12.2012 № 1176.

149. Про затвердження Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України / МВС

України; Наказ, від 11.11.2010 № 550 зі змінами та доповненнями станом на 23.04.2012 р.

150. Про затвердження Положення про Управління кримінальної міліції у справах дітей Міністерства внутрішніх справ України / Міністерство внутрішніх справ України / Постанова від 22.05.2012 № 456.

151. Про міліцію : закон України від 20 груд. 1990 р. № 565-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1991. - № 4. - Ст. 20.

152. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон від 21.05.1997 № 280/97-ВР / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України, 1997, — N 24, — ст.170.

153. Про парламентські слухання на тему: "Освіта в сільській місцевості: кризові тенденції та шляхи їх подолання" 14 березня 2012 року, [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245040418&cat_id=244828973

154. Про Рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні "Сільська молодь: стан, проблеми та шляхи їх вирішення" / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, N 16, ст.145

155. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону / Верховна Рада України; Закон від 22.06.2000 № 1835-Ш // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>

156. Пусторослев П. П. Русское уголовное право. Общая часть / Пусторослев П.П. - Юрьев: Тип. К.: Маттисена, 1912. - Выпуск 1 – 256 с.

157. Рабінович П. М. Соціальна сутність прав людини // Юридичний вісник України. — 2005. — № 14. - С. 12.

158. Ратинов А. Р., Ефремова Г. Х. Правовая психология и преступное поведение. - Красноярск, 1988. – 215 с.

159. Репецкая А. Л. Виновное поведение потерпевшего и принцип справедливости в уголовной политике / А.Л. Репецкая. – М., 1992. – 184 с.

160. Ривман Д. В. Виктимологические факторы и профилактика

преступлений / Д. В. Ривман. – ВПУ МВД СРСР, 1975. – 108 с.

161. Ривман Д. В. Виктимология / Д. В. Ривман, В.С. Устинов. – СПб.: Изд-во Юридический центр Пресс, 2000. – 332 с.

162. Ривман Д. В. Криминальная виктимология / Д. В. Ривман. – СПб.: Питер, 2002. – 304 с.

163. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) за статтю, віковими групами та місцем проживання у 2007-2012 роках / Державна служба статистики // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

164. Российская криминологическая энциклопедия / под общ. ред. проф. А. И. Долговой. - М.: Норма, 2000. – 808 с.- С.101.

165. Ротарь Ю. Д. Криминологическая характеристика и предупреждение преступности в сельской местности. Автореф. дис. канд. юрид. наук. - М., 1983. – 21 с.

166. Рывкина Р. Б. Образ жизни сельского населения. Новосибирск, 1979. – 176 с.

167. Сабиров Р. Д. Уголовно-правовая борьба с насильственными групповыми посягательствами: автореф. дисс. на соискание учёной степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Р.Д. Сабиров. – Свердловск, 1981. – 14 с.

168. Сахаров А. Б. Влияние социальных условий на территориальные различия преступности / Влияние социальных условий на территориальные различия преступности. - М, 1977. – 113 с.

169. Сахаров А. Б. Социальная система предупреждения преступлений / А. Б. Сахаров // Советское государство и право. - 1972. - № 11. - С. 66-72 .

170. Сборник документов по всеобщей истории государства и права. Л., 1977, С. 5—24.

171. Сердюк Л. В. Насилие: криминологическое и уголовно-правовое исследование / Л.В. Сердюк; под ред. С.П. Щербы. – М.: ООО Изд-во «Юрлитинформ», 2002. – 384 с.

172. Синєокий Л.В. Мотивація девіантних форм поведінки особи, що призводить до сексуальних злочинів: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Л.В. Синєокий. – Запоріжжя, 2006. – 254 с.

173. Сколько реально в Украине безработных / Українська правда // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blogs.pravda.com.ua/authors/okhrimenko/503483b217421/>

174. Созанський Т. І. Кваліфікація сукупності злочинів: монографія / Т.І. Созанський. — Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 240 с.

175. Современная преступность. - М., 1926. - Вып. 1 – 126 с.

176. Соколов Д. И. К понятию преступности и ее состояния / Соколов Д. И. // Становление и развитие советского уголовного законодательства : [матер. межвуз. конфер., посвященной 50-летию первого советского уголовного кодекса]. — Волгоград, 1973. — 240 с.

177. Сорокин А. Б. Криминологическая характеристика и предупреждение преступлений в сельской местности: Дис. канд. юрид. наук / А. Б. Сорокин. – Ростов-на-Дону, 2005. – 231 с.

178. «Соціально-економічне становище сучасного українського села» Всеукраїнське дослідження Інституту Горшеніна з 28 березня по 15 квітня 2011 року. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – http://institute.gorshenin.ua/researches/81_Sotsialnoekonomichne_stanovishche_.html

179. Сравнительная преступность: Перевод с французского / Тард Г. М.: Тип. И.Д. Сытина, 1907. – 267 с.

180. Стан та структура злочинності в Україні 2007 рік // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/53966>

181. Стан та структура злочинності в Україні 2008 рік // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/170319>

182. Стан та структура злочинності в Україні 2009 рік // [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: – <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/233004>

183. Стан та структура злочинності в Україні 2010 рік // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/374130>

184. Стан та структура злочинності в Україні 2011 рік // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/717134>

185. Старков О. В. Криминология: Общая, Особенная, Специальная части: Учебник. / О. В. Старков. — СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2012. – 1048 с.

186. Структура постійного населення за статтю, основними віковими групами та типом поселень (УО) / Державна служба статистики // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://database.ukrcensus.gov.ua/ukrcensus/Dialog/statfile1_c.asp

187. Стручков Н. А. Преступность как социальное явление : лекции по криминологии / Стручков Н. А. — Д.: ВПУ МВД СССР, 1979. – 183 с.

188. Судоустрій України: підручник / С. В. Ківалов, Ю. Є. Полянський, М. В. Косюта, В. В. Долежан. — К.: Юрінком Інтер, 2011. — 384 с.

189. Суспільство, Алкоголізм в Україні – хвороба, явище чи мор? // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1139529.html>

190. Сюрпризи ринку праці: 58% усіх вакансій пропонують у Києві // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/~5/0/all/2012/08/21/286085>

191. Тарновский Е. Н. Итоги русской уголовной статистики за 20 лет (1874 - 1894 гг.) / Движение преступности в Европейской России // Сост.: Е. Н. Тарновский. - С.-Пб.: Тип. Правит. Сената, 1899. - 434 с.

192. Тишков С. В. Криминологическая характеристика преступлений,

совершаемых в сельской местности, и их предупреждение органами Внутренних дел : По материалам Южного федерального округа России : автореферат дис. канд. наук / С. В. Тишков. – Москва, 2004. – 25 с.

193. Токарев А. Ф. Основные понятия криминологии / Токарев А. Ф. — М., 1989. — 125 с.

194. Тузов А. П. Актуальні питання ранньої профілактики злочинів неповнолітніх / А. П. Тузов // Радянське право. – 1981. – № 5. – С. 52–55.

195. Туляков В.А. Виктимология (социальные и криминологические проблемы) / В.А. Туляков. – Одесса: Маяк, 2000. – 244 с.

196. Туркевич І. К. Оцінка окремих положень Кримінального кодексу України з позицій кримінолога / Туркевич І. К. // Новий Кримінальний кодекс України : питання застосування і вивчення : [матеріали міжнар. наук.-практ. конфер.]. — К.– Х. : Юрінком Інтер,– 2002. — С. 231–234.

197. Фойницкий И. Я. Факторы преступности. / Северный вестник. - СПб., 1893, № 11 – 143 с.

198. Фролова О. Г. Злочинність і система кримінальних покарань (соціальні, правові та криминологічні проблеми й шляхи їх вирішення за допомогою логіко-математичних методів) : [навч. посіб.] / Фролова О. Г. — К. : АртЕк”, 1997. — 208 с.

199. Фурсов В. Т. К вопросу о типологии (классификации) преступников / Теоретические проблемы учения о личности преступника. – М., 1979. - С.118-125.

200. Хозраткулова І.А. Педагогічні засади виявлення та подолання насилля у підлітковому середовищі: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.05 / І.А. Хозраткулова. – Миколаїв, 2002. – 203 с.

201. Хроника человечества / Харенберг Бодо. - 2-е изд., доп. - М. : Слово, 2000. - 1223 с.

202. Чисельність населення на 1 квітня 2013 року та середня чисельність за січень-березень 2013 року / Державна служба статистики // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/ds/kn/kn_u/kn_arh13.html

203. Чуфаровский Ю. В. Криминология. – М.: "Профобразование", 2002. – 144 с.

204. Шевчук Т. І. Особливості детермінації насильницьких злочинів у сільській місцевості / Т. І. Шевчук // Науковий вісник ЛьвДУВС. Серія юридична 2012. - № 1. – С. 451-459.

205. Шестаков Д. А. Криминология. Учебник для вузов. 2-е изд, перераб. и доп. - СПб.: «Юридический центр Пресс», 2006. – 443 с.

206. Шиханцов Г. Г. Криминология. Учебник для вузов. – М.: ИКД "Зерцало-М", 2001. – 368 с.

207. Шляпочников А. С. и др. Криминология. Исправительно-трудовое право: История юридической науки. М., 1977. С. 11—12.

208. Шпаковский С.Н. Насилие как уголовно-правовая категория / С.Н. Шпаковский // Насилие: криминальные формы проявления. Совершенствование мер борьбы: материалы научно-практической конференции. – Часть 1. – Челябинск, 1999. – С. 30.

209. Щедрин Н. В. Основы общей теории предупреждения преступности: Учебное пособие. – Красноярск: КГУ, 1999. – 56 с.

210. Юрченко О. Ю. Роль віктимної поведінки потерпілих при вчиненні тяжких насильницьких злочинів проти життя та здоров'я особи в Україні: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / О.Ю. Юрченко. – Х., 2004. – 188 с.

211. A/CONF.121/18 : доклад Седьмого конгресса Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями (Милан, Италия, 26 авг. - 6 сент. 1985 г.). - Нью-Йорк : Изд-во ООН, 1985. - 72 с.

212. A/CONF.144/6 : доклад Восьмого конгресса Организации Объединенных Наций по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями (Гавана, Куба, 27 авг. - 7 сент. 1990 г.). - Нью-Йорк : Изд-во ООН, 1990. - 42 с.

213. A/CONF.43/2 : report on 4th United Nations congress on the Prevention of Crime and the treatment of Offenders «Participation of the public in the prevention and control of crime and delinquency» (Kyoto, Japan, 17-26 August, 1970). - NY : United Nations, 1970. - 22 p.

214. The World Society of Victimology / Advancing research, services and awareness for victims // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.worldsocietyofvictimology.org/index.html>

215. Bachman, Ronet. Crime victimization in city, suburban, and rural areas : a national crime victimization survey report / by Ronet Bachman. 1992

216. Gibbs, John J. Crime against persons in urban, suburban, and rural areas : a comparative analysis of victimization rates / by John J. Gibbs. 1979

217. State rankings 2010: a statistical view of America / Kathleen O'Leary Morgan and Scott Morgan, editors. 2010

218. Laub, John H. Juvenile criminal behavior in urban, suburban, and rural areas / by John H. Laub, and Michael J. Hindelang; Criminal Justice Research Center. 1981

Додаток А

Підсумки
анкетування жителів сільської місцевості щодо поширення
насилницької злочинності

№	Перелік питань	Варіанти відповідей	Кількість отриманих відповідей поособно та у відсотках					Загальна кількість отриманих відповідей поособно та у відсотках
			Львівська область	Тернопільська область	Івано- Франківська область	Закарпатська область	Рівненська область	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Ваша стать? 1.1. - жіноча 1.2. - чоловіча		39-65% 21-35%	52-86,7% 8-13,3%	41-68,3% 19-31,7%	28-46,7% 32-53,3%	45-75% 15-25%	205-68,3% 95-31,7%
2.	Ваш вік? 2.1.- менше 15 років 2.2.- 15 – 18 років 2.3.- 19 – 24 роки 2.4.- 25 – 30 років 2.5.- 31 – 40 років 2.6.- 41 – 55 років 2.7.- 56 та більше		0-0% 0-0% 8-13,3% 7-11,7% 10-16,7% 24-40% 11-18,3%	0-0% 7-1,7% 5-8,3% 11-18,3% 27-45% 12-20% 4-6,7%	0-0% 2-3,3% 18-30% 16-26,7% 7-11,7% 13-21,7% 4-6,7%	1-1,7% 0-0% 9-15% 7-11,7% 35-58,3% 7-11,7% 1-1,7%	0-0% 1-1,7% 3-5% 13-21, 7% 26-43,3% 11-18,3% 6-10%	1-0,3% 4-1,3% 43-14,4% 54-18% 105-35% 67-22,3% 26-8,7%
3.	Ваша освіта? 3.1.- не навчався 3.2.- закінчили 9 класів 3.3.- загальна середня освіта (закінчив школу) 3.4.- професійно-технічна освіта (коледж, технікум, ПТУ)		0-0% 0-0% 7-11,7% 27-45%	0-0% 2-3,3% 6-10% 31-51,7%	0-0% 0-0% 4-6,7% 29-48,3%	1-1,7% 0-0% 8-13,3% 32-53,3%	0-0% 0-0% 3-5% 23-38, 3%	1-0,3% 2-0,7% 28-9,3% 142-47,3%

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	3.5.- незакінчена вища 3.6.- вища освіта		4-6,7% 22-36,7%	2-3,3% 19-31,7%	0-0% 27-45%	2-3,3% 17-28,3%	0-0% 34-56,7%	8-2,7% 119-39,7%
4.	Сімейний стан? 4.1.- одружений 4.2.- неодружений 4.3.- був одружений, але фактично не жив(жила) із сім'єю		38-63,3% 22-36,7% 0-0%	51-85% 9-15% 0-0%	47-78,3% 13-21,7% 0-0%	39-65% 21-35% 0-0%	48-80% 11-18,3% 1-1,7%	223-74,3% 76-25,4% 1-0,3%
5.	Місце проживання в сільській місцевості? 5.1.- хутір 5.2.- село 5.3.- селище міського типу 5.4.- районний центр 5.5.- місто районного підпорядкування		0-0% 40-66,7% 9-15% 3-5% 8-13,3%	0-0% 51-85% 5-8,4% 2-3,3% 2-3,3%	1-1,7% 45-75% 0-0% 14-23, 3% 0-0%	2-3,3% 19-81,7% 7-11,7% 2-3,3% 0-0%	0-0% 34-56, 7% 12-20% 10-16,7% 4-6,6%	3-1% 219-73% 33-11% 31-10,3% 14-46,7%
6.	Термін проживання в сільській місцевості: 6.1.- живу з народження 6.2.- до 6 місяців 6.3.- від 6 місяців до 3 років 6.4.- більше 3 років 6.5.- інше		51-85% 1-1,7% 1-1,7% 7-11,6% 0-0%	56-93,3% 0-0% 4-6,7% 0-0% 0-0%	56-93,3% 1-1,7% 0-0% 3-5% 0-0%	58-96,7% 0-0% 0-0% 0-0% 2-3,3%	49-81,7% 2-3,3% 4-6,7% 5-8,3% 0-0%	270-90% 4-1,3% 9-3% 15-5% 2-0,7%
7.	Соціальний стан: 7.1.- робочий 7.2.- службовець 7.3.- працівник державного сільськогосподарського товариства 7.4.- навчаюся 7.5.- підприємець 7.6.- постійно не працював 7.7.- пенсіонер		8-13,3% 36-60% 0-0% 0-0% 0-0% 4-6,7%	2-3,3% 37-61,6% 4-6,7% 1-1,7% 6-10% 0-0% 0-0%	0-0% 39-65% 16-26,7% 2-3,3% 3-5% 0-0% 0-0%	7-11,7% 30-50% 11-18,3% 1-1,7% 2-3,3% 2-3,3% 3-5%	3-5% 55-91,6% 0-0% 1-1,7% 0-0% 0-0% 1-1,7%	20-6,7% 197-65,7% 31-10,3% 5-1,7% 11-3,6% 2-0,7% 8-2,7%

	7.8.- безробітний 7.9.- інше		12-20% 0-0%	9-15% 1-1,7%	0-0% 0-0%	4-6,7% 0-0%	0-0% 0-0%	25-8,3% 1-0,3%
8.	Місце праці? 8.1.- промислове підприємство 8.2.- будівельна організація 8.3.- транспортне підприємство 8.4.- колгосп чи сільськогосподарське товариство 8.5.- приватна організація чи підприємство 8.6.- не працюю 8.7.- інше		5-8,3% 0-0% 0-0% 0-0% 0-0% 12-20% 43-71,7%	12-20% 0-0% 0-0% 4-6,7% 6-10% 9-15% 29-48,3%	0-0% 0-0% 0-0% 16-26,6% 3-5% 0-0% 41-68,3%	0-0% 15-25% 0-0% 11-18,3% 2-3,3% 4-6,7% 28-46,7%	0-0% 0-0% 0-0% 0-0% 0-0% 0-0% 60-100%	17-5,7% 15-5% 0-0% 31-10,3% 11-3,7% 25-8,3% 201-67%
9.	Як часто в середньому, на Вашу думку, у Вас в районі вчиняються насильницькі злочини? 9.1.- щодня 9.2.- кілька разів в тиждень 9.3.- один раз в тиждень 9.4.- один раз на місяць 9.5.- кілька разів на півріччя та рідше 9.6.- в районі насильницькі злочини не вчинюються 9.7.- інше		12-20% 9-15% 24-40% 10-16,6% 4-6,7% 1-1,7% 0-0%	0-0% 4-6,7% 15-25% 5-8,3% 27-45% 9-15% 0-0%	4-6,7% 10-16,6% 13-21,7% 19-31,7% 9-15% 5-8,3% 0-0%	1-1,7% 10-16,6% 4-6,7% 33-55% 10-16,6% 2-3,4% 0-0%	3-5% 13-21,7% 8-13,3% 28-46,7% 5-8,3% 3-5% 0-0%	20-6,7% 46-15,3% 64-21,3% 95-31,7% 55-18,3% 20-6,7% 0-0%
10.	Які види насильницьких злочинів, на Вашу думку, найчастіше скоюються у Вашому районі ? 10.1.- вбивства 10.2.- побої різних ступенів		0-0% 46-76,6%	0-0% 30-50%	0-0% 36-60%	0-0% 24-40%	0-0% 49-48,4%	0-0% 185-61,7%

	10.3.- злочини проти статевої свободи		4-6,7%	2-3,3%	4-6,7%	1-1,7%	0-0%	11-3,7%
	10.4.- грабежі		6-10%	10-16,7%	8-13,3%	12-20%	1-1,7%	37-12,3%
	10.5.- насильницькі злочини в сім'ї		4-6,7%	18-30%	9-15%	13-21,6%	5-8,3%	49-16,3%
	10.6.- інше (вказати)		0-0%	0-0%	3-5%	10-16,7%	5-8,3%	18-6%
11.	В який час доби найчастіше скоюються насильницькі злочини у Вашому районі?							
	11.1.- 6 – 9 год		2-3,3%	0-0%	1-1,7%	4-6,7%	0-0%	7-2,3%
	11.2.- 9 – 18 год		5-8,3%	10-16,7%	16-26,7%	14-23,3%	11-18,3%	56-18,7%
	11.3.- 18 – 21 год		5-8,3%	24-40%	22-36,6%	29-48,3%	15-25%	95-31,7%
	11.4.- 21-23 год		31-51,7%	15-25%	3-5%	8-13,3%	27-45%	84-28%
	11.5.- 23- 02 год		14-23,4%	9-15%	15-25%	4-6,7%	6-10%	48-16%
	11.6.- 02 – 06 год		3-5%	2-3,3%	3-5%	1-1,7%	1-1,7%	10-3,3%
12.	В яких місцях переважно вчиняються насильницькі злочини у Вашому населеному пункті?							
	12.1.- вдома		22-36,7%	31-51,7%	19-31,7%	20-33,3%	13-21,7%	105-35%
	12.2.- на вулиці		26-43,3%	15-25%	21-35%	16-26,7%	34-56,7%	112-37,3%
	12.3.- у громадських місцях		9-15%	11-18,3%	12-20%	10-16,7%	8-13,3%	50-16,7%
	12.4.- на приватних територіях		2-3,3%	0-0%	6-10%	13-21,6%	3-5%	24-8%
	12.5.- на роботі		1-1,7%	3-5%	2-3,3%	0-0%	2-3,3%	8-2,7%
	12.6.- інше		0-0%	0-0%	0-0%	1-1,7%	0-0%	1-0,3%
13.	Як, на Вашу думку, найближчим часом буде змінюватися динаміка насильницької злочинності в сільській місцевості?							
	13.1.- кількість злочинів буде збільшуватись		36-60%	20-33,3%	41-68,4%	38-63,3%	43-71,7%	178-59,3%
	13.2.- кількість злочинів буде зменшуватись		15-25%	31-51,7%	8-13,3%	4-6,7%	7-11,7%	65-21,7%

	13.3.- кількість злочинів залишиться без змін		9-15%	9-15%	11-18,3%	18-30%	10-16,6%	57-19%
14.	Які з перелічених факторів, на Вашу думку, найбільше впливають на збільшення насильницької злочинності у Вашому районі?							
	14.1.- відсутність стійких моральних переконань		4-6,7%	7-11,7%	2-3,3%	5-8,3%	3-5%	21-7%
	14.2.- відсутність постійних джерел доходів		21-35%	19-31,7%	11-18,3%	15-25%	17-28,3%	83-27,7%
	14.3.- зниження довіри громадян до органів влади		2-3,3%	1-1,7%	2-3,3%	0-0%	1-1,7%	6-2%
	14.4.- алкоголізація населення		19-33,7%	27-45%	25-41,7%	17-28, 3%	14-23,3%	102-34%
	14.5.- наркотизація неповнолітніх та молоді		10-16,7%	6-10%	8-13,3%	5-8,3%	6-10%	35-11,7%
	14.6.- неповні сім'ї, в тому числі у зв'язку із міграцію на заробітки за кордон		4-6,7%	9-15%	8-13,3%	5-8,3%	8-13,3%	34-11,3%
	14.7.- різке майнове розшарування суспільства		6-10%	5-8,3%	2-3,3%	7-11,7%	5-8,3%	25-8,3%
	14.8.- вплив (негативний) засобів масової інформації		8-13,3%	12-20%	6-10%	2-3,3%	11-18,3%	39-13%
	14.9.- збільшення кількості безпритульних		1-1,7%	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%	1-0,3%
	14.10.- зниження участі населення в суспільному житті, в тому числі в протидії злочинності		2-3,3%	5-8,3%	3-5%	0-0%	2-3,3%	12-4%
	14.11.- великий відсоток безробітних		22-36,7%	27-45%	19-31,7%	30-50%	17-28,3%	115-38,3%

15.	<p>Назвіть найбільш вагомі фактори, що впливають на погіршення криміногенної обстановки у Вашому районі?</p> <p>15.1.- близькість району до промислового центру 15.2.- соціально-економічні 15.3.- концентрація раніше судимих осіб 15.4.- наявність місць масового відпочинку, рибальства, мисливства 15.5.- добова міграція робочої сили району в промислові центри 15.6.- інше</p>	6-10%	2-3,3%	3-5%	1-1,7%	4-6,7%	16-5,3%
16.	<p>Оцініть, який на Вашу думку, рівень безробіття у Вашому населеному пункті?</p> <p>16.1.- менше 10 % 16.2.- 10 – 20 % 16.3.- 21 – 40 % 16.4.- 41 – 50 % 16.5.- 51 – 70 % 16.6.- більше 70 %</p>	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%
17.	<p>Як, Ви вважаєте, рівень безробіття населення впливає на насильницьку злочинність у сільській місцевості?</p> <p>17.1.- чим більший рівень безробіття, тим більший рівень злочинності 17.2.- чим більший рівень безробіття, тим менший рівень</p>	55-91,7%	58-96,7%	54-90%	55-91,7%	57-95%	279-93%
		1-1,7%	0-0%	1-1,7%	2-3,3%	0-0%	4-1,3%

	злочинності 17.3.- рівень безробіття не впливає на стан злочинності		4-6,6%	2-3,3%	5-8,3%	3-5%	3-5%	17-5,7%
18.	Чи достатню роль, на Вашу думку, у забезпеченні громадського порядку та безпечної криміногенної обстановки у Вашому районі відіграють:							
	18.1.- сім'я	ТАК НІ	47-78,3% 13-21,7%	60-100% 0-0%	54-90% 6-10%	44-73,3% 16-26,7%	51-85% 9-15%	256-85,3% 44-14,7%
	18.2.- релігійні організації	ТАК НІ	38-63,3% 22-36,7%	46-76,7% 14-23,3%	39-65% 21-35%	50-83,3% 10-16,7%	48-80% 12-20%	221-73,7% 79-26,3%
	18.3.- школа	ТАК НІ	15-25% 45-75%	12-20% 48-80%	19-34,7% 41-68,3%	24-40% 36-60%	18-30% 42-70%	88-29,3% 212-70,7%
	18.4.- представники правоохоронних органів (суду, прокуратури, СБУ, міліції)	ТАК НІ	21-35% 39-65%	34-56,7% 26-43,3%	32-53,3% 28-46,7м	24-40% 36-60%	20-33,3% 40-66,6%	131-43,7 169-56,3
	18.5.- представники громадських організацій	ТАК НІ	14-23,3% 46-76,7%	18-30% 42-70%	9-15% 51-85%	20-33,3% 40-66,6%	21-35% 39-65%	82-27,3% 218-72,7%
19.	Чи існують та чи здійснюють свою діяльність у Вашому населеному пункті культурно – розвиваючі заклади, такі як: бібліотеки, клуби, гуртки, тощо?	ТАК НІ	33-55% 27-45%	48-80% 12-20%	37-61,7% 23-38,3%	17-28,3% 43-71,7%	21-35% 39-65%	156-52% 144-48%
20.	Як часто, особисто Ви у своєму районі відвідували культурні заклади за останні три роки?							
	20.1.- жодного разу		12-20%	8-13,3%	10-16,7%	9-15%	18-30%	57-19%
	20.2.- раз чи два		9-15%	18-30%	14-23,3%	17-28,3%	23-38,3%	81-27%
	20.3.- раз у півроку		35-58,3%	27-45%	27-45%	23-38,3%	16-26,7%	128-42, %
	20.4.- практично щомісяця		4-6,7%	7-11,7%	9-15%	11-18,4%	3-5%	34-11,3%

21.	Чи згодні Ви, що засоби масової інформації демонструючи сцени насильства, сприяють збільшенню насильницької злочинності у сільській місцевості? 21.1.- телебачення 21.2.- радіо 21.3.- друковані засоби 21.4.- інтернет ЗМІ	ТАК НІ ТАК НІ ТАК НІ ТАК НІ	54-90% 6-10% 32-53,3% 38-46,7% 19-31,7% 41-68,3% 35-58,3% 25-41,7%	59-98,3% 1-1,7% 41-68,3% 19-31,7% 26-43,3% 34-56,7% 40-66,7% 20-33,3%	55-91,7% 5-8,3% 49-81,7% 11-18,3% 37-61,7% 23-38,3% 36-60% 24-40м	49-81,7% 11-18,3% 33-55% 27-45% 39-65% 21-35% 34-56,7% 26-43,3%	57-95% 3-5% 36-60% 24-40% 42-70% 18-30% 38-63,3% 22-36,7%	274-91,3% 26-8,7% 191-63,7% 109-36,3% 163-54,3% 137-45,7% 183-61% 117-39%
22.	Чи згодні з твердженням, що: 22.1.- релігія може запобігти насильницькій злочинності у сільській місцевості 22.2.- сім'я може запобігти насильницькій злочинності у сільській місцевості 22.3.- засоби масової інформації можуть запобігти насильницькій злочинності у сільській місцевості 22.4.- профілактична робота ОВС може запобігти насильницькій злочинності у сільській місцевості	ТАК НІ ТАК НІ ТАК НІ ТАК НІ	49-81,7% 11-18,3% 57-95% 3-5% 18-30% 42-70% 31-51,7% 29-48,3%	56-93,3% 4-6,7% 60-100% 0-0% 24-40% 36-60% 30-50% 30-50%	52-86,7% 8-13% 55-91,7% 5-8,3% 34-56,7% 26-43,3% 19-31,7% 41-68,3%	54-90% 6-10% 56-93, 3% 4-6,7% 22-36,7% 38-63,3% 46-76,7% 14-23,3%	41-68,3% 19-31,7% 50-83,3% 10-16,7% 28-46,7% 32-53,3% 38-63,3% 22-36,7%	252-84% 48-16% 278-92,7% 22-7,3% 126-42% 174-58% 164-54,7% 136-45,3%
23.	Як на Вашу думку впливає релігія та священнослужителі, особисто, на рівень насильницької злочинності у							

	Вашому районі? 23.1.- впливають позитивно, запобігають вчиненню злочинів 23.2.- впливають негативно, є причиною окремих злочинів 23.3.- ніяк не впливають		28-48,3%	48-80%	38-63,4%	33-55%	16-26,7%	164-54,7%
			12-20%	4-6,7%	8-13,3%	5-8,3%	15-25%	44-14,7%
			19-31,7%	8-13,3%	14-23,3%	22-36,7%	29-48,3%	92-30,6%
24.	Вкажіть, які ви знаєте недержавні громадські організації у Вашому районі, які займаються проблемами насильницької злочинності у сільській місцевості			Церква				
25.	На Вашу думку, яка частка насильницьких злочинів, що вчиняється у населеному пункті реєструється в правоохоронних органах? 25.1.- правоохоронні органи практично не повідомляються про вчинення насильницьких злочинів 25.2.- до 5 % 25.3.- 5 – 9 % 25.4.- 10 – 29 % 25.5.- 30 – 49 % 25.6.- 50 – 69 % 25.7.- 70 – 89 % 25.8.- 90 – 99 % 25.9.- всі злочини реєструються		4-6,7%	6-10%	5-8,3%	10-16,7%	0-0%	25-8,3%
			3-5%	5-8,3	2-3,3%	2-3,3%	2-3,3%	14-4,7%
			4-6,7%	1-1,7%	0-0%	4-6,7%	2-3,3%	11-3,7%
			11-18,3%	13-21,7%	8-13,3%	17-28,3%	6-10%	55-18,3%
			12-20%	19-31,7%	16-26,7%	14-23,3%	9-15	70-23,3
			13-21,7%	10-16,7%	18-30%	9-15%	7-11,7	57-19
			5-8,3%	2-3,3%	5-8,3%	3-5%	10-16,7	25-8,3
			2-3,3%	1-1,7%	5-8,3%	0-0%	16-26,7	24-8
			6-10%	3-5%	1-1,7%	1-1,7%	8-13,3	19-6,3
26.	Які, на Вашу думку, найбільш вагомі причини латентності (прихованості) насильницької злочинності у сільській							

місцевості?								
26.1.- віддаленість багатьох сільських населених пунктів від основного місця розташування органів міліції та інших правоохоронних органів	8-13,3%	6-10%	14-23,3%	12-20%	8-13,3%	48-16%		
26.2.- низький рівень правової культури частини населення	5-8,3%	8-13,3%	2-3,3%	7-11,7%	5-8,3%	27-9%		
26.3.- страх потерпілих від злочинів перед своїми кривдниками	15-25%	12-20%	9-15%	6-10%	14-23,3%	56-18,7%		
26.4.- недовіра громадян до правоохоронних органів	20-33,3%	20-33,3%	24-40%	17-28,3%	19-31,7%	100-33,3%		
26.5.- наявність випадків, коли потерпілий та злочинець є родичами, близькими знайомими, сусідами	0-0%	2-3,3%	3-5%	6-10%	1-1,7%	12-4%		
26.6.- складність кримінально-процесуальних процедур	2-3,3%	1-1,7%	0-0%	3-5%	1-1,7%	7-2,4%		
26.7.- схильність сільських жителів до самостійного вирішення конфліктів, ніж до звернення за допомогою до правоохоронних органів	9-15%	11-18,3%	7-11,7%	6-10%	12-20%	45-15%		
26.8.- неоперативність ОВС	1-1,7%	0-0%	1-1,7%	2-3,3%	0-0%	4-1,3%		
26.9.- інше	0-0%	0-0%	0-0%	1-1,7%	0-0%	1-0,3%		

27.	<p>Які, з перелічених категорій громадян, на Вашу думку, найбільш часто стають жертвами насильницьких злочинів у сільській місцевості?</p> <p>27.1.- особи, які зловживають алкогольними напоями чи систематично вживають наркотичні засоби</p> <p>27.2.- особи похилого віку</p> <p>27.3.- молодь</p> <p>27.4.- особи, що ведуть маргінальний спосіб життя (безпритульні, жебраки)</p> <p>27.5.- фермери чи працівники сільськогосподарських підприємств</p> <p>27.6.- особи, що самі ініціюють порушення громадського порядку</p> <p>27.7.- працівники правоохоронних органів</p>		31-51%	22-36,7%	15-25%	26-43,3%	12-20%	106-35,3%
28.	<p>В яких сферах життя найчастіше скоюються насильницькі злочини у Вашому районі?</p> <p>28.1.- у сімейно-побутовій сфері</p> <p>28.2.- по відношенню до співробітників</p> <p>28.3.- по відношенню до керівництва, підлеглих</p> <p>28.4.- по відношенню до старших з боку молодших</p>		31-51,7%	24-40%	28-46,7%	28-46,7%	22-36,6%	133-44,3%
			1-1,7%	4-6,7%	10-16,7%	5-8,3%	3-8%	23-7,7%
			5-8,3%	14-23,3%	12-20%	16-26,7%	19-31,6%	66-22%
			4-6,7%	5-8,3%	2-3,3%	11-18,4%	4-6,7%	26-8,7%
			0-0%	2-3,3%	0-0%	0-0%	1-1,7%	3-1%
			18-30%	13-21,7%	21-35%	2-3,3%	21-35%	75-25%
			1-1,7%	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%	1-0,3
			2-3,3%	0-0%	0-0%	1-1,7%	0-0%	3-1%
			1-1,7%	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%	1-0,3%
			4-6,7%	6-10%	5-8,3%	2-3,3%	7-11,7%	24-8%

	28.5.- по відношенню до випадкових перехожих		9-15%	6-10%	18-30%	15-25%	21-35%	69-23%
	28.6.- міжконфесійні чи інші релігійні конфлікти		2-3,3%	4-6,7%	0-0%	2-3,3%	0-0%	8-2,7%
	28.7.- протистояння молоді різних населених пунктів між собою		11-18,3%	20-33,3%	9-15%	12-20%	10-16,7%	62-20,7%
	28.8.- інше		0-0%	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%
29.*	Які, на Ваш погляд, найбільш істотні умови необхідні для підвищення ефективності запобігання насильницькій злочинності органами внутрішніх справ?							
	29.1.- проживання на території обслуговування		6-10%	4-6,7%	12-20%	11-18,3%	7-11,7%	77-25,7%
	29.2.- підвищення професійного рівня		9-15%	7-11,7%	10-16,7%	14-23,3%	7-11,7%	47-15,7%
	29.3.- забезпечення автомобільним транспортом та паливно-мастильними матеріалами		2-3,3%	4-6,7%	3-5%	5-8,3%	4-6,7%	18-6%
	29.4.- зменшення робочого навантаження (кількості обслуговуючих, території обслуговування)		3-5%	1-1,7%	4-6,7%	5-8,3%	2-3,3%	15-5%
	29.5.- створення спеціальних шкіл (курсів), які б готували дільничних інспекторів міліції сільської місцевості по спеціальній програмі		1-1,7%	0-0%	2-3,3%	1-1,7%	1-1,7%	5-1,7%
	29.6.- більш частіше відвідування дільничними інспекторами свого району		22-36,7%	27-45%	31-51,7%	37-61,7%	26-43,3%	143-47,7%

	обслуговування 29.7.- створення в населених пунктах громадських об'єднань охорони порядку 29.8.- проведення працівниками міліції профілактичних бесід у навчальних закладах 29.9.- тісна взаємодія міліції з соціальними службами, школами, громадськими організаціями з метою запобігання злочинності 29.10.- інше		12-20%	16-26,7%	7-11,7%	18-30%	9-15%	62-20,7%
			9-15%	20-33,3%	18-30%	4-6,7%	21-35%	72-24%
			5-8,3%	9-15%	14-23,3%	9-15%	11-18,3%	48-16%
			1-1,7%	2-3,3%	0-0%	0-0%	1-1,7%	4-1,3%
30.	Як Ви можете оцінити діяльність працівників правоохоронних органів по запобіганню насильницькій злочинності у Вашому населеному пункті? 30.1.- дуже добре 30.2.- добре 30.3.- задовільно 30.4.- незадовільно 30.5.- вкрай незадовільно (така діяльність не ведеться)		2-3,3%	1-1,7%	4-6,7%	2-3,3%	0-0%	9-3%
			11-18,3%	12-20%	17-28,3%	14-23,3%	15-25%	69-23%
			40-66,6%	42-70%	29-48,4%	29-48,4%	22-36,6%	162-54%
			6-10%	5-8,3%	8-13,3%	14-23,3%	19-31,7%	52-17,3%
			1-1,7%	0-0%	2-3,3%	1-1,7%	4-6,7%	8-2,7%
31.	Як Ви вважаєте, проведення роз'яснювальних та профілактичних бесід з молоддю, дасть змогу зменшити рівень насильницької злочинності?	ТАК НІ	42-70%	51-85%	33-55%	36-60%	38-63,3%	200-66,7%
			18-30%	9-15%	27-45%	24-40%	22-36,7%	100-33,3%

32.	Чи застосовуються у Вашій сім'ї які-небудь засоби профілактики насильницьких дій, якщо так, то які саме? 32.1.- ТАК <i>а) бесіди</i> <i>б) власний приклад</i> <i>в) система покарань та заохочень</i> <i>г) правове та культурне виховання</i> <i>д) релігійне виховання</i>	ТАК	50-83,3%	56-93,3%	54-90%	48-80%	52-86,7%	260-86,7%
			23-46%	21-37,5%	14-25,9%	29-60,4%	18-34,6%	
			7-14%	9-16%	3-5,5%	5-10,4%	10-19,2%	
		7-14%	8-14,5%	19-35, 2%	8-16,7%	14-26,9%		
		5-10%	4-7%	12-22,3%	2-4,2%	3-5,8%		
		8-16%	14-25%	6-11,1%	4-8,3%	7-13,5%		
		НІ	10-16,7%	4-6,7%	6-10%	12-20%	8-13,3%	40-13,3%
Результати варіантів <i>а), б), в), г), д)</i> вираховуються від числа відповідей ТАК в кожному випадку (області) окремо								
33.	Як Ви вважаєте, чи розглядається проблема поширення насильства в суспільстві у навчальних закладах вашого населеного пункту чи району?	ТАК	36-60%	38-63,3%	40-66,7%	12-20%	42-70%	168-56%
		НІ	24-40%	22-36,7%	20-33,3%	48-80%	18-30%	132-44%
34.	Чи освітлюються вулиці Вашого населеного пункту у нічний період часу?	ТАК	33-55%	45-75%	28-46,7%	19-31,7%	36-60%	161-53,7%
		НІ	27-45%	15-25%	32-53,3%	41-68,3%	24-40%	139-46,3%
35.	Чи у Вас є реальна можливість безперешкодно оперативно зв'язатись з правоохоронними органами?	ТАК	47-78,3%	44-73,3%	38-63,3%	39-65%	50-83,3%	218-72,7%
		НІ	13-21,7%	16-26,7%	22-36,7%	21-35%	10-16,7%	82-27,3%

36.	Ви знаєте хто є Вашим дільничним інспектором міліції?	ТАК НІ	42-70% 18-30%	44-73,3% 16-26,7%	33-55% 27-45%	29-48,3% 31-51,7%	36-60% 24-40%	184-61,3% 116-38,7%
37.	Наскільки часто у Вас відбуваються зустрічі з своїм дільничним інспектором міліції? 37.1.- кілька разів на тиждень 37.2.- один раз на місяць 37.3.- один раз на півріччя 37.4.- один раз на рік та рідше 37.5.- не зустрічались		8-13,3% 15-25% 17-28,4% 8-13,3% 12-20%	4-6,7% 10-16,7% 14-23,3% 22-36,6% 10-16,7%	12-20% 17-28,4% 9-15% 20-33,3% 2-3,3%	7-11,7% 4-6,7% 9-15% 29-48,3% 11-18,3%	7-11,7% 13-21,7% 20-33,3% 12-20% 8-13,3%	38-12,7% 59-19,7% 69-23% 91-30,3% 43-14,3%
38.	Чи мають місце, на практиці, у Вашому районі звіти працівників правоохоронних органів перед громадськістю про стан боротьби зі злочинністю?	ТАК НІ	4-6,7% 56-93,3%	6-10% 54-90%	12-20% 48-80%	2-3,3% 58-96,7%	6-10% 54-90%	30-10% 270-90%
39.	Чи потрібні Вам звіти працівників правоохоронних органів про стан боротьби зі злочинністю?	ТАК НІ	54-90% 6-10%	52-86,7% 8-13,3%	56-93,3% 4-6,7%	42-70% 18-30%	49-81,7% 11-18,3%	253-84,3% 47-15,7%
40.	Які категорії населення Вашого населеного пункту найчастіше демонструють протиправну насильницьку поведінку? 40.1.- 10 –12 років 40.2.- 13 – 14 років 40.3.- 15 – 17 років 40.4.- 18 – 25 років 40.5.- 26 – 35 років		0-0% 0-0% 10-16,7% 27-45% 17-28,3%	0-0% 0-0% 19-31,7% 25-41,7% 14-23,3%	0-0% 1-1,7% 8-13,3% 34-56,6% 16-26,7%	1-1,7% 3-5% 21-35% 25-41,6% 9-15%	0-0% 0-0% 13-21,7% 30-50% 15-25%	1-0,3% 4-1,3% 71-23,7% 141-47% 71-23,7%

	40.6.- 36 – 40 років 40.7.- 41 та старші		5-8,3% 1-1,7%	2-3,3% 0-0%	1-1,7% 0-0%	1-1,7% 0-0%	2-3,3% 0-0%	11-3,4% 1-0,3%
41.	Оцініть швидкість реагування працівниками ОВС на повідомлення про насильницькі злочини у Вашому населеному пункті? 41.1.- дуже добре 41.2.- добре 41.3.- задовільно 41.4.- незадовільно		2-3,3% 12-20% 28-46,7% 18-30%	1-1,7% 11-18,3% 33-55% 15-25%	0-0% 8-13,3% 30-50% 22-36,7%	1-1,7% 6-10% 37-61,7% 16-26,6%	0-0% 18-30% 31-51,7% 11-18,3%	4-1,3% 55-18,3% 159-53% 82-27,4%
42.	Ваша оцінка діяльності держави щодо запобігання злочинам? 42.1.- дуже добре 42.2.- добре 42.3.- задовільно 42.4.- незадовільно		0-0% 8-13,4% 26-43,3% 26-43,3%	1-1,7% 5-8,3% 18-30% 36-60%	0-0% 12-20% 22-36,7% 26-43,3%	1-1,7% 9-15% 30-50% 20-33,3%	0-0% 7-11,7% 20-33,3% 33-55%	2-0,7% 41-13,6% 116-38,7% 141-47%
43.	Які засоби запобігання злочинам є найбільш ефективні? 43.1. – загально соціальні засоби 43.2. - спеціально-кримінологічні засоби 43.3. – засоби сімейного виховання 43.4.- засоби релігійного виховання 43.5. – інше		9-15% 11-18,3% 29-48,4% 11-18,3% 0-0%	12-20% 8-13,3% 25-41,7% 14-23,3% 1-1,7%	4-6,7% 10-16,7% 31-51,7% 15-25% 0-0%	3-5% 8-13,3% 30-50% 19-31,7% 0-0%	11-18,3% 15-25% 19-31,7% 15-25% 0-0%	39-13% 52-17,3% 134-44,7% 74-24,7% 1-0,3%

44.	<p>Які, на Вашу думку, необхідні засоби вдосконалення та підвищення ефективності системи спеціальних заходів профілактики пияцтва та алкоголізму в сільській місцевості?</p> <p>44.1. - збільшити трудову зайнятість населення</p> <p>44.2. - зміна структури вживання спиртних напоїв шляхом скорочення продажів міцних спиртних напоїв</p> <p>44.3. - підтримка та розвиток руху за здоровий спосіб життя</p> <p>44.4. – розширення мережі наркологічних кабінетів</p> <p>44.5. – інше</p>		34-56,7%	43-71,7%	32-53,3%	29-48,3%	37-61,7%	175-58,4%
			9-15%	5-8,3%	14-23,3%	8-13,3%	10-16,7%	46-15,3%
			15-25%	9-15%	13-21,7%	15-25%	12-20%	64-21,3%
			1-1,7%	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%	1-0,3%
			1-1,7%	3-5%	1-1,7%	8-13,3%	1-1,7%	14-4,7%
45.	<p>Ваші пропозиції, щодо зниження рівня насильницької злочинності у сільській місцевості:</p>		<p>1) щоб правоохоронні органи (ДАІ) не здирали останньої шкіри із безробітних селян, керуючись дурними законами, які придумали тільки для своєї користі. Потрібно, щоб молодь мала роботу, людську зарплатню, а не копійки, бо одні дусяться з жиру, а інші чорно бідують</p> <p>2) Не придирається до сільських жителів, які тяжко працюють, а міліція їх обдирає до останньої сорочки, закони для міліції, а не для кріпаків. Відмінити знущання над Тернопільською областю</p> <p>3) Заборонити передачі з бійками та вбивствами на телебаченні</p> <p>4) Ліквідувати безробіття на селі</p> <p>5) Надавати допомогу шоферам, трактористам, як в інших країнах, а не штрафувати їх</p>					
* – опитані мали можливість обрати декілька варіантів відповідей								

Додаток Б

Підсумки
анкетування працівників органів внутрішніх справ щодо поширення
насильної злочинності у сільській місцевості

№	Перелік питань	Варіанти відповідей	Кількість отриманих відповідей поосібно та у відсотках					Загальна кількість отриманих відповідей поосібно та у відсотках
			Львівська область	Тернопільська область	Івано- Франківська область	Закарпатська область	Рівненська область	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Ваш вік? 1.1.- до 25 років 1.2.- 25 – 29 років 1.3.- 30 – 39 років 1.4.- 40 і більше		24- 40% 20-33,3% 11-18,4% 5-8,3%	27-45% 22-36,7% 8-13,3% 3-5%	17-28,3% 28-46,7% 13-21,7% 2-3,3%	15-25% 26-43,3% 15-25% 4-6,7%	25-41,7% 23-38,3% 10-16,7% 2-3,3%	108-36% 119-39,7% 57-19% 16-5,3%
2.	В яких підрозділах Ви працюєте? 2.1.- оперативні підрозділи 2.2.- слідчі підрозділи 2.3.- міліція громадської безпеки 2.4.- інше (вказати)		22-36,7% 0-0% 29-48,3% 9-15%	7-11,7% 4-6,7% 38-63,3% 11-18,3%	19-31,7% 0-0% 33-55% 8-13,3%	18-30% 0-0% 40-66, 7% 2-3,3%	21-35% 0-0% 35-58,3% 4-6,7%	87-29% 4-1,3% 175-58,3% 34-11,4%
3.	Стаж роботи в правоохоронних органах? 3.1.- до 3 років 3.2.- 3 – 5 років 3.3.- 6 – 14 років 3.4.- 15 і більше		19-31,7% 21-35% 12-20% 8-13,3%	28-46,7% 17-28,3% 12-20% 3-5%	26-43,3% 8-13,3% 20-33,4% 6-10%	17-28,3% 20-33,4% 14-23,3% 9-15%	19-31,7% 24-40% 13-21,7% 4-6,6%	109-36,3% 90-30% 71-23,7% 30-10%

1	2	3	4	5	6	7	8	9
4.	Ваша освіта? 4.1.- загальна середня освіта 4.2.- професійно-технічна освіта (коледж, технікум, ПТУ) 4.3.- незакінчена вища 4.4.- вища освіта		4-6,7% 6-10% 3-5% 47-78,3%	4-6,7% 7-11,7% 5-8,3% 44-73,3%	3-5% 10-16, 7% 14-23,3% 33-55%	6-10% 9-15% 7-11,7% 38-63,3%	2-3,3% 11-18,4% 9-15% 38-63,3%	19-6,3% 43-14,3% 38-12,7% 200-66,7%
5.	Які види насильницьких злочинів, на Вашу думку, найчастіше скоюються в Вашому районі обслуговування? 5.1.- вбивство та замах на вбивство 5.2.- тяжкі тілесні ушкодження 5.3.- середньої тяжкості тілесні ушкодження 5.4.- легкі тілесні ушкодження 5.5.- зґвалтування та замах на зґвалтування 5.6.- грабіж 5.7.- розбій 5.8.- інше (вказати)		0-0% 3-5% 28-46,7% 14-23,3% 2-3,3% 8-13,3% 1-1,7% 4-6,7%	0-0% 5-8,3% 20-33,4% 11-18,3% 0-0% 13-21,7% 0-0% 11-18,3%	0-0% 11-18,3% 26-43,3% 9-15% 1-1,7% 9-15% 0-0% 4-6,7%	1-1,7% 14-23,3% 16-26,7% 4-6,7% 0-0% 11-18,3% 1-1,7% 12-20%	0-0% 7-11,7% 29-48,3% 10-16,7% 1-1,7% 8-13,3% 0-0% 5-8,3%	1-0,3% 40-13,3% 117-39% 51-17% 4-1,4% 49-16,4% 2-0,6% 36-12%
6.	В який час доби найчастіше скоюються насильницькі злочини у Вашому районі? 6.1.- 6 – 9 год 6.2.- 9 – 18 год 6.3.- 18 – 21 год 6.4.- 21 – 23 год 6.5.- 23 – 02 год 6.6.- 02 – 06 год		0-0% 4-6,7% 7-11,7% 24-40% 17-28,3% 8-13,3%	0-0% 2-3,3% 13-21,7 25-41,7 13-21,7 7-11,6	0-0% 3-5% 12-20 23-38,3 12-20 10-16,7	0-0% 7-11,7% 8-13,3 28-46,7 11-17,3 6-10	0-0% 2-3,3% 4-6,7 30-50 19-31,7 5-8,3	0-0% 18-6% 44-14,7 130-43,3 72-24 36-12

7.	В яких місцях переважно вчиняються насильницькі злочини у Вашому районі обслуговування? 7.1.- вдома 7.2.- на вулиці 7.3.- у громадських місцях 7.4.- на приватних територіях 7.5.- на роботі 7.6.- інше		21-35%	29-48,4	31-51,7	19-31,7	34-56,7	134-44,7
8.	Як, на Вашу думку, найближчим часом буде змінюватися динаміка насильницької злочинності в сільській місцевості? 8.1.- кількість злочинів буде збільшуватися 8.2.- кількість злочинів буде зменшуватися 8.3.- кількість злочинів залишиться без змін		34-56,7%	27-45%	17-28,3%	21-35%	33-55%	132-44%
			15-25%	21-35%	33-55%	17-28,3%	18-30%	104-34,7%
			11-18,3%	12-20%	10-16,7%	22-36,7%	9-15%	64-21,3%

9. *	Які з перелічених факторів, на Вашу думку, найбільше впливають на збільшення насильницької злочинності у Вашому районі?							
	9.1.- відсутність стійких моральних переконань	6-10%	12-20%	4-6,7%	5-8,3%	7-11,7%	34-11,3%	
	9.2.- відсутність постійних джерел доходів	28-46,7%	19-31,7%	15-25%	11-18,3%	25-41,7%	126-42%	
	9.3.- зниження довіри громадян до органів влади	1-1,7%	2-3,3%	0-0%	0-0%	0-0%	3-1%	
	9.4.- алкоголізація населення	21-35%	24-40%	25-41,7%	19-31,7%	17-28,3%	106-35,3%	
	9.5.- наркотизація неповнолітніх та молоді	4-6,7%	5-8,3%	3-5%	5-8,3%	7-11,7%	51-17%	
	9.6.- неповні сім'ї, в тому числі у зв'язку із міграцією на заробітки за кордон	12-20%	16-26,7%	7-11,7%	11-18,3%	9-15%	55-18,3%	
	9.7.- різке майнове розшарування суспільства	2-3,3%	3-5%	1-1,7%	2-3,3%	2-3,3%	10-3,3%	
	9.8.- вплив (негативний) засобів масової інформації	3-5%	4-6,7%	2-3,3%	8-13,3%	3-5%	20-6,6%	
	9.9.- збільшення кількості безпритульних	0-0%	1-1,7%	0-0%	0-0%	2-3,3%	3-1%	
	9.10.- зниження участі населення в суспільному житті, в тому числі в протидії злочинності	6-10%	3-5%	4-6,7%	7-11,7%	4-6,7%	24-8%	
	9.11.- великий відсоток безробітних	31-51,7%	33-55%	30-50%	29-48,3%	35-58,3%	158-52,7%	
10. *	Назвіть найбільш вагомі фактори, що впливають на погіршення криміногенної обстановки у Вашому районі?							
	10.1.- близькість району до	10-16,7%	7-11,7%	6-10%	4-6,7%	8-13,3%	35-11,7%	

	промислового центру 10.2.- соціально-економічні 10.3.- концентрація раніше судимих осіб 10.4.- наявність місць масового відпочинку, рибальства, мисливства 10.5.- добова міграція робочої сили району в промислові центри 10.6.- інше		25-41,7% 12-20% 9-15% 5-8,3% 2-3,3%	31-51,7% 14-23,3% 10-16,7% 3-5% 5-8,3%	24-40% 9-15% 24-40% 4-6,7% 3-5%	21-35% 10-16,7% 16-26,7% 3-5% 7-11,7%	19-31,7% 15-25% 8-13,3% 4-6,7% 6-10%	120-40% 60-20% 67-22,3% 19-6,3% 23-7,7%
11.	Скільки відсотків Вашого робочого часу, згідно вимог керівництва, реально виділяться на запобігання насильницької злочинності? 11.1.- не виділяється 11.2.- до 2 % 11.3.- 3 – 15% 11.4.- 16 – 30% 11.5.- 31 % і більше		1-1,7% 3-5% 18-30% 18-30% 20-33,3%	3-5% 3-5% 24-40% 16-26,7% 14-23,3%	2-3,3% 5-8,3% 25-41,7% 6-10% 22-36,7%	4-6,7% 7-11,6% 21-35% 13-21,7% 15-25%	1-1,7% 6-10% 18-30% 12-20% 23-38,3%	11-3,7% 24-8% 106-35, 3% 65-21,7% 94-31,3%
12.	Чи згодні Ви з позицією, що запобігання злочинам є набагато ефективнішим способом та менш трудомістким процесом протидії злочинності, ніж розслідування вже вчинених злочинів та профілактична робота із засудженими?	ТАК НІ	52-86,7% 8-13,3%	57-95% 3-5%	49-81,7% 11-18,3%	53-88,3% 7-11,7%	58-96,7% 2-3,3%	269-89,7% 31-10,3%

13.	Чи достатню роль, на Вашу думку, у забезпеченні громадського порядку та безпечної криміногенної обстановки у Вашому районі відіграють: 13.1.- сім'я	ТАК	41-68,3%	53-88,3%	51-85%	48-80%	40-66,7%	233-77,7%
		НІ	19-31,7%	7-11,7%	9-15%	12-20%	20-33,3%	67-22,3%
	13.2.- релігійні організації	ТАК	35-58,3%	48-80%	39-65%	30-50%	27-45%	179-59,7%
		НІ	25-41,7%	12-20%	21-35%	30-50%	33-55%	121-40,3%
	13.3.- школа	ТАК	30-50%	41-68,3%	18-30%	27-45%	23-38,3%	139-46,3%
		НІ	30-50%	19-31,7%	42-70%	33-55%	37-61,7%	161-53,7%
	13.4.-представники правоохоронних органів (суду, прокуратури, СБУ, міліції)	ТАК	54-90%	51-85%	48-80%	56-93,3%	53-88,3%	262-87,3%
		НІ	6-10%	9-15%	12-20%	4-6,7%	7-11,7%	38-12,7%
	13.5.- представники громадських організацій	ТАК	9-15%	12-20%	17-28,3%	11-18,3%	12-20%	61-20,3%
		НІ	51-85%	48-80%	43-71,7%	49-81,7%	48-80%	239-79,7%
14.	Чи погоджуєтеся з думкою про те, що допомогу співробітникам ОВС у процесі подолання проблем насильницької злочинності у сільській місцевості можуть надати: 14.1.- органи місцевого самоврядування	ТАК	55-91,7%	58-96,7%	50-83,3%	48-80%	56-93,3%	267-89%
		НІ	5-8,3%	2-3,3%	10-16,7%	12-20%	4-6,7%	33-11%
	14.2.- співробітники соціальних служб	ТАК	37-61,7%	33-55%	37-61,7%	36-60%	31-51,7%	174-58%
		НІ	23-38,3%	27-45%	23-38,3%	24-40%	29-48,3%	126-42%
	14.3.- медики	ТАК	9-15%	7-11,7%	11-18,3%	3-5%	6-10%	36-12%
		НІ	51-85%	53-88,3%	49-81,7%	57-95%	54-90%	264-88%
	14.4.- педагоги	ТАК	32-53,3%	37-61,7%	33-55%	29-48,3%	34-56,7%	165-55%
		НІ	28-6,7%	23-38,3%	27-45%	31-51,7%	26-43,3%	135-45%
	14.5.- психологи	ТАК	27-45%	24-40%	25-41,7%	29-48,3%	32-53,3%	137-45,7%
		НІ	33-55%	36-60%	35-58,3%	31-51,7%	28-46,7%	163-54,3%

	14.6.- представники громадських організацій	ТАК НІ	38-63,3% 22-36,7%	28-46,7% 32-53,3%	32-53,3% 28-46,7%	35-58,3% 25-41,7%	23-38,3% 37-61,7%	156-52% 144-48%
	14.7.- представники різних релігійних конфесій	ТАК НІ	30-50% 30-50%	37-61,7% 23-38,3%	31-51,7% 29-48,3%	19-31,7% 41-68,3%	28-46,7% 32-53,3%	145-48,3% 155-51,7%
	14.8.- працівники засобів масової інформації	ТАК НІ	19-31,7% 41-68,3%	22-36,7% 38-63,3%	17-28,3% 43-71,7%	23-38,3% 37-61,7%	14-23,3% 46-76,7%	95-31,7% 205-68,3%
15.	З Вашої особистої практики як часто траплялися випадки за останній рік, коли Ви співпрацювали з метою запобігання насильницькій злочинності у сільській місцевості із такими суб'єктами як:							
	15.1.- органи місцевого самоврядування	Постійно Рідко Дуже рідко Випадків співпраці не було	36-60% 19-31,7% 3-5% 2-3,3%	39-65% 17-28,3% 3-5% 1-1,7%	32-53,3% 22-36,7% 4-6,7% 2-3,3%	36-60% 21-35% 2-3,3% 1-1,7%	28-46,7% 26-43,3% 4-6,7% 2-3,3%	171-57% 105-35% 16-5,3% 8-2,7%
	15.2.- співробітники соціальних служб	Постійно Рідко Дуже рідко Випадків співпраці не було	8-13,3% 25-41,7% 24-40% 3-5%	4-6,7% 20-33,3% 29-48,3% 7-11,7%	6-10% 21-35% 22-36,7% 11-18,3%	3-5% 11-18, 3% 31-51,7% 15-25%	4-6,7% 20-33,3% 28-46,7% 8-13,3%	25-8,3% 97-32,3% 134-44,7% 44-14,7%
	15.3.- медики	Постійно Рідко Дуже рідко Випадків співпраці не було	12-20% 24-40% 19-31,7% 5-8,3%	11-18,3% 25-41,7% 20-33,3% 4-6,7%	15-25% 21-35% 17-28,3% 7-11,7%	8-13,3% 22-36,7% 22-36,7% 8-13,3%	10-16,7% 33-55% 14-23,3% 3-5%	56-18,7% 152-41,7% 92-30,7% 27-9%
	15.4.- педагоги	Постійно Рідко	1-1,7% 12-20%	2-3,3% 14-23,4%	0-0% 11-18, 3%	1-1,7% 9-15%	0-0% 8-13,3%	4-1,3% 54-18%

	15.5.- психологи	Дуже рідко Випадків співпраці не було	29-48,3% 18-30%	29-48,3% 15-25%	28-46,7% 21-35%	26-43,3% 24-40%	22-36,7% 30-50%	134-44, 7% 108-36%
		Постійно	1,1,7%	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%	1-0,3%
		Рідко	10-16,7%	8-13,3%	5-8,4%	7-11,7%	7-11,7%	37-12,3%
		Дуже рідко	19-31,6%	24-40%	29-48,3%	18-30%	15-25%	105-35%
		Випадків співпраці не було	30-50%	28-46,7%	26-43,3%	35-58,3%	38-63,3%	157-52,4%
	15.6.- представники громадських організацій	Постійно	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%
		Рідко	8-13,3%	11-18,3%	7-11,7%	9-15%	5-8,3%	40-13,3%
		Дуже рідко	27-45%	17-28,3%	16-26,7%	18-30%	25-41,7%	103-34,3%
		Випадків співпраці не було	25-41,7%	32-53,4%	37-61,6%	33-55%	30-50%	157-52,4%
	15.7.- представники різних релігійних конфесій	Постійно	0-0%	2-3,3%	0-0%	0-0%	0-0%	2-0,7%
		Рідко	3-5%	13-21,7%	7-11,7%	2-3,3%	8-13,3%	33-11%
		Дуже рідко	20-33,3%	17-28,3%	22-36,6%	23-38,4%	21-35%	103-34,3%
		Випадків співпраці не було	37-61,7%	28-46,7%	31-51,7%	35-58,3%	31-51,7%	162-54%
	15.8.- працівники засобів масової інформації	Постійно	4-6,7%	3-5%	1-1,7%	0-0%	2-3,3%	10-3,4%
		Рідко	14-23,3%	16-26,7%	9-15%	5-8,3%	8-13,4%	52-17,3%
		Дуже рідко	10-16,7%	12-20%	13-21,6%	15-25%	2-3,3%	52-17,3%
		Випадків співпраці не було	32-53,3%	29-48,3%	37-61,7%	40-6,7%	48-80%	186-62%
16.	Чи згодні Ви, що засоби масової інформації демонструючи сцени насильства, сприяють збільшенню насильницької злочинності у сільській							

	місцевості?							
	16.1.- телебачення	ТАК НІ	42-70% 18-30%	38-63,3% 22-36,7%	29-48,3% 31-51,7%	40-66,7% 20-33,3%	43-71,7% 17-28,3%	192-64% 108-36%
	16.2.- радіо	ТАК НІ	12-20% 48-80%	17-28,3% 43-71,7%	11-18,3% 49-81,7%	15-25% 45-75%	9-15% 51-85%	64-21,3% 236-78,7%
	16.3.- друковані засоби	ТАК НІ	21-35% 39-65%	23-38,3% 37-61,7%	19-31,7% 41-68,3%	25-41,7% 35-58,3%	36-60% 24-40%	124-41,3% 176-58,7%
	16.4.- інтернет ЗМІ	ТАК НІ	40-66,7% 20-33,3%	45-75% 15-25%	38-63,3% 22-36,7%	41-68,3% 19-31,7%	29-48,3% 31-51,7%	193-64,3% 107-35,7%
17.	Чи згодні з твердженням, що:							
	17.1.- релігія може запобігти насильницькій злочинності у сільській місцевості	ТАК НІ	39-65% 21-35%	49-81,7% 11-18,3%	37-61,7% 23-38,3%	33-55% 27-45%	34-56,7% 26-43,3%	192-64% 108-36%
	17.2.- сім'я може запобігти насильницькій злочинності у сільській місцевості	ТАК НІ	48-80% 12-20%	45-75% 15-25%	39-65% 21-35%	40-66,7% 20-33,3%	50-83,3% 10-16,7%	222-74% 78-26%
	17.3.- засоби масової інформації можуть запобігти насильницькій злочинності у сільській	ТАК НІ	33-55% 27-45%	24-40% 36-60%	19-31,7% 41-68,3%	22-36,7% 38-63,3%	20-33,3% 40-66,7%	118-39,3% 182-60,7%
	17.4.- профілактична робота ОВС може запобігти насильницькій злочинності у сільській місцевості	ТАК НІ	55-91,7% 5-8,3%	57-95% 3-5%	51-85% 9-15%	56-93,3% 4-6,7%	54-90% 6-10%	273-91% 27-9%
18.	Як на Вашу думку впливає релігія та священнослужителі, особисто, на рівень насильницької злочинності у Вашому районі?							
	18.1.- впливають позитивно, запобігають вчиненню злочинів		47-78,3%	54-90%	39-65%	41-68,3%	33-55%	214-71,3%
	18.2.- впливають негативно, є причиною окремих злочинів		2-3,3%	0-0%	4-6,7%	6-10%	5-8,3%	17-5,7%
	18.3.- ніяк не впливають		11-36,6%	6-10%	17-28,3%	13-21,7%	22-36,7%	69-23%

19.	Вкажіть, які ви знаєте недержавні громадські організації у Вашому районі, які займаються проблемами насильницької злочинності у сільській місцевості:	Українське козацтво, товариство мисливців, пласт, товариство рибалок					
20.	Яка частина насильницьких злочинів, що вчиняється в районі реально знаходить своє відображення в статистиці органів внутрішніх справ? 20.1.-менше 10 % 20.2.- 10 – 29 % 20.3.- 30- 49 % 20.4.- 50 – 69 % 20.5.- 70 – 89 % 20.6.- 90 – 99 % 20.7.- всі злочини реєструються	4-6,7%	2-3,3%	5-8,3%	3-5%	2-3,3%	16-5,3%
		5-8,3%	4-6,7%	1-1,7%	1-1,7%	3-5%	14-4,7%
		7-11,7%	1-1,7%	2-3,3%	3-5%	1-1,7%	14-4,7%
		7-11,7%	12-20%	1-1,7%	3-5%	2-3,3%	28-8,3%
		14-23,3%	4-6,7%	9-15%	16-26,7%	3-5%	46-15,3%
		1-1,7%	12-20%	14-23,3%	5-8,3%	11-18,3%	43-14,3%
		22-36,6%	25-41,7%	28-46,7%	29-48,4%	38-63,3%	142-47,4%
21. *	Які, на Вашу думку, найбільш вагомі причини латентності (прихованості) насильницької злочинності у сільській місцевості? 21.1.- віддаленість багатьох сільських населених пунктів від основного місця розташування органів міліції та інших правоохоронних органів 21.2.- низький рівень правової культури частини населення 21.3.- страх потерпілих від злочинів перед своїми кривдниками 21.4.- недовіра громадян до	11-18,3%	13-21,7%	20-33,3%	18-30%	7-11,7%	69-23%
		15-25%	12-20%	11-18,3%	8-13,3%	14-23,3%	60-20%
		6-10%	4-6,7%	7-11,7%	5-8,3%	5-8,3%	27-9%
		3-5%	2-3,3%	2-3,3%	6-10%	4-6,7%	17-5,6%

	правоохоронних органів		8-13,3%	11-18,3%	10-16,7%	14-23,3%	9-15%	52-17,3%
	21.5.- наявність випадків, коли потерпілий та злочинець є родичами, близькими знайомими, сусідами		4-6,7%	4-6,7%	3-5%	7-11,6%	4-6,7%	22-7,3%
	21.6.- складність кримінально-процесуальних процедур		19-31,7%	24-40%	17-28,3%	19-31,7%	20-33,3%	99-33%
	21.7.- схильність сільських жителів до самостійного вирішення конфліктів, ніж до звернення за допомогою до правоохоронних органів		2-3,3%	6-10%	3-5%	4-6,7%	1-1,7%	16-5,3%
	21.8.- неоперативність ОВС		1-1,7%	0-0%	0-0%	1-1,7%	0-0%	2-0,7%
	21.9.- інше							
22.	Які категорії населення найчастіше вчиняють насильницькі злочини у Вашому районі обслуговування?							
	22.1.- 14 –17 років		0-0%	0-0%	0-0%	1-1,7%	0-0%	1-0,3%
	22.2.- 18 – 20 років		4-6,7%	7-11,7%	5-8,3%	3-5%	2-3,3%	21-7%
	22.4.- 21 – 26 років		17-28,3%	27-45%	21-35%	17-28,3%	11-18,3%	93-31%
	22.5.- 27 – 35 років		30-50%	19-31,7%	26-43,3%	28-46,7%	35-58,3%	138-46%
	22.6.- 36 – 45 років		6-10%	5-8,3%	4-6,7%	6-10%	9-15%	30-10%
	22.7.- 46 та старші		3-5%	2-3,3%	4-6,7%	5-8,3%	3-5%	17-5,7%

23. *	Які, з перелічених умов та видів поведінки жертви найчастіше супроводжували вчинення злочинів стосовно них? 23.1.- провокуюча поведінка жертви 23.2.- необережна поведінка жертви 23.3.- агресивна поведінка жертви 23.4.- вживання алкогольних напоїв, наркотичних речовин 23.5.- неприязні стосунки 23.6.- незадовільні сімейно-побутові умови 23.7.- низький рівень культури 23.8.- фізичні вади жертви (вроджені чи набуті)		14-23,3%	9-15%	12-20%	16-26,7%	13-21,7%	64-21,3%
24.	Які, з перелічених категорій громадян найбільш часто стають жертвами насильницьких злочинів у сільській місцевості? 24.1.- особи, які зловживають алкогольними напоями чи систематично вживають наркотичні засоби 24.2.- особи похилого віку 24.3.- молодь 24.4.- особи, що ведуть маргінальний спосіб життя (безпритульні, жебраки) 24.5.- фермери чи працівники		29-48,3%	26-43,3%	19-31,7%	20-33,3%	35-58,3%	129-43%
			8-13,3%	7-11,7%	12-20%	9-15%	4-6,7%	40-13,3%
			4-6,7%	11-18,3%	8-13,3%	11-18,3%	2-3,3%	37-12,3%
			7-11,7%	6-10%	11-18,3%	16-26,7%	5-8,3%	45-15%
			0-0%	1-1,7%	0-0%	0-0%	0-0%	1-0,3%

	сільськогосподарських підприємств							
	24.6.- особи, що самі ініціюють порушення громадського порядку	11-18,3%	9-15%	10-16,7%	4-6,7%	14-23,3%	48-16%	
	24.7.- працівники правоохоронних органів	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%	
25.*	Які, на Ваш погляд, найбільш істотні умови необхідні для підвищення ефективності запобігання насильницькій злочинності дільничними інспекторами міліції?							
	25.1.- проживання на території обслуговування	14-23,3%	16-26,7%	9-15%	13-21,7%	8-13,3%	60-20%	
	25.2.- забезпечення засобами зв'язку	7-11,7%	5-8,3%	8-13,3%	9-15%	4-6,7%	33-11%	
	25.3.- забезпечення автомобільним транспортом та паливно-мастильними матеріалами	38-63,3%	41-71,7%	33-55%	35-58,3%	28-46,7%	175-58,3%	
	25.4.- зменшення робочого навантаження (кількості обслуговуючих, території обслуговування)	4-6,7%	6-13,3%	3-5%	7-11,7%	5-8,3%	25-8,3%	
	25.5.- створення спеціальних шкіл (курсів), які б готували дільничних інспекторів міліції сільської місцевості по спеціальній програмі	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%	
	25.6.- запровадження особливої форми службової підготовки для них	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%	2-3,3%	2-0,7%	
	25.7.- активізація форм і методів	2-3,3%	6-10%	4-6,7%	4-6,7%	3-5%	19-6,3%	

	наставництва досвідчених дільничних над молодими		4-6,7%	3-5%	5-8,3%	6-10%	8-13,3%	26-8,7%
	25.8.- створення в населених пунктах громадських об'єднань охорони порядку		6-13,3%	4-6,7%	8-13,3%	6-10%	4-6,7%	28-9,3%
	25.9.- проведення дільничними профілактичних бесід у навчальних закладах		11-18,3%	14-23,3%	12-20%	8-13,3%	16-26,7%	61-20,3%
	25.10.- тісна взаємодія дільничних з соціальними службами, школами, громадськими організаціями з метою запобігання злочинності		0-0%	0-0%	0-0%	1-1,7%	0-0%	1-0,3%
	25.11. інше							
26.	Як Ви вважаєте, проведення роз'яснювальних та профілактичних бесід з молоддю, дасть змогу зменшити рівень насильницької злочинності?	ТАК НІ	47-78,3% 13-21,7%	56-93,3% 4-6,7%	51-85% 9-15%	50-83,3% 10-16,7%	55-91,7% 5-8,3%	259-86,3% 41-13,7%
27.	Ви особисто, проводили профілактичні бесіди з метою запобігання злочинам у Вашому районі обслуговування у навчальних закладах?	ТАК НІ	38-63,3% 22-36,7%	41-68,3% 19-31,7%	33-55% 27-45%	29-48,3% 31-51,7%	47-78,3% 13-21,7%	188-62,7% 112-37,3%
28.	Чи забезпечені Ви необхідною для Вас навчально-методичною літературою про способи та методи запобігання насильницькій злочинності?	ТАК НІ	38-63,3% 22-36,7%	33-55% 27-45%	42-70% 18-30%	45-75% 15-25%	36-60% 24-40%	194-64,7% 106-35,3%
29.	Чи задоволені Ви місцем праці, де зараз працюєте?	ТАК НІ	36-60% 24-40%	19-31,7% 41-68,3%	41-68,3% 19-31,7%	43-71,7% 17-28,3%	39-65% 21-35%	178-59,3% 122-40,7%

30.	Чи існує сьогодні необхідність прийняття єдиного нормативно-правового акта щодо запобігання злочинам міліцією?	ТАК НІ	40-66,7% 20-33,3%	37-61,7% 23-38,3%	43-71,7% 17-28,3%	26-43,3% 34-56,7%	38-63,3% 22-36,7%	184-61,3% 116-38,7%
31.	Які організаційні компоненти мав би врегулювати закон про запобігання злочинам: 31.1. - інформаційно-аналітичного забезпечення 31.2. - прогнозування і програмування профілактичної діяльності (визначення довгострокових та найближчих завдань щодо запобігання злочинам та відповідних об'єктів попереджувального впливу, вибір адекватної стратегії і тактики, розроблення диференційованих заходів, засобів правового та іншого впливу на відповідні об'єкти тощо) 31.3. - визначення конкретних виконавчих суб'єктів, структурування та інтегрування їх діяльності 31.4. - систему обліку результатів запобігання злочинам та контролю нею 31.5. - коригування профілактичної діяльності у відповідності до змін криміногенної обстановки		2-3,3% 22-36,7% 16-26,7% 6-10% 14-23,3%	1-1,7% 27-45% 20-33,3% 4-6,7% 7-11,7%	3-5% 19-31,7% 15-25% 10-16,7% 13-21,7%	1-1,7% 18-30% 19-31,7% 8-13,3% 14-23,3%	0-0% 25-41,7% 9-15% 5-8,3% 21-35%	7-2,3% 111-37% 79-26,3% 33-11% 69-23%

	31.6. - інше		0-0%	1-1,7% алгоритм дій	0-0%	0-0%	0-0%	1-0,3%
32.	Ваша оцінка діяльності держави щодо запобігання злочинам? 32.1.- дуже добре 32.2.- добре 32.3.- задовільно 32.4.- незадовільно		0-0% 4-6,7% 38-63,3% 18-30%	0-0% 3-5% 41-68,3% 16-26,7%	0-0% 3-5% 24-40% 33-55%	0-0% 5-8,3% 36-60% 19-31,7%	0-0% 2-3,3% 27-45% 31-51,7%	0-0% 17-5,7% 166-55,3% 117-39%
33.	Чи необхідна, на Ваш погляд, "Концепція державної системи запобігання злочинності в Україні"?	ТАК НІ	47-78,3% 13-21,7%	54-90% 6-10%	55-91,7% 5-8,3%	48-80% 12-20%	50-83,3% 10-16,7%	254-84,7% 46-15,3%
34.	Чи необхідне створення чіткої системи органів, установ, які повинні здійснювати запобігання злочинам?	ТАК НІ	51-85% 9-15%	57-95% 3-5%	56-93,3% 4-6,7%	21-35% 39-65%	30-50% 30-50%	215-71,7% 85-28,3%
35.	Які засоби запобігання злочинам є найбільш ефективні? 35.1. – загально соціальні засоби 35.2. - спеціально-кримінологічні засоби 35.3. – засоби сімейного виховання 35.4.- засоби релігійного виховання 35.5. – інше		19-31,7% 11-18,3% 21-35% 9-15% 0-0%	11-18,3% 9-15% 23-38,3% 17-28,3% 0-0%	17-28,3% 12-20% 18-30% 13-21,7% 0-0%	5-8,3% 21-35% 26-43,3% 8-13,3% 0-0%	21-35% 10-16,7% 17-28,3% 12-20% 0-0%	73-24,3% 63-21% 105-35% 59-19,7% 0-0%
36.	Які, на Вашу думку, необхідні засоби вдосконалення та підвищення ефективності системи спеціальних заходів профілактики пияцтва та							

	алкоголізму в сільській місцевості?							
	36.1.- збільшити трудову зайнятість населення		37-61,7%	44-73,3%	28-46,7%	38-63,3%	40-66,7%	187-62,3%
	36.2.- зміна структури вживання спиртних напоїв шляхом скорочення продажів міцних спиртних напоїв		18-30%	16-26,7%	21-35%	20-33,3%	19-31,7%	94-31,3%
	36.3.- підтримка та розвиток руху за здоровий спосіб життя		9-15%	14-23,3%	11-18,3%	10-16,7%	13-21,7%	57-19%
	36.4.- розширення мережі наркологічних кабінетів		1-1,7%	0-0%	0-0%	0-0%	1-1,7%	2-0,7%
	36.5.- інше		0-0%	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%	0-0%
37.	Чи можна визнати задовільною діяльність міліції щодо запобігання злочинам?	ТАК НІ	38-63,3% 22-36,7%	34-56,7% 26-43,3%	42-70% 18-30%	46-76,7% 14-23,3%	50-83,3% 10-16,7%	210-70 90-30
38.	Ваші пропозиції, щодо зниження рівня насильницької злочинності у сільській місцевості:		<ol style="list-style-type: none"> 1) Забезпечити працівників міліції транспортними засобами, паливно-мастильними матеріалами, канцелярським приладдям 2) Збільшити штат ДІМ 3) Дати людям робочі місця, підвищити соціальні виплати, регулювати цінову політику відповідно до платоспроможності громадян 4) Зменшити чисельність ОВС 5) Відмінити показникову систему 6) Надати можливість кожному працівнику працювати та відповідати за свою ділянку роботи 7) Збільшити трудову зайнятість населення 8) Пропаганда здорового способу ведення життя 9) Створити громадські формування на місцях при залученні працівників сільських та селищних рад 10) Потрібно щоб над проблемою насильницької злочинності працювали не тільки правоохоронні органи, а й ЗМІ. ОМС, ОВВ та загалом усі служби. 11) Зменшити території обслуговування 12) Профілактичні бесіди з порушниками 					
* – опитані мали можливість обрати декілька варіантів відповідей								

Додаток В

**Підсумки статистичних даних про злочини проти життя та здоров'я
вчинені у сільській місцевості протягом 2007-2011 років у Львівській області**

№		2007	2008	2009	2010	2011	Примітка
1.	Усього зареєстровано злочинів	15121	13480	13765	17138	16293	
2.	Зареєстровано у сільській місцевості (питома вага відносно усіх зареєстрованих в області)	3454- 22,8%	3087- 22,9%	3168-23%	3646- 21,3%	3882- 23,8%	
3.	Злочини передбачені ст. 115-145 КК (питома вага відносно усіх зареєстрованих у сільській місцевості), з НИХ:	340-9,8%	318-10,3%	320-10,1%	307-8,4%	261-6,7%	
	115 (питома вага відносно злочинів передбачених ст. 115-145 КК)	36-10,6%	23-7,2%	29-9%	24-7,8%	25-9,6%	
	116			1-0,3%			
	117						
	118					1-0,4%	
	119	2-0,6%	3-0,9%	4-1,3%	5-1,6%	2-0,8%	
	120						
	121	49-14,4%	44-13,8%	44-13,8%	41-13,3%	24-9,2%	
	122	164-48,2%	156-49%	133-41,8%	137-44,6%	118-45,2%	
	123	1-0,3%	1-0,3%			2-0,8%	
	124	1-0,3%	1-0,3%	2-0,6%		1-0,4%	
	125	32-9,4%	48-15%	61-19%	53-17,3%	51-19,5%	
	126	2-0,6%		6-1,9%	8-2,6%	7-2,9%	
	127	1-0,3%	1-0,3%		1-0,3%		
	128	14-4,1%	17-5,3%	18-5,7%	16-5,2%	13-5%	
	129	28-8,2%	29-9,1%	22-6,9%	16-5,2%	14-5,4%	

	130						
	131				1-0,3%		
	132						
	133						
	134			1-0,3%			
	135	7-2%	4-1,3%		3-1%	3-1,1%	
	136				2-0,6%		
	137						
	138						
	139	2-0,6%					
	140						
	141						
	142						
	143						
	144						
	145						
4.	Злочин виявлено:						
	2.1. ДІМ	221-65%	197-61,9%	198-61,9%	199-64,8%	163-62,4%	
	2.2. КР	72-21,1%	72-22,6%	79-24,7%	59-19,2%	57-21,8%	
	2.3. КМСД	1-0,3%	4-1,3%	11-3,4%	7-2,3%	7-2,7%	
	2.4. інші (ДАІ, штатний дізнавач, слід. ОВС, слід. прокуратури, прокурор, ППС, БОЗ, ДСО, НДЕКЦ, громадськість)	46-13,5%	45-14,2%	32-10%	42-13,7%	34-13%	
5.	Кількість потерпілих, з них: загинуло	367-100% 50-13,6%	326-100% 39-12%	330-100% 32-9,7%	276-100% 28-10,1%	250-100% 29-11,6%	

6.	Злочин учинено особою: 1) в стані алкогольного сп'яніння; хронічним алкоголіком 2) яка раніше вчиняла злочин; раніше судимою; не знята не погашена судимість 3) жінкою 4) неповнолітнім 5) без постійних джерел прибутків; працездатною, яка не працює, не навчається; безробітним 6) без перерахованих характеристик	65-25,9%	78-28,2%	69-25,3%	68-26,2%	88-35,3%	
Примітка: отримані дані пояснюються специфікою відбору даних у вказаній області. В систему відбору статистичних даних задається лише один реквізит (значна частина статистичних карток про наслідки розслідування злочину не містила інформації). Відсоток вираховувався від кількості виявлених осіб у кожному році окремо.							
7.	Злочин учинено: 1) місцевим жителем; 2) інше (жителем іншої області; іноземним громадянином, іммігрантом, особою без громадянства)	236-94%	251-91%	249-91,2%	249-95,8%	236-94,8%	
8.	Мотив: 1) ревнощі, лайка 2) хуліганські 3) корисливі 4) помста 5) пов'язані з насильством в сім'ї 6) інші (з метою приховування іншого злочину, з мотивів расової, національної чи релігійної)	44%	36%	40%	42%	34%	

	нетерпимості)						
Примітка: Відсотки визначались від загального числа вказаних мотивів у статистичних картках про наслідки розслідування злочинів в кожному році окремо. Мотиви злочину приблизно вказувалося у половини скоєних злочинів							
9.	Виявлено осіб за скоєння злочинів передбачених ст. 115-145 КК	251	276	273	260	249	
10.	Стать особи злочинця: 1) Чоловіки 2) Жінки	241-96% 10-4%	260-94,2% 16-5,8%	254-93% 19-7%	253-97,3% 7-2,7%	240-96,4% 9-3,6%	
11.	Освіта осіб, які вчинили злочин: 1) вища 2) професійно-технічна 3) загальна середня (повна, базова, початкова) 4) без освіти	3% 19% 75% 3%	9% 23% 66% 2%	13% 20% 65% 2%	5% 29% 64% 2%	10% 31% 58% 1%	
Примітка: Відсотки визначались від загальної кількості вказаних випадків про наявність освіти у статистичних картках на осіб, які вчинили злочин в кожному році окремо. Освіта осіб, які вчинили злочини приблизно вказувалося у третини скоєних злочинів.							
12.	Злочин попереджено на стадії: 1) готування 2) замаху	1-0,003% 4-0,012%	0-0% 4-0,012%	2-0,006% 8-0,025%	0-0% 9-0,03%	1-0,003% 3-0,011%	

**Підсумки статистичних даних про злочини проти життя та здоров'я
вчинені у сільській місцевості протягом 2007-2011 років у Тернопільській області**

№		2007	2008	2009	2010	2011	Примітка
1.	Усього зареєстровано злочинів	4803	4626	5156	5311	5287	
2.	Зареєстровано у сільській місцевості (питома вага відносно усіх зареєстрованих в області)	1831-38%	1669-36%	1911-37%	1911-36%	2153-40%	
3.	Злочини передбачені ст. 115-145 КК (питома вага відносно усіх зареєстрованих у сільській місцевості), з НИХ:	170-9,3%	159-9,5%	156-8,2%	130-6,8%	134-6,2%	
	115 (питома вага відносно злочинів передбачених ст. 115-145 КК)	10-5,9%	8-5%	10-6,4%	5-3,8%	11-8,2%	
	116						
	117	2-1,2%					
	118		1-0,6%				
	119	5-2,9%	3-1,9%	1-0,6%	1-0,8%	4-3%	
	120						
	121	29-17%	19-11,9%	25-16%	22-16,9%	23-17,2%	
	122	92-54,1%	79-49,7%	50-32%	69-53%	62-46,3%	
	123						
	124		2-1,2%			2-1,5%	
	125	16-9,4%	18-11,3%	35-22,4%	17-13%	18-13,4%	
	126	1-0,6%	3-1,9%	6-3,8%		1-0,7%	
	127						
	128	10-5,9%	16-10%	24-15,4%	12-9,2%	9-6,7%	
	129	3-1,8%	9-5,7%	2-1,2%	3-2,3%		

	130						
	131						
	132						
	133						
	134						
	135	1-0,6%		1-0,6%		4-3%	
	136						
	137	1-0,6%	1-0,6%	1-0,6%	1-0,8%		
	138						
	139						
	140			1-0,6%			
	141						
	142						
	143						
	144						
	145						
4.	Злочин виявлено:						
	2.1. ДІМ	57-33,5%	53-33,3%	55-35,2%	65-50%	84-62,7%	
	2.2. КР	99-58,2%	97-61%	90-57,8%	40-30,8%	30-22,3%	
	2.3. КМСД	3-1,8%	5-3,2%	6-3,8%	6-4,6%	10-7,5%	
	2.4. інші (ДАІ, штатний дізнавач, слід. ОВС, слід. прокуратури, прокурор, ППС, БОЗ, ДСО, НДЕКЦ, громадськість)	11-6,5%	4-2,5%	5-3,2%	19-14,6%	10-7,5%	
5.	Кількість потерпілих, з них: загинуло	175-100% 25-14,3%	159-100% 16-10%	158-100% 15-9,5%	133-100% 12-9%	139-100% 18-12,9%	

6.	Злочин учинено особою:						
	1) в стані алкогольного сп'яніння; хронічним алкоголіком	32-19%	50-33,8%	42-34,7%	41-34,2%	47-37,9%	
	2) яка раніше вчиняла злочин; раніше судимою; не знята не погашена судимість	34-20,8%	24-16,2%	27-22,3%	26-21,7%	19-15,3%	
	3) жінкою	—	—	—	10-8,3%	13-10,5%	
	4) неповнолітнім	9-5,5%	5-3,3%	2-1,7%	6-5%	6-4,8%	
	5) без постійних джерел прибутків; працездатною, яка не працює, не навчається; безробітним	85-52,2%	65-43,9%	30-24,8%	28-23,3%	30-24,2%	
6) без перерахованих характеристик	7-4,3%	4-2,7%	20-16,5%	17-14,2%	14-11,3%		
Примітка: загальна кількість випадків може перевищувати кількість виявлених осіб, оскільки дані характеристики можуть надаватись одній особі. Наприклад, злочин учинено жінкою без постійних джерел прибутків в стані алкогольного сп'яніння.							
7.	Злочин учинено:						
	1) місцевим жителем; 2) інше (жителем іншої області; іноземним громадянином, іммігрантом, особою без громадянства)	162-99,4% 1-0,6%	143-96,6% 5-3,4%	119-98,3% 2-1,7%	120-100% 0-0%	122-98,4% 2-1,6%	
8.	Мотив:						
	1) ревнощі, лайка	50%	33%	28%	52%	47%	
	2) хуліганські	30%	41%	52%	30%	39%	
	3) корисливі	6%	7%	9%	11%	7%	
	4) помста	11%	16%	8%	3%	4%	
	5) пов'язані з насильством в сім'ї	2%	1%	2%	3%	2%	
	6) інші (з метою приховування іншого злочину, з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості)	1%	2%	1%	1%	1%	

	Примітка: Відсотки визначались від загального числа вказаних мотивів у статистичних картках про наслідки розслідування злочинів в кожному році окремо. Мотиви злочину приблизно вказувалося у половини скоєних злочинів						
9.	Виявлено осіб за скоєння злочинів передбачених ст. 115-145 КК	163	148	121	120	124	
10.	Стать особи злочинця: 1) Чоловіки 2) Жінки	154-94,5% 9-5,5%	137-92,6% 11-7,4%	107-88,4% 14-11,6%	108-90% 12-10%	108-87,1% 14-12,9%	
11.	Освіта осіб, які вчинили злочин: 1) вища 2) професійно-технічна 3) загальна середня (повна, базова, початкова) 4) без освіти	2% 9% 78% 2%	6% 18% 75% 1%	11% 17% 70% 2%	8% 25% 66% 1%	13% 27% 59% 1%	
	Примітка: Відсотки визначались від загальної кількості вказаних випадків про наявність освіти у статистичних картках на осіб, які вчинили злочин в кожному році окремо. Освіта осіб, які вчинили злочини приблизно вказувалося у третини скоєних злочинів.						
12.	Злочин попереджено на стадії: 1) готування 2) замаху	0-0% 1-0,006%	0-0% 0-0%	0-0% 0-0%	0-0% 1-0,008%	0-0% 0-0%	

**Підсумки статистичних даних про злочини проти життя та здоров'я
вчинені у сільській місцевості протягом 2007-2011 років у Івано-Франківській області**

№		2007	2008	2009	2010	2011	Примітка
1.	Усього зареєстровано злочинів	5603	5247	5469	5693	5825	
2.	Зареєстровано у сільській місцевості (питома вага відносно усіх зареєстрованих в області)	2151- 38,4%	2039- 38,9%	2164- 39,6%	2037- 35,8%	2325- 39,9%	
3.	Злочини передбачені ст. 115-145 КК (питома вага відносно усіх зареєстрованих у сільській місцевості), з НИХ:	232-10,8%	215-10,5%	209-9,6%	178-8,7%	165-7,1%	
	115 (питома вага відносно злочинів передбачених ст. 115-145 КК)	22-9,5%	12-5,6%	16-7,7%	15-8,4%	13-7,9%	
	116		2-0,9%				
	117						
	118						
	119	1-0,4%		4-1,9%	2-1,1%	2-1,2%	
	120			1-0,5%			
	121	38-16,4%	35-16,3%	39-18,7%	21-11,8%	15-9%	
	122	126-54,3%	118-54,9%	97-46,4%	80-44,9%	79-47,9%	
	123	1-0,4%					
	124	1-0,4%					
	125	7-3%	18-8,4%	13-6,2%	13-7,3%	13-7,9%	
	126	2-0,9%	2-0,9%	1-0,5%	2-1,1%		
	127						
	128	14-6%	8-3,7%	17-8,1%	20-11,2%	16-9,7%	
	129	8-3,4%	11-5,1%	16-7,7%	21-11,8%	26-15,8%	

	130						
	131						
	132						
	133						
	134						
	135	11-4,7%	7-3,2%	4-1,9%	2-1,1%	1-0,6%	
	136						
	137	1-0,4%			1-0,6%		
	138						
	139						
	140			1-0,5%			
	141						
	142						
	143						
	144						
	145						
4.	Злочин виявлено:						
	2.1. ДІМ	91-39,2%	107-49,8%	98-46,9%	106-59,6%	117-62,7%	
	2.2. КР	40-17,2%	52-24,2%	46-22%	20-11,2%	18-10,9%	
	2.3. КМСД	8-3,4%	16-7,4%	9-4,3%	5-2,8%	4-2,4%	
	2.4. інші (ДАІ, штатний дізнавач, слід. ОВС, слід. прокуратури, прокурор, ППС, БОЗ, ДСО, НДЕКЦ, громадськість)	26-11,2%	22-10,2%	24-11,5%	17-9,6%	9-5,4%	
	В даній області, у певної частини злочинів не вказувалося ким виявлений злочин						
5.	Кількість потерпілих, з них: загинуло	256-100% 39-15,2%	241-100% 28-11,6%	237-100% 26-11%	194-100% 20-10,3%	183-100% 15-8,2%	

6.	Злочин учинено особою:						
	1) в стані алкогольного сп'яніння; хронічним алкоголіком	58-26,2%	63-31,5%	63-33,9%	65-39,9%	46-32,7%	
	2) яка раніше вчиняла злочин; раніше судимою; не знята не погашена судимість	17-7,7%	14-7%	11-5,9%	18-11%	33-23,4%	
	3) жінкою	—	—	—	17-10,4%	12-8,5%	
	4) неповнолітнім	14-6,3%	17-8,5%	10-5,3%	8-4,9%	9-6,3%	
	5) без постійних джерел прибутків; працездатною, яка не працює, не навчається; безробітним	114-51,6%	162-81%	161-86,6%	147-90,2%	129-79,1%	
6) без перерахованих характеристик	92-43,6%	33-16,5%	34-18,3%	19-11,7%	27-16,6%		
Примітка: загальна кількість випадків може перевищувати кількість виявлених осіб, оскільки дані характеристики можуть надаватись одній особі. Наприклад, злочин учинено жінкою без постійних джерел прибутків в стані алкогольного сп'яніння.							
7.	Злочин учинено:						
	1) місцевим жителем; 2) інше (жителем іншої області; іноземним громадянином, іммігрантом, особою без громадянства)	213-96,4% 8-3,6%	194-97% 6-3%	173-93% 13-7%	157-96,3% 6-3,7%	136-96,5% 5-3,5%	
8.	Мотив:						
	1) ревнощі, лайка	48%	40%	51%	46%	38%	
	2) хуліганські	33%	36%	29%	31%	40%	
	3) корисливі	7%	8%	9%	16%	12%	
	4) помста	10%	13%	8%	3%	5%	
	5) пов'язані з насильством в сім'ї	1%	2%	2%	3%	4%	
6) інші (з метою приховування іншого злочину, з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості)	1%	1%	1%	1%	1%		

	Примітка: Відсотки визначались від загального числа вказаних мотивів у статистичних картках про наслідки розслідування злочинів в кожному році окремо. Мотиви злочину приблизно вказувалося у половини скоєних злочинів						
9.	Виявлено осіб за скоєння злочинів передбачених ст. 115-145 КК	221	200	186	163	141	
10.	Стать особи злочинця: 1) Чоловіки 2) Жінки	206-93,2% 15-6,8%	185-92,5% 15-7,5%	157-84,4% 29-15,6%	141-86,5% 22-13,5%	127-90% 14-10%	
11.	Освіта осіб, які вчинили злочин: 1) вища 2) професійно-технічна 3) загальна середня (повна, базова, початкова) 4) без освіти	9% 12% 78% 6%	8% 16% 72% 4%	13% 27% 59% 1%	7% 22% 65% 6%	10% 39% 49% 2%	
	Примітка: Відсотки визначались від загальної кількості вказаних випадків про наявність освіти у статистичних картках на осіб, які вчинили злочин в кожному році окремо. Освіта осіб, які вчинили злочини приблизно вказувалося у третини скоєних злочинів.						
12.	Злочин попереджено на стадії: 1) готування 2) замаху	0-0% 7-0,03%	0-0% 1-0,004%	0-0% 2-0,01%	0-0% 8-0,04%	0-0% 10-0,06%	

**Підсумки статистичних даних про злочини проти життя та здоров'я
вчинені у сільській місцевості протягом 2007-2011 років у Закарпатській області**

№		2007	2008	2009	2010	2011	Примітка
1.	Усього зареєстровано злочинів	5135	5024	5618	6724	7194	
2.	Зареєстровано у сільській місцевості (питома вага відносно усіх зареєстрованих в області)	1869- 36,4%	1904- 37,9%	2036- 36,2%	2690-40%	2723- 37,9%	
3.	Злочини передбачені ст. 115-145 КК (питома вага відносно усіх зареєстрованих у сільській місцевості), з НИХ:	328-17,5%	270-14,1%	269-13,2%	276-10,3%	251-9,2%	
	115 (питома вага відносно злочинів передбачених ст. 115-145 КК)	20-6%	8-3%	15-5,6%	9-3,3	10-4%	
	116		1-0,4%				
	117	1-0,3%			1-0,4		
	118			1-0,4%			
	119	6-1,8%	3-1,1%	1-0,4%	4-1,4	1-0,4%	
	120						
	121	52-15,8%	31-11,5%	34-12,6%	34-12,3	37-14,7%	
	122	159-48,5%	149-55,2%	143-53,2%	142-51,4	130-51,8%	
	123					1-0,4%	
	124	5-1,5%	1-0,4%	1-0,4%	2-0,7	1-0,4%	
	125	10-3%	19-7%	18-6,7%	25-9	22-8,7%	
	126	1-0,3%		2-0,7%	2-0,7%		
	127				1-0,4%		
	128	38-11,6%	31-11,5%	22-8,2	25-9%	20-8%	
	129	25-7,6%	22-8,1%	26-9,7	22-8%	19-7,6%	

	130						
	131						
	132						
	133						
	134						
	135	9-2,7%	5-1,9%	5-1,9%	8-2,9%	10-4%	
	136	1-0,3%					
	137	1-0,3%		1-0,4%	1-0,4%		
	138						
	139						
	140						
	141						
	142						
	143						
	144						
	145						
4.	Злочин виявлено:						
	2.1. ДІМ	211-64,4%	185-68,5%	179-66,6%	176-63,8%	168-66,9%	
	2.2. КР	70-21,3%	58-21,5%	51-19%	52-18,8%	53-21,1%	
	2.3. КМСД	16-4,9%	10-3,7%	17-6,3%	20-7,3%	13-5,2%	
	2.4. інші (ДАІ, штатний дізнавач, слід. ОВС, слід. прокуратури, прокурор, ППС, БОЗ, ДСО, НДЕКЦ, громадськість)	31-9,4%	17-6,3%	22-8,1%	28-10,1%	17-6,8%	
5.	Кількість потерпілих, з них: загинуло	316-100% 51-16%	272-100% 20-7%	254-100% 32-13%	256-100% 23-9%	243-100% 14-6%	

6.	Злочин учинено особою:						
	1) в стані алкогольного сп'яніння; хронічним алкоголіком	54-16,4%	61-24,8%	75-33,9%	81-32,4%	101-41,2%	
	2) яка раніше вчиняла злочин; раніше судимою; не знята не погашена судимість	31-9,4%	31-12,6%	47-21,3%	48-19,2%	63-25,7%	
	3) жінкою	—	—	—	10-4%	19-7,8%	
	4) неповнолітнім	19-5,8%	10-4%	10-4,5%	15-6%	13-5,3%	
	5) без постійних джерел прибутків; працездатною, яка не працює, не навчається; безробітним	237-72,2%	200-81,3%	183-82,9%	184-73,6%	164-66,9%	
6) без перерахованих характеристик	12-4%	11-4,5%	16-7,2%	6-2,4%	22-9%		
Примітка: загальна кількість випадків може перевищувати кількість виявлених осіб, оскільки дані характеристики можуть надаватись одній особі. Наприклад, злочин учинено жінкою без постійних джерел прибутків в стані алкогольного сп'яніння.							
7.	Злочин учинено:						
	1) місцевим жителем; 2) інше (жителем іншої області; іноземним громадянином, іммігрантом, особою без громадянства)	283-94% 18-6%	241-98% 5-2%	215-97,3% 6-3,7%	234-93,6% 16-6,4%	237-96,7% 8-3,3%	
8.	Мотив:						
	1) ревнощі, лайка	39%	40%	26%	42%	53%	
	2) хуліганські	37%	33%	53%	37%	22%	
	3) корисливі	9%	13%	5%	10%	12%	
	4) помста	12%	8%	11%	7%	9%	
	5) пов'язані з насильством в сім'ї	1%	4%	2%	3%	3%	
	6) інші (з метою приховування іншого злочину, з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості)	2%	2%	3%	1%	1%	

	Примітка: Відсотки визначались від загального числа вказаних мотивів у статистичних картках про наслідки розслідування злочинів в кожному році окремо. Мотиви злочину приблизно вказувалося у половини скоєних злочинів						
9.	Виявлено осіб за скоєння злочинів передбачених ст. 115-145 КК	301	246	221	250	245	
10.	Стать особи злочинця: 1) Чоловіки 2) Жінки	284-94,4% 17-5,6%	228-92,7% 18-7,3%	205-92,8% 16-7,2%	223-89,2% 27-10,8%	221-90,2% 24-9,8%	
11.	Освіта осіб, які вчинили злочин: 1) вища 2) професійно-технічна 3) загальна середня (повна, базова, початкова) 4) без освіти	2% 12% 81% 5%	4% 15% 78% 3%	4% 22% 70% 4%	8% 27% 63% 2%	9% 30% 58% 3%	
	Примітка: Відсотки визначались від загальної кількості вказаних випадків про наявність освіти у статистичних картках на осіб, які вчинили злочин в кожному році окремо. Освіта осіб, які вчинили злочини приблизно вказувалося у третини скоєних злочинів.						
12.	Злочин попереджено на стадії: 1) готування 2) замаху	0-0% 1-0,003%	0-0% 0-0%	0-0% 1-0,004%	0-0% 2-0,007%	1-0,004% 4-0,016%	

**Підсумки статистичних даних про злочини проти життя та здоров'я
вчинені у сільській місцевості протягом 2007-2011 років у Рівненській області**

№		2007	2008	2009	2010	2011	Примітка
1.	Усього зареєстровано злочинів	5788	5789	6963	7386	7389	
2.	Зареєстровано у сільській місцевості (питома вага відносно усіх зареєстрованих в області)	1843- 31,8%	1939- 33,5%	2236- 32,1%	2690- 36,4%	2723- 36,9%	
3.	Злочини передбачені ст. 115-145 КК (питома вага відносно усіх зареєстрованих у сільській місцевості), з НИХ:	228-12,4%	259-13,4%	205-9,2%	160-5,9%	187-6,9%	
	115 (питома вага відносно злочинів передбачених ст. 115-145 КК)	18-7,9%	22-8,5%	18-8,8%	5-3,1%	10-5,3%	
	116						
	117					1-0,5%	
	118	1-0,4%	1-0,4%		1-0,6%		
	119	3-1,3%	1-0,4%	1-0,5%	4-2,5%	3-1,6%	
	120					1-0,5%	
	121	52-22,8%	55-21,2%	35-17%	32-20%	42-22,5%	
	122	96-42,1%	104-40,1%	95-46,3%	72-45%	89-47,6%	
	123		1-0,4%				
	124	2-0,9%	5-1,9%	4-2%	1-0,6%	1-0,5%	
	125	24-10,5%	31-12%	30-14,6%	22-13,6%	17-9%	
	126		3-1,1%	2-1%	2-1,3%	2-1%	
	127	1-0,4%					
	128	20-8,8%	21-8%	14-6,8%	15-9,4%	14-7,5%	
	129	5-2,2%	6-2,3%	3-1,5%	5-3%	3-1,6%	

	130	1-0,4%	1-0,4%				
	131						
	132						
	133						
	134						
	135	2-0,9%	7-2,7%			2-1%	
	136	1-0,4%					
	137	1-0,4%					
	138						
	139						
	140		1-0,4%				
	141						
	142						
	143						
	144						
	145						
4.	Злочин виявлено:						
	2.1. ДІМ	102-44,7%	129-49,8%	94-45,9%	82-51%	84-44,9%	
	2.2. КР	76-33,3%	82-31,7%	58-28,3%	51-31,8%	40-21,4%	
	2.3. КМСД	7-3%	11-4,2%	11-5,4%	10-6,3%	11-5,9%	
	2.4. інші (ДАІ, штатний дізнавач, слід. ОВС, слід. прокуратури, прокурор, ППС, БОЗ, ДСО, НДЕКЦ, громадськість)	43-18,9%	37-14,3%	42-20,5%	17-10,6%	52-27,8%	
5.	Кількість потерпілих, з них: загинуло	200-100% 37-18,5%	230-100% 44-19,1%	181-100% 30-16,6%	133-100% 21-15,8%	179-100% 28-15,6%	

6.	Злочин учинено особою:						
	1) в стані алкогольного сп'яніння; хронічним алкоголіком	35-18,6%	71-30,8%	36-28,5%	38-30,2%	40-24,9%	
	2) яка раніше вчиняла злочин; раніше судимою; не знята не погашена судимість	15-7,9%	21-9,2%	28-15,2%	17-13,3%	18-11,3%	
	3) жінкою	—	—	—	14-11,3%	23-14,5%	
	4) неповнолітнім	7-3,7%	10-4,3%	9-5%	10-8%	14-8,6%	
	5) без постійних джерел прибутків; працездатною, яка не працює, не навчається; безробітним	77-40,9%	128-55,6%	72-39,3%	49-38,9%	58-35,8%	
6) без перерахованих характеристик	59-31,4%	23-10%	23-12,5%	14-10,9%	14-8,5%		
Примітка: загальна кількість випадків може перевищувати кількість виявлених осіб, оскільки дані характеристики можуть надаватись одній особі. Наприклад, злочин учинено жінкою без постійних джерел прибутків в стані алкогольного сп'яніння.							
7.	Злочин учинено:						
	1) місцевим жителем; 2) інше (жителем іншої області; іноземним громадянином, іммігрантом, особою без громадянства)	180-95,7% 8-4,3%	221-96% 9-4%	167-91,3% 16-8,7%	113-89,7% 13-10,3%	158-97,5% 4-2,5%	
8.	Мотив:						
	1) ревнощі, лайка	43%	36%	29%	45%	55%	
	2) хуліганські	34%	34%	43%	26%	16%	
	3) корисливі	11%	10%	7%	13%	17%	
	4) помста	9%	14%	18%	13%	8%	
	5) пов'язані з насильством в сім'ї	2%	5%	2%	2%	3%	
6) інші (з метою приховування іншого злочину, з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості)	1%	1%	1%	1%	1%		

	Примітка: Відсотки визначались від загального числа вказаних мотивів у статистичних картках про наслідки розслідування злочинів в кожному році окремо. Мотиви злочину приблизно вказувалося у половини скоєних злочинів						
9.	Виявлено осіб за скоєння злочинів передбачених ст. 115-145 КК	188	230	183	126	162	
10.	Стать особи злочинця: 1) Чоловіки 2) Жінки	167-88,8% 21-11,2%	209-90,9% 21-9,1%	172-94% 11-6%	117-92,9% 9-7,1%	146-90,1% 16-9,9%	
11.	Освіта осіб, які вчинили злочин: 1) вища 2) професійно-технічна 3) загальна середня (повна, базова, початкова) 4) без освіти	5% 13% 81% 1%	7% 17% 74% 2%	9% 15% 74% 2%	12% 26% 61% 1%	13% 29% 57% 1%	
	Примітка: Відсотки визначались від загальної кількості вказаних випадків про наявність освіти у статистичних картках на осіб, які вчинили злочин в кожному році окремо. Освіта осіб, які вчинили злочини приблизно вказувалося у третини скоєних злочинів.						
12.	Злочин попереджено на стадії: 1) готування 2) замаху	0-0% 0-0%	0-0% 1-0,004%	0-0% 2-0,01%	0-0% 4-0,025%	0-0% 2-0,01%	

